



พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
THE BUDDHIST METHOD OF MANAGING THE BUDDHIST SCHOOLS  
IN PRACHUAP KHIRI KHAN PROVINCE

พระอธิการธวัชชัย คมภีร์โต (แสงโสมณ)

ดุขฎฐินิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา  
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุขฎฐินิพนธ์ิต  
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
พุทธศักราช ๒๕๖๒



## พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

พระอธิการธวัชชัย คมภีร์โต (แสงโสภณ)

ดุขฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา  
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุขฎีบัณฑิต  
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
พุทธศักราช ๒๕๖๒

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)



The Buddhist Method of Managing the Buddhist Schools  
in Prachuap Khiri Khan Province

Phraathikan Thawatchai Gambhīrato (Saengsopon)

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of  
the Requirements for the Degree of  
Doctor of Philosophy  
(Buddhist Management)

Graduate School  
Mahachulalongkornrajavidyalaya University  
C.E. 2019

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)



บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุชฎินิพนธ์ เรื่อง "พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์" เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)  
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดุชฎินิพนธ์

(พระเมธาวินัยรส, รศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

(รศ.ดร.สุวิญ รักษัตย์)

กรรมการ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร.ประเสริฐ อีลาว)

กรรมการ

(พระมหาภคฤชญา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมดุชฎินิพนธ์

ผศ.ดร.ประเสริฐ อีลาว

ประธานกรรมการ

พระมหาภคฤชญา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระอธิการธวัชชัย คมภีร์โต)

ชื่อคุณูปนิพนธ์	: พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
ผู้วิจัย	: พระอธิการธวัชชัย คมภีร์โต (แสงโสมภณ)
ปริญญา	: พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)

#### คณะกรรมการผู้ควบคุมคุณูปนิพนธ์

- : ผศ. ดร.ประเสริฐ ธิลา, พธ.บ. (การบริหารรัฐกิจ), พธ.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์), พธ.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์)
- : พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ. ดร., ป.ธ. ๖, พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)

วันสำเร็จการศึกษา : ๓ มีนาคม ๒๕๖๓

#### บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ๒. เพื่อศึกษาพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และ ๓. เพื่อนำเสนอรูปแบบพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี โดยใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่เป็น กลุ่มพระสังฆาธิการ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จำนวน ๒๕ รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๑๐ รูปหรือคน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ และโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอรรถาธิบายและพรรณนาความ

#### ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพทั่วไปการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านวิชาการพบว่า โดยเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงหาปัญญา และมีเมตตา เพื่อมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับจุดเน้นการพัฒนาของประเทศ คุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนวิถีพุทธ แม้จะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากร ผู้บริหารและครู มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นปัจจัย ให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี ทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง ในลักษณะ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษามีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องหลากหลายวิธีการ มีการวางแผนการเรียนการสอน สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา เน้นการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

๒. ศึกษาพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่าโรงเรียนได้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธอย่างเหมาะสมและเพียงพอ เมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๖๐ โรงเรียนบ้านลาดวิถี เป็นโรงเรียนสุจริตต้นแบบ และเป็นโรงเรียนจัดกิจกรรมบริษัทสร้างการดี นำนักเรียนและคุณครู ไปร่วมแข่งขันระดับภูมิภาค (ภาคกลาง)

เพื่อคัดเลือกไประดับประเทศ โรงเรียนบ้านลาดวิถี ได้รับคัดเลือกจากทั้งหมด ๖๒ โรงเรียนที่แข่งขัน นักเรียนได้รับคำชมเชยที่มีความมุ่งมั่นพยายาม จนทำให้ประสบความสำเร็จในครั้งนี้ วางแผน/ กำหนดกรอบการใช้จ่าย บริหารอย่างโปร่งใส ประหยัดออม ถนอมใช้เงิน และ สิ่งของแสวงหาความร่วมมือจากชุมชน จัดทำโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเข้าสู่แผนปฏิบัติราชการ ๔ ปี แผนปฏิบัติการประจำปี

๓. นำเสนอรูปแบบพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์สู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ตามตัวชี้วัดในการเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำจากการบูรณาการกิจกรรมการเรียน การสอน การใช้ชีวิตในสังคมมีความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้ง ๓ ด้าน ไปพร้อม ๆ กันในการบริหารน่านวัตกรรมแนวพุทธมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา และส่งเสริมด้านพฤติกรรมและนำหลักธรรมมาบูรณาการบริหารการเงินให้เกิดประโยชน์และ ประหยัดที่สุดโดยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

**Dissertation Title** : The Buddhist Method of Managing the Buddhist Schools in Prachuap Khiri Khan Province

**Researcher** : Phraathikan Thawatchai Gambhīrato (Saengsopon)

**Degree** : Doctor of Philosophy (Buddhist Management)

**Dissertation Supervisory Committee**

: Assist. Prof. Dr. Prasert Thilao, B.A. (Public Administration), M.A. (Public Administration), Ph.D. (Public Administration)

: Phramaha Krisada Kittisobhano, Assist. Prof. Dr., Pali VI, B.A. (Buddhist Management), M.A. (Buddhist Management), Ph.D. (Buddhist Management)

**Date of Graduation** : March 3, 2020

**Abstract**

The objective of this research is 1. To study the general conditions of the management of Buddhist schools in Prachuap Khiri Khan 2. To study the Buddhist Method of Managing the Buddhist Schools in Prachuap Khiri Khan Province and 3. To present the forms of the Buddhist management methods Buddhist way school in Prachuap Khiri Khan Province

The research is a combined method. By using quality research regulations With document analysis In-depth interviews from key informants in the group of monks Secondary school administrators Participating in the development of the teaching and learning of Dharma education in the secondary schools of the clergy in Prachuap Khiri Khan, 25 images or people and a specific group discussion with 10 experts or people, data analysis using descriptive content analysis method compiled. And classified systematically and by analyzing the explanatory data and describing the

**Findings were as follows:**

1. General conditions The administration of the Buddhist school in Prachuap Khiri Khan province in academic aspect found that by focusing on the development framework according to the threefold principles Through cultural processes, seeking wisdom and compassion to focus on developing learners in line with the country's development focus. Personnel characteristics of Buddhist school Although the students are important, but personnel, administrators and teachers It is extremely important to be a factor For the students to develop well Both as a learning manager And being a good role model in real life in a way that teaches, educates, shows, to develop the personnel of the school, it is necessary to continuously implement various methods There is a teaching plan. Educational

institutions have organized educational institutions. Emphasis is placed on teaching and learning that integrates Buddhism to develop learners. Through clear teaching and learning activities Continuous Have atmosphere and interaction

2. Study of the Buddhist Method of Managing the Buddhist Schools in Prachuap Khiri Khan Province, found that the school has supported the budget for the implementation of the Buddhist way school project appropriately and sufficiently in August 2017 at Ban Lat Withi School. Is a good faith model school and is a school that organizes activities for good corporate governance Bring students and teachers Go to compete in the regional level (central region) to select the national level Ban Lat Withi School Recruited from a total of 62 competing schools The students received compliments for their efforts. Until achieving this success Plan/set spending framework Transparent management, saving, saving, saving money and things, seeking cooperation from the community, creating a Buddhist school project into the 4-year government action plan, annual action plan

3. Propose the Buddhist model, the method of managing the Buddhist school in Prachuap Khiri Khan province to be a Buddhist school According to the indicators of being a leading Buddhist school from integrating teaching and learning activities Living in a society with behavior (precepts), mind (concentration) and wisdom (wisdom) in order to achieve development in all 3 areas at the same time in the administration of Buddhist innovation as a tool for development and promotion of behavior. And to bring the principles to integrate financial management to be most useful and economical by creating good relations with each other



## กิตติกรรมประกาศ

ดุชฎินิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตาของพระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะกรรมการที่ปรึกษาดุชฎินิพนธ์ ประกอบด้วย ผศ.ดร.ประเสริฐ ธิลาว และพระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. ที่ได้อนุเคราะห์ให้คำปรึกษาแนะนำ ดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขดุชฎินิพนธ์นี้จนเสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ผศ.ดร. รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง พระมหาสุนันท์ สุนนโท ผศ.ดร. ผศ.ดร.ธิติวุฒิ หมั่นมี ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย และให้คำปรึกษาแนะนำในการปรับปรุงเครื่องมือจนเสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุนนโต) พระราชาสิทธิญาณ พระศรีปริยัติเมธี พระครูอาทรธรรม พระครูวินัยเมตรี ฐิตปญโญ พระครูวิจิตรธรรมวิภาช พระครูพิศาลปัญญา ประโชติ พระมหาทรงศักดิ์ ชยวฑฒโน พระมหาสุภาพร ฐิตสุเมธี พระปลัดธรรมฤทธิ์ ธมมจารี นายบุญชัย อังสวัสดิ์ นายสุชาติ ทูทิพย์ นางโสภา ขนวนัน นายชัยชนะ สระทองทา นายวีระยุทธ พุกจันทร์ นางสาววิภาดา หนูน้อย นายวิวัฒน์ วันกุมภา นางสุภาพร อารีราษฎร์ นายสมยศ จันทร์เจียม นายพิสิษฐ์ พัฒน์ทอง นางจิตรขวัญ จันทร์เจียม นายวีระวุฒิ กลมเกลี้ยง นายพรชัย แดงสกุล นายเฉลิม มียะพันธ์ และพระสังฆาธิการในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ทุกรูปที่อนุเคราะห์ให้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ขอขอบคุณ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและคณาจารย์คณะสังคมศาสตร์ทุกท่าน ที่ให้ความรู้ ประสิทธิ์ประสาทวิทยาการต่างๆ และได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ คอยแนะนำให้คำปรึกษาในการทำดุชฎินิพนธ์ในครั้งนี้ จนทำให้ดุชฎินิพนธ์สำเร็จไปได้อย่างราบรื่น ลุล่วงไปด้วยดี

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณเพื่อนสหธรรมิกสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธทุกรูป ที่ได้ให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาและให้กำลังใจในการทำดุชฎินิพนธ์แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด คุณค่าและประโยชน์ใดๆ อันพึงมีจากดุชฎินิพนธ์ฉบับนี้ ขอน้อมมอบถวายบูชาคุณงามความดีเป็น พุทธบูชา ธรรมบูชา และสังฆบูชา ผู้วิจัยและขอมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณแก่ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ บิดามารดา ญาติสนิทมิตรสหาย และผู้มีพระคุณทุกท่าน

พระอธิการธวัชชัย คมภีโรโต (แสงโสภณ)

๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

## สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญแผนภาพ	ฎ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฐ
<b>บทที่ ๑ บทนำ</b>	<b>๑</b>
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๔
๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๗
<b>บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง</b>	<b>๘</b>
๒.๑ แนวคิด เกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหาร	๘
๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ	๒๐
๒.๓ แนวคิด เกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธ	๒๙
๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย	๘๓
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘๖
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๐๒
<b>บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย</b>	<b>๑๐๓</b>
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๑๐๓
๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๐๔
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๐๔
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๐๘
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๑๐

## สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
<b>บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล</b>	<b>๑๑๑</b>
๔.๑ สภาพทั่วไปเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์	๑๑๑
๔.๒ พฤติกรรมการบริหารจัดการของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๑๓๐
๔.๓ นำเสนอรูปแบบพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์	๑๕๓
๔.๔ สทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)	๑๖๖
๔.๕ องค์กรความรู้	๑๖๙
<b>บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ</b>	<b>๑๗๕</b>
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๗๕
๕.๒ อภิปรายผล	๑๘๑
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๘๙
<b>บรรณานุกรม</b>	<b>๑๙๒</b>
<b>ภาคผนวก</b>	<b>๒๐๐</b>
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ เครื่องมือ	๒๐๑
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความ เที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Try Out)	๒๐๗
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๒๑๓

## สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง		หน้า	
	ภาคผนวก ง	แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๒๓๙
	ภาคผนวก ฉ	การสนทนากลุ่มเฉพาะ	๒๕๔
	ภาคผนวก ช	ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๒๕๖
ประวัติผู้วิจัย			๒๗๑

## สารบัญญัตราสาร

ตารางที่	หน้า	
๒.๑	สรุปรูปความหมายของพุทธวิธีการบริหาร	๑๙
๒.๒	สรุปรูปความหมายของการบริหาร	๒๑
๒.๓	สรุปรูปแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร	๒๘
๒.๔	สรุปรูปความหมายของวิถีพุทธ	๓๐
๒.๕	สรุปรูปความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธ	๓๒
๒.๖	สรุปรูปความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธ	๓๙
๒.๗	สรุปรูปหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับวิถีพุทธ	๖๗
๒.๘	สรุปรูปหลักการสร้างความสัมพันธ์	๗๙
๒.๙	สรุปรูปสาระสำคัญซึ่งเป็นแนวคิดหลักเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ	๘๔
๒.๑๐	สรุปรูปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธวิธีการบริหาร	๙๑
๒.๑๑	สรุปรูปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ	๙๕
๒.๑๒	สรุปรูปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ	๑๐๑
๔.๑	สรุปรูปสภาพทั่วไปการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านวิชาการ	๑๑๗
๔.๒	สรุปรูปสภาพทั่วไปการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านงบประมาณ	๑๒๐
๔.๓	สรุปรูปสภาพทั่วไปการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานบุคคล	๑๒๓
๔.๔	สรุปรูปสภาพทั่วไปการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานทั่วไป	๑๒๘
๔.๕	สรุปรูปพุทธวิธีการบริหารจัดการของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านพุทธวิธีการวางแผน	๑๓๕
๔.๖	สรุปรูปพุทธวิธีการบริหารจัดการของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านพุทธวิธีการจัดองค์กร	๑๓๙
๔.๗	สรุปรูปพุทธวิธีการบริหารจัดการของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านพุทธวิธีการบริหารงานบุคคล	๑๔๔

## สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๘	สรุปพฤติกรรมการบริหารจัดการของโรงเรียนวิถียุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้าน พฤติกรรมการอำนวยความสะดวก	๑๔๘
๔.๙	สรุปพฤติกรรมการบริหารจัดการของโรงเรียนวิถียุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้าน พฤติกรรมการกำกับดูแล	๑๕๒

## สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า	
๒.๑	วงจรเดมิ่งสำหรับการบริหารโครงการ	๒๕
๒.๒	สรุปแนวคิดจากหนังสือการพัฒนาที่ยั่งยืน โดย พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)	๔๔
๒.๓	แสดงการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ	๕๓
๒.๔	แสดงแนวทางการจัดกิจกรรมวิถีพุทธ	๘๕
๒.๖	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๐๒
๔.๑	รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานวิชาการ	๑๕๕
๔.๒	รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านงบประมาณ	๑๕๘
๔.๓	รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานบุคคลตามหลักพุทธวิธี	๑๖๒
๔.๔	รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานทั่วไป	๑๖๕
๔.๕	องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๖๙
๔.๖	องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากงานวิจัย	๑๗๒

## คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

### ๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักโดยใช้ระบบย่อคำดังต่อไปนี้

#### พระวินัยปิฎก

วิ.มหา. (ไทย)	=	พระวินัยปิฎก	ภิกขุวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.จ. (ไทย)	=	วินยปิฎก	จูฬวรรค	(ภาษาไทย)

#### พระสุตตันตปิฎก

ที.สี. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎกที่ฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	=	พระสุตตันตปิฎกที่ฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	=	พระสุตตันตปิฎกที่ฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎกมัชฌิมนิกาย	มูลปณาสก	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎกมัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณาสก	(ภาษาไทย)
อง.เอกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎกอังคตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทุก. (ไทย)	=	พระสุตตันตปิฎกอังคตตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎกอังคตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (ไทย)	=	พระสุตตันตปิฎกอังคตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎกขุททกนิกาย	ธัมมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎกขุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)

### ๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๙ เป็นหลักในการอ้างอิง ซึ่งพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยจะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า. เช่น ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๐/๕๑. หมายความว่าระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๐ หน้าที่ ๕๑ เป็นต้น



## บทที่ ๑

### บทนำ

#### ๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติไทยมีความต่อเนื่องมาด้วยกันกับความเป็นมาของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับตั้งแต่สมัยก่อนที่ชนชาติไทยมีประวัติศาสตร์อันชัดเจน ซึ่งชาวไทยก็ได้นับถือพระพุทธศาสนาต่อเนื่องมาอย่างยาวนาน จนกล่าวได้ว่าประวัติศาสตร์ของประเทศไทยเป็นประวัติศาสตร์ของชนชาติที่นับถือศาสนาพุทธ ในด้านวัฒนธรรมวิถีชีวิตของคนไทยก็ได้ผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาตลอดเวลายาวนาน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาของสังคมไทยเป็นแหล่งคำสั่งสอนและการฝึกอบรม กิจกรรมส่วนใหญ่ที่มีความสำคัญของรัฐก็ดี ของชุมชนก็ดีจะมีส่วนประกอบด้วยพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นพิธีการที่เน้นย้ำความสำคัญและเสริมคุณค่าทางจิตใจของมนุษย์<sup>๑</sup>

ศาสนาพุทธได้เข้ามามีบทบาทต่อคนไทยเป็นเวลาช้านานจนฝังลึกในจิตใจและวิถีชีวิตของชาวไทยกลายเป็นเครื่องหล่อหลอมกลั่นกรองนิสัยพื้นฐานจิตใจของคนไทย<sup>๒</sup> ดังที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชนิพนธ์ในเทศนาวันเสื่อป่า ว่าเป็นหน้าที่ของเราที่จะต้องตั้งใจรักษาความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย อย่าให้มีอันตรายมาถึงได้ ต้องรักษาพระศาสนาอันนี้ให้คงอยู่ในเมืองไทยอีกต่อไป ต้องรักษาไว้เพื่อเป็นมรดกแก่ลูกหลานของเราทั้งหลาย สังคมไทยเป็นสังคมที่มีโอกาสใกล้ชิดกับสิ่งล้ำค่าของสังคมมนุษยชาติ คือ “พระพุทธศาสนา” ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไทยนับถือพระพุทธศาสนาประมาณร้อยละ ๙๕ ของประชากรทั้งหมด ประกอบกับวิถีชีวิตและด้านวัฒนธรรมของชาวไทย ได้รับการหล่อหลอมมาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ยุคแรกของประวัติศาสตร์ชาติไทยจนกล่าวได้ว่าวิถีพุทธ คือวิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่ จนมีความเป็นเอกลักษณ์ ทั่วโลกระหนักและให้การยอมรับ พระพุทธศาสนายังมีรายละเอียดที่เป็นระบบการศึกษา เป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ หมวด ๕ แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา ๗๓ บัญญัติไว้ว่า “รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ส่งเสริมความเข้าใจอันดีงาม และความ

---

<sup>๑</sup>กรมวิชาการ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙, (กรุงเทพมหานคร : สยามสปอร์ต, ๒๕๔๖), หน้า ๑.

<sup>๒</sup>กรมวิชาการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : ศุภสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๖), หน้า ๑.

สมานฉันท์ระหว่างชนชาติของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต” มาตรา ๘๑ บัญญัติไว้ว่า “รัฐต้องจัดการศึกษา อบรม และสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม”<sup>๓</sup> ตลอดจนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ตามมาตรา ๖ ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และมาตรา ๒๔ (๔) ได้กล่าวไว้ว่าการจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์<sup>๔</sup> พร้อมกันนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๔) ได้มุ่งเน้นการพัฒนาคนเป็นหลักสำคัญ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙) ได้บัญญัติไว้ในข้อ ๒ ด้าน นโยบายว่าคนเก่งจะต้องถึงพร้อมด้วยคุณธรรม จากคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้บัญญัติไว้ว่าจะมีนโยบายสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาศาสนา ธรรมะ และร่วมประกอบพิธีกรรมทางศาสนามากขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักและเห็นความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จึงนำแนวทางของพระพุทธศาสนามาบูรณาการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบ “โรงเรียนวิถีพุทธ” โดยใช้กระบวนการสอนแบบพุทธ ซึ่งถือว่าเป็นนวัตกรรมการจัดการศึกษา ๑ ใน ๕ รูปแบบตามนโยบายโรงเรียนรูปแบบใหม่ และถือเป็นจุดสำคัญของการนำคุณค่านิยมของพระพุทธธรรมมาสู่สังคมไทย อันจะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทย สามารถพัฒนาตามศักยภาพเป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขนักเรียนผู้มีสุขภาพจิตดีย่อมเรียนหนังสือได้ดีสามารถทำงานได้มากและได้ผลดี อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งสามารถเข้ากับเพื่อนและช่วยเหลือสังคมได้ดีและมีสุขภาพจิตดีย่อมมี ความสุขและความสำเร็จในชีวิต ซึ่งหากประชาชนโดยทั่วไปไม่ยึดมั่นในหลักธรรมของศาสนาแล้ว อาจจะต้องประสบกับความยุ่งยากในชีวิต ไม่สามารถมีความสุขได้ มีแต่ความเดือดร้อนสร้างปัญหาให้กับสังคม ส่งผลให้กับประเทศชาติในที่สุด

อีกทั้งสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีลักษณะของความนิยมในวัตถุ มีวัฒนธรรมของการบริโภคมากขึ้น ได้มีผลกระทบอย่างสำคัญต่อระดับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย มีเหตุการณ์หลายเหตุการณ์เกิดขึ้นบ่อยครั้งที่สันตะเทือนมโนธรรมสำนึกต่อแก่นหลักของศาสนาจน

<sup>๓</sup>กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : อุษากาพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๑ - ๒๒.

<sup>๔</sup>สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๔๕), หน้า ๔.

หวั่นไหว รู้สึกถึงการเสื่อมถอยในศีลธรรมของประชาชนโดยทั่วไป สังคมไทยจึงเริ่มมีลักษณะของการเป็นสังคมที่มีระดับของศีลธรรมถดถอยลดน้อยลงเรื่อยๆ และถูกกระแสอื่นบิดเบือนไปจากหลักการพื้นฐานที่แท้จริงของศาสนา จนเป็นสถานการณ์ที่น่าห่วงใยอย่างยิ่ง ยิ่งโลกในปัจจุบันที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุอย่างมากด้วยแล้ว ถ้าหากจิตใจของเราไม่มีหลักยึดให้มั่นคงพอ อาจต้องประสบกับความยุ่งยากในชีวิตได้มากที่สุด ศาสนาเท่านั้นที่จะช่วยให้เรามีจิตใจที่มั่นคงและเป็นระเบียบพร้อมที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของโลกได้ นอกจากนั้นบุคคลและสถาบันทางสังคม สถาบันครอบครัวอีกหลายส่วนก็ล้วนประพฤติดีตกงกรรม แม้กระทั่งการถูกเอารัดเอาเปรียบฉ้อราษฎร์บังหลวง แก่งแย่งแข่งขัน ชิงดีชิงเด่น ลักลอบค้าขายสิ่งผิดกฎหมาย และสารเสพติดทำลายผู้คน มีการฉกชิงวิ่งราว ฆ่า ปล้น ไม่เว้นแต่ละวัน โดยปราศจากมโนสำนึกทางศีลธรรม นักเรียนนักศึกษาบางส่วนก็ไม่สนใจศึกษาเล่าเรียน เกิดการมั่วสุมตามสถานเริงรมย์ เสพสิ่งเสพติด ยกพวกตีกัน ปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาคุณธรรมจริยธรรมทางสังคม ที่เกิดจากการไม่มีการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง และไม่ยึดมั่นในหลักธรรมของศาสนาทั้งสิ้น ซึ่งถ้าหากประชาชนโดยทั่วไปไม่ยึดมั่นในหลักธรรมของศาสนาแล้ว อาจจะต้องประสบกับความยุ่งยากในชีวิต หาชีวิตที่สงบสุขไม่ได้มีแต่ความเดือดร้อน สร้างปัญหาให้กับสังคมส่งผลให้กับประเทศชาติในที่สุด รวมทั้งปัญหาภาคใต้ด้วย การขาดความเคารพศักดิ์ศรีคุณค่าของคนอีกสาเหตุหนึ่งเกิดจากการที่รัฐนำเอาการศึกษา มาจัดการเสียเอง แยกการศึกษาออกมาจากวัดโดยแทบสิ้นเชิงจากที่เคยเป็นมาแต่ดั้งเดิมในสังคมไทย วัดซึ่งเคยเป็นสถาบันเบ็ดเสร็จในสังคมไทย รวมถึงเรื่องการศึกษาด้วยจึงถูกตัดออกจากบทบาทด้านการศึกษาที่เคยมีอยู่ในสมัยก่อน พระภิกษุและผู้นำทางศาสนา ซึ่งเคยทำหน้าที่ครู คณาจารย์ ในการศึกษาอบรมสั่งสอนกุลบุตรกุลธิดาของศาสนิกชนไทยจึงพลอยหมดบทบาทในการอบรมสั่งสอน และบทบาทที่ได้รับการยอมรับในฐานะที่พึ่งทางจิตใจก็ลดน้อยลง ซึ่งกลายเป็นปัญหาส่วนหนึ่งที่ต้องห่วงใยอย่างยิ่ง ทั้งๆ ที่สถาบันและบุคลากรทางศาสนาเหล่านี้น่าจะมีศักยภาพ ก่อประโยชน์ทางการศึกษา แต่กลับถูกลดบทบาทลงอย่างสิ้นเชิงและเป็นเพียงพลังเงียบที่ไม่อาจจะสร้างคุณประโยชน์เท่าที่ควร

อย่างไรก็ดี จากผลการดำเนินงานในช่วงที่ผ่านมาของโรงเรียนวิถีพุทธ แม้จะได้ผลเป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง โรงเรียนก็ยังเห็นว่ายังจะต้องพัฒนาด้านนี้ให้มากยิ่งขึ้น ประกอบกับสภาพสังคมและชุมชนในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปรวดเร็วมาก ปัญหาด้านสังคมเกิดขึ้นมากมาย นักเรียนซึ่งเป็นเยาวชนของชาติในอนาคตที่สำคัญ ไม่สามารถปรับตัวได้ทันการเปลี่ยนแปลง จึงเกิดปัญหาขึ้นรวมทั้งครู ผู้ปกครอง จะต้องมีความรู้และวิธีการอย่างหลากหลายที่จะช่วยกันส่งเสริมและดำเนินการพัฒนานักเรียนในด้านความมีคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักพุทธธรรมไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา นักเรียนมีวัตรปฏิบัติในการกิน อยู่ ดู และฟังเป็น ครู บุคลากร ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นบุคคลที่ต้อง “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” รวมทั้งโรงเรียน

จะต้องมีระบบการบริหารจัดการตามแนวทางวิถีพุทธที่ถูกต้องและเกิดประสิทธิภาพ ทั้ง ๕ ด้าน คือ ๑) ด้านการวางแผน ๒) ด้านการจัดองค์กร ๓) ด้านการบริหารงานบุคคล ๔) ด้านการอำนวยความสะดวก และ ๕) ด้านการกำกับดูแล ซึ่งโรงเรียนที่ เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้ดำเนินการตามแนวทาง ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านวิชาการ ๒) ด้านงบประมาณ ๓) ด้านการบริหารงานบุคคล ๔) ด้านการบริหารงานทั่วไป ที่สำนักงานการศึกษาได้จัดอบรมและได้นำแนวทางการดำเนินงานมา ประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน ๓ โรงเรียน คือ ๑) โรงเรียนบ้านลาดวิถี ๒) โรงเรียนบ้านคอกช้าง ๓) โรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) เน้นการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเมื่อได้ดำเนินการมาระยะหนึ่งแล้ว จึงจำเป็นต้อง ทราบผลการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการ ดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อันจะช่วยสนับสนุนให้การดำเนินงานใน โรงเรียนวิถีพุทธบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดประสิทธิผลต่อการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ ในเด็กและเยาวชน ซึ่งจะส่งผลต่อ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้เป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้ คุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ สามารถ อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

## ๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ สภาพทั่วไปการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็น อย่างไร

๑.๒.๒ พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นอย่างไร

๑.๒.๓ นำเสนอรูปแบบพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ ควรจะเป็นอย่างไร

## ๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๓.๓ เพื่อนำเสนอรูปแบบพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์

## ๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

### ๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาพฤติกรรมการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยเนื้อหาที่จะทำการศึกษาวิจัยไว้ ๔ ด้าน คือ ๑) การบริหารงานวิชาการตามหลักพุทธวิธี ๒) การบริหารงานงบประมาณตามหลักพุทธวิธี ๓) การบริหารงานบุคคลตามหลักพุทธวิธี ๔) การบริหารงานทั่วไปตามหลักพุทธวิธี<sup>๕</sup> โดยให้สอดคล้องการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ทั้ง ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านวิชาการ ๒) ด้านงบประมาณ ๓) ด้านการบริหารงานบุคคล ๔) ด้านการบริหารงานทั่วไป<sup>๖</sup> และโดยใช้หลักพฤติกรรมการบริหาร ทั้ง ๕ ด้าน ซึ่งประกอบด้วย ๑) พฤติกรรมการวางแผน ๒) พฤติกรรมการจัดองค์กร ๓) พฤติกรรมการบริหารงานบุคคล ๔) พฤติกรรมการอำนวยการ และ ๕) พฤติกรรมการกำกับดูแล<sup>๗</sup>

### ๑.๔.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ จำนวน ๕ รูปหรือคน

กลุ่มที่ ๒ พระสงฆ์ที่เข้าปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๕ รูป

กลุ่มที่ ๓ ผู้บริหาร/หัวหน้าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๔ คน

กลุ่มที่ ๔ ผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๔ คน

กลุ่มที่ ๕ ครูประจำการโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๓ คน

กลุ่มที่ ๖ ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๔ คน

ผู้วิจัยได้คัดเลือกตัวแทนจาก ๖ กลุ่มดังกล่าวข้างต้น จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม รวมทั้งสิ้น จำนวน ๒๕ รูปหรือคน

<sup>๕</sup>อง.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๔๕๙/๑๔๖.

<sup>๖</sup>โรงเรียนบ้านหนองตัว อำเภอกูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, “รายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๕”, (อัสสำเนา), หน้า ๔-๗.

<sup>๗</sup>ม.มู. (ไทย) ๑๒/๓๕๒/๗๓๓.

### ๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนวิถีมุททในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน ๓ โรงเรียน คือ ๑) โรงเรียนบ้านลาดวิถี ๒) โรงเรียนบ้านคอกช้าง ๓) โรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์)

### ๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ขอบเขตระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ ถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙ รวมระยะเวลาทำการวิจัย ๖ เดือน

## ๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

**พุทธวิธี** หมายถึง หลักการหรือแนวคำสอนในพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงวางหลักปฏิบัติไว้ ซึ่งแนวคำสอนในพระพุทธศาสนานั้นมีอยู่มากมายหลายด้าน ทั้งด้านที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตน ด้านการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ด้านการครองเรือน การปฏิบัติตนต่อบิดามารดา ด้านการประกอบอาชีพการงาน การอยู่ร่วมในสังคม การช่วยเหลือเจือจุนผู้อื่น เป็นต้น

**การบริหารจัดการ** หมายถึง กระบวนการของการมุ่งสู่เป้าหมายของโรงเรียนวิถีมุทท โดยการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านการบริหารจัดการ ในขอบเขตเนื้อหา ๕ ด้าน ซึ่งประกอบด้วย

๑. **พุทธวิธีการวางแผน** หมายถึง กระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนดแผนงานโดยระบุแนวทางการดำเนินงานไว้ เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนปฏิบัติตามให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

๒. **พุทธวิธีการจัดองค์กร** หมายถึง การจัดความสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคลและหน้าที่การทำงาน เพื่อรวมกันเขาเป็นหน่วยงานที่มีประสิทธิภาพ สามารถทำงานบรรลุเป้าหมายของโรงเรียนได้

๓. **พุทธวิธีการบริหารงานบุคคล** หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับบุคลากรในโรงเรียน เพื่อให้ได้ทรัพยากรบุคคลมาปฏิบัติงานตามที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๔. **พุทธวิธีการอำนวยการ** หมายถึง การมอบหมาย ชี้แนะ และติดตามตรวจสอบการทำงาน ของบุคลากรในโรงเรียน ให้ดำเนินไปตามแผนหรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่ ต้องคำนึงถึงขวัญและกำลังใจของผู้ใต้บังคับบัญชาด้วย

๕) **พุทธวิธีการกำกับดูแล** หมายถึง การกำกับ ติดตาม ควบคุม และดูแล บุคลากรในโรงเรียนที่ได้รับมอบหมายหน้าที่ เพื่อให้มีการนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

**การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ** หมายถึง หลักพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ใน ๔ ด้าน ได้แก่

**๑. ด้านวิชาการ** หมายถึง งานวิชาการไว้ว่าความสำเร็จของสถานศึกษานั้น อยู่ที่การบริหารหลักสูตร และงานวิชาการ ด้านหลักสูตร การจัดแผนการเรียน การจัดตารางการเรียนการสอน การจัดครูเข้าสอน การพัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาบุคลากรทางด้านวิชาการ การวัดผลและประเมินผล

**๒. ด้านงบประมาณ** หมายถึง แผนงานที่โรงเรียนจัดตั้งขึ้น เพื่อเป็นการบริหารหน่วยงานของโรงเรียนให้สามารถดำเนินงานต่างๆ ไปตามจุดมุ่งหมายให้บรรลุผลสำเร็จ ตามที่ต้องการงานบริหารงานงบประมาณในโรงเรียน จึงเปรียบเสมือนส่วนที่ประสานงาน หรือคอยสนับสนุน ให้โรงเรียนดำเนินการไปสู่เป้าหมายที่กำหนดด้วยความราบรื่น ประสิทธิภาพอีกด้วย

**๓. ด้านการบริหารงานบุคคล** หมายถึง ผู้บริหารในการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ดำเนินการกิจกรรมทั้งปวงที่เกี่ยวกับบุคลากร ตั้งแต่การสรรหา การวางแผนอัตรากำลังคน คัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถได้เหมาะสมและเพียงพอต่อจำนวนนักเรียน

**๔. ด้านการบริหารงานทั่วไป** หมายถึง งานที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล กับทั้งการให้บริการด้านต่างๆ ในทุกระบบของการจัดการศึกษาซึ่งอาจไม่ใช่งานที่ไม่ใช่ภารกิจหลัก แต่มีความสำคัญต่อการดำเนินงาน

**โรงเรียนวิถีพุทธ** หมายถึง โรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่ได้รับคัดเลือกจาก สำนักวัฒนธรรมการจัดการศึกษาให้เป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ จำนวน ๓ โรงเรียน ได้แก่ ๑) โรงเรียนบ้านลาดวิถิ ๒) โรงเรียนบ้านคอกช้าง และ ๓) โรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์)

## ๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ได้ทราบสภาพทั่วไปการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๖.๒ ได้ทราบพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๖.๓ ได้ทราบการนำเสนอรูปแบบพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๖.๔ นำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

## บทที่ ๒

### แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมแนวคิดต่างๆ รวมทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดและทิศทางการศึกษา โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหาร
- ๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธ
- ๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

#### ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหาร

##### ๒.๑.๑ ความหมายของพุทธวิธีการบริหาร

การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์

วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งดำรงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปีเป็นข้อมูลให้เราได้ศึกษาเรื่องพุทธวิธีบริหาร นอกจากนี้ยังมีพุทธพจน์ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการบริหารกระจายอยู่ในพระไตรปิฎก การศึกษาพุทธพจน์เหล่านั้นก็จะทำให้ทราบถึงพุทธวิธีบริหาร

##### ๒.๑.๒ พุทธวิธีในการวางแผน

เมื่อว่าตามคำนิยามและหน้าที่ของนักบริหารดังกล่าวมานี้ เราต้องยอมรับว่า หลังจากตรัสรู้ในวันเพ็ญกลางเดือน ๖ ซึ่งเป็นวันวิสาขบูชา พระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ตามลำพังพระองค์เดียวในชั้นนี้ยังไม่มีการบริหารในพระพุทธศาสนา การบริหารเกิดขึ้น เมื่อมีสมาชิกใหม่เข้ามาในพระพุทธศาสนา เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ ๒ เดือน นั่นคือ เมื่อพระพุทธเจ้า



แสดงปฐมเทศนา แก่พระปัญจวัคคีย์ในวันอาสาฬหบูชา ท่านอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรม แล้วขอบวชเป็นพระภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงประทานการอุปสมบทแก่ ท่านอัญญาโกณฑัญญะด้วยพุทธดำรัสว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด”

เราจะเห็นได้ว่าในพุทธดำรัสนี้ มีการกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการอุปสมบทไว้ชัดเจนว่า “เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” นั่นหมายถึงว่า มีการกำหนด วัตถุประสงค์ส่วนตัวเพื่อให้สมาชิกใหม่ได้ปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงประสงค์ให้ผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนายุคเป้าหมายเดียวกัน คือ มุ่งปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ ดังที่ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในโอกาสอื่นว่า พรหมจรรย์ (การบวช) นี้ไม่ได้มีไว้สำหรับแสวงหาลาภสักการะ และคำสรรเสริญ ไม่ได้มีไว้เพียงเพื่อศีล สมาธิ และปัญญาเท่านั้น แต่มีไว้เพื่อเจโตวิมุตติหรือความหลุดพ้นแห่งจิต<sup>๑</sup>

ในพุทธวิธีเกี่ยวกับวางแผนนี้ สิ่งที่สำคัญมากคือผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ พระพุทธเจ้า ตรัสว่าผู้บริหารต้องมีจักขุมา แปลว่า มีสายตาวัดยาวไกล คือมองการณ์ไกล<sup>๒</sup> วิสัยทัศน์ช่วยให้ผู้บริหาร สามารถวาดภาพจุดหมายปลายทางได้ชัดเจนและใช้สื่อสารให้สมาชิกภายในองค์กรยอมรับและดำเนิน ไปสู่จุดหมายปลายทางนั้นองค์กรทั้งหมดก็จะถูกขับเคลื่อนไปด้วยวิสัยทัศน์นี้ พระพุทธเจ้าทรงกำหนด จุดหมายปลายทางในพระพุทธศาสนาไว้ว่า การประพฤติปฏิบัติธรรมทุกอย่างมีเป้าหมายสูงสุดที่จุด เดี่ยวคือวิมุตติ (ความหลุด พ้นทุกข์) ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เปรียบเหมือนมหาสมุทรมีรสเดียวคือรสเค็ม ฉะนั้นใด ธรรมวินัยนี้ก็มีรสเดียวคือวิมุตติรส ฉะนั้น”<sup>๓</sup> การถือเอาความหลุดพ้นทุกข์เป็นวัตถุประสงค์ ส่วนตัวสำหรับสมาชิกทุกคนในพระพุทธศาสนานี้ใช้ได้กับผู้ยังไม่บรรลुเป็นพระอรหันต์ แต่เมื่อสมาชิ กนั้นเป็นพระอรหันต์ได้เจโตวิมุตติ หลุดพ้นทุกข์แล้ววัตถุประสงค์ของเขาก็เปลี่ยนไป นั่นคือแทนที่จะ ดำเนินชีวิตเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัว พระอรหันต์จะดำเนินชีวิตเพื่อช่วยคนอื่นให้หลุดพ้นทุกข์ ดัง จะเห็นได้ว่าเมื่อพ้นพรราชาแรก มีภิกษุผู้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ๖๐ รูป พระพุทธเจ้าทรงวางแผนเพื่อ ประกาศพระศาสนาแล้วส่งพระสาวกเหล่านั้นให้แยกย้ายกันไปในทิศทางต่าง ๆ ด้วยพระดำรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้น แล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไป เพื่อ ประโยชน์และความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและ

<sup>๑</sup>ม.ม. (ไทย) ๑๒/๓๕๒/๗๓๓.

<sup>๒</sup>อง.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๔๕๙/๑๔๖.

<sup>๓</sup>วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๖๒/๒๙๑.

ความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย แต่อย่าไปทางเดียวกันสองรูป...แม้เราเองก็จะไปยังตำบลอูรุเวลาเสนาบดีเพื่อแสดงธรรม”<sup>๔</sup>

เนื่องจากพระสงฆ์มีจำนวนจำกัด พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญชาให้แต่ละรูปไปตามลำพังคนเดียว ส่วนพระองค์เองทรงเลือกไปประกาศธรรมแก่เจ้าลัทธินิแคว้นมคธ คือ ชฎิลสามพี่น้องที่ตำบลอูรุเวลาเสนาบดี พระพุทธเจ้าทรงใช้เวลา ๒ เดือนปราบพยศชฎิลสามพี่น้องและบริวาร จนทำให้พวกเขาหันมาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา จากนั้น ได้เสด็จไปเทศน์โปรดพระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นพระราชอาแห่งแคว้นมคธ พระเจ้าพิมพิสารและประชาชนชาวมคธพอเห็นว่าชฎิลสามพี่น้องที่พวกตนนับถือได้ยอมเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าแล้ว ก็คลายทิฐิมานะหันมาตั้งใจฟังธรรม ในที่สุดก็ได้ดวงตาเห็นธรรมและหันมานับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงใช้เวลาไม่นานนับจากวันตรัสรู้ก็สามารถวางรากฐานพระพุทธศาสนาในแคว้นมคธ ซึ่งเป็นหนึ่งในแคว้นมหาอำนาจสมัยนั้น นี่เป็นผลจากการวางแผนประกาศพระศาสนาในเบื้องต้นของพระพุทธเจ้า

ถ้าพระพุทธเจ้าไม่ประสบความสำเร็จในการประกาศพระศาสนา โดยที่หาผู้บรรลุธรรมตามอย่างพระพุทธองค์ไม่ได้สักคนเดียว พระพุทธเจ้าก็เป็นเพียงพระปัจเจกพุทธะ คือ ผู้ตรัสรู้เฉพาะตนที่ไม่สามารถสอนคนอื่นให้ตรัสรู้ตามได้ จึงไม่ใช่ชนกบริหาร แต่เพราะเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงสามารถสอนให้คนอื่นตรัสรู้ตามได้พระองค์จึงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะผู้สามารถจัดตั้งองค์กรพระพุทธศาสนา และเป็นนักบริหารกิจการพระศาสนา

ในการวางแผนเพื่อประกาศพระศาสนาดังกล่าวมานั้น พระพุทธเจ้าทรงกำหนดวัตถุประสงค์สำหรับให้สมาชิกในองค์กรทุกคนถือปฏิบัติเป็นแบบเดียวกัน นั่นคือให้สมาชิกยึดความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัวหรือความหลุดพ้นทุกข์ของคนอื่นเป็นเป้าหมายของการดำเนินชีวิต การปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัว เรียกว่า อัตตहितสมบัติ การปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ของคนอื่น เรียกว่า พรหิตปฏิบัติ

พระพุทธเจ้าทรงมีทั้งอัสสัทธิสมบัติที่เกื้อหนุนจากพระปัญญาคุณและพรหิตปฏิบัติที่เกิดจากพระกรุณาคุณ จึงทรงวางรากฐานในการประกาศพระศาสนาด้วยการแสดงโอวาทปาฏิโมกข์แก่พระอรหันต์ ๑,๒๕๐ รูป ในวันมาฆบูชา หลังจากตรัสรู้ได้ ๔ เดือน

โอวาทปาฏิโมกข์ หมายถึง คำสอนที่เป็นหลักสำคัญในการเผยแผ่ในพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระอรหันต์เพื่อให้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไป ในโอวาทปาฏิโมกข์นี้ มีการกำหนดให้นิพพานหรือความหลุดพ้นทุกข์เป็นเป้าหมายสูงสุดในการปฏิบัติธรรม

<sup>๔</sup>วิ.ม.ท. (ไทย) ๑/๓๒/๓๙.

แนวทางปฏิบัติธรรมให้ยึดหลัก ๓ ประการ คือ ไม่ทำชั่วทั้งปวง ทำดีให้ถึงพร้อม และทำจิตใจให้ผ่องใส นอกจากนี้ยังกำหนดวิธีการประกาศพระพุทธศาสนาว่า ให้เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยสันติหรือความอดทน ไม่ให้ใช้การว่าร้ายหรือการเข่นฆ่าประหัตประหาร เพื่อบีบบังคับให้คนหันมานับถือพระพุทธศาสนา<sup>๕</sup> ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ

จะเห็นได้ว่าในการวางแผนเพื่อบริหารองค์กรของพระพุทธเจ้านั้นมีการใช้วิสัยทัศน์กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และพันธกิจขององค์กรคณะสงฆ์ไว้อย่างชัดเจน องค์กรพระพุทธศาสนาเจริญเติบโตขึ้นมาได้เพราะผลจากวิสัยทัศน์ของพระพุทธเจ้า

### ๒.๑.๓ พุทธวิถีในการจัดองค์กร

ในการรับสมาชิกใหม่เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาจะมรการกำหนดให้สมาชิกทุกคนเริ่มต้นจากศุนย์ นั่นคือ ไม่มีการอนุญาตให้นำชาติชั้นวรรณะหรือตำแหน่งหน้าที่ในเพศฆราวาสเข้ามาในองค์กรคณะสงฆ์ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เปรียบเทียบเหมือนแม่น้ำใหญ่บางสายคือ แม่น้ำคงคา ยมุนา อจิรวดี สรรภู มหิ ไหลถึงมหาสมุทรแล้วย่อมละนามและโคตรอันเดิมเสีย ถึงซึ่งอันนับว่ามหาสมุทรเหมือนกันวรรณะ ๔ เหล่านี้ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ก็เช่นเดียวกันคือ ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วย่อมละชื่อและตระกูลเดิมเสีย ถึงซึ่งอันนับว่าสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหมือนกัน”<sup>๖</sup>

พุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นว่า ทุกคนที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาเป็นพระภิกษุเสมอเหมือนกันหมด การอยู่ร่วมกันของคนที่แตกต่างกันนี้อาจก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับบัญชาภายในองค์กร เพราะเหตุที่ว่าเมื่อสมาชิกถือตัวว่า เท้าเทียมกับคนอื่นก็จะไม่มีใครเชื่อฟังใครหรือยอมลงให้ใคร ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “การอยู่ร่วมกันของคนที่ไม่เสมอกันนำทุกข์มาให้”<sup>๗</sup> ถ้าเป็นเช่นนั้นการบังคับบัญชาภายในองค์กรก็มิได้ พระพุทธเจ้าจึงทรงกำหนดให้พระภิกษุต้องเคารพกันตามลำดับพรพชา ผู้บวชทีหลังต้องแสดงความเคารพต่อผู้บวชก่อน

เมื่อสาวกมีจำนวนมากขึ้น พระพุทธเจ้าทรงจัดองค์การในพระพุทธศาสนาออกเป็นพุทธบริษัท ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในส่วนของภิกษุบริษัทและภิกษุณีบริษัท พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่คณะสงฆ์ ดังจะเห็นได้จากการที่ทรงกระจายอำนาจให้คณะสงฆ์ดำเนินการอุปสมบท เมื่อมีกิจจาริกรรมหรือกิจการที่จะต้องทำร่วมกัน คณะสงฆ์สามารถบริหารจัดการเอง หรือเมื่อมีกรณีความขัดแย้งเกิดขึ้นในคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าก็ทรงมอบอำนาจให้คณะสงฆ์เป็นผู้จัดการแก้ปัญหา

<sup>๕</sup>สุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๔/๓๙.

<sup>๖</sup>วิ.จู. (ไทย) ๗/๔๖๐/๒๙๐.

<sup>๗</sup>สุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๑/๕๔.

พระพุทธเจ้าทรงดำรงตำแหน่งเป็นธรรมราชา คือผู้บริหารสูงสุดในองค์กรพระพุทธศาสนา ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เราเป็นพระราชานั้นคือเป็นธรรมราชาผู้ยอดเยี่ยม”<sup>๘</sup> พระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งพระสารีบุตรให้เป็นพระธรรมเสนาบดี มีฐานะเป็นรองประธานบริหาร อยู่ในลำดับถัดมาจากพระพุทธเจ้า และเป็นอัครสาวกฝ่ายขวารับผิดชอบ งานด้านวิชาการ พระโมคคัลลานะเป็นพระอัครสาวกฝ่ายซ้ายรับผิดชอบ งานด้านบริหาร พระอานนท์เป็นเลขานุการส่วนพระองค์ และทรงแต่งตั้งสาวกทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นเอตทัคคะ คือ ผู้ชำนาญการที่รับภาระงานด้านต่างๆ เช่น พระมหากัสสปะเป็นผู้ชำนาญด้านธุดงค์ พระปุลณณะมันตานีบุตรเป็นผู้ชำนาญด้านการแสดงธรรม ภิกษุณีปัญจามรเป็นผู้ชำนาญด้านวินัย จิตตคหบดีเป็นผู้ชำนาญด้านการแสดงธรรม<sup>๙</sup> การแต่งตั้งเอตทัคคะนี้เป็นตัวอย่างของกระจายอำนาจ และการใช้คนให้เหมาะกับงานในพระพุทธศาสนา

ประเพณีปฏิบัติในสมัยปัจจุบันที่พระมหากษัตริย์ทรงพระราชทานสมณศักดิ์แก่พระสงฆ์ผู้มีความชำนาญในด้านต่าง ๆ ก็สอดคล้องกับการแต่งตั้งเอตทัคคะในครั้งพุทธกาลนั่นเอง ส่วนการที่มหาวิทยาลัยทั้งหลายถวายปริญญาเกียรตินิยมศักดิ์แก่พระสงฆ์ในสมัยปัจจุบันก็พออนุโลมให้เป็นการยกย่องพระเถระเป็นเอตทัคคะในด้านต่าง ๆ ได้เหมือนกัน

#### ๒.๑.๔ พุทธวิธีในการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่การรับคนเข้ามาบวช ที่ต้องมีการกลั่นกรองโดยคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ในการให้การอุปสมบทแก่กุลบุตรตามแบบบัญญัติติงคตถกรรม พระสงฆ์ผู้เป็นประธานในพิธีอุปสมบทเรียกว่าพระอุปัชฌาย์ การรับคนเข้ามาอุปสมบทต้องได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากคณะสงฆ์ที่ประชุมพร้อมกันในอุโบสถที่ประกอบพิธีอุปสมบท

เมื่อบวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาแล้ว พระบวชใหม่จะต้องได้รับการฝึกหัดอบรมและการศึกษาเล่าเรียนจากพระอุปัชฌาย์โดยอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของท่านจนกว่าจะมีพรรษาครบ ๕ จึงเรียกว่านิสัยมุตตกะ คือผู้พ้นจากการพึ่งพาพระอุปัชฌาย์ ดังนั้นกระบวนการฝึกอบรมพระบวชใหม่จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง กระบวนการนี้ก่อให้เกิดระบบโรงเรียนในวัด ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาที่สำคัญในอินเดีย เช่น มหาวิทยาลัยนาลันทา

ระบบการศึกษาในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาบุคลากร ครอบคลุมที่บุคลากรนั้นยังไม่บรรลุนั้นพระอรหันต์เขาผู้นั้นต้องได้รับการศึกษาอบรมตลอดไป เรียกว่าเป็นเสขะ

<sup>๘</sup>ม.ม. (ไทย) ๑๓/๖๐๘/๕๕๔.

<sup>๙</sup>อง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๑๔๖/๓๐.

คือ ผู้ยังต้องศึกษา ต่อเมื่อสำเร็จการศึกษาเป็นพระอรหันต์แล้วจึงเรียกว่าเป็นอเสขะ คือผู้ไม่ต้องศึกษา

กระบวนการจัดการศึกษาในพระพุทธศาสนายึดหลักไตรสิกขาคือศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกอบรม (Training) ที่เน้นภาคปฏิบัติมากกว่าจะเป็นการเรียนการสอนในทางทฤษฎี (Teaching) เมื่อกล่าวในเชิงบริหารเราต้องยอมรับว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การจัดการศึกษาอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรเป็นอย่างมากยิ่ง ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งการศึกษา

การศึกษาอบรมในพระพุทธศาสนายึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางดังจะเห็นได้จากการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพัฒนาการและวุฒิภาวะของผู้เรียน โดยที่พระพุทธเจ้าทรงเทียบความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียนของบุคคลเข้ากับบัวสี่เหล่า และทรงจำแนกประเภทของบุคคลที่จะเข้ารับการศึกษอบรมไปตามจรีต ๖ และที่สำคัญมากก็คือ พระพุทธเจ้าทรงมุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเองดังพุทธพจน์ที่ว่า “ตุมเหติ กิจจํ อาตปปี อุกขาตาโร ตถาคตา เธอทั้งหลายต้องทำความเพียรเผากิเลสเอง พระตถาคตเจ้าเป็นแต่ผู้บอกทาง”<sup>๑๐</sup>

บุคลากรที่ได้รับการพัฒนาแล้วก็จะได้รับการจัดสรรภาระหน้าที่ให้ปฏิบัติงานภายในองค์กรตามความรู้ความสามารถ ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งเป็นเอตทัคคะในด้านต่างๆ ดังกล่าวมาแล้ว

การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนามีระบบการให้รางวัลและการลงโทษ ซึ่งเทียบได้กับการใช้พระเดชพระคุณในสมัยปัจจุบันนั่นคือ ใครทำดีก็ควรได้รับการยกย่อง ใครทำผิดก็ควรได้รับการลงโทษดังพระบาลีที่ว่า “นิคฺคณฺเห นิคฺคหารหํ ปคฺคณฺเห ปคฺคหารหํ ชมฺคนทํควรชฺม ยกฺยกองคนทํควรยกฺยกอง”<sup>๑๑</sup> เราจะเข้าใจระบบการให้รางวัลและการลงโทษได้ดีจากเรื่องต่อไปนี้ในเกสสิสูตร<sup>๑๒</sup> วันหนึ่ง สารถิผู้ฝึกม้าชื่อนายเกสิเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้วทูลถามว่า พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีฝึกคนอย่างไร พระพุทธเจ้าทรงย้อนถามว่า นายเกสิมีวิธีฝึกม้าอย่างไร นายเกสิกราบทูลว่า เขาใช้ ๓ วิธี คือ วิธีนุ่มนวล วิธีรุนแรง วิธีผสมผสาน คือ มีทั้งความนุ่มนวลและรุนแรง

พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า ถ้าใช้ ๓ วิธีแล้วไม่ได้ผลจะทำอย่างไร

<sup>๑๐</sup>ช.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๐/๕๑.

<sup>๑๑</sup>ช.ช. (ไทย) ๒๗/๒๔๔๒/๕๓๑.

<sup>๑๒</sup>อง. จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๑๑/๑๕๐.

นายเกสิกราบทูลว่า ถ้าฝึกไม่ได้ผลก็ฆ่าม้าทิ้งเสีย เพราะปล่อยไปก็ทำให้เสียชื่อสถาบัน  
เกสิวิทยา

พระพุทธเจ้าตรัสว่า พระองค์ทรงใช้ทั้ง ๓ วิธีฝึกคนเหมือนกันคือ ใช้วิธีนุ่มนวลกับคนที่  
ควรให้กำลังใจ ใช้วิธีรุนแรงกับคนที่ควรตำหนิห้ามปราม และใช้วิธีผสมผสานกับคนที่ควรยกย่องเมื่อ  
ถึงคราวต้องยกย่องและตำหนิเมื่อถึงคราวต้องตำหนิ

นายเกสิทูลถามว่า ถ้าใช้ ๓ วิธีแล้วไม่ได้ผลจะทำอย่างไร

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ก็มีการฆ่าทิ้งเหมือนกัน

นายเกสิทูลถามว่า การฆ่าไม่สมควรสำหรับสมณะมิใช่หรือ

พระพุทธเจ้าทรงอธิบายว่า ในวินัยของพระอริยเจ้า การฆ่าหมายถึงการเลิกกล่าวสั่ง  
สอน คนที่พระพุทธเจ้าเลิกกล่าวสั่งสอนย่อมหมดโอกาสเจริญเติบโตในทางธรรม

#### ๒.๑.๕ พุทธวิธีในการอำนวยการ

การอำนวยการให้เกิดการดำเนินงานในพระพุทธศาสนาต้องอาศัยภาวะผู้นำเป็นสำคัญ  
ทั้งนี้เพราะไม่มีระบบการใช้กำลังบังคับให้ปฏิบัติตามผู้นำในพระพุทธศาสนา การที่สมาชิกจะทำตาม  
คำสั่งของผู้บริหารหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำในผู้บริหารเป็นสำคัญ

อะไรคือความแตกต่างระหว่างผู้บริหารกับผู้นำ

ผู้บริหาร คือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นทำงานตามที่ผู้บริหารต้องการ

ผู้นำ คือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นต้องการทำงานตามที่ผู้นำต้องการ

ดังนั้น ผู้บริหารเชิงพุทธต้องมีภาวะผู้นำ คือ มีความสามารถในการจูงใจให้คนเกิดความ  
ต้องการอยากปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บริหาร

บุคคลที่จะเป็นผู้บริหารต้องมีคุณสมบัติสำคัญ ๒ ประการดังกล่าวมาแล้ว คือ อัตตหิต  
สมบัติ หมายถึงความเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติส่วนตัวที่เหมาะสมกับการเป็นผู้นำ และปรหิตปฏิบัติ  
หมายถึงความมีน้ำใจในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวมและองค์กรของตน

พระพุทธเจ้าทรงเพียบพร้อมด้วยอัตตหิตสมบัติและปรหิตสมบัติจึงสามารถใช้ภาวะผู้นำ  
บริหารกิจการพระพุทธศาสนาให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อัตตหิตสมบัติที่สำคัญในการบริหารของ  
พระพุทธเจ้าก็คือความสามารถในการสื่อสารกับคนทั่วไป ในการสื่อสารเพื่อการบริหารแต่ละครั้ง  
พระพุทธเจ้าทรงใช้หลัก ๔ ส. ซึ่งคำอธิบายเชิงประยุกต์เข้ากับการบริหารดังต่อไปนี้<sup>๑๓</sup>

<sup>๑๓</sup>ที.สี. (ไทย) ๑๑/๑๔๙/๑๖๑.

๑. สันทัสสนา (แจ่มแจ้ง) หมายถึง อธิบายขั้นตอนของการดำเนินงานได้อย่างชัดเจน แจ่มแจ้งช่วยให้สมาชิกปฏิบัติตามได้ง่าย

๒. สมาทปทา (จงใจ) หมายถึง อธิบายให้เข้าใจและเห็นชอบกับวิสัยทัศน์จนเกิดศรัทธา และความรู้สึกว่าต้องฟันฝ่าให้ไกลและไปให้ถึง

๓. สมุตเตชนา (แก้วักلاء) หมายถึง ปลุกใจให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและมีความกระตือรือร้นในการดำเนินการไปสู่เป้าหมาย

๔. สัมปหังสนา (ร่าเริง) หมายถึง สร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตร ซึ่งจะส่งเสริมให้สมาชิกมีความสุขในการทำงาน

ความสามารถในการจูงใจคนของพระพุทธเจ้า ตรงกับพระสมัญญาว่า ตถาคต หมายถึง คนที่พออย่างไรแล้วทำอย่างนั้น<sup>๑๔</sup> พระพุทธเจ้าทรงมีภาวะผู้นำสูงมากเพราะทรงสอนให้รู้ (ยถาวาที) ทำให้ดู (ตถาการี) และอยู่ให้เห็น (ยถาวาที ตถาการี)

ยิ่งไปกว่านั้น การสั่งการแต่ละครั้งของพระพุทธเจ้าเป็นที่ยอมรับได้ง่ายเพราะไม่ทรงใช้วิธีเผด็จการ แต่ทรงใช้วิธีการแบบธรรมาธิปไตย ดังที่พระพุทธเจ้าทรงจำแนกแรงจูงใจในการทำความดี ซึ่งเรียกว่า อธิปไตย ๓ ประการ<sup>๑๕</sup>

๑. อัตตาธิปไตย การทำความดีเพราะยึดผลประโยชน์หรือความพอใจของตนเป็นที่ตั้ง

๒. โลกาธิปไตย การทำความดีเพราะต้องการให้ชาวโลกยกย่อง นั่นคือ ยึดทัศนะหรือคะแนนนิยมจากคนอื่นเป็นที่ตั้ง

๓. ธรรมาธิปไตย การทำความดีเพื่อความดี ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ นั่นคือยึดธรรมคือหน้าที่เป็นสำคัญ

แม้พระพุทธเจ้าจะประกาศว่า พระองค์เป็นธรรมราชา แต่ก็ไม่ทรงใช้อำนาจเบ็ดเสร็จโดยลำพังพระองค์เองตามแบบราชาธิปไตย ในสมัยนั้นพระพุทธเจ้าทรงกระจายอำนาจในการบริหารให้กับคณะสงฆ์ดังกล่าวมาแล้ว ทั้งนี้เพราะแรงจูงใจในการบริหารของพระพุทธเจ้าผู้หมดกิเลสแล้ว ย่อมไม่ใช่เพื่อความยิ่งใหญ่ส่วนพระองค์ การบริหารของพระพุทธเจ้าจึงไม่ใช่อัตตาธิปไตย นอกจากนี้พระพุทธเจ้าก็ไม่ได้ทรงบริหารกิจการพระศาสนาไปตามค่านินทา และสรรเสริญของชาวโลก การบริหารของพระองค์จึงไม่ใช่โลกาธิปไตย พุทธวิธีบริหารเป็นธรรมาธิปไตย เพราะพระพุทธเจ้าทรงยึดธรรมคือ หลักการสร้างประโยชน์สุขเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงหลักการบริหารของพระองค์ไว้ว่า

<sup>๑๔</sup>ที่.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๑/๒๕๕.

<sup>๑๕</sup>อง.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๔๗๙/๑๔๖.

“พระตถาคตอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา ทรงอาศัยธรรม สักการธรรม เคารพธรรม ยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นธง มีธรรมเป็นตรา เป็นธรรมาธิปไตย ทรงจัดการ รักษาป้องกันและคุ้มครองที่เป็นธรรม”<sup>๑๖</sup>

เพราะเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงยึดหลักธรรมาธิปไตยนี้เอง จึงไม่มีการตั้งใครเป็นศาสดาสืบ ต่อจากพระพุทธองค์ ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระอานนททูลถามว่า จะทรงตั้ง ใครเป็นศาสดาสืบต่อจากพระองค์หรือไม่ พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า จะไม่ทรงตั้งใครเป็นศาสดาสืบต่อ จากพระองค์ ทั้งนี้เพราะทรงประสงค์จะให้คณะสงฆ์ปกครองกันเองโดยยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักใน การปกครองดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วจะเป็นศาสดาของ พวกเธอเมื่อเราล่วงลับไป”<sup>๑๗</sup>

ภายหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วไม่นาน พระมหากัสสปะได้ปฏิบัติตามพุทธ พจน์นี้โดยเรียกประชุมพระอรหันต์ ๕๐๐ รูป เพื่อสังคายนาพระธรรมวินัยให้เป็นหมวดหมู่สำหรับใช้ เป็นหลักอ้างอิงในการบริหารกิจการพระศาสนา นับแต่นั้นมาการบริหารกิจการพระศาสนาก็ยึด พระธรรมวินัยในพระไตรปิฎกเป็นหลัก โดยมีคณะสงฆ์เป็นองค์กรบริหารสูงสุดสืบต่อมาจนทุกวันนี้

### ๒.๑.๖ พุทธวิธีในการกำกับดูแล

การกำกับดูแลเป็นการควบคุมสมาชิกภายในองค์กรให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อบรรลุผลตาม วัตถุประสงค์ที่วางไว้ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่การกำกับดูแลคณะสงฆ์เป็นอย่างยิ่ง ดังที่ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อให้พระสงฆ์ใช้เป็นมาตรฐานควบคุมความประพฤติให้เป็นแบบ เดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงให้เหตุผลในการบัญญัติพระวินัยไว้ ๑๐ ประการ เช่น เพื่อความผาสุกแห่ง คณะสงฆ์ เพื่อข่มขู่คนผู้ไร้ยางอาย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา<sup>๑๘</sup>

การบัญญัติพระวินัยเป็นเครื่องช่วยให้พระสงฆ์มีวินัยในตนเองและมีเกณฑ์ในการ ประเมินตนเอง เมื่อเห็นว่าตนทำผิดพลาดไปจาก มาตรฐานความประพฤติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติ ไว้ และความผิดพลาดนั้นไม่ร้ายแรงถึงขนาดต้องถูกขับออกจากหมู่คณะ หรือขาดจากความเป็นภิกษุ พระสงฆ์แต่ละรูปจะสารภาพความผิดพลาดต่อเพื่อนพระสงฆ์ด้วยกัน พิธีสารภาพเรียกว่า การแสดง อาบัติซึ่งลงท้ายด้วยคำมั่นสัญญาว่า จะไม่ทำผิดอย่างนั้นอีกต่อไป

<sup>๑๖</sup>อง.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๔๕๓/๑๓๙).

<sup>๑๗</sup>ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๗๗/๑๔๐).

<sup>๑๘</sup>วินย. (ไทย) ๑/๒๐/๓๗).



เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้พระสงฆ์ปฏิบัติตามพระวินัยที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว พระพุทธเจ้าทรงกำหนดให้พระภิกษุนำศีลสิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้เหล่านั้นมาสวดให้กันและกันฟังทุกกึ่งเดือนในวันพระ ๑๕ คำ ประเพณีปฏิบัตินี้เรียกว่าการสวดปาฏิโมกข์ ในตอนจบของศีลสิกขาบทแต่ละข้อผู้สวดก็จะถามที่ประชุมสงฆ์ว่า “กจจิตถ ปริสุทธา ทานทังหลายปริสุตฺธิโนศีลสิกขาบทนึแล้วหรือ”<sup>๑๙</sup>

ยิ่งไปกว่านั้น พระพุทธเจ้ายังได้ทรงบัญญัติให้พระภิกษุทำการปวารณาต่อคณะสงฆ์ในวันออกพรรษา การปวารณาหมายถึง การอนุญาตให้ว่ากล่าวตักเตือนซึ่งกันและกันด้วยคำว่า “ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอปวารณาต่อสงฆ์ เพราะเห็นก็ดี เพราะได้ยินก็ดี เพราะสงสัยก็ดี ขอท่านทั้งหลายจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวข้าพเจ้า เมื่อข้าพเจ้าเห็นว่าผิดพลาด ก็จักแก้ไขปรับปรุงตัวเอง” ทั้งหมดที่กล่าวมานี้แสดงว่า พระพุทธเจ้าทรงกำหนดวิธีการในการกำกับดูแลเพื่อให้พระสงฆ์มีวินัยในตนเอง มีการประเมินตนเองและมีการกระจายอำนาจให้คณะสงฆ์กำกับดูแลกันเอง

ในกรณีที่เกิดข้อพิพาทขัดแย้ง ซึ่งเรียกว่าอธิกรณ์ขึ้นในองค์กรสงฆ์ อันเนื่องมาจากพระสงฆ์บางรูปไม่ยอมรับการกำกับดูแลนั้น พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติวิธีระงับอธิกรณ์ซึ่งเรียกว่าอธิกรณ์สมณะ ๗ ประการ<sup>๒๐</sup>

สัมมุขาวินัย คือ วิธีระงับข้อพิพาทด้วยการที่คณะสงฆ์ประชุมพร้อมกันพิจารณาข้อกล่าวหาของฝ่ายโจทก์และคำแก้ต่างของฝ่ายจำเลยแล้วตัดสินโดยยึดหลักพระธรรมวินัย

เยภุยสิกา คือ วิธีระงับข้อพิพาทโดยให้ที่ประชุมสงฆ์ออกเสียงชี้ขาด ฝ่ายที่ได้รับเสียงสนับสนุนข้างมากเป็นฝ่ายชนะ

ติณวัตถารกะ คือ วิธีระงับข้อพิพาทด้วยการประนีประนอมยอมความ โดยที่คู่กรณีตกลงเลิกกันไปไม่ต้องมีการชำระสะสางให้มากเรื่องเหมือนเอาหญ้ามากลบทับปัญหาไว้

กระบวนการกำกับดูแลความประพฤติของพระสงฆ์ที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้นั้นเป็นหลักประกันความมั่นคงและความบริสุทธิ์ผุดผ่องของคณะสงฆ์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “เปรียบเหมือนมหาสมุทร ไม่รวมกับซากศพที่ตายแล้ว ซากศพที่ตายแล้วใดมีอยู่ในมหาสมุทร มหาสมุทรจ่อมนำซากศพที่ตายแล้วนั้นไปสู่ฝั่ง ชัดขึ้นบกโดยพลัน บุคคลใดเป็นผู้ทุศีล มีธรรมลามก มีความประพฤติไม่สะอาด น่ารังเกียจ สงฆ์ย่อมไม่รวมกับบุคคลนั้น ย่อมประชุมกันยกเธอออกไปเสียโดยพลัน ถึงแม้เธอนั่งในท่ามกลางภิกษุสงฆ์ก็จริง ถึงอย่างนั้นเธอชื่อว่าไกลจากสงฆ์และสงฆ์ก็ไกลจากเธอ”<sup>๒๑</sup>

<sup>๑๙</sup>วิ.มทา. (ไทย) ๔/๒๒๖/๓๑๔).

<sup>๒๐</sup>วิ.มทา. (ไทย) ๑/๓๐๐/๒๒๐).

<sup>๒๑</sup>วิ.จู. (ไทย) ๗/๔๕๙/๒๘๙).

**สรุปได้ว่า** พุทธวิธีบริหาร ยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้บริหารเองต้องประพฤติธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร พุทธวิธีบริหารจึงไม่เป็นทั้งอัตตาธิปไตยและโลกาธิปไตย

ผู้บริหารที่เป็นอัตตาธิปไตยก็มักจะคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนหรือความพอใจของตนเป็นที่ตั้งโดยยึดคิดว่าถูกต้องคือถูกใจข้าพเจ้า ผู้บริหารประเภทนี้มักลงท้ายด้วยการเป็นเผด็จการ

ส่วนผู้บริหารที่เป็นโลกาธิปไตยก็พยายามเอาใจทุกคน เพื่อให้ตนเองอยู่ในตำแหน่งต่อไปได้ เขาพยายามทำให้ถูกใจทุกคน ซึ่งก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ผู้บริหารประเภทนี้มักหนีปัญหา เมื่อมีปัญหาขัดแย้งเกิดขึ้นในองค์กรก็พยายามลอยตัวหนีปัญหา

ผู้บริหารที่ดีต้องเป็นธรรมาธิปไตย เขายึดถือคติว่า ถูกต้องไม่จำเป็นต้องถูกใจข้าพเจ้าหรือต้องถูกใจทุกคน เขากลับมาตัดสินใจลงมือทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม โดยไม่พยายามลอยตัวหนีปัญหา เขายึดถือคติว่า อำนาจหน้าที่มาพร้อมกับความรับผิดชอบ เขายอมเสียสละประโยชน์สุขส่วนตนเพื่อประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่กว่า นั่นคือประโยชน์สุขส่วนรวม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าเห็นว่าจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่เพราะสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อยเพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่”

ควรกล่าวไว้ในที่นี้ว่า ธรรมาธิปไตยไม่ใช่ระบอบการปกครองแต่เป็นวิธีการปกครองที่ถือธรรมเป็นส่วนใหญ่ ธรรมาธิปไตยใช้ได้กับการปกครองในระบอบต่าง ๆ นั่นคือการปกครองไม่ว่าจะเป็นระบอบใดคือ ราชาธิปไตย คณาธิปไตย หรือประชาธิปไตยก็ตามที ก็เป็นธรรมาธิปไตยได้ ถ้าผู้ปกครองในระบอบนั้นถือธรรมเป็นใหญ่ การปกครองไม่ว่าจะเป็นระบอบใดก็ถือว่าดีแต่ยังไม่ได้ ถ้าไม่เป็นธรรมาธิปไตย แม้แต่ประชาธิปไตยก็อาจจะกลายเป็นเผด็จการโดยเสียงข้างมากถ้าไม่เป็นธรรมาธิปไตย

ในระบอบการปกครองที่เป็นธรรมาธิปไตย ผู้บริหารสูงสุดต้องมีทั้งอัตตหิตสมบัติคือยึดธรรมประจำใจและมีปรหิตปฏิบัติ คือ มุ่งบำเพ็ญประโยชน์สุขส่วนรวม เมื่อผู้นำประพฤติธรรม สังคมส่วนรวมก็อยู่เป็นสุข ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า

“เมื่อฝูงโคข้ามปากแม่น้ำ ถ้าโคผู้นำฝูงไปตรง โคนเหล่านั้นย่อมไปตรงทั้งหมดในเมื่อโคผู้นำฝูงไปตรงในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับสมมติให้เป็นผู้นำถ้าผู้นั้นประพฤติธรรม ประชาชนนอกนี้ย่อมประพฤติธรรมเหมือนกัน ประชาชนทั้งประเทศย่อมอยู่เป็นสุข ถ้าพระราชาราชดำรงอยู่ในธรรม”

ตารางที่ ๒.๑ สรุปความหมายของพุทธวิธีการบริหาร

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ม.ม. (ไทย). ๑๒/๓๕๒/๗๓๓.	ศีล สมาธิ และปัญญาเท่านั้น แต่มีไว้เพื่อเจโตวิมุตติหรือความหลุดพ้นแห่งจิต๑. ธรรมมีอุปการะมาก
อง.ตีก. (ไทย) ๒๐/๔๕๙/๑๔๖.	พุทธวิธีเกี่ยวกับวางแผนนี้ สิ่งที่สำคัญมากคือ ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ พระพุทธเจ้าตรัสว่าผู้บริหารต้องมีจักขุมา แปลว่า มีสายตาวินิจฉัยไกล คือมองการณ์ไกล
ช.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๐/๕๑.	ตั้งพุทธพจน์ที่ว่า “ตุมเหติ กิจจํ อาตปฺปิ อกฺขาตาโร ตถาคตา เธอทั้งหลายต้องทำความเพียรเพื่อกิเลสเอง พระตถาคตเจ้าเป็นแต่ผู้บอกทาง”
อง.ตีก. (ไทย) ๒๐/๔๕๓/๑๓๙.	“พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา ทรงอาศัยธรรมสักการธรรม เคารพธรรม ยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นธง มีธรรมเป็นตรา เป็นธรรมมาธิปไตย ทรงจัดการรักษาป้องกันและคุ้มครองที่เป็นธรรม”
วินย. (ไทย) ๑/๒๐/๓๗.	เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา

**สรุปความว่า** หลักธรรมคำสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าดังกล่าว ถ้าทุกคนมีความเข้าใจและนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับวิถีชีวิตประจำวัน ประพฤติปฏิบัติให้เป็นนิสัยได้ ย่อมจะทำให้มีความสันติสุขในสังคม ตนเองและบุคคลอื่นไม่เดือดร้อน สังคมอยู่กันด้วยความสงบ เรียบร้อย ทุกคนจะอยู่ด้วยกันอย่างเอื้ออาทร อยู่อย่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เต็มไปด้วยสังคมที่มีแต่ความรัก ความเมตตาต่อกัน

## ๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

### ๒.๒.๑ ความหมายของการบริหารจัดการ

คำศัพท์ที่ใช้ในความหมายของการบริหาร มีอยู่สองคำ คือ การบริหาร (Administration) และการจัดการ (Management) การบริหารมักจะใช้กับการบริหารกิจการสาธารณะ หรือการบริหารราชการ ส่วนคำว่าจัดการใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชน เราจึงเรียกผู้ที่ดำรงตำแหน่งระดับบริหารในหน่วยงานราชการว่า “ผู้บริหาร” ในขณะที่บริษัทห้างร้าน ใช้เรียกตำแหน่งเป็น ผู้จัดการ เนื่องจากการศึกษาเป็นกิจการที่มุ่งประโยชน์สาธารณะและจัดเป็นส่วนงานทางราชการ จึงใช้เรียกชื่อผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวว่า ผู้บริหารการศึกษา หากปฏิบัติงานเป็นหัวหน้าในสถานศึกษาเรียกว่า “ผู้บริหารสถานศึกษา” ความหมายของการบริหารในฐานะที่เป็นกิจกรรมชนิดหนึ่ง จึงหมายถึง กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์<sup>๒๒</sup> และเป็นศิลปะหรือความสามารถในการรวมวัตถุประสงค์และกำลังคนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด<sup>๒๓</sup> ทั้งนี้สามารถกล่าวได้ว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น<sup>๒๔</sup> โดยการดำเนินงานตามกระบวนการจัดองค์การและการใช้ทรัพยากรต่างๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า<sup>๒๕</sup>

อาจกล่าวได้ว่า ผู้บริหารบางคนไม่จำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนทางด้านบริหารเพียงแต่มีประสบการณ์ก็สามารถเป็นผู้บริหารได้ ครูที่สอนดี มีประสบการณ์การสอนมานานก็สามารถเป็นผู้บริหารได้ นั่นเป็นข้อโต้แย้งแต่ถ้าหากผู้ที่ได้รับการอบรมมาทางบริหารก็นำทฤษฎีไปใช้ได้เหมาะสมและเข้ากับสถานการณ์แล้วย่อมจะทำให้เกิดผลสำเร็จกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมทางการบริหารมา อาจจะต้องมาหาประสบการณ์จากการเรียนรู้ในระหว่างการบริหาร ซึ่งความรู้ที่ได้นั้น อาจเกิดจากอำนาจหน้าที่ การหยั่งรู้ สามัญสำนึกหรือจากการสังเกต แหล่งความรู้จะเป็นประโยชน์ในขณะหนึ่งเท่านั้นซึ่งไม่ใช่ความจริงเสมอไป การบริหารจำเป็นต้องอาศัยทฤษฎีเพื่อเป็นกรอบ แนวทางและแนะนำการปฏิบัติ

<sup>๒๒</sup>Herbert A. Simon, *Administrative Behavior*, (New York : Macmillian, 1947), p. 3.

<sup>๒๓</sup>Jonh G. Hutchinson, *Organization : Theory and Classical Concepts*, ( New York : McGraw-Hill, 1967), p. 12.

<sup>๒๔</sup>Harold Koontz & Cyril O' Donnell, *Principle Of Management : An Analysis of Managerial Fucntions*, (New York : McGraw-Hill, 1972), p. 43.

<sup>๒๕</sup>Ernest Dale, *Management : Theory and Practice*, (New York : McGraw-Hill, 1973), p. 4.

ตารางที่ ๒.๒ สรุปความหมายของการบริหาร

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
Herbert A. Simon, (1947, p. 3).	กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ร่วมกันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
Jonh G. Hutchinson, (1967, p. 12).	ศิลปะหรือความสามารถในการรวมวัตถุและกำลังคนเพื่อ บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด
Harold Koontz & Cyril O'Donnell, (1972, p. 43).	การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น
Ernest Dale, (1973, p. 4).	กระบวนการจัดองค์การและการใช้ทรัพยากรต่างๆ เพื่อให้ บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า
Wiliam L. Dejon, (1987, p. 5).	กระบวนการที่จะทำให้วัตถุประสงค์ประสบความสำเร็จโดย ผ่านทางบุคคลและการใช้ทรัพยากรอื่น

**สรุปได้ว่า** การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ของบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินกิจกรรม หรืองานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ร่วมกัน โดยอาศัยกระบวนการและ ทรัพยากรทางการบริหารเป็นปัจจัยอย่างประหยัด และให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผู้บริหารจะบริหารให้ เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของทฤษฎีและหลักการ บริหาร เพื่อจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการทำงาน สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อม จึงพูดได้ว่า ผู้บริหารที่ประสบผลสำเร็จคือผู้ที่สามารถประยุกต์เอาศาสตร์การบริหารไปใช้ได้อย่างมี ศิลปะนั่นเอง

### ๒.๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

จากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร พบว่า ทฤษฎีการบริหารมี ลักษณะดังนี้<sup>๒๖</sup>

๑. ทฤษฎีบริหารไม่ใช่ความจริงที่เห็นได้โดยง่ายหรือไม่ต้องพิสูจน์ การบริหารมีทฤษฎี จะต้องอาศัยการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติมอีกมาก ซึ่งไม่ใช่เป็นความจริงที่เห็นได้อย่างชัดเจนโดยไม่มี การ

<sup>๒๖</sup>การดี อนันต์นาวี, หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (ชลบุรี : มนตรี, ๒๕๕๒), หน้า ๓.

พิสูจน์ว่าการบริหารจะต้องอาศัยการวิเคราะห์ ทฤษฎีบริหารมีความสลับซับซ้อนมากกว่าที่จะเห็นได้โดยง่าย

๒. ทฤษฎีบริหารไม่ใช่เป็นสามัญสำนึก แม้ว่าผู้บริหารจะใช้สามัญสำนึกเพื่อเป็นแนวทางในการแสดงพฤติกรรมและการตัดสินใจว่าสามัญสำนึกอาจจะไม่เพียงพอในการประเมินความรู้และการตัดสินใจ ในปัจจุบันนี้การเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคมและวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็ว ประสบการณ์ของผู้บริหารอาจจะแคบและจำกัด เกิดมาจากรู้อะไรไปเสียหมดสามัญสำนึกไม่ใช่จะเป็นจริงเสมอไป

โดยมีองค์ประกอบมูลฐานของการจัดการ ปัจจุบันเรียกว่ากระบวนการบริหารจัดการ มี ๕ ประการ (POCCC) ดังนี้<sup>๒๗</sup>

๑. การวางแผน (Planning) คือ การศึกษาข้อมูลในปัจจุบันและคาดการณ์ในอนาคต แล้ววางแผนเป้าหมายและแนวทางปฏิบัติไว้

๒. การจัดองค์การ (Organizing) คือ การจัดโครงสร้างของหน่วยงานหรือองค์การ ออกเป็นหน่วยงานย่อยๆ กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงาน การจัดสรรคนเข้าทำงานในตำแหน่งงานต่างๆ

๓. การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) คือ การสั่งให้คนทำงานตามที่มอบหมายงานให้ทำ บังคับบัญชาให้พนักงานทำงานตามภารกิจของหน่วยงาน

๔. การประสานงาน (Co-ordination) คือ การดูแลควบคุมและอำนวยความสะดวกให้พนักงานสามารถได้โดยสะดวกเต็มความสามารถ

๕. การควบคุม (Controlling) คือ การควบคุมให้งานดำเนินไปตามแผนที่วางเอาไว้ ตรวจสอบให้ผลการปฏิบัติงานเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

และได้นำการบริหารจัดการมาปรับปรุงประยุกต์กับการบริหารราชการ ในที่สุดได้คำตอบสั้นๆ คือ POSDCoRB ซึ่งหมายถึงกระบวนการบริหาร ๗ ประการ คือ<sup>๒๘</sup>

๑. P = Planning หมายถึง การวางแผนเป็นการกำหนดโครงการอย่างกว้างๆ ว่าทำอะไรบ้าง เพื่ออะไร มีแนวทางปฏิบัติอย่างไร การวางแผนจะต้องทำก่อนการลงมือปฏิบัติ

<sup>๒๗</sup>Henri Fayol, *General and industrial management*, (London : Pittman & Sons, 1964), p. 39.

<sup>๒๘</sup>L. Gulick and J. Urwick, *Papers on the Science of Administration*, (New York : Institute of Public Administration, 1973), pp. 18 - 19.

๒. O = Organizing หมายถึง การจัดการองค์กร กล่าวคือ เป็นการจัดสายงานแบ่งแยกอำนาจการบริหารให้ผู้ปฏิบัติงานทราบบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน เพื่อจะได้ทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์

๓. S = Staffing หมายถึง การจัดหาบุคคล เป็นการบริหารงานทางด้านบุคคล อันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนาบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี การประเมินผลการทำงาน และการให้พ้นจากงาน

๔. D = Directing หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการบอกทิศทางการทำงานเสนอแนะวิธีการทำงานหลังจากที่ได้วิเคราะห์อย่างรอบคอบแล้วว่า ควรจะทำอะไรบ้าง อย่างไร ไปในทิศทางใด

๕. Co = Coordinating หมายถึง การประสานงาน อันได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานย่อยและบุคคลในตำแหน่งต่างๆ ให้สามารถทำงานร่วมกันได้ซึ่งอาจจะต้องใช้เทคนิคต่างๆ เช่น การสื่อสารการกำหนดระเบียบแผนในการทำงาน เป็นต้น

๖. R = Reporting หมายถึง การรายงาน การทำงานทุกอย่างจะมีการรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาเหนือตนขึ้นไปว่าตนเองได้ทำอะไรบ้าง อย่างไร ได้ผลประการใด

๗. B = Budgeting หมายถึง การจัดทำงบประมาณค่าใช้จ่ายให้ถูกต้องเหมาะสมกับกิจกรรม

โดยมีกระบวนการบริหารที่ใช้เพื่อตรวจสอบความสำเร็จของงานและนำไปพัฒนางานที่เรียกว่า วงจรคุณภาพ (PDCA)<sup>๒๙</sup> ซึ่งประกอบด้วย

#### ๑. การวางแผน (Plan) หรือ P

เป็นจุดเริ่มต้นของวงจรการบริหารคุณภาพ เพราะแผนจะกำหนดเป้าหมายและทิศทางการแก้ปัญหาหรือพัฒนาคุณภาพ โดยแผนจะอธิบายความจำเป็นและสร้างความเข้าใจในการแก้ปัญหา ซึ่งต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจจากทุกหน่วยงานที่จะร่วมมือกันในการปรับปรุงแก้ไขอุปสรรคและข้อบกพร่องต่างๆ ขององค์กรให้หมดไปอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินงานบรรลุความสำเร็จตามที่ต้องการ

#### ๒. การปฏิบัติ (Do) หรือ D

เป็นการนำทางเลือกที่ตัดสินใจไปวางแผนปฏิบัติ (Action Plan) และลงมือปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าปัญหานั้นเป็นงานที่สามารถดำเนินการแก้ไขได้ภายในกลุ่ม ก็สามารถปฏิบัติได้ทันที หากปัญหามีความซับซ้อนเกี่ยวกับกับหน่วยหรือกลุ่มอื่น

<sup>๒๙</sup>ศุภชัย อาชีวะระงับโรค, Practical PDCA แก้ปัญหาและปรับปรุงงานเพื่อความสำเร็จ, (กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยุคเซ็น, ๒๕๔๗), หน้า ๙.

ก็ต้องแจ้งให้ผู้บริหารสั่งการให้หน่วยงานอื่นประสานงาน และร่วมมือแก้ไขปัญหาให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

### ๓. การตรวจสอบ (Check) หรือ C

การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลงานที่ปฏิบัติ โดยเปรียบเทียบผลการทำงานก่อนการปฏิบัติงาน และหลังปฏิบัติงานว่ามีความแตกต่างกันน้อยเพียงใด ถ้าผลลัพธ์ออกมาตามเป้าหมาย ก็จะนำไปจัดทำมาตรฐานสำหรับการปฏิบัติงานในครั้งต่อไป แต่ถ้าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด โดยอาจจะสูงหรือต่ำกว่าที่ต้องการที่ทีมงานคุณภาพก็ต้องทำการศึกษาและวิเคราะห์สาเหตุ เพื่อทำการแก้ไขปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพขึ้น

### ๔. การปรับปรุง (Act) หรือ A

เป็นการกำหนดมาตรฐานจากผลการดำเนินงานใหม่ เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในอนาคตหรือทำการแก้ไขปัญหาต่างๆ ทั้งที่เกิดจากความไม่สอดคล้องกับความต้องการปัญหาที่ไม่ได้คาดหวัง และปัญหาเฉพาะหน้าในการดำเนินงานจนได้ผลลัพธ์ที่พอใจและได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายแล้ว จึงจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานในอนาคต และจัดทำรายงานเสนอต่อผู้บริหารและกลุ่มอื่นๆ ได้ทราบต่อไป<sup>๓๐</sup>

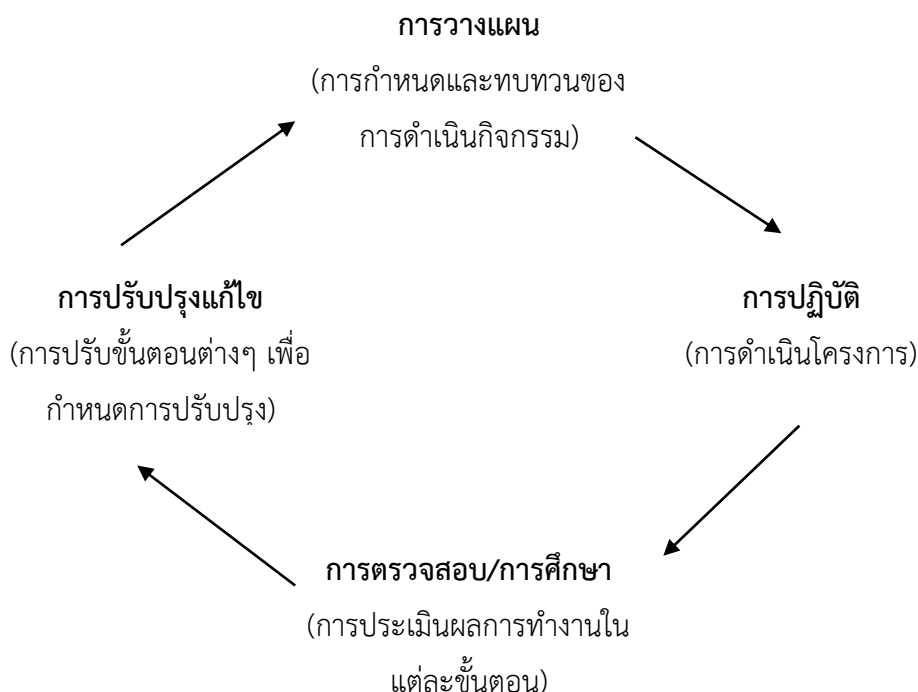
ซึ่งการบริหารงานจะบรรลุผลสำเร็จได้นั้น จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง<sup>๓๑</sup> ดังแผนภาพประกอบ

---

<sup>๓๐</sup> ณีฐพันธ์ เขจรนันท์ และคณะ, กลยุทธ์การสร้างองค์การคุณภาพ, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมกมลการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๗๗ - ๗๙.

<sup>๓๑</sup> Harvey Maylor, *Project Management*, 2<sup>nd</sup> ed, (London : Financial Times Pitman, 1999), pp. 6 - 7.





แผนภาพที่ ๒.๑ วงจรเดมิ่งสำหรับการบริหารโครงการ โดย ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ<sup>๓๒</sup>

หน้าที่ของการบริหารประกอบด้วยกิจกรรมพื้นฐาน ๔ ประการ ดังนี้

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง กระบวนการในการกำหนดเป้าหมาย แผนงาน และตัดสินใจหาวิธีการที่ดีที่สุดที่ทำให้เป้าหมายนั้นบรรลุผลสำเร็จ

๒. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง กระบวนการในการจัดตั้งและจัดวางทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรที่ไม่ใช่บุคคล โดยวางแผนให้สามารถบรรลุผลสำเร็จขององค์การ

๓. การนำและสั่งการ (Leading and Directing) หมายถึง กระบวนการของการมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่นในการที่จะให้บุคคลอื่นมีพฤติกรรมในการทำงานที่ต้องการและทำให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ

๔. การควบคุม (Controlling) หมายถึง กระบวนการในการกำหนดกิจกรรมต่างๆ ขององค์การให้เป็นไปตามมาตรฐาน และเป้าหมายที่องค์การคาดหวังและกำหนดไว้

<sup>๓๒</sup>ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, การบริหารจัดการ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : [http://www.kmitnbxmie8.com/index.php?lay=show&ac=article&id=5354328&Ntype=3,\\_\[๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๗\].](http://www.kmitnbxmie8.com/index.php?lay=show&ac=article&id=5354328&Ntype=3,_[๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๗].)

การบริหารจัดการที่ดี (Good Governance) โดยหลักการแล้ว การบริหารจัดการที่ดี เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยประกันว่าผู้บริหารได้ดำเนินการบริหารด้วยความรับผิดชอบ และนำไปสู่ เป้าหมายความสำเร็จขององค์การอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังได้ระบุหลักการ ๖ ประการ ซึ่งใช้ได้โดย หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ได้แก่<sup>๓๓</sup>

๑. หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคมและสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือ ว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล

๒. หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ ยึดหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเอง ไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพ สุจริต จนเป็นนิสัยประจำชาติ

๓. หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดย ปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์การทุกวงการให้มีความโปร่งใสมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็น ประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลได้สะดวก และมี กระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

๔. หลักความมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอ ความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแจ้งความเป็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรืออื่นๆ

๕. หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิและหน้าที่ ความสำนึกในความ รับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลงานการกระทำของตน

๖. หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์ สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัด ใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและ บริการที่มีคุณภาพ สามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก และรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน และมีหลักการการบริหารที่สำคัญ ได้แก่<sup>๓๔</sup>

<sup>๓๓</sup>สุวัฒน์ เงินฉ่ำ, การบริหารเขตพื้นที่การศึกษา : เพื่อคุณภาพการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔ - ๑๕.

<sup>๓๔</sup>ศิริพงษ์ เสาภายน, หลักและกระบวนการบริหารการศึกษา : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : บั๊กพอยท์, ๒๕๕๒), หน้า ๒๔ - ๒๕.

๑. การแบ่งงานกันทำ (Division of Work) ผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่ายและผู้บริหารควรแบ่งงานกันทำ เพื่อนำความสามารถ ความมั่นใจและความถูกต้องมาเพิ่มผลผลิตของงาน

๒. อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) อำนาจหน้าที่เป็นสิ่งที่ใช้ในการสั่งการและใช้พลังที่จะทำให้คนเชื่อถือ

๓. ความมีวินัย (Discipline) แนวทางที่ดีที่สุดที่จะทำให้เกิดความมีวินัยที่ดี คือ ข้อตกลงต่างๆ ต้องมีความชัดเจนและยุติธรรมให้มากที่สุด การกำหนดบทลงโทษควรพิจารณานำมาใช้อย่างรอบคอบ

๔. ความมีเอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of Command) ในการปฏิบัติงานผู้ปฏิบัติควรได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเพียงผู้เดียวเท่านั้น

๕. ความมีเอกภาพในการอำนวยการ (Unity of Direction) ในการจัดกิจกรรมหนึ่งกลุ่มควรมีหัวหน้าเพียงคนเดียวต่อหนึ่งแผนงานที่มีเป้าหมายเดียวกัน

๖. ความสนใจของบุคคลต้องเป็นรองความสนใจของคนส่วนรวม (Subordination of Individual Interests to General Interests) ความสนใจของผู้ปฏิบัติหนึ่งคนหรือหนึ่งกลุ่มจะไม่นำมาเป็นความสนใจของคนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องผลที่ได้รับจากความมุ่งมั่นและเป็นตัวอย่างของผู้บังคับบัญชา รวมทั้งการยอมรับข้อตกลงจากส่วนรวมให้มากที่สุดจะทำให้การแนะนำของผู้บังคับบัญชามีความมั่นคง

๗. การให้ผลตอบแทน (Remuneration) ควรมีความเป็นธรรมและทำให้เกิดความพึงพอใจมากที่สุดทั้งในด้านบุคลากรและในด้านความเที่ยงธรรม

๘. การรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง (Centralization) การรวมอำนาจและการกระจายอำนาจจำเป็นจะต้องกำหนดความเข้มแข็งของการบริหารงานทั้งสองด้านให้เหมาะสม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของผู้บริหารในด้านคุณธรรม ความคงที่ที่จะนำมาปฏิบัติกับผู้ใต้บังคับบัญชาและสภาพของธุรกิจขณะนั้น การรวมอำนาจจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับกรณีต่างๆ กันไป

๙. สายการบังคับบัญชา (Scalar Chain) เป็นการแสดงความห่างระหว่างผู้มีอำนาจสูงสุดกับผู้อยู่ในตำแหน่งต่ำสุด ถ้าระยะที่ห่างกันไม่มีความจำเป็นก็ไม่ควรทำ แต่ถ้าต้องการสงวนระยะทางนี้ไว้เมื่อต้องการตัดสินใจก็จำเป็นต้องทำ

๑๐. คำสั่ง (Order) ในการสั่งการทางสังคมเพื่อให้เป็นไปตามที่ต้องการ จำเป็นที่จะต้องให้ผู้รับคำสั่งอยู่ในบริเวณที่รับคำสั่งและผู้ปฏิบัติทุกคนจะต้องอยู่ในที่ที่มีการสั่งการ

๑๑. ความเสมอภาค (Equity) ในการกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติหน้าที่ของตนไม่ว่าจะเป็นการอาสาเข้ามาทำหรือทำตามหน้าที่ก็ตาม ผู้บริหารจะต้องให้ผลตอบแทนที่เป็นธรรมกับทุกคนและให้ความเมตตา ความเสมอภาคในที่นี้ไม่รวมถึงการบังคับขู่เข็ญให้ทำ

๑๒. ความมั่นคงในหน้าที่การงาน (Stability of Tenure of Personnel) ผู้ปฏิบัติงานต้องใช้เวลาในการปฏิบัติงานใหม่และความสำเร็จในการทำงานให้ได้ผลดี การจะทำให้เกิดผลดังกล่าวต้องอาศัยประสบการณ์เดิม ถ้าสามารถดึงประสบการณ์เดิมมาช่วยได้จะทำให้การทำงานนั้นสำเร็จ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งงานหรือปรับออกก่อนที่ผู้ปฏิบัติงานจะดึงประสบการณ์เดิมมาใช้จึงเป็นสิ่งที่ควรพิจารณา

๑๓. ความคิดริเริ่ม (Initiative) การคิดที่แตกต่างไปจากเดิมที่วางไว้และสามารถสร้างสรรค์งานนั้นให้สำเร็จได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ทั้งจากผู้ที่มีความเฉียบแหลมและผู้มีประสบการณ์ ความคิดริเริ่มของผู้ปฏิบัติงานจะช่วยเพิ่มความเข้มแข็งให้กับทางธุรกิจได้ดี

๑๔. ความสามัคคี (Esprit de Corpse) ความสามัคคีคือพลัง เป็นสโลแกนที่ผู้บริหารจะต้องสร้างให้เกิดขึ้นกับบุคคลในองค์กร

### ตารางที่ ๒.๓ สรุปแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
การดี อนันต์นาวี, (๒๕๕๒, หน้า ๓).	๑. ทฤษฎีบริหารไม่ใช่ความจริงที่เห็นได้โดยง่าย ๒. ทฤษฎีบริหารไม่ใช่เป็นสามัญสำนึก
Henri Fayol, (1964, p. 39).	<b>หลักการบริหาร POCCC</b> ๑. การวางแผน (Planning) ๒. การจัดองค์การ (Organizing) ๓. การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) ๔. การประสานงาน (Co-ordination) ๕. การควบคุม (Controlling)
L. Gulick and J. Urwick, (1973, pp. 18 - 19).	<b>หลักการบริหาร POSDCoRB</b> ๑. P = Planning (การวางแผน) ๒. O = Organizing (การจัดองค์การ) ๓. S = Staffing (การสรรหาบุคคล) ๔. D = Directing (การสั่งการ) ๕. Co = Coordinating (การประสานงาน) ๖. R = Reporting (การรายงาน)

ตารางที่ ๒.๓ สรุปแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
	๗. B = Budgeting (งบประมาณ)
	<b>กระบวนการบริหารงานคุณภาพ</b>
	๑. การวางแผน
	๒. การปฏิบัติ
	๓. การตรวจสอบ
	๔. การปรับปรุง
ณัฐพันธุ์ เขจรนันท์ และคณะ, (๒๕๔๖, หน้า ๗๗ – ๗๙).	<b>หลักการบริหาร PDCA</b>
	๑. การวางแผน (Planning)
	๒. การปฏิบัติ (Doing)
	๓. การตรวจสอบ (Checking)
	๔. การปรับปรุง (Acting)

**สรุปได้ว่า** การบริหาร เป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนครอบคลุมและมีจุดมุ่งหมาย เพื่อความสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ โดยอาศัยขั้นตอนต่างๆ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การสรรหา การบังคับบัญชา การประสานงาน การรายงาน รวมถึงเรื่องของการจัดการทรัพยากรต่างๆ ทั้งนี้ ยังอาศัยหลักในการบริหาร เช่น หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส เป็นต้น เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพสูงสุด

## ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธ

### ๒.๓.๑ ความหมายวิถีพุทธ

คำว่า วิถีพุทธ หมายถึง แนวทางดำเนินชีวิตที่เป็นมัชฌิมาปฏิปทา (Buddhist Way of Life) โดยยึดหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา<sup>๓๕</sup> เป็นเส้นทางการฝึกตนบนสายธารธรรมอันจะนำพาให้เราสามารถที่จะร่วมทุกข์ ร่วมสุขกับผู้คนทุกเชื้อชาติศาสนา ทุกชนชั้นวรรณะอย่างไม่มีถือ

<sup>๓๕</sup>พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), บ ว ร กับการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธและอนาคตของสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๔๗), หน้า ๒๘.

ตน<sup>๓๖</sup> เป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยที่ได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ยุคแรกของประวัติศาสตร์ชาติไทย วิถีวัฒนธรรมของคนไทย ส่วนใหญ่ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลก รู้เข้าใจและให้การยอมรับ<sup>๓๗</sup>

#### ตารางที่ ๒.๔ สรุปความหมายของวิถีพุทธ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (๒๕๔๗, หน้า ๒๘).	แนวทางดำเนินชีวิตที่เป็นมัชฌิมาปฏิปทา (Buddhist Way of Life) โดยยึดหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา
วิจักขณ์ พานิช, (๒๕๔๙, หน้า ๙).	เส้นทางการฝึกตนบนสายธารธรรมอันจะนำพาให้เราสามารถที่จะร่วมทุกข์ ร่วมสุขกับผู้คนทุกเชื้อชาติศาสนา ทุกชนชั้นวรรณะอย่างไม่ถือตน
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, (๒๕๔๖, หน้า ๑๘).	วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยที่ได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา จนกลายเป็นวิถีวัฒนธรรมของคนไทย

**สรุปได้ว่า** วิถีพุทธ หมายถึง การฝึกตนด้วยหลักธรรมดำเนินวิถีชีวิตและวัฒนธรรม โดยการกล่อมเกลาจิตใจจากคำสอน ยึดหลักไตรสิกขาตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันจนเป็นค่านิยมพื้นฐานให้กับตนเองและวัฒนธรรมของสังคม) โดยยึดหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นเส้นทางการฝึกตนบนสายธารธรรมอันจะนำพาให้เราสามารถที่จะร่วมทุกข์ ร่วมสุขกับผู้คนทุกเชื้อชาติศาสนา ทุกชนชั้นวรรณะอย่างไม่ถือตน เป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยที่ได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ยุคแรกของประวัติศาสตร์ชาติไทย วิถีวัฒนธรรมของคนไทย ส่วนใหญ่ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลก รู้เข้าใจและให้การยอมรับ

<sup>๓๖</sup>วิจักขณ์ พานิช, “เลิกถือพุทธสู่วิถีพุทธ”, มติชนสุดสัปดาห์, ๒๕, ๒ (พฤศจิกายน ๒๕๔๙) : ๙.

<sup>๓๗</sup>สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ชุดฝึกอบรมหลักสูตรการจัดฝึกอบรมคุณธรรม ๒ คีน ๓ วัน “ค่ายพุทธบุตร-ค่ายพุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดีการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘.

### ๒.๓.๒ ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยดำเนินตามมรรคซึ่งเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตในพระพุทธศาสนาที่แปลว่าทางอันประเสริฐ มีองค์ประกอบ ๘ ประการ สรุปลงตรงกับ ไตรสิกขาได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา<sup>๓๘</sup> โดยเน้นการรู้เข้าใจถึงความจริงของธรรมชาติตามธรรมดา แล้วจัดกระบวนการของการศึกษา ให้ได้ผลตามธรรมดาของความจริงนั้น ซึ่งมี ๒ ระดับ คือ ระดับรูปแบบ หมายความว่า เป็นธรรมดาของมนุษย์ที่อยู่ในสังคมหรือชุมชนอันใดอันหนึ่ง ย่อมมีวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาโดยวัฒนธรรม โดยสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอะไรต่างๆ ซึ่งลงตัวตามที่สังคมนั้นเขาถือว่าดี และระดับตัวแท้ตัวจริง ได้แก่ ความเป็นจริงตามธรรมดาของธรรมชาติ ที่อยู่ลึกลงไปอีกทีหนึ่ง<sup>๓๙</sup>

โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นโรงเรียนระบบปกติทั่วไป ที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียน โดยรวมของสถานศึกษาเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น<sup>๔๐</sup> ดำเนินตามแนวทางของพุทธะ คือ ท่านผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ความรู้ ความตื่น ความเบิกบานนั้น เป็นลักษณะ ๓ ด้านของแกนอันเดียวกัน คือ ปัญญา ที่พัฒนาประณีตยิ่งขึ้นไป ในจิตใจที่ดิ่งงาม สุขสดใสมีพลังเข้มแข็งด้วยสมาธิ โดยมีการสื่อสารและพฤติกรรมที่สัมพันธ์อย่างเกื้อกูลกับเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อมเป็นฐานรองรับสนับสนุน ทำให้เกิดการพัฒนาที่การศึกษา ๓ ด้าน บูรณาการเป็นไตรสิกขา<sup>๔๑</sup>

นอกจากนี้ โรงเรียนวิถีพุทธ ยังหมายถึงโรงเรียนที่บุคลากรทุกฝ่ายเป็นกัลยาณมิตรช่วยกันดำเนินการจัดการศึกษาให้มีหนทางการดำเนินชีวิต วิถีชีวิต วิธีการเรียนรู้ วิถีวัฒนธรรมต่างๆ ที่นำไปสู่ “ปัญญา”<sup>๔๒</sup> โดยนำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการ

<sup>๓๘</sup>พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), โรงเรียนวิถีพุทธ ปฏิรูปการศึกษาอย่างบูรณาการ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๔๗), หน้า ๒๐.

<sup>๓๙</sup>พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), รู้หลักก่อนแล้วศึกษาและสอนให้ได้ผล, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : ออเนป้า, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๔.

<sup>๔๐</sup>สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : อุษาการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๙.

<sup>๔๑</sup>พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ผู้การศึกษาแนวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อุษาการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๑.

<sup>๔๒</sup>พระมหาพวงษ์นรินทร์ จตฺวิโส, “เด็กพันธุ์ใหม่ ละเอียดทำดี วิกฤติการศึกษาไทยในยุคดิจิทัล”, เนชั่นสุดสัปดาห์, ๑๒ (ตุลาคม ๒๕๕๖) : ๑๕.

พัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา<sup>๔๓</sup> เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา<sup>๔๔</sup> คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เข้าในหลักสูตรและกิจกรรมต่างๆ<sup>๔๕</sup> โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงปัญญา และมี วัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต<sup>๔๖</sup>

### ตารางที่ ๒.๕ สรุปความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), (๒๕๔๗, หน้า ๒๐).	โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยดำเนินตามมรรคซึ่งเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตในพระพุทธศาสนา ตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), (๒๕๔๘, หน้า ๑๒๔).	กระบวนการการศึกษาตามความเป็นจริง ซึ่งมี ๒ ระดับ คือ ๑. ระดับรูปแบบ ๒. ระดับตัวแท้ตัวจริง
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, (๒๕๔๗, หน้า ๙).	โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียน เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), (๒๕๔๗, หน้า ๒๑).	สถานศึกษาที่ดำเนินในทางของพุทธะ คือ ท่านผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน บูรณาการเป็นไตรสิกขา

<sup>๔๓</sup>กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๖), หน้า ๓.

<sup>๔๔</sup>คณะกรรมการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา, ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๗), หน้า ๓.

<sup>๔๕</sup>มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๑.

<sup>๔๖</sup>สมเด็จพระพุทธมาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ), วิถีพุทธ, (ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ๒๕๔๗), หน้า ๒.



ตารางที่ ๒.๕ สรุปความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระมหาพงษ์นรินทร์ จตฺวิโส, (๒๕๔๖, หน้า ๑๕).	โรงเรียนที่บุคลากรทุกฝ่ายเป็นกัลยาณมิตร ดำเนินการ จัดการศึกษาให้มีหนทางการดำเนินชีวิต วิธีชีวิต วิธีการ เรียนรู้ วิธีวัฒนธรรมต่างๆ ที่นำไปสู่ “ปัญญา”
กระทรวงศึกษาธิการ, (๒๕๔๖, หน้า ๓).	โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนา มาใช้ เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา
คณะกรรมการพัฒนานวัตกรรม การศึกษา, (๒๕๔๗, หน้า ๓).	โรงเรียนที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ใน การบริหารและการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณา การ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, (๒๕๔๗, หน้า ๑๑).	โรงเรียนระบบปกติที่สอนวิชาต่างๆ เหมือนโรงเรียน ทั่วไป แต่นำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารและการ จัดการเรียนการสอน เน้นที่การบูรณาการไตรสิกขา
สมเด็จพระพุทธาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ), (๒๕๔๗, หน้า ๒).	โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนา มาใช้ สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม และมี วัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต

**สรุปได้ว่า** โรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียน เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้พัฒนาการ กิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น และนำเอาหลักธรรมทางพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการบริหารและการจัดการเรียนการสอน โดยยึดหลักไตรสิกขามาบูรณาการเข้ากับบริบทของโรงเรียนและชุมชน ได้ร่วมกันพัฒนาทักษะชีวิต การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็นต้น โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นโรงเรียนระบบปกติทั่วไป ที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียน โดยรวมของสถานศึกษาเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น ดำเนินตามแนวทางของพุทธะ คือ ทานผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ความรู้ ความตื่น ความเบิกบานนั้น เป็นลักษณะ ๓ ด้านของแกนอันเดียวกัน คือ ปัญญา ที่พัฒนาประณีตยิ่งขึ้นไป ในจิตใจที่ดั่งงาม สุขสดีใสมีพลังเข้มแข็งด้วย

สมาธิ โดยมีการสื่อสารและพฤติกรรมที่สัมพันธ์อย่างเกื้อกูลกับเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อมเป็น  
ฐานรองรับสนับสนุน ทำให้เกิดการพัฒนาที่การศึกษา ๓ ด้าน บูรณาการเป็นไตรสิกขา

### ๒.๓.๓ ความเป็นมาของโรงเรียนวิถีพุทธ

ความเป็นมาของโรงเรียนวิถีพุทธ สืบเนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการ จัดประชุมเรื่อง  
“หลักสูตรใหม่เด็กไทยพัฒนา ณ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๔๕ ที่ประชุมได้  
หารือถึงโรงเรียนที่จัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความสามารถที่แตกต่างกันของบุคคลเพื่อนำพา  
เด็กและเยาวชนไทยก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไร้ขีดจำกัด กระทรวงศึกษาธิการนำ  
ความเห็นของที่ประชุมมาหารือต่ออีกหลายครั้งและได้ข้อสรุปเบื้องต้นถึงหลักสำคัญของการจัด  
โรงเรียนวิถีพุทธในเรื่องสำคัญ คือ ภาพสรุปโรงเรียนวิถีพุทธ กรอบความคิดรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ  
แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และแนวการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนวิถี  
พุทธจึงเป็นหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตาม  
ศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข<sup>๔๗</sup>

ทุกคนยอมรับว่า เด็กและเยาวชนของชาติเรามีปัญหาด้านความประพฤติ สุขภาพ  
และพละนาถย ตลอดจนคุณธรรมจริยธรรมอยู่น้อยเช่นเดียวกัน มีการพูดว่า เด็กไทยสมัยนี้ ทุกข์  
ง่าย สุขยาก หนักไม่เอาเบาไม่สู้ และมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะการใช้สารเสพติด  
ทะเลาะวิวาท เที่ยวเตร่ มั่วสุมทางเพศ เล่นการพนัน และอีกหลากหลายปัญหา จนกระทั่งได้มีการจัด  
ระเบียบสังคมกันใหม่ ปัจจุบันนี้เป้าหมายหลักของการปฏิรูปการศึกษาที่ทุกฝ่ายกำลังเร่งรัดอยู่ใน  
ขณะนี้ ก็คือ การยกระดับและการพัฒนาคุณภาพของประชากร ทั้งในด้านความรู้และความคิด  
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา ก็ได้อาศัยกรอบ  
แนวคิดดังกล่าวมาโดยตลอด หากเราสามารถผลักดันให้มีการนำหลักสูตรนี้ไปใช้อย่างถูกต้องจริงจัง  
แล้ว เชื่อว่าปัญหาและข้อห้วงใยต่างๆ ที่เรากำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบันจะเบาบางลง<sup>๔๘</sup>

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นภายใต้โครงการพัฒนานวัตกรรมการจัด  
การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีจุดประสงค์สำคัญในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณธรรม

<sup>๔๗</sup>สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า

๑ - ๒.

<sup>๔๘</sup>ประพัฒน์พงศ์ เสนาฤทธิ์, “หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะเด็กไทยเรียนมากขึ้น”, มติชน, ๑๕  
(ธันวาคม ๒๕๔๗) : ๓๐.

จริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาเป็นกรอบแนวทางในการดำเนินการ<sup>๔๙</sup>

ดังนั้น ในการประชุมเรื่อง การปฏิรูปอุดมศึกษา ๑๐ มกราคม ๒๕๔๖ รัฐบาลจึงได้มอบนโยบายให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการเรื่อง “Mini Ministry” คือ ให้มีองค์กรเล็กที่คล่องตัว เพื่อสร้างระบบการทำงานแก่โรงเรียนและนักเรียนของในกลุ่ม ๒ นี้ รวมทั้งจะพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เป็นอิสระทางความคิด หลุดจากระเบียบที่รัดตึงเป็นอุปสรรคด้านต่างๆ และขยายผลอย่างเต็มรูปแบบในโอกาสต่อไป บุคคลเหล่านี้ก็จะเป็นกำลังของประเทศชาติให้ก้าวทันโลกที่เทคโนโลยีที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทั้งนี้ โดยไม่ละเลยผู้เรียนในโรงเรียนส่วนใหญ่ของประเทศ

จากนโยบายดังกล่าวข้างต้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดทำโครงการ “สำนักพัฒนานวัตกรรม” ขึ้นในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยในเบื้องต้นจะพัฒนาโรงเรียนรูปแบบใหม่ ๕ ลักษณะ ในภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๔๖ ทั้งนี้ โรงเรียนทั้ง ๕ รูปแบบใหม่มีจุดเน้นของนวัตกรรมการศึกษาที่แตกต่างกัน ได้แก่ โรงเรียนวิถีพุทธ มีจุดเน้นที่จิตวิญญาณเป็นการเรียนรู้รากเหง้าของภูมิปัญญาไทย โรงเรียนในกำกับของรัฐ มีจุดเน้นที่การบริหารจัดการแบบเอกชนที่คล่องตัว โรงเรียนสองภาษา มีจุดเน้นที่การใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ โรงเรียนสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ มีจุดเน้นส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านต่างๆ และโรงเรียนต้นแบบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีจุดเน้นที่การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้

**สรุปได้ว่า** ความเป็นมาของโรงเรียนวิถีพุทธเกิดขึ้นจากการที่รัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการต้องการพัฒนานวัตกรรมจัดการศึกษาเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชนในโรงเรียน

### ๒.๓.๔ ความสำคัญของโรงเรียนวิถีพุทธ

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ยุคแรกของประวัติศาสตร์ชาติไทยจนกล่าวได้ว่าวิถีพุทธ คือ วิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่ จนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนักและให้การยอมรับ<sup>๕๐</sup>

พุทธธรรมหรือพุทธศาสตร์เป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติของโลก และชีวิตที่แท้จริง และฝึกให้ผู้ศึกษาสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ตั้งแต่ระดับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วไป คือ การกิน อยู่ ดู ฟัง จนถึงระดับดำเนินชีวิตของนักบวชผู้มุ่งชีวิตที่

<sup>๔๙</sup>บรรเจอดพร รัตนพันธ์, สรุปการประชุมปฏิบัติการ เรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๔๗), หน้า ๓.

<sup>๕๐</sup>สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๙ - ๒๔.

บริสุทธิ์ และในทุกระดับยังผลให้ผู้ศึกษาเองมีความสุขพร้อมๆ กันช่วยให้คนรอบข้างและสังคมมีความสุขพร้อมกันไปด้วยอย่างชัดเจน

พุทธธรรมมีกรอบการพัฒนาหลักเป็นระบบการศึกษา ๓ ประการ เรียกว่า ไตรสิกขา คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ที่เรียกสั้นๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรม เพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญา ไตรสิกขานี้เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านและทุกวัย อีกทั้งมีความง่ายยาก ตั้งแต่เรื่องเบื้องต้นทั้งของเด็กและผู้ใหญ่ จนถึงเรื่องที่ละเอียดซับซ้อนที่ยากจะหาองค์ความรู้อื่นใดมาเทียบได้

การศึกษาของกุลบุตร กุลธิดา และผู้ใหญ่ทั้งหลายในอดีตอันยาวนานของไทย มีฐานจากการใช้พุทธธรรมมาอบรมสั่งสอน แต่อาจไม่มีระบบของการศึกษาบังคับอย่างในยุคปัจจุบัน แม้ในปัจจุบันจะมีการศึกษาภาคบังคับแก่คนส่วนใหญ่ แต่ก็มิได้นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของการศึกษาแต่นำระบบและองค์ความรู้ตามโลกนิยมโดยมีฐานจากประเทศตะวันตกมาเป็นแกนในการจัดการศึกษา ทำให้พุทธธรรมเองเริ่มห่างเหินจากชีวิตของคนไทยยุคปัจจุบันมากขึ้น ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายในความล้ำค่าของพุทธธรรม และในความเป็นสมบัติของชาติ ซึ่งได้ก่อร่างสร้างฐานของวัฒนธรรมไทยมาแต่อดีต

ด้วยคุณค่าอันอนันต์ขององค์ความรู้ในพุทธธรรมและระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนในการให้การศึกษาค้นคว้าผู้เรียนทุกวัย ทางกระทรวงศึกษาธิการจึงมีแนวความคิดที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษานำระบบของพุทธธรรมมาประยุกต์จัดกับระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษาปัจจุบัน เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดที่มีคุณสมบัติของการเป็นคนดี เก่ง มีความสุขอย่างแท้จริง อันเป็นเป้าหมายแท้ของพุทธธรรมอยู่แล้ว ให้มีความชัดเจนขึ้น โดยผ่านการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ อันจะเป็นตัวอย่างที่จะขยายผลสู่การพัฒนาในโรงเรียนอื่นๆ ในวงกว้างต่อไป

เมื่อโรงเรียนพัฒนาสู่วิถีพุทธ จะสังเกตได้ถึงความเปลี่ยนแปลงและประโยชน์อีกมากมายที่เกิดตามมา ที่เปี่ยมไปด้วยความงดงามและคุณค่า คือ

๑. นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่างๆ อย่างชัดเจนพร้อมกับการพัฒนาปัญญาและด้านอื่นๆ การพัฒนาที่จะให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุขพร้อมๆ กันที่ว่ายากจะไม่ยากสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธ

๒. การพัฒนาผู้เรียนที่เกิดขึ้นชัดเจนจะเป็นที่ชื่นชอบและชื่นชมของทั้งผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และชุมชนที่ได้รับทราบอีก การยอมรับและความร่วมมือช่วยเหลือจะเกิดขึ้นอย่างทวีคูณ

๓. สภาพแวดล้อมและบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ของโรงเรียนจะดีขึ้นมากในลักษณะที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาผู้เรียนรอบด้านทั้งศีล สมาธิ และปัญญา ผู้คนที่เกี่ยวข้องล้วนเป็นกัลยาณมิตรแก่กันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อนักเรียน

๔. บุคลากรในโรงเรียนพัฒนาตนเองทั้งวิธีการทำงานและวิถีชีวิต ทำให้สภาพการทำงานมีสุข มีคุณค่าเพิ่ม ชีวิตส่วนตัวพัฒนาสู่ความสะอาด สว่าง สงบชัดเจน เพราะความเป็นวิถีพุทธช่วยกล่อมเกลตา

๕. โรงเรียนโดย ครู ผู้บริหาร บุคลากร และนักเรียนเป็นแบบอย่างต่อสังคมอีกทั้งเป็นพลังการพัฒนาสังคมวงกว้างให้ตั้งงามยิ่งๆ ขึ้นได้

### ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินโครงการ

๑. ผู้นำดำเนินการอย่างจริงจัง จนเห็นผลทั้งระดับประเทศ กระทรวง สถานศึกษา โดยกำกับดูแล ติดตาม และช่วยเหลืออำนวยความสะดวกให้โครงการเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

๒. การสื่อสารสร้างความรู้ ความเข้าใจกับทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยมีวัตถุประสงค์ของการสื่อสารที่ชัดเจน

๓. ความพร้อมของสถานศึกษา

๔. การประเมินผลมุ่งผลสำเร็จเป็นสำคัญและให้เป็นไปตามระบบเชิงวิจัยและพัฒนา

๕. มีองค์กรที่รับผิดชอบโครงการที่มีการดำเนินการอย่างเป็นอิสระและโปร่งใส

๖. ทุกองค์ประกอบต้องสอดรับกันทั้งระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ

### เป้าหมายพัฒนานวัตกรรมการศึกษา

๑. เด็กและเยาวชนพัฒนาเต็มตามศักยภาพ โดยเฉพาะผู้ที่มีความพร้อม

๒. ส่งเสริมให้สถานศึกษาที่มีความพร้อม สามารถพัฒนาการศึกษาได้อย่างก้าวกระโดด (Fast Track) เป็นแรงผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนการศึกษาอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ

๓. จัดให้มีทีมงานที่เข้มแข็งในการสร้างสรรค์นวัตกรรมการศึกษา และจัดให้มีระบบการทำงานที่ยืดหยุ่น คล่องตัว ทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร และวิชาการ

๔. ศึกษารวบรวมข้อความรู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ เพื่อเป็นแหล่งในการศึกษา ค้นคว้า และพัฒนาการศึกษา

๕. การทำงานในลักษณะเครือข่าย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

๖. จัดระบบการติดต่อสื่อสาร และประชาชนสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพ

### ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อน

ระยะที่ ๑ ทดลองนำร่องในโรงเรียนที่สมัครใจและมีความพร้อมเข้าร่วมโครงการ ซึ่งสามารถวัดผลประเมินผลได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ระยะที่ ๒ พัฒนารูปแบบและสร้างองค์ความรู้เชิงวิจัย และพัฒนาจากการทดลองนำร่อง ให้สามารถนำสู่การปฏิบัติจริงในโรงเรียนที่จะขยายผลต่อไป

ระยะที่ ๓ ทายอดขยายผลสู่โรงเรียน

### กิจกรรมสำคัญ

๑. จัดตั้งสำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา เพื่อทำหน้าที่เป็นแกนหลักในการประสานงานการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา

๒. จัดให้มีแหล่งรวบรวมนวัตกรรมการศึกษาระดับชาติ และเขตพื้นที่การศึกษา และจัดให้มีเว็บไซต์ (Website) นวัตกรรมการศึกษาเพื่อเป็นศูนย์ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์

๓. ริเริ่มพัฒนานวัตกรรมที่จำเป็น

๔. ส่งเสริมให้สถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษาพัฒนานวัตกรรมการศึกษา

๕. จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นวัตกรรมการศึกษาระดับชาติ และเขตพื้นที่

๖. มีระบบยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนา และใช้นวัตกรรม ตลอดจนมีระบบ

๗. เสริมแรงจูงใจแก่ภาคเอกชน และองค์กรต่างๆ ที่มีสถานศึกษา

๘. ทรัพยากรจากหน่วยงาน หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

๙. ปรับปรุงกฎระเบียบและแนวปฏิบัติให้เอื้อต่อการดำเนินงานนวัตกรรมการศึกษา

๑๐. มีระบบการตรวจสอบประเมินโดยองค์กรภายนอก

### การพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา

การจัดการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา ใช้กิจกรรมสำคัญ ดังนี้

๑. สำรวจ ศึกษา วิเคราะห์ เพื่อสะท้อนความคิด แนวปฏิบัติที่ผ่านมาเพื่อการพัฒนาโรงเรียนก่อนเริ่มโครงการ

๒. จัดทำระบบการติดต่อสื่อสาร และดำเนินการสื่อสารให้ข้อมูลทุกด้านของโครงการสู่กลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง เพื่อสรุปคุณประโยชน์ที่จะได้รับ ทั้งผู้บริหารและผู้รับ โดยใช้สื่อทุกรูปแบบที่ก่อให้เกิดผลกระทบ

๓. คัดเลือกโรงเรียนและเขตพื้นที่การศึกษาเข้าร่วมโครงการ

๔. ดำเนินการทดลองนำร่อง ๕ รูปแบบ

๕. สร้างความรู้ ความเข้าใจในรูปแบบการจัดการศึกษารูปแบบต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการสร้างกระบวนทัศน์ (paradigm) แก่ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติ

๖. ติดตามประเมินผลและปรับปรุงจนได้ผลเป็นที่น่าพอใจ

๗. สรุปผลการดำเนินงานระยะเวลาการดำเนินการในเบื้องต้นระหว่างปีงบประมาณ ๒๕๔๖ - ๒๕๔๙ การติดตามประเมินผลและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ผลที่คาดว่าจะได้รับมีการพัฒนาในลักษณะก้าวกระโดดเพื่อให้เกิดนวัตกรรมการศึกษาที่เหมาะสมกับผู้เรียนในมิติที่เป็นความต้องการของประเทศไทยในปัจจุบัน ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร และสารสนเทศการบริหารจัดการแนวใหม่

๘. การพัฒนาผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษด้านภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นภาษาสากลควบคู่กับการพัฒนาทางด้านจิตใจ ทั้งนี้ในช่วงปีแรกมีนักเรียนที่ได้รับประโยชน์ ประมาณ ๑๐,๐๐๐ คน และมีโรงเรียนในโครงการประมาณ ๒๗๒ โรงเรียน

โรงเรียนวิถิพุทธเกิดจากความคิดเห็นความห่วงใยของผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านต่อเด็กและเยาวชนไทยที่กำลังอยู่ในวัยเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในสังคมที่จะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่รวดเร็ว มีสิ่งยั่วยุมากมาย ทำอย่างไรจะให้ได้เด็กและเยาวชนไทยยึดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ยึดเหนี่ยว สามารถเผชิญกับปัญญาอย่างมีสติ รู้เท่าทันและใช้ปัญญาจัดการกับปัญหานั้นได้ โรงเรียนวิถิพุทธเป็นหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยเป็นการดำเนินงานประสานกันระหว่างสำนักงานพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถิพุทธในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียน ตลอดระยะเวลาการดำเนินการโรงเรียนวิถิพุทธได้จุดประกายภาพความสำเร็จในการนำไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มาใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ ที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นคน คนเก่ง และอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุข

ในปี ๒๕๕๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดนโยบายและจัดทำกรอบการบริหารราชการให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์กรที่เป็นองค์การหลักในการจัดและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ประชากรวัยเรียนอย่างทั่วถึง มีคุณธรรมนำความรู้

ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และมีคุณภาพตามมาตรฐาน โดยจัดทำกลยุทธ์หลัก ๖ ข้อ ซึ่งกลยุทธ์ข้อที่ ๑ ได้ระบุไว้ คือ คุณธรรมนำความรู้ นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ<sup>๕๑</sup>

### ๒.๓.๕ การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งดำเนินการพัฒนาผู้เรียน โดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการผ่านการพัฒนา “กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” ดังนั้น การบริหารโครงการทั้งในระดับชาติ ระดับโรงเรียน จะยึดหลักการพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวข้างต้นทุกขั้นตอน ดังนี้<sup>๕๒</sup>

#### โครงสร้างการบริหารงาน

ปัจจุบันโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ ได้แบ่งโครงสร้าง การบริหารงานออกเป็น ๔ ด้าน ดังนี้<sup>๕๓</sup>

**๑. ด้านการบริหารวิชาการ** คือ งานเกี่ยวกับการบริหารวิชาการ เช่น การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผล การเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนวการศึกษา การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพในสถานศึกษา การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุ วังค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา เป็นต้น

**๒. ด้านการบริหารงบประมาณ** คือ งานเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณ เช่น การจัดทำและเสนอขอของบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ การตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลและรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อ การศึกษา การบริหารการเงิน การบริหารบัญชี การบริหารพัสดุ และสินทรัพย์ เป็นต้น

**๓. ด้านการบริหารงานบุคคล** คือ งานเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล เช่น การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงาน วินัยและการรักษาวินัย และการออกจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการ

**๔. ด้านการบริหารทั่วไป** คือ งานเกี่ยวกับการบริหารทั่วไป เช่น การ ดำเนินงานธุรการ การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ การประสานและพัฒนาเครือข่าย การศึกษา

<sup>๕๑</sup>สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, คู่มือการจัดทำรายงานการประเมินตนเองของโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๑), หน้า ๓ - ๔.

<sup>๕๒</sup>กระทรวงศึกษาธิการ, ชุดฝึกอบรมหลักสูตรการจัดอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร, (กรุงเทพมหานคร : ค่ายพุทธบุตร, ๒๕๔๖), หน้า ๖๑.

<sup>๕๓</sup>โรงเรียนบ้านหนองตัว อำเภอกุเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, “รายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๕”, (อัสสัมชัญ, หน้า ๔-๗).



การจัดระบบบริหารและพัฒนาองค์กร งานเทคโนโลยีสารสนเทศ การส่งเสริมสนับสนุน ด้านวิชาการ การงบประมาณ บุคลากรและบริหารทั่วไป การดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การจัดทำสำมะโนผู้เรียน การรับนักเรียน การส่งเสริมและประสานงาน การศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย งานส่งเสริมกิจการนักเรียน การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา งานประสานงาน ราชการกับเขตพื้นที่ และหน่วยงานอื่น งานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น เป็นต้น

สำหรับแนวทางที่นำมาใช้ในการบริหารผู้บริหารสถานศึกษาได้นำมาจากแนวคิด เทคนิคการบริหารแบบพัฒนาตามกระบวนการ PDCA การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Base Management) SBM และ การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นต้น ผังโครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำดังกล่าวจัดเป็นโครงสร้างการบริหารงานได้

### **การบริหารโครงการระดับชาติ**

การบริหารโครงการระดับชาติ จะมีกิจกรรมหลัก ได้แก่ สร้างความเข้าใจแก่ผู้บริหารโรงเรียน และผู้รับผิดชอบโครงการ ผลิตสื่อ เอกสาร วีดิทัศน์ เพื่อเผยแพร่แนวคิดและตัวอย่างการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สร้างความเข้าใจแก่ครู ทั้งในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธ และการจัดกิจกรรมเสริมลักษณะต่างๆ นิเทศเยี่ยมเยียนประเมินผลการดำเนินงาน สัมมนาเพื่อสะท้อนประสบการณ์ผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น

### **การบริหารโครงการระดับโรงเรียน**

การบริหารโครงการระดับโรงเรียน จะมีกิจกรรมหลักได้แก่

๑. ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ครูและบุคลากรทุกคน ผู้ปกครอง นักเรียน องค์กรสงฆ์ที่สถานศึกษาจะขอความอนุเคราะห์ ฯลฯ
๒. ปรับสภาพบรรยากาศของสถานศึกษาตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ
๓. ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ โดยสอดแทรกหลักธรรมในการเรียนรู้ทุกสาระการเรียนรู้
๔. ปรับปรุงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักการโรงเรียนวิถีพุทธ นิเทศ เยี่ยมเยียน ชื่นชมให้กำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานและปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่งๆ ขึ้น ร่วมสัมมนาเพื่อรับฟังประสบการณ์ การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาอื่นๆ เพื่อนำมาปรับกิจกรรม การเรียนรู้ของสถานศึกษาตนเองต่อไป

สรุปได้ว่า การบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ แบ่งเป็น ๒ ระดับ คือ ระดับชาติและระดับโรงเรียน จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยยึดหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นนวัตกรรม

แห่งการพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับจุดเน้นการพัฒนาของประเทศ

### ๒.๓.๖ แนวทางการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ

การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธเป็นการผนึกกำลังของ บ้าน วัด โรงเรียน ที่จะปกป้องคุ้มภัยแก่เด็กและเยาวชน อันเป็นอนาคตความหวังของชาติ ให้เติบโตขึ้นอย่างเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน พร้อมทั้งจะเป็นผู้นำที่ดีของประเทศชาติในทุกภาคส่วน<sup>๔๔</sup> เพื่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธไปสู่ความเข้มแข็งจนสามารถเป็นปัจจัยแห่งการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง สู่สังคมคุณธรรมได้นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ คือ<sup>๔๕</sup>

๑. การผสมผสานสถาบันหลักคือ บ้าน (ชุมชน) วัด โรงเรียน (บวร) หรือเครือข่ายกลุ่มโรงเรียนที่มีแนวทางและจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมความเข้มแข็งซึ่งกันและกัน

๒. ผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ในการสร้างปฐมเหตุสังคมอุดมปัญญาผู้มีความมุ่งมั่นในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและจัดการให้เกิดระบบการเรียนรู้บนฐานคุณธรรมจริยธรรมทั้งในชีวิต กิจวัตร ตลอดจนการบูรณาการสู่สาระวิชาอย่างเป็นองค์รวม

๓. การยอมรับและการสนับสนุนจากภายนอกทั้ง โดยนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดและองค์กรอื่นๆ ทั้งในและนอกพื้นที่

ปัจจัยแห่งความสำเร็จทั้ง ๓ ประการ เป็นแนวทางการสร้างระบบการดูแลในระดับพื้นที่เพื่อหนุนช่วยส่งเสริมและพัฒนาปัจจัยต่างๆ ให้ถึงพร้อมตามเงื่อนไขบริบทของพื้นที่นั้นๆ จึงมีการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้าง Coaching Team ให้เกิดขึ้นในพื้นที่การศึกษาแต่ละเขตทั่วประเทศ

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นภาพที่สะท้อนถึงการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำหลักไตรสิกขามาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน และแสดงถึงความพยายามนำหลักพุทธธรรมต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารและจัดการศึกษาอย่างชัดเจนโดยให้มีรูปแบบที่หลากหลายตามความเหมาะสมของสถานศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียนได้อย่างดีที่สุด พร้อมกันสร้างสรรค์สภาพการดำเนินงานที่ผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนมีความสุขและได้พัฒนาสู่ชีวิตและสังคมที่ติงามควบคู่กันไป<sup>๔๖</sup>

<sup>๔๔</sup>อดิศักดิ์ โปธารามิก, ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๔๗), หน้า ๑๒.

<sup>๔๕</sup>ประภาภัทร นิยม และคนอื่นๆ, ผู้บริหาร Coaching Team โรงเรียนวิถีพุทธ การสร้างความรู้ใหม่ด้วยใจใคร่ครวญ, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณ, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖ - ๑๗.

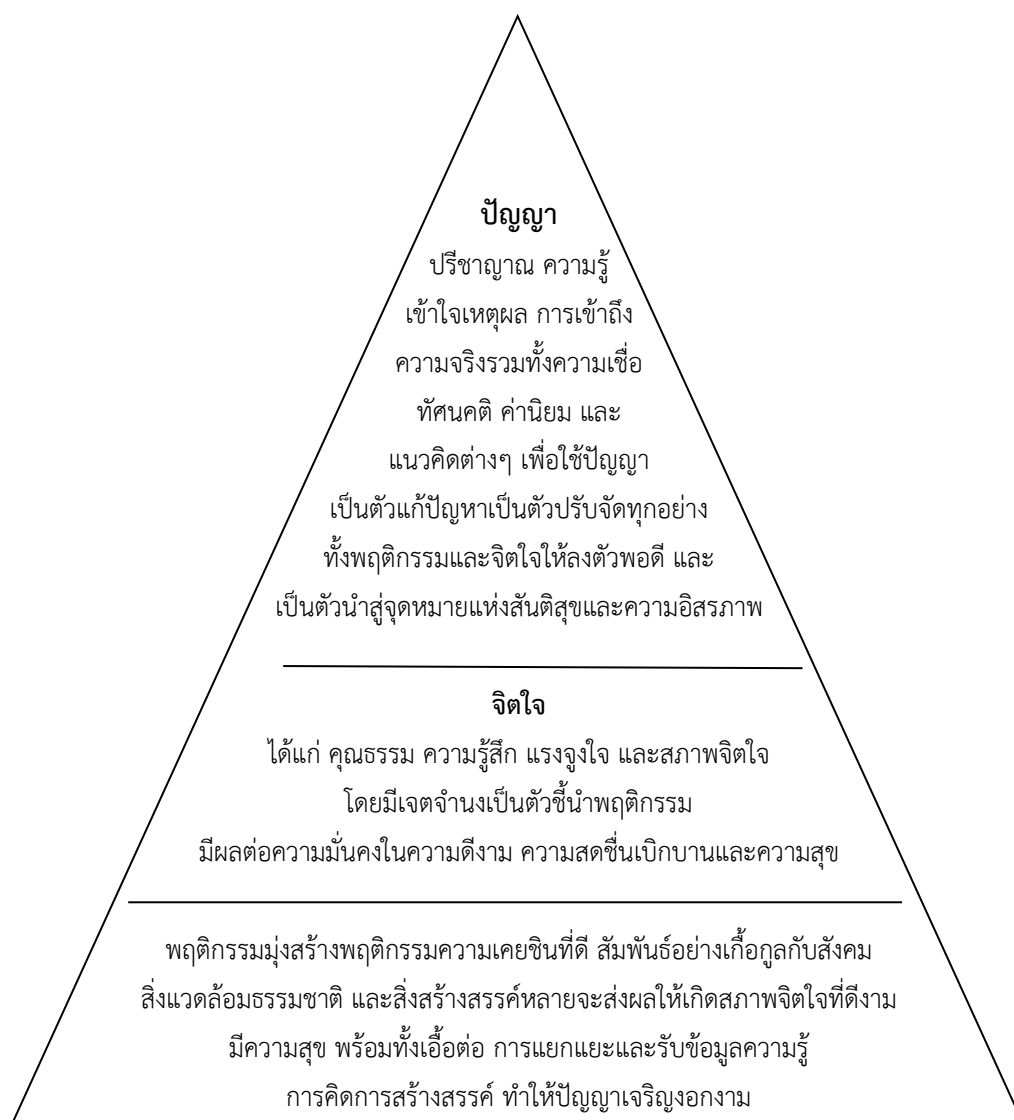
<sup>๔๖</sup>สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๒๓ - ๒๖.

แนวการดำเนินการและจังหวะก้าวการพัฒนาของโรงเรียนวิถีพุทธแต่ละแห่งจะมีความแตกต่างกันได้ ตามลักษณะเฉพาะของแต่ละสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม ก้าวหน้าที่ชัดเจนจะมีโอกาสเกิดขึ้นได้จากความพยายามในการพัฒนาผู้เรียนทั้ง คีล สมาธิ ปัญญา ควบคู่กันไปอย่างบูรณาการบนวิถีการดำเนินชีวิตธรรมดาที่ส่งเสริมการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น” คือ ดำเนินชีวิตได้อย่างไร รู้เท่าทันและจัดการได้ในลักษณะที่จะก่อประโยชน์ต่อตนเองต่อผู้อื่น และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุด

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นสถานศึกษา ในระบบปกติที่นำหลักพุทธธรรมหรือองค์ความรู้ที่เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้น โดยมีจุดเน้นที่สำคัญคือ การนำหลักธรรมมาใช้ในระบบการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา ซึ่งอาจเป็นการเรียนการสอนในภาพรวมของหลักสูตรสถานศึกษา หรือการจัดเป็นระบบวิถีชีวิตในสถานศึกษาของผู้เรียนส่วนใหญ่ โดยนำไปสู่จุดเน้นของการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถ กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น คือ ใช้ปัญญาและเกิดประโยชน์แท้จริงต่อชีวิตและการจัดดำเนินการของสถานศึกษาจะแสดงถึงการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา ทั้งนี้การพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวจัดผ่านระบบไตรสิกขา ที่ผู้เรียนได้ศึกษาปฏิบัติอบรมทั้งศีลหรือพฤติกรรมหรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดั่งงามสำหรับตนและสังคม สมาธิหรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพมีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็งและสงบสุขและปัญญาที่มีความรู้ที่ถูกต้องมีศักยภาพในการคิดการแก้ปัญหาที่แยบคาย (โยนิโสมนสิการ) โดยมีครูและผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกัลยาณมิตรสำคัญที่รักและปรารถนาดีที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างดีที่สุด ด้วยความเพียรพยายาม ระบบพัฒนาผู้เรียนด้วยไตรสิกขานี้<sup>๕๗</sup> โรงเรียนวิถีพุทธเป็นภาพที่สะท้อนถึงการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำหลักไตรสิกขามาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน และแสดงถึงความพยายามนำหลักพุทธธรรมต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารและจัดการศึกษาอย่างชัดเจนโดยให้มีรูปแบบที่หลากหลายตามความเหมาะสมของสถานศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียนได้อย่างดีที่สุด พร้อมกันสร้างสรรค์สภาพการดำเนินงานที่ผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนมีความสุขและได้พัฒนาสู่ชีวิตและสังคมที่ดั่งงามควบคู่กันไป<sup>๕๘</sup>อาจแสดงแนวคิดได้ ดังแผนภาพที่ ๒.๒

<sup>๕๗</sup>เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒ - ๑๓.

<sup>๕๘</sup>สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า



แผนภาพที่ ๒.๒ สรุปแนวคิดจากหนังสือการพัฒนาที่ยั่งยืน โดย พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)<sup>๕๙</sup>

สรุปได้ว่า แนวทางการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จะเกิดขึ้นได้และประสบความสำเร็จได้ นั้น ขึ้นอยู่กับการร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียนและองค์กรอื่นๆ ที่จะต้องช่วยกันผลักดันให้เกิดขึ้น ทั้งด้วยการอบรมเชิงปฏิบัติการ และวิธีการอื่นๆ ที่หลากหลายให้เป็นไปตามเงื่อนไขและบริบทของแต่ละพื้นที่

<sup>๕๙</sup>เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔.

### ขั้นตอนการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวถึงขั้นตอนการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธไว้ว่าการพัฒนาสู่โรงเรียนวิถิพุทธที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพ จำเป็นจะต้องพิจารณาองค์ประกอบและลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบ และลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบสถานศึกษาสามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้<sup>๖๐</sup>

๑. การเตรียมการเป็นขั้นตอนความพยายามที่จะเตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินการเป็นไปโดยสะดวก ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการเตรียมการ เช่น

การหาที่ปรึกษา แหล่งศึกษา และเอกสารข้อมูลต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรึกษาที่เป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาวิถิพุทธนี้ ซึ่งอาจจะเป็นพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีศรัทธาและความรู้ชัดในพุทธธรรม ถ้าเป็นคฤหัสถ์ ควรเป็นแบบอย่างในสังคมได้ เช่น เป็นผู้ไม่ข้องแวะในอบายมุข เป็นผู้ทรงศีล ปฏิบัติธรรม เป็นต้น ที่ปรึกษาจะมีความจำเป็นมาก โดยเฉพาะระยะเริ่มของการพัฒนา

การเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ให้มีความตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นให้เกิดศรัทธาและฉันทะในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธด้วยปัญญาเข้าใจทิศทาง จากศรัทธาและฉันทะการพัฒนาร่วมกัน ความสำเร็จในการพัฒนา คาดหมายได้ว่าจะเกิดขึ้นได้ไม่ยาก สำหรับวิธีการเตรียมผู้เกี่ยวข้องนี้สามารถดำเนินการได้หลากหลาย ตั้งแต่วิธีทั่วไป เช่น การประชุมชี้แจง การสัมมนา จนถึงการประชุมสัมพันธ์ที่หลากหลายการร่วมกันศึกษาดูงาน เป็นต้น

การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น วิสัยทัศน์ และแผนงานที่ชัดเจนทั้งระยะยาวในธรรมนูญสถานศึกษา และแผนปฏิบัติการรายปีก็ตามที่ผู้เกี่ยวข้องเห็นพ้องกัน จะเป็นหลักประกันความชัดเจนในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธได้อย่างดี อันเป็นส่วนสำคัญของการเตรียมการที่ดี

๒. การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ เป็นการดำเนินการจัดปัจจัยต่างๆ ของการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งประกอบไปด้วยสภาพทั้งกายภาพและองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอันจะนำไปสู่การเป็นปัจจัยในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปัญญาวัตรธรรม ๔ ประการ คือ

๒.๑ การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีข้อมูล มีสื่อที่ดี

๒.๒ การใส่ใจศึกษาเล่าเรียน โดยมีฐานของหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี

๒.๓ การมีกระบวนการคิดที่ดี คิดถูกวิธี โดยมีสภาพและบรรยากาศที่ส่งเสริม

<sup>๖๐</sup>อ้างแล้ว, หน้า ๒๗ - ๓๗.

๒.๔ ปฏิบัติธรรมตามสมควรแก่ธรรมหรือนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้เหมาะสม สภาพและองค์ประกอบที่สำคัญที่จำเป็นต้องจัดส่งเสริมให้เกิดวิถีพุทธ มีตัวอย่างเช่น

หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนการสอนที่โรงเรียนวิถีพุทธควรคำนึงถึงอย่างยิ่ง แนวคิดหนึ่งของการจัดก็คือ การบูรณาการหลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้ (K) ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม (A) และการฝึกปฏิบัติหลักธรรม (P) ในการเรียนการสอนโดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้นหลักสูตรสถานศึกษาที่แทรกในทุกองค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษา หรือกำหนดในระดับหน่วยการเรียนรู้ หรือแผนการจัดการเรียนรู้ที่ครูจะนำสู่การจัดการเรียนรู้ต่อไป

การเตรียมกิจกรรมนักเรียนที่โรงเรียนต้องคิดและกำหนดให้เหมาะสมกับผู้เรียนของตนมากที่สุด ซึ่งลักษณะกิจกรรมที่กำหนดมีหลากหลายทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์หรือประจำโอกาสต่างๆ และกิจกรรมวิถีชีวิต ซึ่งถ้าโรงเรียนเลือกกำหนดและเตรียมการไว้ล่วงหน้าจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอีกสะท้อนให้เห็นถึงคำกล่าวที่ว่า “การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคน กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” ในชีวิตประจำวัน

การจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ โดยผ่านการเตรียมการ การมอบหมายการรับผิดชอบของบุคลากรในการจัดกิจกรรมส่งเสริมหรือดูแลให้บรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรเกิดขึ้นอย่างจริงจังต่อเนื่อง โดยจัดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การกระตุ้นทุกคนให้ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยกย่องผู้ทำดี การปลูกศรัทธาค่านิยมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น

๓. การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา จุดเน้นการดำเนินการพัฒนา คือ นักเรียนของสถานศึกษาโดยเป็นการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่เป็นลักษณะบูรณาการ ทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และกิจกรรมวิถีชีวิตต่างๆ ที่ส่งเสริม “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” เป้าหมายของการพัฒนาจัดให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิตที่จะนำสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ในที่สุด

นอกจากการพัฒนาผู้เรียนอันเป็นภาระหลักแล้ว สถานศึกษาจำเป็นต้องไม่ละเลยการพัฒนาบุคลากรของตนเองทั้งหมดด้วย เพราะบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ครูและผู้บริหารจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้นยิ่งบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ครูและผู้บริหารจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้นยิ่งบุคลากรได้รับการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา มากเท่าไรจะยิ่งส่งผลดีต่อการช่วยให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนามากขึ้นเท่านั้น

การดำเนินพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขานี้จะดำเนินการได้ดีหากในขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบและขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิดดำเนินการได้อย่างดี เพราะต่างเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินการพัฒนาผู้เรียน

๔. การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด เป็นขั้นตอนสำคัญในการเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ลักษณะของการดูแลสนับสนุนที่เหมาะสมควรมีลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตรที่ปรารถนาดีต่อกัน ปรารถนาดีต่อการพัฒนาผู้เรียนหรือต่อ งานกิจกรรมที่สำคัญของขั้นนี้ คือ การนิเทศติดตามที่จะดูแลการดำเนินงาน ให้เป็นไปตามแผนที่ กำหนดไว้การให้คำปรึกษาและชี้แนะผู้ปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ ฯลฯ การสนับสนุน ทั้งทรัพยากรข้อมูลและเครื่องมือต่างๆ ในการช่วยดำเนินการ ให้เป็นไปได้อย่างราบรื่นการรวบรวม ข้อมูลและการประเมินผลระหว่างดำเนินการ อันจะเป็นฐานของการปรับปรุงต่อเนื่องต่อไปหรือแม้ เป็นข้อมูลในการพิจารณาจัดการดูแลสนับสนุนได้อย่างเหมาะสม

๕. การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนของระบบบริหารจัดการที่กำหนดเพื่อกำหนดเน้นย้ำการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้นๆ มาพิจารณาแล้วกำหนด ปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้องค์ธรรมที่สนับสนุนการปรับปรุงและ พัฒนางานให้เป็นไปอย่างชัดเจนต่อเนื่อง คือ การมีอิทธิบาท ๔ (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) และอุ ปญญาธรรม ๒ (ความไม่สันโดษในกุศลธรรม และความไม่ระย่อในการพากเพียร)

๖. การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนจะสะท้อนให้ทราบถึงผล การดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่งๆ อาจเป็น ๑ ปี หรือ ๓ ปี หรือเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรม เป็นต้นและใน การประเมินจะเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์เชื่อถือได้ ให้ข้อมูลที่ชัดเจนที่สามารถนำสู่การเผยแพร่ หรือรายงานผู้เกี่ยวข้องให้ทราบผลการดำเนินงานนั้นๆ และนำเป็นข้อมูลในการวางแผนดำเนินการ อื่นๆ ต่อไป และในระบบประกันคุณภาพ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญไม่น้อยต่อการเสนอให้ผู้เกี่ยวข้อง ยอมรับในการดำเนินการและบริหารจัดการ

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบไปด้วยขั้นตอน ๖ ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ขั้นดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากร ตามระบบไตรสิกขา ขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ขั้นปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง ขั้นประเมินผลและ เผยแพร่ผลการดำเนินงาน ผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการบริหารจัดการก็คือ ผู้บริหาร ครู บุคลากร ทางการศึกษา กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง คนในชุมชน และองค์กรหรือหน่วยงานราชการเอกชน อื่นๆ จะต้องให้ความร่วมมือ ประสานสัมพันธ์กันอย่างเข้าใจ

### ๒.๓.๗ คุณลักษณะสำคัญของโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธจะต้องจัดสภาพในทุกๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ และส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาชีวิตให้สามารถกิน อยู่ ดู ฟังเป็น มีวัฒนธรรมในการแสวงปัญญา ทั้งนี้การจัดสภาพจะส่งเสริมให้เกิดลักษณะของปัญญาวุฒิธรรม ๔ ประการ คือ<sup>๖๑</sup>

๑. สัมปยุตสังเสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ครู อาจารย์ดี มีข้อมูล มีสื่อที่ดี

๒. สัทธัมมัสสวนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษา โดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี

๓. โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี

๔. ธัมมานุธัมมปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ และดำเนินชีวิตได้ถูกต้องตามธรรม

ซึ่งคุณลักษณะที่สำคัญของโรงเรียนวิถีพุทธนั้น เน้นการจัดสภาพทุกๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการที่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาวุฒิธรรม ๔ ประการ คือ สัมปยุตสังเสวะ สัทธัมมัสสวนะ โยนิโสมนสิการ และธัมมานุธัมมปฏิบัติ<sup>๖๒</sup>

สรุปได้ว่า คุณลักษณะที่สำคัญของโรงเรียนวิถีพุทธ ก็คือ โรงเรียนจัดสภาพในทุกๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ และพัฒนาผู้เรียนให้สามารถกิน อยู่ ดู ฟังเป็น มีวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา

### ๒.๓.๘ รูปแบบของโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นสถานศึกษาในระบบปกติที่นำหลักพุทธธรรมหรือองค์ความรู้ที่เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้น โดยยึดจุดเน้นที่สำคัญ คือ การนำหลักธรรมมาใช้ในระบบการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา ซึ่งอาจเป็นการเรียนการสอนในภาพรวมของหลักสูตรสถานศึกษาหรือการจัดเป็นระบบวิถีชีวิตในสถานศึกษาของผู้เรียนส่วนใหญ่ โดยนำไปสู่จุดเน้นของการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถ กิน อยู่ ดู ฟังเป็น คือ ใช้ปัญญาและเกิดประโยชน์แท้จริงต่อชีวิต และการจัดดำเนินการของสถานศึกษาจะแสดงถึงการจัด

<sup>๖๑</sup>กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕.

<sup>๖๒</sup>เต็มใจ ศรีนวล, “โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนแห่งความหวังของสังคมไทย”, วารสารข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, ปีที่ ๒๔, (มกราคม ๒๕๔๗) : ๑๔.



สภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านด้วยวิถีวัฒนธรรมแสวงปัญญา ทั้งนี้การพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวจัดผ่านระบบไตรสิกขา ที่ผู้เรียนได้ศึกษาปฏิบัติอบรม ทั้งศีลหรือพฤติกรรมหรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดำรงสำหรับตนและสังคม สมาธิหรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็งและสงบสุขและปัญญาที่มีความรู้ที่ถูกต้องมีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่แยบคาย โดยมีครูและผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกัลยาณมิตรสำคัญ ที่รักปรารถนาดีที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างดีที่สุดด้วยความเพียรพยายาม<sup>๖๓</sup>

### การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ

จังหวะก้าวของการพัฒนาสู่โรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบและลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบ และลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบต่อไปนี้ เป็นข้อเสนอเชิงตัวอย่างหนึ่งที่โรงเรียนสามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้<sup>๖๔</sup>

๑. การเตรียมการ เป็นขั้นตอนความพยายามที่จะเตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปได้โดยสะดวก ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการเตรียมการ เช่น

๑.๑ การหาที่ปรึกษา แหล่งศึกษาและเอกสารข้อมูลต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรึกษาที่เป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาวิถีพุทธนี้ ซึ่งอาจจะเป็นพระภิกษุหรือฆราวาสที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีศรัทธาและความรู้ชัดในพุทธธรรม ปฏิบัติธรรม เป็นต้น ที่ปรึกษาจะมีความจำเป็นมาก โดยเฉพาะในระยะเริ่มของการพัฒนา

๑.๒ การเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน ให้มีความตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น ให้เกิดศรัทธาและฉันทะในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ด้วยปัญญาเข้าใจทิศทาง จากศรัทธาและฉันทะการพัฒนาร่วมกัน ความสำเร็จในการพัฒนา คาดหมายได้ว่าจะเกิดขึ้นได้ไม่ยาก สำหรับวิธีการเตรียมผู้เกี่ยวข้องนี้สามารถดำเนินการได้หลากหลายวิธี เช่น การประชุมชี้แจง การสัมมนา จนถึงการประชุมสัมพันธที่หลากหลาย การร่วมกันศึกษาดูงาน เป็นต้น

๑.๓ การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น หรือวิสัยทัศน์ และแผนงานที่ชัดเจน ทั้งระยะยาว ในธรรมนูญสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการรายปีก็ตาม ที่ผู้เกี่ยวข้องเห็นพ้องกัน จะเป็นหลักประกัน

<sup>๖๓</sup>กระทรวงศึกษาธิการ, ชุดฝึกอบรมหลักสูตรการจัดอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร, (กรุงเทพมหานคร : ค่ายพุทธบุตร, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒.

<sup>๖๔</sup>สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๓๓ - ๓๕.

ความชัดเจนในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างดี อันเป็นส่วนสำคัญของการเตรียมการที่ดี

๒. การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ เป็นการดำเนินการจัดปัจจัยต่างๆ ของการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งประกอบไปด้วยสภาพทั้งกายและองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอันจะนำไปสู่การเป็นปัจจัยในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปัญญาวัตรธรรม ๔ ประการ คือ<sup>๖๕</sup>

๒.๑ การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีข้อมูล มีสื่อที่ดี (สัปปุริสสังเสวะ)

๒.๒ การใส่ใจศึกษาเล่าเรียน โดยมีฐานของหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี (สัทธัมมัสสวนะ)

๒.๓ การมีกระบวนการคิดที่ดี คิดถูกวิธี โดยมีสภาพและบรรยากาศที่ส่งเสริม (โยนิโสมนสิการ)

๒.๔ ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมหรือการนำเอาความรู้ไปใช้ในชีวิตได้อย่างเหมาะสม (ธัมมานุธัมมปฏิบัติ)

สภาพและองค์ประกอบที่สำคัญที่จำเป็นต้องจัดส่งเสริมให้เกิดวิถีพุทธ มีแนวทางดังนี้<sup>๖๖</sup>

หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้แบบแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนที่โรงเรียนวิถีพุทธควรคำนึงอย่างยิ่ง แนวคิดหนึ่งของการจัดคือการบูรณาการหลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้ ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม และการฝึกปฏิบัติหลักธรรม โดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้นหลักสูตรสถานศึกษาที่แทรกในทุกองค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษา หรือกำหนดในระดับหน่วยการเรียนรู้ หรือแผนการจัดการเรียนรู้ที่ครูจะนำสู่การจัดการเรียนรู้ต่อไป

การเตรียมกิจกรรมนักเรียนที่โรงเรียนต้องคิดและกำหนดให้เหมาะสมกับผู้เรียนของตนมากที่สุด ซึ่งลักษณะกิจกรรมที่กำหนดมีหลากหลาย ทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือประจำโอกาสต่างๆ และกิจกรรมวิถีชีวิต ซึ่งถ้าโรงเรียนเลือกกำหนดและเตรียมการไว้ล่วงหน้า จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน อีกทั้งสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมที่ว่า การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกิน อยู่ ดู ฟังเป็น

การจัดสภาพกายภาพสถานศึกษา ที่หมายครอบคลุมถึงอาคารสถานที่ ห้องเรียนแหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม อาณาบริเวณของสถานศึกษาซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงการจัดให้เหมาะสม และมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาไตรสิกขาให้มากที่สุด ทั้งที่ผ่านระบบการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาและผ่านการเรียนรู้วิถีชีวิตจริงจากการกิน อยู่ ดู ฟัง ในชีวิตประจำวัน

<sup>๖๕</sup>เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๙ - ๔๐.

<sup>๖๖</sup>อ้างแล้ว, หน้า ๔๐ - ๔๓.

การจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ โดยผ่านการเตรียมการ การมอบหมายการรับผิดชอบของบุคคลในการจัดกิจกรรมส่งเสริมหรือดูแลให้บรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่ดี เป็นกัลยาณมิตร เกิดขึ้นอย่างจริงจังต่อเนื่อง โดยจัดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การกระตุ้นทุกคนทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยกย่องผู้ทำดี การปลูกศรัทธาค่านิยมปฏิบัติปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น เป็นต้น

๓. การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา จุดเน้นการดำเนินการพัฒนา คือ นักเรียนของสถานศึกษา โดยเป็นการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่เป็นลักษณะบูรณาการ ทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และกิจกรรมวิถีชีวิตต่างๆ ที่ส่งเสริมการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็นเป้าหมายการพัฒนา จัดให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิต ที่จะนำสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ในที่สุด

นอกจากการพัฒนาผู้เรียนอันเป็นภาระหลักแล้ว สถานศึกษาจำเป็นต้องไม่ละเลยการพัฒนาบุคลากรของตนเองทั้งหมดด้วย เพราะบุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ครูและผู้บริหารจะเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้น ยิ่งบุคลากรได้รับการพัฒนาตามระบบไตรสิกขามากเท่าไร จะส่งผลต่อการช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนามากขึ้นเท่านั้น

๔. การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด เป็นขั้นตอนสำคัญในการเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ลักษณะของการดูแลสนับสนุนที่เหมาะสม ควรมีลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตร ที่ปรารถนาดีต่อกัน ปรารถนาดีต่อการพัฒนาผู้เรียนหรือต่องาน กิจกรรมที่สำคัญของขั้นนี้ คือ การนิเทศติดตาม ที่จะดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ การให้คำปรึกษาและชี้แนะผู้ปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ การสนับสนุน ทั้งทรัพยากรข้อมูลและเครื่องมือต่างๆ ในการช่วยดำเนินการให้เป็นไปได้อย่างราบรื่น การรวบรวมข้อมูลและการประเมินผลระหว่างดำเนินการ อันจะเป็นฐานของการปรับปรุงต่อเนื่องต่อไป หรือแม้เป็นข้อมูลในการพิจารณาจัดการดูแลสนับสนุนได้อย่างเหมาะสม

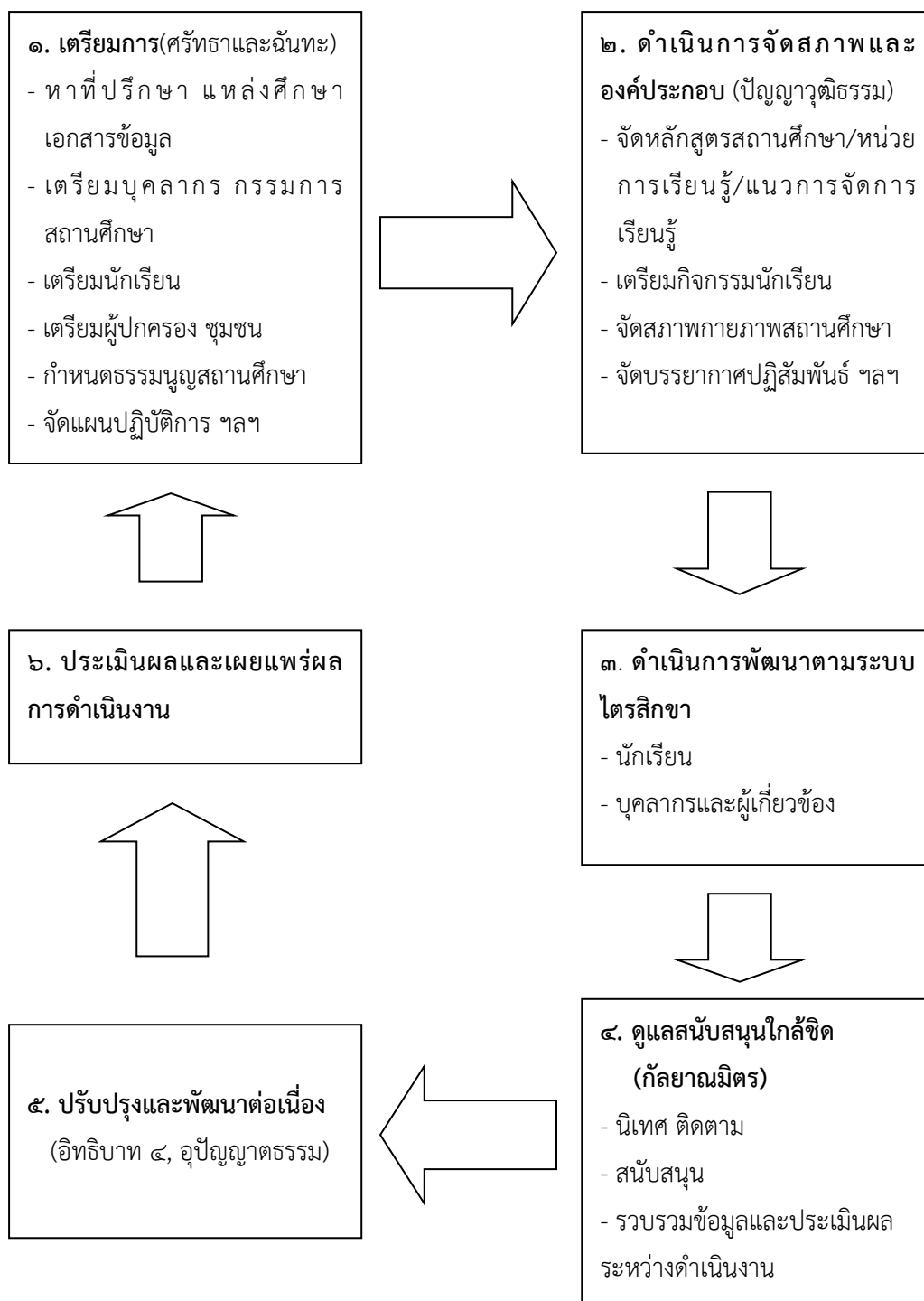
๕. การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนของระบบบริหารจัดการที่กำหนดเพื่อนำการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้นๆ มาพิจารณาแล้วกำหนดปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ องค์ธรรมที่สนับสนุนการปรับปรุงและพัฒนาอย่างเป็นไปอย่างชัดเจนต่อเนื่อง คือ การมีอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา และอุပ္ปยุตธรรม ๒ ได้แก่ ความไม่สันโดษในกุศลธรรมและความไม่ย่อในการพากเพียร

๖. การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่จะสะท้อนให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่งๆ อาจเป็น ๑ ปี หรือ ๓ ปี หรือเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรม เป็นต้น และในการประเมินจะเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์ เชื่อถือได้ ให้ข้อมูลที่ชัดเจน ที่สามารถนำสู่

การเผยแพร่หรือรายงานผู้เกี่ยวข้องให้ทราบผลการดำเนินงานนั้นๆ และนำเป็นข้อมูลในการวางแผน  
ดำเนินการอื่นๆ ต่อไป

จากแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธที่มาข้างต้น สรุปได้ว่า โรงเรียนจะต้อง  
ดำเนินการให้เป็นไปตามขั้นตอนดังนี้ คือ

๑. เตรียมการให้การจัดโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินไปโดยสะดวกด้วยศรัทธาและฉันทะ
๒. ดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ที่จะเป็นปัจจัย เป็นกิจกรรม เป็นเครื่องมือสู่  
การพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะปัญหาภูมิธรรม
๓. ดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา ซึ่งหัวใจของการ  
ดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
๔. ดูแลสนับสนุนใกล้ชิดที่จะช่วยให้การดำเนินทุกส่วนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วย  
ท่าทีความเป็นกัลยาณมิตร
๕. ปรับปรุง พัฒนาต่อเนื่องที่จะเน้นย้ำการพัฒนาว่าต้องมีมากขึ้น ด้วยหลักอิทธิบาท ๔  
และอุปัฏฐาธรรม
๖. ขึ้นประเมินผล และเผยแพร่ผลดำเนินการ ที่จะนำข้อมูลผลการดำเนินงานสู่การ  
เตรียมการที่จะดำเนินการในปีต่อไป หรือใช้กับโครงการต่อเนื่องอื่น และนำผลสรุปจัดทำรายงาน  
ผลการดำเนินงานแจ้งแก่ผู้เกี่ยวข้องให้ทราบ ดังแผนภาพที่ ๒.๔



แผนภาพที่ ๒.๓ แสดงการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ<sup>๒๗</sup>

<sup>๒๗</sup>อ้างแล้ว, หน้า ๓๖.

### การจัดวิธีพุทธสู่การเรียนรู้

หลักการจัดวิธีพุทธสู่การเรียนรู้ มีแนวทางดังนี้<sup>๖๘</sup>

๑. บูรณาการพุทธธรรมสู่การจัดการเรียนรู้ และการปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ เพื่อนำสู่การรู้ เข้าใจความจริง

๒. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ ทุกสถานที่ ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม

๓. ประสานความร่วมมือ วัด คณะสงฆ์ และชุมชน ในการจัดการเรียนรู้ หลักธรรมสำคัญสู่การจัดการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ได้แก่

๓.๑ ไตรสิกขา

๓.๒ กัลยาณมิตร

๓.๓ พรโตฆัสสะ และโยนิโสมนสิการ

๔. หลักสูตรสถานศึกษา

๔.๑ สอดแทรก เพิ่มเติม พุทธธรรมในวิสัยทัศน์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

๔.๒ เพิ่มเติมคุณธรรมจริยธรรมในผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

๔.๓ ให้มีการบูรณาการพุทธธรรมในการจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ

๔.๔ สอดแทรก ความรู้ และการปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และสถานการณ์อื่นๆ นอกห้องเรียน ได้แก่ บูรณาการในการเรียนรู้บูรณาการในวิถีชีวิตและบูรณาการไตรสิกขาเข้าในชีวิตประจำวัน

๕. ผู้สอน

๕.๑ เป็นตัวอย่างที่ดีในลักษณะ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น อย่างสม่ำเสมอ

๕.๒ เป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน มีเมตตาธรรม ความอ่อนโยน อดทน อดกลั้นและสร้างเสริมกำลังใจแก่ผู้เรียนอยู่เสมอ

๖. กระบวนการเรียนรู้

๖.๑ พัฒนาผู้เรียน รอบด้าน สมดุล สมบูรณ์ ทั้งกาย (กายภาวนา) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตตภาวนา) ปัญญา (ปัญญาภาวนา)

๖.๒ จัดโอกาสส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต (กิน อยู่ ดู ฟัง)

๖.๓ สร้างเสริมให้เกิดวัฒนธรรมแสงปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา

<sup>๖๘</sup>อ้างแล้ว, หน้า ๔๗ - ๕๐.

๖.๔ เน้นให้เกิดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ เข้าใจและค้นพบคุณค่าแท้ของสรรพสิ่ง จากหลักการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้ที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ โรงเรียนควรดำเนินการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ ทุกสถานที่ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม และประสานความร่วมมือ วัด คณะสงฆ์ และชุมชน ในการจัดการเรียนรู้

### กิจกรรมเสนอแนะและการพัฒนา

#### ๑. กิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ<sup>๖๔</sup>

##### หลักการ

กระบวนการพัฒนาผู้เรียน คือ การจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย ต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิด มีการฝึกปฏิบัติเสมอๆ ทั้งด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้ง ๓ ด้าน ไปพร้อมๆ กัน

##### หลักคิด

การศึกษาตามแนวพุทธปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ คือ กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งในด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เพื่อความเจริญงอกงามในทุกขั้นตอนของชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งการกิน อยู่ ดู ฟัง ในชีวิตประจำวันที่มีสติสัมปชัญญะคอยกำกับ เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนจนเป็นกลางสำคัญในการพัฒนาสังคม และสิ่งแวดล้อมให้เจริญสืบต่อไป และเนื่องพุทธศาสนามีหลักการพัฒนาว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะฝึกฝนและพัฒนาได้ ประกอบกับวิเคราะห์ผู้เรียนว่ามีสติปัญญา อุบิสัย ความพร้อมและภูมิหลังที่แตกต่างกัน การพัฒนาจึงเน้นที่ตัวผู้เรียนแต่ละคนเป็นสำคัญ

##### หลักทำ

ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนวิถีพุทธนั้น ครูและผู้บริหารสามารถจัดพัฒนาได้ตามหลักการ หลักคิด ข้างต้น โดยให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ในที่นี้ขอเสนอแนะการจัดกิจกรรมไว้เป็นแนวทาง ๔ ลักษณะ คือ

๑. กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร เช่น พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ประกวด มารยาทชาวพุทธ กิจกรรมค่ายพุทธบุตร (ตามสาระวิชาพระพุทธศาสนา) กิจกรรมบริหารจิตเจริญปัญญา เรียนธรรมศึกษา สอบธรรมศึกษา และบรรพชาสามเณรฤดูร้อน เป็นต้น

๒. กิจกรรมประจำวันและประจำสัปดาห์ เช่น กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมทำความดีระหว่างวัน กิจกรรมก่อนเลิกเรียน กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ กิจกรรมรำลึกพระคุณของผู้มีพระคุณ

<sup>๖๔</sup>อ้างแล้ว, หน้า ๕๑ - ๖๐.

กิจกรรมท่องเที่ยวชมอุทยานสร้างสมาธิ เป็นต้น กิจกรรมประจำสัปดาห์ เช่น กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะ ประจำสัปดาห์ กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์ (อาจทำให้วันพระหรือวันที่โรงเรียนกำหนด) เป็นต้น

๓. กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โรงเรียนวิถียุทธควรจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา และวันอัฐมีบูชา

๔. กิจกรรมพิเศษอื่นๆ เช่น กิจกรรมไขปัญหาธรรม กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ กิจกรรมการประเมินผลการทำความดี กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดี กิจกรรมอาสาพิเศษ (มีผู้สังเกตพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติธรรม) กิจกรรมบันทึกความดีของผู้ปฏิบัติธรรม กิจกรรมต้นไม้พูดได้ (เน้นคติธรรม) กิจกรรมจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมการกำหนดทักษะและความรู้ทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมสมาทานศีลในวันพระ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม กิจกรรมปฏิสัมพันธ์ กิจกรรมต้นไม้อธิษฐาน กิจกรรมอธิษฐานจิตก่อนเรียน กิจกรรมอบรมธรรมะ ๕ นาที (อาจจัดสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง) และกิจกรรมถือศีลนอนวัด ปฏิบัติธรรมช่วงเข้าพรรษา

## ๒. การจัดลักษณะทางกายภาพโรงเรียนวิถียุทธ<sup>๗๐</sup>

### หลักการ

จากความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ตามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา และแนวทางในการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด สามารถสรุปเป็นหลักการในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียนวิถียุทธได้ คือ

๑. บรรยากาศสงบเงียบ เรียบง่าย
๒. ใกล้ชิดกับธรรมชาติ รมรื่น
๓. ใกล้ชิดกับชุมชน
๔. สะอาดมีระเบียบ
๕. ทันสมัย มีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ
๖. เป็นแหล่งเรียนรู้ ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และคุณธรรม

<sup>๗๐</sup>อ้างแล้ว, หน้า ๖๐ - ๖๔.



### หลักคิด

โรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญต่อการเรียนรู้พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับสถานที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้มาก เหตุการณ์ในพระพุทธศาสนาหลายตอน เน้นถึงความสำคัญของสถานที่และบรรยากาศ เช่น

๑. ทรงเจริญอานาปานสติกรรมฐาน เมื่อมีพระชนมายุ ๗ พรรษา ณ ใต้ต้นหว้า ในบรรยากาศที่เงียบสงบ

๒. ทรงเลือกสถานที่ที่ใกล้ชิดธรรมชาติและชุมชนสำหรับบำเพ็ญเพียร

๓. เมื่อตรัสรู้แล้วทรงเปลี่ยนสถานที่จากที่ตรัสรู้ไปประทับใต้ต้นไทรและต้นอื่นๆ

๔. ทรงกำหนดเรื่องความสะอาด ความมีระเบียบไว้ในพระวินัยปิฎกว่าด้วยเสนาสนวัตร และเสนาสนะชั้นธกะ

๕. ทรงกำหนดความเหมาะสมของสภาพแวดล้อม ๗ ประการ คือ สัปปายะ ๗

แนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข คือมุ่งเน้นการเรียนรู้ตามธรรมชาติ ปลูกฝังเรื่องความสะอาด ความมีวินัย รวมทั้งการจัดโรงเรียนให้มีความร่มรื่น มีต้นไม้ มีแหล่งน้ำ บ่อน้ำ ไร่ฟูน ไร่กล้วย ปลอดภัยและไม่มีมุมอับ

### หลักทำ

โรงเรียนวิถิพุทธ มีลักษณะทางกายภาพที่เป็นธรรมชาติ ร่มรื่น สวยงาม สะอาด เป็นระเบียบ ปลอดภัย ให้ความรู้สึกที่ผ่อนคลาย สบายกาย สบายใจ มีศูนย์รวมศรัทธาของครู นักเรียน และบุคคลในชุมชน คือ มีพระพุทธรูปที่เด่นชวนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัย มีสวนพุทธธรรม ประกอบด้วยต้นไม้สำคัญในพระพุทธศาสนา มีป้ายนิเทศ ป้ายคุณธรรม มีอาคารสถานที่ที่สะอาดเป็นระเบียบและเพียงพอต่อการใช้สอย มีแปลงเกษตร โรงฝึกงานที่เหมาะสมต่อการฝึกฝน คุณธรรมเพื่อประกอบสัมมาอาชีวะ มีห้องจริยธรรม ห้องสมุดพระพุทธศาสนา ทุกห้องเรียนมีพระพุทธรูปเพื่อให้ นักเรียนได้เห็นและระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ บรรยากาศในห้องเรียนมีความสงบ สะอาด ครูและนักเรียนมีความสำรวมตนอยู่เสมอ สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนทันสมัยและครบครัน ทั้งสื่อที่เกิดจากภูมิปัญญาของครู นักเรียนและชุมชนตลอดจนสื่อเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยความสุข ปลูกฝังคุณลักษณะใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และความรู้ที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก โรงเรียนต้องมีความใกล้ชิดธรรมชาติ ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นความสะอาด มีระเบียบเรียบร้อยของโรงเรียนวิถิพุทธ จะต้องเกิดจากความร่วมมือ ร่วมใจของนักเรียนทุกคน โดยครูสร้างบรรยากาศของความรักความสามัคคี และความรับผิดชอบ

จากแนวดำเนินการการจัดลักษณะทางกายภาพโรงเรียนวิถีพุทธของ  
กระทรวงศึกษาธิการที่กล่าวมา สรุปหลักการในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายของโรงเรียนวิถีพุทธได้  
คือ บรรยากาศสงบเงียบ เรียบง่าย ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ร่มรื่น ใกล้ชิดกับชุมชน สะอาด มีระเบียบ  
ทันสมัย มีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพและคุณธรรม

### ๓. การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรในโรงเรียนวิถีพุทธ<sup>๗๑</sup>

#### หลักการ

ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในระบบ  
ไตรสิกขาทั้งในฐานะเป็นผู้บรมสั่งสอน ผู้จัดการเรียนรู้และการเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน  
บุคลากรทุกคนพัฒนาตามหลักไตรสิกขา มีคุณลักษณะเป็นผู้มีความรู้พุทธธรรมเป็นอย่างดี ปฏิบัติดี  
ปฏิบัติชอบ สามารถจัดการเรียนรู้ตามวิถีพุทธ และเป็นกัลยาณมิตร มีลักษณะของการเป็นผู้ที่สอนให้  
รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น พร้อมจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี

#### หลักคิด

การพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องมีรูปแบบวิธีการ  
หลากหลายเหมาะสมกับลักษณะและเงื่อนไขของโรงเรียน แนวทางสำคัญหนึ่งในการพัฒนาบุคลากร  
คือ การปฏิบัติธรรมในวิถีชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ ผู้บริหารควรเป็นผู้นำในการพัฒนาตนเองและการ  
ปฏิบัติเป็นตัวอย่าง

#### หลักทำ

แนวทางการจัดพัฒนาบุคลากร เช่น

๑. วิเคราะห์สภาวะธรรม และลักษณะของบุคลากร
๒. ค้นหาบุคลากรแนวร่วมหรือแกนนำ
๓. วางแผนพัฒนาบุคลากร โดยการสร้างศรัทธา สร้างความเข้าใจด้วยวิธีที่เหมาะสมกับ

ลักษณะของบุคลากร

๔. จัดกิจกรรมที่เป็นตัวอย่างสะท้อนให้เห็นความสำเร็จ ทั้งกิจกรรมรูปธรรมและ  
กิจกรรมพัฒนาจิต

๕. ให้การยกย่อง ชมเชย แก่บุคลากรที่พัฒนาจนเป็นแบบอย่างได้

คุณลักษณะที่สำคัญของบุคลากรโรงเรียนวิถีพุทธ ได้แก่

ผู้บริหารสถานศึกษา

<sup>๗๑</sup>อ้างแล้ว, หน้า ๖๕ - ๖๙.

๑. ศรัทธาในพระพุทธศาสนา
๒. ละ เลิกจากอบายมุข
๓. ถือศีล ๕ เป็นนิจ
๔. มีอุดมการณ์ที่จะพัฒนาตนเอง และดำเนินชีวิตที่ดีงาม
๕. เป็นผู้นำและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำ ความดี ครู อาจารย์

และบุคลากร

๑. ศรัทธาในพระพุทธศาสนา
๒. ละ เลิกจากอบายมุข
๓. ถือศีล ๕ เป็นนิจ
๔. มีอุดมการณ์ที่จะพัฒนาตนเองและดำเนินชีวิตที่ดีงาม
๕. มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์

จากแนวทางการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรในโรงเรียนวิถิพุทธ สรุปได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในระบบไตรสิกขา ทั้งในฐานะเป็นผู้อบรมสั่งสอน ผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน บุคลากรทุกคนพัฒนาตามหลักไตรสิกขา มีคุณลักษณะเป็นผู้มีความรู้พุทธธรรมเป็นอย่างดี ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ สามารถจัดการเรียนรู้ตามวิถิพุทธ และเป็นกัลยาณมิตร มีลักษณะของการเป็นผู้ที่ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น พร้อมจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาได้เป็นอย่างดี

#### ๔. การเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถิพุทธและชุมชน<sup>๗๒</sup>

##### หลักการ

โรงเรียนวิถิพุทธกับชุมชนซึ่งประกอบด้วย บ้าน วัด และสถาบันอื่นๆ ในชุมชน มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน เกื้อกูลร่วมมือกันและกันในการพัฒนานักเรียนและพัฒนาชุมชน สังคมในวิถิแห่งพุทธธรรม เพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน

##### หลักคิด

โรงเรียนวิถิพุทธเพียรพัฒนาตน มีผลการพัฒนานักเรียนเป็นที่ยอมรับศรัทธาของชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน จัดระดมสรรพกำลังลักษณะต่างๆ อย่างหลากหลายในการพัฒนางานทุกด้านของโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนานักเรียน

<sup>๗๒</sup>อ้างแล้ว, หน้า ๖๙ - ๗๕.

โรงเรียนวิถิพุทธ บริการวิชาการ อาคารสถานที่ ร่วมมือสนับสนุนกับชุมชนในการพัฒนา ภูมิธรรม ภูมิปัญญา คุณธรรมจริยธรรม และกิจกรรมสัมมาอาชีวะต่างๆ เป็นต้น แก่ชุมชนสังคม ด้วยเมตตาธรรมและด้วยความเป็นกัลยาณมิตร เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามและสันติสุข

### หลักทำ

โรงเรียนอาจพิจารณากำหนดและดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ และแผนปฏิบัติการของ โรงเรียน ซึ่งบ่งชี้ถึงความเป็นวิถิพุทธอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง จนบังเกิดผลที่ชัดเจนทั้งในด้านการ บริหารจัดการ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านบุคลิกภาพ และคุณธรรมของครู อาจารย์ นักเรียนและ บุคลากรของโรงเรียน จนเป็นภาพที่เห็นได้ชัดเจน เช่น ผู้บริหารมีคุณธรรม มีการบริหารจัดการโดยใช้ หลักเมตตาธรรม ครูมีความเป็นกัลยาณมิตร นักเรียนมีกิริยาวาจาสุภาพ มีน้ำใจ มีคุณธรรม เป็นลักษณะเด่นที่บุคคลทั่วไปเห็นได้ชัดเจนพร้อมๆ กัน โรงเรียนวิถิพุทธมีลักษณะเปิดกว้างสู่ชุมชน และสังคม พร้อมทั้งรับฟังความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ และพร้อมให้ความร่วมมือใน การพัฒนาชุมชนสังคมด้วยความเกื้อกูลกันและกันอย่างต่อเนื่อง

กิจกรรมเสนอแนะเกื้อกูลสัมพันธ์ มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

๑. โรงเรียน บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวันตามประเพณี เช่น กิจกรรมหล่อเทียนพรรษา การทอดกฐินทอดผ้าป่า กิจกรรมวันพ่อ กิจกรรมวันแม่ เป็นต้น

๒. โรงเรียนนำนักเรียนร่วมกิจกรรมของวัดและชุมชน เช่น กิจกรรมทำความสะอาดวัด ซึ่งอาจจัดในชั่วโมงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือกิจกรรมช่วยเหลือสังคมอื่นๆ เช่น นำอาหารไปเลี้ยง คนชราที่บ้านพักคนชรา หรือบ้านเด็กกำพร้า เป็นต้น

๓. โรงเรียนต้องเป็นโรงเรียนของชุมชน โดยเปิดโรงเรียนต้อนรับผู้ปกครองและชุมชน ตลอดเวลา (Open House) เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีโอกาสเสนอข้อคิดเห็นและมีส่วนร่วมในภารกิจ ต่างๆ เช่น ดูแลความสะอาดโรงอาหาร ดำเนินการเชิญภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญา ท้องถิ่น มาช่วยโรงเรียนในการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น

๔. เปิดห้องสมุดเพื่อให้ชุมชนใช้บริการได้ในวันหยุด รวมทั้งสนามกีฬา หอประชุม

๕. เป็นศูนย์กลางของชุมชนในด้านวิชาการและวิชาชีพ เช่น จัดอบรมให้ความรู้แก่ ผู้ปกครองในเรื่องอาชีพพิเศษต่างๆ จัดร้านค้าของโรงเรียนเพื่อให้ผู้ปกครองนำผลิตผลทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ต่างๆ มาขาย โดยนักเรียนเป็นผู้ดูแลกิจการ

๖. ร่วมกับวัดในชุมชนจัดการเรียนธรรมศึกษาหรือจัดกิจกรรมทางด้านศาสนา เช่น เชิญพระสงฆ์มาแสดงพระธรรมเทศนา เชิญวิทยากร มาให้ความรู้แก่เยาวชนในเรื่องต่างๆ ในวันหยุด จัดทัศนศึกษาทางธรรม เป็นต้น

๗. จัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน วัด ชุมชน เช่น จัดการแข่งขัน กีฬา จัดกิจกรรมปัจฉิมนิเทศ โดยเชิญผู้ปกครองมาร่วมนำอาหารมารับประทานร่วมกัน จัดค่าย ครอบครั้ว

๘. เสริมความเข้มแข็งของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น การเยี่ยมบ้านนักเรียน ช่วยเหลือนักเรียนแก้ไขปัญหาครอบครัว ฯลฯ

๙. ประชาสัมพันธ์ผลงานของโรงเรียนในรูปแบบต่างๆ เช่น จัดทำหนังสือพิมพ์โรงเรียน วารสารเผยแพร่แก่ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า ชุมชน ฯลฯ

๑๐. ยกย่องเชิดชูเกียรติของผู้กระทำความดี ทั้งครู อาจารย์ นักเรียน บุคลากรของ โรงเรียนและบุคคลในชุมชน เพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่บุคคลทั่วไป เพื่อให้วิถีพุทธเป็นวิถีชีวิตของคนทั้ง ชุมชน

จากแนวทางดำเนินงานในด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชนของ กระทรวงศึกษาธิการ สรุปได้ว่า โรงเรียนควรพิจารณากำหนดและดำเนินงานตามวิสัยทัศน์และ แผนปฏิบัติการของโรงเรียน ที่บ่งชี้ถึงความเป็นวิถีพุทธอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง ทั้งในด้านการ บริหารจัดการ ด้านลักษณะและทางกายภาพ ด้านบุคลิกภาพและคุณธรรมของครู อาจารย์ นักเรียน และบุคลากรของโรงเรียนจนเป็นภาพที่เห็นได้ชัดเจน และเปิดกว้างสู่ชุมชนและสังคม พร้อมทั้งจะรับ ฟังความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ และพร้อมให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนและ สังคมด้วยความเกื้อกูลกันและกันอย่างต่อเนื่อง

### **๒.๓.๙ อัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ**

แนวทางดำเนินการ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ<sup>๗๓</sup>

การศึกษาและพัฒนาอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธที่ได้ดำเนินมานั้นได้มีขั้นตอนที่ผ่านมา ดังนี้

๑. การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษา เพื่อให้การศึกษาและพัฒนาอัตลักษณ์โรงเรียน วิถีพุทธครอบคลุมและเป็นตัวแทน ที่ดีของโรงเรียนของประเทศไทย ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาเครื่องมือ สำหรับการรับสมัครโรงเรียนทั่วประเทศทั้ง ที่เป็นโรงเรียนวิถีพุทธและไม่เป็นโรงเรียนวิถีพุทธผ่าน เครือข่ายอินเทอร์เน็ตด้วยเว็บไซต์ <http://www.vitheeбудdha.com> เพื่อให้โรงเรียนที่มีความ พร้อมและสนใจได้ลงทะเบียนสมัคร โดยโรงเรียนจะต้องส่งข้อมูลเพื่อใช้ประกอบในการพิจารณา

<sup>๗๓</sup>มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, อัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.vitheeбудdha.com/main.php?url=about&code=๐๔>, [๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๗].

โรงเรียนวิถิพุทธ ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน และข้อมูลการดำเนินงานตามแนวทาง ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถิพุทธ แล้วทำการคัดเลือกตัวแทนโรงเรียนทั้งหมดจำนวน ๑๐๐ โรงเรียน เพื่อนำมาศึกษาต่อไป

๒. จัดทำสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยนำโรงเรียนทั้งหมด จำนวน ๑๐๐ โรงเรียน ที่เป็นตัวแทนของโรงเรียนวิถิพุทธทั่วประเทศมาประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รับฟังปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะการดำเนินงานตามแนวทาง ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถิพุทธเพื่อสังเคราะห์หาข้อสรุป แนวปฏิบัติของการพัฒนาอัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธ ในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยการแบ่งกลุ่มออกเป็น ๕ กลุ่มๆ ละ ๒๐ คน แบ่งตามประเด็นพิจารณาได้แก่ ภูมิภาคที่ตั้ง ขนาดโรงเรียน ในเมืองกับชนบท โรงเรียนแกนนำกับไม่เป็นโรงเรียนแกนนำ และโรงเรียนที่มีระดับมากที่สุดกับน้อยที่สุด

๓. ทดลองใช้ในสภาพจริง นำแนวปฏิบัติของการพัฒนาอัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธ ไปทดลองใช้ในสภาพจริงกับโรงเรียนที่ได้สมัครใจเพื่อทดลองใช้จำนวน ๒๐ โรงเรียน จากตัวแทนโรงเรียนจำนวน ๑๐๐ โรงเรียน ใช้ระยะเวลาทดลอง ๓ เดือน

๔. ประเมินผลโดยคณะกรรมการประเมินผล เพื่อตรวจสอบผลสำเร็จของการดำเนินงาน โดยใช้กรอบแนวคิด CIPP model ของสตีฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ได้แก่ การประเมินสภาพแวดล้อม การประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ และการประเมินผลผลิตที่ได้จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ บุคลากรในโรงเรียน นักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่

๕. สรุปผลการดำเนินงานและรายงาน สรุปผลและรายงานอัตลักษณ์โรงเรียนวิถิพุทธ การประเมินผลความสำเร็จของโครงการต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติ ซึ่งจากแนวทางการดำเนินการที่รับทราบร่วมกันตั้งแต่เริ่มต้น คณะผู้บริหาร ครู และพระอาจารย์จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ร่วมกันวิเคราะห์สังเคราะห์ แนวทางการดำเนินการเดิมยกร่างเป็นแนวทางการดำเนินการ ที่เป็นรูปธรรมอีกครั้ง สอดคล้องกับตัวชี้วัดแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ พ.ศ. ๒๕๔๘ แบ่งเป็น ๕ ด้าน รวม ๒๙ ประการ และคณะยกร่างได้นำร่างฯ ไปสอบถามความเห็นของผู้เกี่ยวข้องหลายครั้ง รวมทั้งผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเมื่อวันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๓ จึงประกาศให้โรงเรียนวิถิพุทธทราบและเป็นแนวทางในการประเมินตนเอง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นต้นมา

แนวทางการดำเนินการ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถิพุทธ ทำให้โรงเรียนมีแนวทางการพัฒนาโรงเรียนที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยร่วมกันนำอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียน

วิถิปุทธ ไปเป็นตัวชี้วัดในการคัดเลือกโรงเรียนวิถิปุทธชั้นนำอย่างต่อเนื่อง เพื่อรับใบประกาศเกียรติคุณยกย่องจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเพื่อให้การคัดเลือกโรงเรียนวิถิปุทธ ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ เป็นอย่างเรียบร้อย ได้โรงเรียนวิถิปุทธที่มีคุณภาพจำนวน ๑๐๐ โรงเรียนจากโรงเรียนวิถิปุทธทั้งหมด ๑๒,๑๖๒ โรงเรียนให้เป็นตัวอย่างแก่โรงเรียนอื่นๆ ได้จึงเห็นควรจัดโครงการดังกล่าวและพัฒนาอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถิปุทธซึ่งอัตลักษณ์ทั้ง ๒๙ ประการมีดังนี้

#### ๑. ด้านกายภาพ

- ๑) มีป้ายโรงเรียนวิถิปุทธ
- ๒) มีพระพุทธรูปบริเวณหน้าโรงเรียน
- ๓) มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน
- ๔) มีพุทธศาสนสุภาษิต วาทีธรรม พระราชดำรัสติดตามที่ต่างๆ
- ๕) มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น
- ๖) มีห้องพระพุทธรูปหรือลานธรรม
- ๗) ไม่มีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ในโรงเรียน ๑๐๐%

#### ๒. ด้านกิจกรรมประจำวันพระ

- ๑) ใส่เสื้อขาวทุกคน
- ๒) ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์
- ๓) รับประทานอาหารมังสวิรัตินมื้อกลางวัน
- ๔) สวดมนต์แปล

#### ๓. ด้านการเรียนการสอน

- ๑) บริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียน เข้า-บ้าย ทั้งครู และ นักเรียน
- ๒) บูรณาการวิถิปุทธ ทุกกลุ่มสาระ และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
- ๓) ครู พานักเรียนทำโครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสาสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง
- ๔) ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดเดือนละ ๑ ครั้ง มีวัดเป็น

แหล่งเรียนรู้

- ๕) ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคน เข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง

#### ๔. ด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน

- ๑) รักษาศีล ๕
- ๒) ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม

๓) ก่อนรับประทานอาหารจะมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหารไม่ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือ

๔) ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ

๕) มีนิสัยใฝ่รู้ สู้งาน

๕. ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ

๑) ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียน

๒) ไม่ดูดา นักเรียน

๓) บริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนการประชุมทุกครั้ง

๔) ชื่นชมคุณความดีหน้าเสาธงทุกวัน

๕) โฮมรูมเพื่อสะท้อนความรู้สึก เช่น ความรู้สึกที่ได้ทำความดี

๖) ครู ผู้บริหารและนักเรียน มีสมุดบันทึกความดี

๗) ครู ผู้บริหาร และนักเรียน สอบได้ธรรมะศึกษาตรีเป็นอย่างน้อย

๘) มีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ

### ๒.๓.๑๐ การวัดผลประเมินผลโรงเรียนวิถีพุทธ

การวัดผลประเมินผล เป็นวิธีการอีกวิธีหนึ่งที่จะทำให้ทราบปัญหาการดำเนินงานขององค์กร เพื่อจะได้นำมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนางานให้ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการวัดผลประเมินผลของโรงเรียนวิถีพุทธ จำเป็นจะต้องศึกษาแนวคิดการวัดผลประเมินผล เพื่อนำมาเป็นหลักในการวัดผลประเมินผลต่อไป

การประเมินผลความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้พิจารณา ๔ ด้าน คือ พัฒนากาย (กายภาวนา) พัฒนาทางสังคม (สื่อภาวนา) พัฒนาจิต (จิตภาวนา) พัฒนาปัญญา (ปัญญาภาวนา) อย่างบูรณาการไปด้วยกันไม่ขาดส่วนใดส่วนหนึ่งโรงเรียนวิถีพุทธต้องฝึกให้ผู้เรียนใช้ปัญญาครบทั้ง ๓ ประการ คือ สุตมยปัญญา (รู้จำ) จินตามยปัญญา (รู้คิด) และ ภาวนามยปัญญา (รู้ทำ)<sup>๗๔</sup>

การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธถือหลัก ๓ อย่าง คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ต้องสืบเนื่องกันมา แต่พอวัดผลแยกเป็น ๔ คือ แยกเป็นภาวนา ๔ เพราะตอนแยกนี้ไม่ใช่ตอนทำงานแล้ว แต่ต้องการความชัดเจน ว่าด้านไหนไปได้แค่ไหน จึงแยกเป็น<sup>๗๕</sup>

๑. กายภาวนา การพัฒนาด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่เป็นกายภาพหรือทางวัตถุ

<sup>๗๔</sup>อ้างแล้ว, หน้า ๒๙.

<sup>๗๕</sup>พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), รู้หลักก่อนแล้วศึกษาและสอนให้ได้ผล, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : ออนป้า, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๑.



๒. ศิลภาวนา การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ด้านเพื่อนมนุษย์รวมทั้งสัตว์ทั้งหลายอื่นด้วยอันนี้แยกได้ชัด ภาวนาสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น พวกธรรมชาติ พวกวัตถุ พวกสิ่งเสพบริโภค สิ่งที่น่าดู หู ฟัง อะไรต่าง ส่วนศิลปภาวนา เป็นการสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ คือ ทางสังคม

๓. จิตตภาวนา การพัฒนาด้านจิตใจ ที่อาศัยสมาธิเป็นตัวแกนในการฝึก และมีบทบาทออกมาทางเจตจำนง

๔. ปัญญาภาวนา การพัฒนาด้านปัญญา ความรู้ความเข้าใจ คิดได้ หยั่งเห็น

สรุปได้ว่า การประเมินผล เป็นการตรวจสอบกระบวนการทำงานให้เห็นได้อย่างชัดเจน โดยอาศัยหลักพุทธธรรม คือ ภาวนา ๔ มาเป็นเครื่องมือในการวัดผลประเมินผลด้านต่างๆ ไปตามลำดับ ได้แก่ กายภาวนา ศิลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา

### หลักธรรมที่สอดคล้องกับวิधिพุทธ

องค์สัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้มากกว่าสองพันห้าร้อยปีมาแล้ว มีหลักธรรมคำสอนแปดหมื่นสี่พันธรรมชั้น และหลักธรรมคำสอนที่ควรนำมาประพฤติปฏิบัติสำหรับพุทธศาสนิกชนในชีวิตประจำวัน ดังนี้

### ไตรสิกขา

ไตรสิกขา แปลว่า สิกขา ๓ หมายถึง ข้อสำหรับศึกษา การศึกษาข้อปฏิบัติที่พึงศึกษา การฝึกฝนอบรมตนในเรื่องที่พึงศึกษา ๓ อย่าง คือ<sup>๗๖</sup>

๑. อธิศีลสิกขา คือศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม ให้ถูกต้องตามหลักจลศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล ตลอดถึงปฏิบัติอยู่ในหลักอินทริยสังวร สติสัมปชัญญะ และสันโดษ

๒. อธิจิตตสิกขา คือศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ ได้แก่การบำเพ็ญสมถกรรมฐานของผู้สมบุรณ์ด้วยอริยศีลชั้นจนได้บรรลุฌาน ๔

๓. อธิปัญญาสิกขา คือศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ได้แก่การบำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐานของผู้ได้ฌานแล้วจนได้บรรลุวิชชา ๘ คือเป็นพระอรหันต์

**ภาวนา ๔** (การเจริญ, การทำให้เป็นให้มีขึ้น, การฝึกอบรม, การพัฒนา : cultivation; training; development) ประกอบด้วย<sup>๗๗</sup>

<sup>๗๖</sup>ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๒๓๑.

<sup>๗๗</sup>พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พริ้นเตอร์ แมส โพรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๗๐.

๑) กายภาวนา การเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ, การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ : physical development

๒) สีลภาวนา การเจริญศีล, พัฒนาความประพฤติ, การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน : moral development

๓) จิตภาวนา การเจริญจิต, พัฒนาจิต, การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่นเบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น : cultivation of the heart; emotional development

๔) ปัญญาภาวนา การเจริญปัญญา, พัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลอดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

#### อิทธิบาท ๔

อิทธิบาท เป็นคุณธรรมที่จะนำผู้ประพฤติปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ ในสิ่งที่ตนปรารถนา ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น ๔ อย่าง คือ<sup>๗๘</sup>

๑. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ใครจะทำอะไรก็ตามจะต้องมีความพอใจเป็นฐานที่จะดำเนินชีวิตไปบนเส้นทางที่ตนพอใจ

๒. วิริยะ ความพากเพียรพยายามหมั่นประกอบกระทำในสิ่งนั้น ๆ ไม่ครั้นครามขามเกรงต่ออุปสรรคต่างๆ มองเห็นโทษของความเกลียดคร้าน มองเห็นอนิสงค์ของความเพียร มีความบากบั่น มีความขยัน ไม่ละทิ้งการงานระหว่างการทำงานที่กำลังกระทำอยู่

๓. จิตตะ ความเอาใจใส่ ฝักใฝ่ในกิจการงานสิ่งนั้น อันเป็นลักษณะของการปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่ของตนด้วยความแน่วแน่นมั่นคง มุ่งมั่น ไม่หวั่นไหวจนกว่าจะประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนประสงค์

๔. วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น วิมังสาเป็นอาการของปัญญา ใคร่ครวญพิจารณาก่อนจะทำ ก่อนจะทำ วิมังสาต้องใช้ทุกขั้นตอน ทุกขณะของการปฏิบัติภารกิจ

<sup>๗๘</sup>ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๓๑/๒๓๓.

ตารางที่ ๒.๗ สรุปหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับวิถีพุทธ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระพรหมคุณาภรณ์, (๒๕๔๘, หน้า ๗๐).	ภavana ๔ ๑. กายภavana ๒. คีลภavana ๓. จิตภavana ๔. ปัญญาภavana

สรุปความว่า หลักธรรมคำสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าดังกล่าว ถ้าทุกคนมีความเข้าใจและนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับวิถีชีวิตประจำวัน ประพฤติปฏิบัติให้เป็นนิสัยได้ ย่อมจะทำให้มีความสันติสุขในสังคม ตนเองและบุคคลอื่นไม่เดือดร้อน สังคมอยู่กันด้วยความสงบ เรียบร้อย ทุกคนจะอยู่ด้วยกันอย่างเอื้ออาทร อยู่อย่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เต็มไปด้วยสังคมที่มีแต่ความรัก ความเมตตาต่อกัน

**๒.๓.๑๑ การเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน**

การเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน จำเป็นอย่างยิ่งที่โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชนที่ประกอบด้วยบ้าน วัด และสถาบันอื่นๆ ในชุมชน จะต้องมีความเกื้อกูลร่วมมือกันและสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกันในการพัฒนานักเรียน และพัฒนาชุมชนสังคม โดยใช้วิถีแห่งพุทธธรรมมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา การเกื้อกูลสัมพันธ์กับชุมชนมีความสำคัญกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธมาก ซึ่งราชบัณฑิตสถานได้ให้ความหมายของ เกื้อกูลและสัมพันธ์ไว้ดังนี้

ให้ความหมายคำว่า เกื้อกูล ก. หมายถึง ช่วยเหลือสนับสนุน<sup>๗๙</sup>

และให้ความหมายคำว่า สัมพันธ์ ก. หมายถึง ผูกพัน, เกี่ยวข้อง

คำสองคำนี้มีความหมายที่ใกล้เคียงกัน นำมาใช้ร่วมกันเพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธมีความคล่องตัว สามารถดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์จำเป็นจะต้องสร้างความสัมพันธ์กับบ้าน วัด และสถาบันอื่นๆ ในชุมชน ให้กระชับแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

<sup>๗๙</sup>ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ, ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔, หน้า ๑๕๑.

### ความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงความร่วมมือระหว่างบ้านกับโรงเรียนไว้ว่าพ่อแม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในสถาบันการศึกษาหลายรูปแบบ เช่น การเป็นอาสาสมัครช่วยเหลืองานโรงเรียน รับเชิญเป็นวิทยากร โดยให้ความสนใจกับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในโรงเรียนอยู่เสมอทั้งบ้านและโรงเรียนจึงควรร่วมมือซึ่งกันและกัน ในการส่งเสริมให้เด็กเกิดความสนใจและลงมือปฏิบัติงานกัน<sup>๘๐</sup>

ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่าหมายถึง การกระทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความรู้สึกที่ดีต่อกัน อันจะเป็นหนทางสำคัญให้กับชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนขณะเดียวกันก็เป็นหนทางให้โรงเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น<sup>๘๑</sup>

ได้ให้ความหมายความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่า โรงเรียนและชุมชนมีบทบาทต่อกัน เพื่อให้การสนับสนุนในด้านการจัดการศึกษาและเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและต่อโรงเรียน โรงเรียนก็จะได้รับความร่วมมือจากชุมชนในด้านต่างๆ ทั้งคน ทรัพยากรของชุมชนก็จะได้รับการพัฒนา ความสัมพันธ์เป็นการติดต่อสื่อสารที่เชื่อมโยงและเอื้อประโยชน์ต่อกันและกัน<sup>๘๒</sup>

กล่าวว่า โรงเรียนวิถีพุทธกับชุมชนซึ่งประกอบด้วยบ้าน วัด และสถาบันอื่นๆ ในชุมชนมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกันเกื้อกูลร่วมมือกันและกันในการพัฒนานักเรียน และพัฒนาชุมชนสังคมในวิถีพุทธธรรมเพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน<sup>๘๓</sup>

สรุปได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การที่บุคลากรในโรงเรียนกระทำกิจกรรมร่วมกันกับชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในกิจกรรมที่โรงเรียนได้ดำเนินการหรือชุมชนได้ดำเนินการและให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันและเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันนั่นก็คือโรงเรียนนักเรียนและชุมชน

<sup>๘๐</sup>สารัช บุญเมืองแสน, “ความร่วมมือระหว่างบ้านกับโรงเรียน”, วิชาการ, ๔, ๙ (กันยายน ๒๕๔๔) : ๔๔.

<sup>๘๑</sup>ชัยวัฒน์ บุญซริก, เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชาการบริหารทรัพยากรทางการศึกษา, (อุบลราชธานี : สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖๑.

<sup>๘๒</sup>กรมสามัญศึกษา, การพัฒนาองค์การและทักษะการสร้างความคิดด้านการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓๐ - ๑๓๑.

<sup>๘๓</sup>สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : อุษากาพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๕๖.

### ความมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีความมุ่งหมายที่จะจัดการศึกษา ให้ได้ผลมากที่สุดต่อผู้เรียน และยังประโยชน์ให้เกิดแก่ชุมชนด้วย ซึ่งความมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้แก่

การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนมีความมุ่งหมายดังนี้<sup>๘๔</sup>

๑. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ภาพระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพราะสัมพันธ์ภาพจะเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มาร่วมมือกันปฏิบัติการต่างๆ ที่มีอยู่ให้บรรลุจุดหมายอันเดียวกันตามที่กำหนด

๒. เพื่อสร้างเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของให้แก่ชุมชน เนื่องจากโรงเรียนเป็นสาธารณสมบัติที่ชุมชนเป็นเจ้าของอยู่แล้วหากแต่มอบหมายให้คณะครูเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการซึ่งมีครูใหญ่เป็นหัวหน้า

๓. เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียน กิจการต่างๆ ของโรงเรียนอาจแบ่งเป็นหลายประเภท เช่น การกำหนดความมุ่งหมาย และนโยบาย กิจการเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน กิจการเกี่ยวกับการพัฒนาอาคารสถานที่ ตลอดจนการพัฒนาด้านวิชาการ เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

๔. เพื่อฟื้นฟูและรักษาวัฒนธรรมของชุมชน ในชุมชนมีวัฒนธรรมประจำอยู่มากมายทั้งที่เป็นขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา โรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญ โดยการฟื้นฟูและถ่ายทอดให้แก่เยาวชน ชุมชนจะให้ความร่วมมือทุกประการ เพราะชุมชนมองเห็นว่าโรงเรียนกระทำการเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง

๕. เพื่อสร้างความกลมกลืนระหว่างบ้านกับโรงเรียน เป็นที่ยอมรับว่าโรงเรียนเป็นหน่วยงานของชุมชน ดำเนินงานพัฒนาคนสำหรับชุมชน โรงเรียนกับชุมชนจึงมีการปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน การดำรงชีพในชุมชนควรจะเป็นหลักสูตรของโรงเรียนปฏิบัติการต่างๆ ควรเป็นของชุมชน โรงเรียนเป็นเพียงสถานที่ฝึกหัดให้เท่านั้น

---

<sup>๘๔</sup>พินิจดา วีระชาติ, การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๕๑ - ๕๒.

วัตถุประสงค์ของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้<sup>๘๕</sup>

๑. เพื่อให้ชุมชนมีความเข้าใจอันดีต่อโรงเรียน อันจะช่วยให้โรงเรียนได้รับความร่วมมือและความสะดวกในการดำเนินการ

๒. เพื่อให้โรงเรียนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชนหรือบุคคลวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งแวดล้อมเพื่อการดำเนินงานของโรงเรียนได้

๓. เพื่อให้โรงเรียนได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากชุมชนด้านการเงิน แรงงาน วัสดุ อุปกรณ์และความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการดำเนินงานของโรงเรียน

๔. เพื่อเป็นการให้ความช่วยเหลือชุมชนทางด้านวิชาการและอื่นๆ จะเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอีกทางหนึ่ง

๕. เพื่อสนับสนุนให้การดำเนินงานหลักของโรงเรียน คือ งานวิชาการบรรลุเป้าหมายได้สะดวก

๖. เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในสิ่งแวดล้อมของหน่วยงาน อันจะทำให้บุคลากรมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

๗. เพื่อป้องกันหรือแก้ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนที่อาจเกิดขึ้นโดยเป็นผลกระทบจากชุมชน

**สรุปได้ว่า** ความมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งในและนอกโรงเรียนให้เกิดประโยชน์ขึ้นทั้งสองฝ่าย สนับสนุน ส่งเสริมให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา สร้างความเข้าใจอันดีต่อกันและเป็นหนทางในการวัดผลประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนจากชุมชน

### ๒.๓.๑๒ บทบาทของโรงเรียนวิถีพุทธที่มีต่อชุมชน

ผู้บริหารโรงเรียน ถือว่าเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญของโรงเรียน เนื่องจากเป็นผู้มีอำนาจในการบริหารอย่างกว้างขวาง โรงเรียนจะเจริญหรือได้รับความร่วมมือ สนับสนุนช่วยเหลือจากชุมชนย่อมขึ้นอยู่กับตัวผู้บริหารเป็นหลักหากผู้บริหารบกพร่องหรือขาดการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนแล้ว ผลที่ได้รับคือความชะงักของการดำเนินงานสถานศึกษานั้นๆ ได้

<sup>๘๕</sup>สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ, เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตรฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษา คู่มือปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๐), หน้า ๔๑๙ - ๔๒๐.

โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีฐานะเป็นสถาบัน และเป็นองค์การทางสังคม โรงเรียนเกิดขึ้นจากความต้องการและความจำเป็นของสังคมเพื่อรับใช้และบริการสังคมในการจัดหรือบริหารโรงเรียนจำเป็นจะต้องพิจารณาถึงความต้องการของสังคมและของแต่ละบุคคลประกอบกัน โดยทั่วไปแล้วโรงเรียนมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้<sup>๘๖</sup>

๑. สนองความต้องการของชุมชน หน้าที่ของโรงเรียนในด้านนี้คือ การฝึกให้มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเกี่ยวกับประเทศ บ้านเมือง เพื่อให้เป็นพลเมืองดีของประเทศ สำหรับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนที่ด้อยพัฒนา โรงเรียนยังต้องทำหน้าที่เกี่ยวกับการปรับปรุงและสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ชุมชนอีกด้วย

๒. สนองความต้องการของแต่ละบุคคล คือ การส่งเสริมให้บุคคลรู้จักสร้างความเจริญให้แก่ตนเอง มีความกระตือรือร้นในการศึกษาหาความรู้ มีศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม รู้จักตนเอง รู้จักยับยั้งชั่งใจ นอกจากนั้นโรงเรียนยังทำหน้าที่ฝึกคนให้มีสมรรถภาพทางเศรษฐกิจ มีทักษะในการประกอบอาชีพ เป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ดี

หน้าที่ของโรงเรียน ในด้านที่เกี่ยวกับการฝึกอบรมนักเรียน ให้ความเจริญก้าวหน้าตามความสามารถของบุคคลให้บรรลุผลตามความมุ่งหมายของการศึกษา อาจแยกกล่าวหน้าที่ของโรงเรียนได้ดังนี้

๑. ให้ความรู้ทางวิทยาการทั่วไปเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในสังคมให้แก่ผู้เรียน
๒. ฝึกเด็กให้มีทักษะและความสามารถในการประกอบอาชีพ และทางด้านเศรษฐกิจ
๓. ฝึกอบรมเด็กให้มีวัฒนธรรม ศีลธรรม จรรยา และมรรยาทอันดีงาม
๔. ดำเนินงานของโรงเรียนให้สอดคล้องกับนโยบายของประเทศ และระเบียบแบบแผนของทางราชการ
๕. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ เพื่อช่วยกันปรับปรุงโรงเรียนและชุมชน

#### หน้าที่บทบาทของครูต่อชุมชน

๑. ศึกษาทำความเข้าใจชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ใช้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนให้เป็นประโยชน์ในการสอนให้มากที่สุดเพื่อชีวิตที่ดีของเด็กและชุมชน
๒. สร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ประชาสัมพันธ์กิจการและดำเนินงานของโรงเรียนและชุมชน

<sup>๘๖</sup>พินิจดา วีระชาติ, การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน, หน้า ๒๖ - ๓๒.

๓. ร่วมมือกับชุมชนในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อความเจริญก้าวหน้าของชุมชนเป็นผู้นำหรือกระตุ้นให้ชุมชนประสานสามัคคี ร่วมมือกัน

๔. นำโรงเรียนเข้าสู่ชุมชน ให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจชุมชนของตนดีขึ้น

๕. นำชุมชนเข้าสู่โรงเรียน ให้ชุมชนเข้าใจโรงเรียน ชุมผลงานของนักเรียนชมกิจการและการเรียนการสอนของโรงเรียน

๖. ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน บริการช่วยเหลือโรงเรียนตามความสามารถที่จะทำได้

๗. ปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน ให้สัมพันธ์สอดคล้องกับความเป็นอยู่และความต้องการของชุมชน ในอันที่จะยกระดับความเป็นอยู่ของชุมชนให้สูงขึ้น และเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

โรงเรียนวิถีพุทธกับชุมชนซึ่งประกอบด้วยบ้าน วัด และสถาบันอื่นๆ ในชุมชน มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน เกื้อกูลร่วมมือกันและกันในการพัฒนานักเรียนมีผลการพัฒนาเป็นที่ยอมรับและศรัทธาของชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา บริการวิชาการ อาคารสถานที่ ร่วมมือสนับสนุนกับชุมชนในการพัฒนาภูมิธรรม ภูมิปัญญาคุณธรรม จริยธรรม และกิจกรรมสัมมาอาชีวะต่างๆ แก่ชุมชน มีลักษณะเปิดกว้างสู่ชุมชนและสังคมพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ด้วยความเกื้อกูลกันและกันอย่างต่อเนื่อง<sup>๘๗</sup>

สรุปได้ว่า ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนรวมทั้งครู บุคลากรทางการศึกษาก็เป็นปัจจัยสำคัญด้วย เพราะเป็นผู้ใกล้ชิดนักเรียนและชุมชนจึงต้องศึกษาชุมชนให้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง กระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้นำและพัฒนาชุมชนส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา กำหนดนโยบายวางแผน และประเมินผล มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ตลอดจนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน

### **หลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนวิถีพุทธกับชุมชน**

หลักในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น มีผู้เสนอแนวคิดไว้อย่างหลากหลาย จึงได้นำแนวคิดของแต่ละคนมาเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้

<sup>๘๗</sup>สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : อุษากาพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๕๖.



หลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้<sup>๘๘</sup>

๑. ต้องดำเนินการด้วยความบริสุทธิ์ใจ ตรงไปตรงมา เชื่อถือได้
  ๒. ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ถือเป็นภารกิจที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา
  ๓. ต้องดำเนินการให้ครอบคลุมทุกด้านที่ชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบ
  ๔. ต้องมีความง่ายและคล่องตัวในการดำเนินงาน
  ๕. ต้องเป็นไปด้วยความสร้างสรรค์ มิใช่ทำลายภาพพจน์ของโรงเรียนและชุมชน
  ๖. ต้องดำเนินการปรับให้เข้ากับสภาพชุมชน
  ๗. ต้องดำเนินการด้วยความยืดหยุ่นให้เข้ากับสภาวะ วิธีการ และโอกาส
- และมีหลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้แก่<sup>๘๙</sup>

๑. หลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของ Roger มีองค์ประกอบสำคัญ

### ๓ ประการ

- ๑.๑ ความจริงใจ ทั้งกาย วาจา ใจ
- ๑.๒ ความเข้าใจบุคคลอื่นในสภาพที่ตรงต่อความเป็นจริง
- ๑.๓ การยอมรับคุณค่าของคน

๒. ในการที่จะสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่นนั้น ในศาสนาคริสต์ ได้บัญญัติกฎทองคำไว้ว่าจงปฏิบัติต่อคนอื่นเหมือนกับที่ท่านต้องการให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อท่าน

### ๓. กฎทองคำชาว

กฎนี้ความเห็นตรงกันข้ามกับกฎทองคำ ได้รับการยอมรับในปี ค.ศ. ๑๙๗๒ และได้รับการสนับสนุนจากผลการวิจัยของนักวิจัย คือ คาร์ลจุง กฎนี้ได้กล่าวว่า จงปฏิบัติต่อเขาตามที่เขาต้องการให้เราปฏิบัติต่อเขา

### ๔. หลักความสมดุลของ Hieyder

ได้ให้หลักการเกี่ยวกับการสร้างสัมพันธภาพที่ดีว่า หากทราบว่าบุคคลใดชอบสิ่งใดเราก็ชอบสิ่งนั้นโอกาสที่เราและเขาจะผูกมิตรกันก็มีมากขึ้นและหากทราบว่าบุคคลใดไม่ชอบสิ่งใดเราก็ไม่

<sup>๘๘</sup> นพพงษ์ บุญจิตราดุล, หลักการบริหารการศึกษาทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๒๖ - ๒๗.

<sup>๘๙</sup> สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตรฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษา คู่มือปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐ ข), หน้า ๒๓.

ชอบสิ่งนั้นด้วยโอกาสที่เราและเขาจะผูกมิตรกันก็จะมีมากยิ่งขึ้น และ Hieyder ยังได้เสนอแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้

- ๔.๑ ดำเนินงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ ตรงไปตรงมา
- ๔.๒ การติดต่อกับชุมชนต้องมุ่งให้เกิดเจตคติที่ดี
- ๔.๓ ดำเนินการต่อเนื่องตลอดระยะเวลาทั้งในและนอกโรงเรียน
- ๔.๔ สร้างความเข้าใจอันดี ให้เกิดทั่วไปไม่จำกัดเฉพาะกลุ่ม
- ๔.๕ รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนในชุมชน
- ๔.๖ ใช้วิธีดำเนินงานง่ายๆ และเป็นกันเองกับประชาชน
- ๔.๗ ใช้วิธีดำเนินการหลากหลายที่เหมาะสมกับสภาพของแต่ละชุมชน
- ๔.๘ ให้เกียรติและยกย่องชุมชนที่ให้ความร่วมมืออย่างเท่าเทียมกัน
- ๔.๙ ปรับปรุงการประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพ
- ๔.๑๐ ใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ โดยการให้ประชาชนได้มีบทบาทมากที่สุด

การให้เด็กเรียนรู้ได้อย่างดี คือ การที่ผู้ปกครองและครูร่วมมือกัน ในการจัดการเรียนรู้ และสร้างสรรค์สัมพันธ์ภาพที่ดี เพื่อให้เด็กนักเรียนประสบความสำเร็จทางการศึกษา ในฐานะครูคนแรกของลูกพ่อแม่ควรทำในสิ่งดังต่อไปนี้<sup>๙๐</sup>

๑. อ่านหนังสือร่วมกันกับลูก
๒. กำหนดกิจกรรมประจำวันในครอบครัว
๓. การใช้โทรทัศน์อย่างชาญฉลาด
๔. สร้างความใกล้ชิดกับโรงเรียน
๕. สร้างความเชื่อมั่นและความภาคภูมิใจแก่ลูก

และได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า ในการประสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองครูสามารถดำเนินการได้ดังนี้

๑. เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชั้นเรียน
๒. เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีสิทธิมีเสียงในการตัดสินใจ
๓. วางแผนเพื่อการประชุมร่วมกันระหว่างครูกับผู้ปกครอง
๔. สร้างการสื่อสารที่ดีระหว่างครูกับผู้ปกครองในระหว่างการประชุม

---

<sup>๙๐</sup>สรรพพร แดงสกุล, “การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับครู”, ประชาศึกษา, ปีที่ ๕๒, ฉบับที่ ๓ (กุมภาพันธ์ ๒๕๔๕) : ๒๘ - ๓๐.

รวมถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถาบันสงฆ์ โรงเรียนมิได้เป็นเจ้าภาพส่วนเดียวในการจัดการศึกษา แต่มีเจ้าภาพร่วมคือ ชุมชน สถาบันศาสนาโดยมีเด็กเป็นตัวตั้ง เป็นศูนย์กลางการพัฒนา เป็นการร่วมมือกันพัฒนาเด็กให้เก่ง ดี มีสุขโรงเรียนขยายการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กไปยังบ้านและวัด<sup>๙๑</sup>

โรงเรียนวิถิปุทธและชุมชน จะมีลักษณะของการร่วมมือ ทั้งสถานศึกษา บ้าน วัด และสถาบันต่างๆ ในชุมชนด้วยศรัทธาและฉันทะ ที่จะพัฒนาทั้งนักเรียน และสังคม ตามวิถีแห่งพุทธธรรม เพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน ได้เสนอหลักคิดไว้ว่า โรงเรียนวิถิปุทธจะต้องเฟียรพัฒนาตน ให้มีผลการพัฒนานักเรียนเป็นที่ยอมรับและศรัทธาของชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา จัดระดมสรรพกำลังลักษณะต่างๆ อย่างหลากหลาย ในการพัฒนางานทุกด้านของสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนานักเรียน บริการวิชาการ อาคารสถานที่ ร่วมมือสนับสนุนกับชุมชน ในการพัฒนาภูมิธรรม ภูมิปัญญา คุณธรรม จริยธรรม และกิจกรรมสัมมาอาชีวะต่างๆ เป็นต้น แก่ชุมชนสังคมด้วยเมตตาธรรมและด้วยความเป็นกัลยาณมิตรเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามและสันติสุข และยังได้เสนอหลักธรรมไว้ว่าสถานศึกษาอาจพิจารณากำหนดและดำเนินงานตามวิสัยทัศน์และแผนปฏิบัติการสถานศึกษา ซึ่งบ่งชี้ถึงความเป็นวิถิปุทธอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง พร้อมกันนั้นโรงเรียนวิถิปุทธมีลักษณะเปิดกว้างสู่ชุมชนและสังคม พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนสังคม ด้วยความเกื้อกูลกันและกันอย่างต่อเนื่องและได้เสนอแนะกิจกรรมเกื้อกูลสัมพันธ์ไว้ดังนี้<sup>๙๒</sup>

๑. สถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวันตามประเพณี เช่น กิจกรรมหล่อเทียนพรรษา การทอดกฐินผ้าป่า กิจกรรมวันพ่อ วันแม่

๒. สถานศึกษานำสถานศึกษาร่วมกิจกรรมของวัดและชุมชน เช่น กิจกรรมทำความสะอาดวัด ซึ่งอาจจัดในช่วงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือกิจกรรมช่วยเหลือสังคมอื่นๆ เช่น นำอาหารไปเลี้ยงคนชราที่บ้านพักคนชรา หรือบ้านเด็กกำพร้า

๓. สถานศึกษาต้องเป็นของชุมชนโดยเปิดต้อนรับผู้ปกครองและชุมชนตลอดเวลา (Open House) เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีโอกาสเสนอข้อคิดเห็นและมีส่วนร่วมในภารกิจต่างๆ เช่น ดูแล

<sup>๙๑</sup>อ้างแล้ว, หน้า ๒๖.

<sup>๙๒</sup>สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิปุทธ, หน้า

ความสะอาดของโรงอาหาร ดำเนินการเชิญผู้ทรงปัญญาทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น

๔. เปิดห้องสมุดเพื่อให้ชุมชนใช้บริการได้ในวันหยุด รวมทั้งสนามกีฬา หอประชุม

๕. เป็นศูนย์กลางของชุมชนในด้านวิชาการวิชาชีพ เช่น จัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการในเรื่องอาชีพพิเศษต่างๆ จัดร้านค้าของสถานศึกษาเพื่อให้ผู้ประกอบการนำผลผลิตทางการเกษตรผลิตภัณฑ์ต่างๆ มาขาย โดยนักเรียนเป็นผู้ดูแลกิจการ

๖. ร่วมกับวัดในชุมชนจัดการเรียนธรรมศึกษา กิจกรรมทางด้านศาสนาต่างๆ เช่นนิมนต์พระสงฆ์มาแสดงพระธรรมเทศนา เชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่เยาวชนในเรื่องต่างๆ ในวันหยุด จัดทัศนศึกษาทางธรรม เป็นต้น

๗. จัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน เช่น จัดการแข่งขันกีฬา จัดกิจกรรมปัจฉิมนิเทศ โดยเชิญผู้ประกอบการมาร่วมนำอาหารมารับประทานร่วมกันจัดค่ายครอบครัว

๘. เสริมความเข้มแข็งของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น การเยี่ยมบ้านนักเรียน ช่วยเหลือนักเรียนแก้ไขปัญหาค่ายครอบครัว

๙. ประชาสัมพันธ์ผลงานของโรงเรียนในรูปแบบต่างๆ เช่น จัดทำหนังสือพิมพ์หรือวารสารของสถานศึกษา เผยแพร่แก่ผู้ประกอบการ ศิษย์เก่า ชุมชน

๑๐. ยกย่องเชิดชูเกียรติของผู้กระทำความดีทั้ง ครู อาจารย์ นักเรียน บุคลากรของสถานศึกษาและบุคคลในชุมชน เพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่บุคคลทั่วไปเพื่อให้วิถีพุทธเป็นวิถีชีวิตของคนทั้งชุมชน

**สรุปได้ว่า** ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานของชุมชน กระบวนการสร้างความสัมพันธ์จะต้องเป็นไปด้วยกันทั้งสองทาง คือ ทั้งโรงเรียนและชุมชนจะต้องมีความเข้าใจที่ดีต่อกันและกันต้องดำเนินการด้วยความบริสุทธิ์ใจ โปร่งใส เป็นไปในทางสร้างสรรค์ ใช้วิธีการที่หลากหลายเหมาะสมกับสภาพการณ์ เวลา โอกาส และกระทำอย่างต่อเนื่อง

#### วิธีสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จากบทบาทของโรงเรียนที่มีต่อชุมชนที่เสนอมานั้น ซึ่งจะเห็นทางนำไปสู่จุดหมายปลายทางของการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน รวมทั้งชุมชนได้มีส่วนร่วมและสนับสนุนในการจัดการศึกษาของโรงเรียน วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอาจทำได้หลายรูปแบบหรือหลายวิธีการ

วิธีการที่โรงเรียนจะสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนนั้น มีอยู่หลายขั้นตอน โดยอาจเริ่มจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับบ้าน หรือผู้ปกครอง แล้วจึงขยายความร่วมมือไปสู่หน่วยงานและสถาบันอื่นๆ ในชุมชน การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองนั้น โรงเรียนสามารถดำเนินการได้ดังนี้<sup>๙๓</sup>

๑. จัดให้มีการประชุมพิเศษผู้ปกครองของนักเรียนในวันเปิดภาคเรียนโดย ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา และการดำเนินงานของโรงเรียน ทั้งด้านการสอน การอบรม ปมนิสัยและการพัฒนาในด้านต่างๆ

๒. เชิญผู้ปกครองมาเยี่ยมชมโรงเรียน เช่น มาชมการเรียนการสอน ชมการแสดงของนักเรียน ชมนิทรรศการที่โรงเรียนจัดขึ้น

๓. เชิญผู้ปกครองมาร่วมแก้ไขปัญหบางอย่างเกี่ยวกับตัวเด็ก

๔. ให้ครูไปเยี่ยมผู้ปกครองและนักเรียนที่บ้าน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันและมีความสนิทสนมซึ่งกันและกัน

๕. ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น เชิญมาเป็นวิทยากรในเรื่องที่เขามีความถนัดและความชำนาญสูง เชิญมาเป็นกรรมการในงานที่โรงเรียนจัดขึ้น

๖. จัดตั้งสมาคมครูและผู้ปกครองขึ้น เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียนให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น

กิจกรรมเกื้อกูลสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีดังนี้<sup>๙๔</sup>

๑. สถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวันตามประเพณีต่างๆ

๒. สถานศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมของวัดและชุมชน เช่น กิจกรรมทำ ความสะอาดวัด

๓. สถานศึกษาต้องเป็นของชุมชนโดยเปิดต้อนรับผู้ปกครองและชุมชนตลอดเวลา เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีโอกาสเสนอข้อคิดเห็นและมีส่วนร่วมในภารกิจต่างๆ

๔. เปิดห้องสมุดเพื่อให้ชุมชนใช้บริการได้ในวันหยุด รวมทั้งสนามกีฬา หอประชุม

๕. เปิดศูนย์กลางของชุมชนในด้านวิชาการ วิชาชีพต่างๆ

๖. ร่วมกับวัดในชุมชนจัดการเรียนธรรมศึกษากิจกรรมทางด้านศาสนาต่างๆ

<sup>๙๓</sup>พินิจดา วีระชาติ, การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน, หน้า ๕๕ - ๕๖.

<sup>๙๔</sup>สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๕๖ - ๕๘.

๗. จัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน เช่น การแข่งขันกีฬา เป็นต้น

๘. เสริมความเข้มแข็งของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น การเยี่ยมบ้านนักเรียน ช่วยเหลือนักเรียนแก้ไขปัญหาครอบครัว

๙. ประชาสัมพันธ์ผลงานของโรงเรียนในรูปแบบต่างๆ เช่น จัดทำหนังสือพิมพ์หรือวารสารของสถานศึกษา เผยแพร่แก่ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า ชุมชน

๑๐. ยกย่องเชิดชูเกียรติของผู้กระทำความดีทั้งครู อาจารย์ นักเรียน บุคลากรของสถานศึกษาและบุคคลในชุมชน เพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่บุคคลทั่วไป เพื่อให้วิถีพุทธเป็นวิถีชีวิตของคนทั้งชุมชน

วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีดังนี้<sup>๔๕</sup>

๑. จัดให้มีเอกสารและสิ่งพิมพ์ต่างๆ ของโรงเรียนออกเผยแพร่
๒. จัดให้มีบริการเสนอข่าวจากโรงเรียนถึงบ้านประจำ
๓. จัดให้มีนิทรรศการภายในโรงเรียน
๔. จัดให้มีวันเยี่ยมเยียนโรงเรียน
๕. จัดให้มีวันสัปดาห์แห่งการศึกษา
๖. จัดให้มีโครงการเยี่ยมเยียนผู้ปกครองที่บ้าน
๗. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างศิษย์เก่ากับศิษย์ปัจจุบัน
๘. ใช้สื่อมวลชนในด้านต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และอื่นๆ
๙. จัดทำรายงานประจำปีชี้แจงให้ทราบ
๑๐. จัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า
๑๑. จัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครู
๑๒. จัดกิจกรรมนอกหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดี
๑๓. โรงเรียนควรจัดกิจกรรม โดยมีส่วนร่วมในท้องถิ่น เช่น งานประเพณีต่างๆ ของท้องถิ่น นอกจากนั้นควรมีการแสดงละครของนักเรียนหรือการจัดเกมกีฬาต่างๆ

---

<sup>๔๕</sup>Paul B. Jacobson and others, *The Effective School Principle*, (New York : Prentice-Hall, 1965), p. 143.

## ตารางที่ ๒.๘ สรุปหลักการสร้างความสัมพันธ์

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
นพพงษ์ บุญจิตราดุล, (๒๕๓๔, หน้า ๒๖ - ๒๗).	<ol style="list-style-type: none"> <li>๑. ดำเนินการด้วยความบริสุทธิ์ใจ ตรงไปตรงมา</li> <li>๒. ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง</li> <li>๓. ดำเนินการให้ครอบคลุมทุกด้าน</li> <li>๔. มีความง่ายและคล่องตัวในการดำเนินงาน</li> <li>๕. เป็นไปด้วยความสร้างสรรค์</li> <li>๖. ดำเนินการปรับให้เข้ากับสภาพชุมชน</li> <li>๗. ดำเนินการด้วยความยืดหยุ่น</li> </ol>
พนิจดา วีระชาติ, (๒๕๔๒, หน้า ๕๕ - ๕๖).	<ol style="list-style-type: none"> <li>๑. ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา และการดำเนินงานของโรงเรียน ทั้งด้านการสอน การอบรม และการพัฒนาต่างๆ</li> <li>๒. เชิญผู้ปกครองมาเยี่ยมชมโรงเรียน</li> <li>๓. เชิญผู้ปกครองมาร่วมแก้ไขปัญหา</li> <li>๔. ให้ครูไปเยี่ยมผู้ปกครองและนักเรียนที่บ้าน</li> </ol>

**สรุปได้ว่า** วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น ผู้บริหารครู บุคลากรทางการศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นผู้ขับเคลื่อนกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้ประสบผลสำเร็จ โดยจะต้องมีการศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชน มีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมชุมชน บริการชุมชน จัดตั้งสมาคมหรือองค์กรระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนจะต้องใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและรับฟังความคิดเห็นของชุมชนให้มากที่สุด เพราะชุมชนคือผู้มีส่วนได้เสียในการจัดการศึกษาโดยตรงเพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการดำเนินงานของโรงเรียนให้ดีและมีคุณภาพ

### สภาพและองค์ประกอบที่สำคัญที่จำเป็นต้องจัดส่งเสริมให้เกิดวิถีพุทธ ได้แก่

๑. หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนที่โรงเรียนวิถีพุทธควรคำนึงถึงอย่างยิ่ง แนวคิดหนึ่งของการจัดคือ การบูรณาการหลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้ (K) ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม (A) และการฝึกปฏิบัติหลักธรรม (P) ในการเรียนการสอนโดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้นหลักสูตรสถานศึกษาที่แทรกในทุก

องค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษา หรือกำหนดในระดับหน่วยการเรียนรู้ หรือแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ครูจะนำสู่การจัดการเรียนรู้ต่อไป การเตรียมกิจกรรมนักเรียน ที่โรงเรียนต้องคัดและกำหนดให้เหมาะสมกับผู้เรียนของตนมากที่สุด ซึ่งลักษณะกิจกรรมที่กำหนดมีหลากหลายทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์หรือประจำโอกาสต่างๆ และกิจกรรมวิถีชีวิต ซึ่งถ้าโรงเรียนเลือกกำหนด และเตรียมการไว้ล่วงหน้า จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน อีกสะท้อนให้เห็นถึงคำกล่าวที่ว่า “การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกิน อยู่ ดู ฟังเป็น”<sup>๙๖</sup>

๒. การจัดสภาพกายภาพสถานศึกษา ที่หมายครอบคลุมถึงอาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม อาณาบริเวณของสถานศึกษาซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงการจัดให้เหมาะสม และมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาไตรสิกขาให้มากที่สุด ทั้งที่ผ่านระบบการเรียนรู้ ตามหลักสูตรสถานศึกษาและผ่านการเรียนรู้วิถีชีวิตจริงจาก “การกิน อยู่ ดู ฟัง” ในชีวิตประจำวัน

๓. การจัดบรรยากาศการปฏิสัมพันธ์ โดยผ่านการเตรียมการ การมอบหมายการรับผิดชอบของบุคลากรในการจัดกิจกรรมส่งเสริม หรือดูแลให้บรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่ดีเป็น กัลยาณมิตรเกิดขึ้นอย่างจริงจังต่อเนื่อง โดยจัดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิเช่น การกระตุ้นทุกคน ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยกย่องผู้ทำดี การปลูกศรัทธาค่านิยมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น เป็นต้น

๔. การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา จุดเน้นการดำเนินการพัฒนา คือ นักเรียนของสถานศึกษา โดยเป็นการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่เป็นลักษณะบูรณาการ ทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และกิจกรรมวิถีชีวิตต่างๆ ที่ส่งเสริม “การกิน อยู่ ดู ฟังให้เป็น” เป้าหมายการพัฒนาจัดให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิต ที่จะนำสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ในที่สุด นอกจากการพัฒนาผู้เรียนอันเป็นภาระหลักแล้วสถานศึกษาจำเป็นต้องไม่ละเลยการพัฒนาบุคลากรของตนเองทั้งหมดด้วย เพราะบุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ครู และผู้บริหารจะเป็น ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้น ยิ่งบุคลากรได้รับการพัฒนาตามระบบไตรสิกขามากเท่าไร จะส่งผลดีต่อการช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนามากขึ้นเท่านั้น แนวทางการพัฒนาบุคลากรและ ลักษณะบุคลากรที่เหมาะสมในโรงเรียนวิถีพุทธจะได้นำเสนอในลำดับต่อไปการดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขานี้จะดำเนินการได้ดีหากในขั้นเตรียมการขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ และชั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิดดำเนินการได้อย่างดี เพราะต่างเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินการพัฒนาผู้เรียน

<sup>๙๖</sup>พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศยาม, ๒๕๔๖), หน้า ๓.



๕. การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด เป็นขั้นตอนสำคัญในการเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ลักษณะของการดูแลสนับสนุนที่เหมาะสมควรมีลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตร ที่ปรารถนาดีต่อกัน ปรารถนาดีต่อการพัฒนาผู้เรียนหรือต่อ งาน กิจกรรมที่สำคัญของขั้นนี้คือ การนิเทศติดตาม ที่จะดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ การให้คำปรึกษาและชี้แนะผู้ปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ ฯลฯ การสนับสนุนทั้งทรัพยากรข้อมูลและเครื่องมือต่างๆ ในการช่วยดำเนินการให้เป็นไปได้อย่างราบรื่น การรวบรวมข้อมูลและการประเมินผลระหว่างดำเนินการ อันจะเป็นฐานของการปรับปรุงต่อเนื่องต่อไป หรือแม้เป็นข้อมูลในการพิจารณาจัดการดูแลสนับสนุนได้อย่างเหมาะสม

๖. การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนของระบบบริหารจัดการที่กำหนดเพื่อกำหนดเน้นย้ำการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้นๆ มาพิจารณาแล้วกำหนดปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้องค์ธรรมที่สนับสนุนการปรับปรุงและพัฒนาอย่างเป็นไปอย่างชัดเจนต่อเนื่อง คือ การมีอิทธิบาท ๔ (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) และ อุปัญญาธรรม ๒ (ความไม่สันโดษในกุศลธรรม และความไม่ย่อท้อในความพากเพียร) เป็นต้น

๗. การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่จะสะท้อนให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่งๆ อาจเป็น ๑ ปี หรือ ๓ ปี หรือเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรม เป็นต้น และในการประเมินจะเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์ เชื่อถือได้ ให้ข้อมูลที่ชัดเจน ที่สามารถนำไปสู่การเผยแพร่หรือรายงานเกี่ยวข้องให้ทราบผลการดำเนินการดำเนินงานนั้นๆ และนำไปเป็นข้อมูลในการวางแผนดำเนินการอื่นๆ ต่อไป และในระบบประกันคุณภาพ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญไม่น้อยต่อการเสนอให้ผู้เกี่ยวข้องยอมรับในการดำเนินการและบริหารจัดการ

### ขั้นตอนการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ

จากนิยามความหมายจะเห็นได้ว่านวัตกรรมการจัดการศึกษาในรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ นั้นมิใช่เป็นเพียงการจัดกิจกรรมต่างๆ ดังที่โรงเรียนทั่วไปจัดกันอยู่จนเกือบจะเรียกได้ว่าเป็นวัฒนธรรมโรงเรียน อาทิเช่น การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การนิมนต์พระสงฆ์มาแสดงพระธรรมเทศนาหรือมาสอนวิชาพระพุทธศาสนา การมีห้องจริยธรรม มีพระพุทธรูปประจำโรงเรียน การฝึกให้นักเรียนนั่งสมาธิ การจัดให้นักเรียนสอบธรรมศึกษาการจัดกิจกรรมค่ายคุณธรรม ฯลฯ เท่านั้น เพราะโรงเรียนวิถีพุทธต้องทำมากกว่านั้น คือ นอกจากจัดกิจกรรมในลักษณะที่เป็นวัฒนธรรมโรงเรียนดังกล่าวมาแล้ว โรงเรียนวิถีพุทธยังได้นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานของโรงเรียนทั้งระบบ คือ ทั้งด้านการบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้

การจัดสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพและสังคม การจัดกิจกรรมต่างๆ รวมตลอดจนการสร้าง  
ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับบ้าน วัดและชุมชน ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

### เกิดระบบที่ยั่งยืน (Accredited System)

- ธรรมนูญโรงเรียน / หลักสูตรสถานศึกษา บ่งบอกถึงความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ  
อย่างชัดเจน

- โรงเรียนดำเนินงานเรื่องโรงเรียนวิถีพุทธทั้งระบบโรงเรียน
- ผู้เกี่ยวข้อง / ชุมชน พึงพอใจในผลการดำเนินงานและให้การสนับสนุนเพิ่มขึ้น
- มีการดำเนินงานต่อไปอย่างต่อเนื่องจนเป็นวัฒนธรรมองค์กร

### บังเกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย (Achievement)

- มีระบบการตรวจ ติดตาม ประเมินผล
- มีผลการประเมินตนเองตามข้อบ่งชี้คุณภาพในระดับดี
- มีการรายงานผลการดำเนินงานต่อผู้เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ
- มีความสัมพันธ์ที่ดีกับบ้าน วัด และชุมชน
- มีการยกย่อง สร้างขวัญกำลังใจ และเผยแพร่เกียรติคุณผู้มีผลงานดีเด่น

### มุ่งมั่นดำเนินงาน (Attempt)

- จัดกิจกรรมวิถีชีวิตที่บูรณาการศีล สมาธิ ปัญญา
- กำหนดเป้าหมายการดำเนินงานชัดเจน (มีแผนปฏิบัติการ ปฏิทินงาน)
- มีการดำเนินงานตามแผน / ปฏิทินที่กำหนด
- มีแผนการพัฒนาคูอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง

### สร้างความตระหนัก (Awareness)

- มีการพัฒนาบุคลากร เพื่อสร้างแรงจูงใจ และให้ความรู้พื้นฐานที่จำเป็น
- มีการจัดองค์กร / คณะบุคคลเพื่อรับผิดชอบงานในภาพรวมของโรงเรียน
- มีสารสนเทศ สื่อ และแหล่งเรียนรู้สำหรับครู
- พัฒนาสภาพแวดล้อม สร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม
- มีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรับรู้

## ๒.๔ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย

พื้นที่วิจัยครั้งนี้ ได้แก่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ ๖,๓๖๗.๖๒๐ ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น ๘ อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ อำเภอกุยบุรี อำเภอทับสะแก อำเภอบางสะพาน อำเภอบางสะพานน้อย อำเภอปราณบุรี อำเภอหัวหิน และอำเภอสามร้อยยอด<sup>๙๗</sup> มีสถานศึกษาในสังกัด สพฐ. สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๒๒๐ โรงเรียน (สถิติเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๕๘) แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะโรงเรียนที่ได้รับคัดเลือกจากสำนักวัฒนธรรมการจัดการศึกษา ให้เป็น “โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ” มีจำนวน ๓ โรงเรียน<sup>๙๘</sup>

๑) โรงเรียนบ้านลาดวิถี ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๒ ตำบลศิลาลอย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๒

(๒) โรงเรียนบ้านคอกช้าง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๗ ตำบลบ่อนอก อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๑

(๓) โรงเรียนบ้านตำรุ (วิงประชาสงเคราะห์) ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๑ ตำบลเขาน้อย อำเภอเมือง ปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๑๒๒๐ จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับ “พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย” ผู้วิจัยได้สรุป สาระสำคัญซึ่งเป็นแนวคิดหลักของนักวิชาการต่าง ๆ ไว้ดังนี้

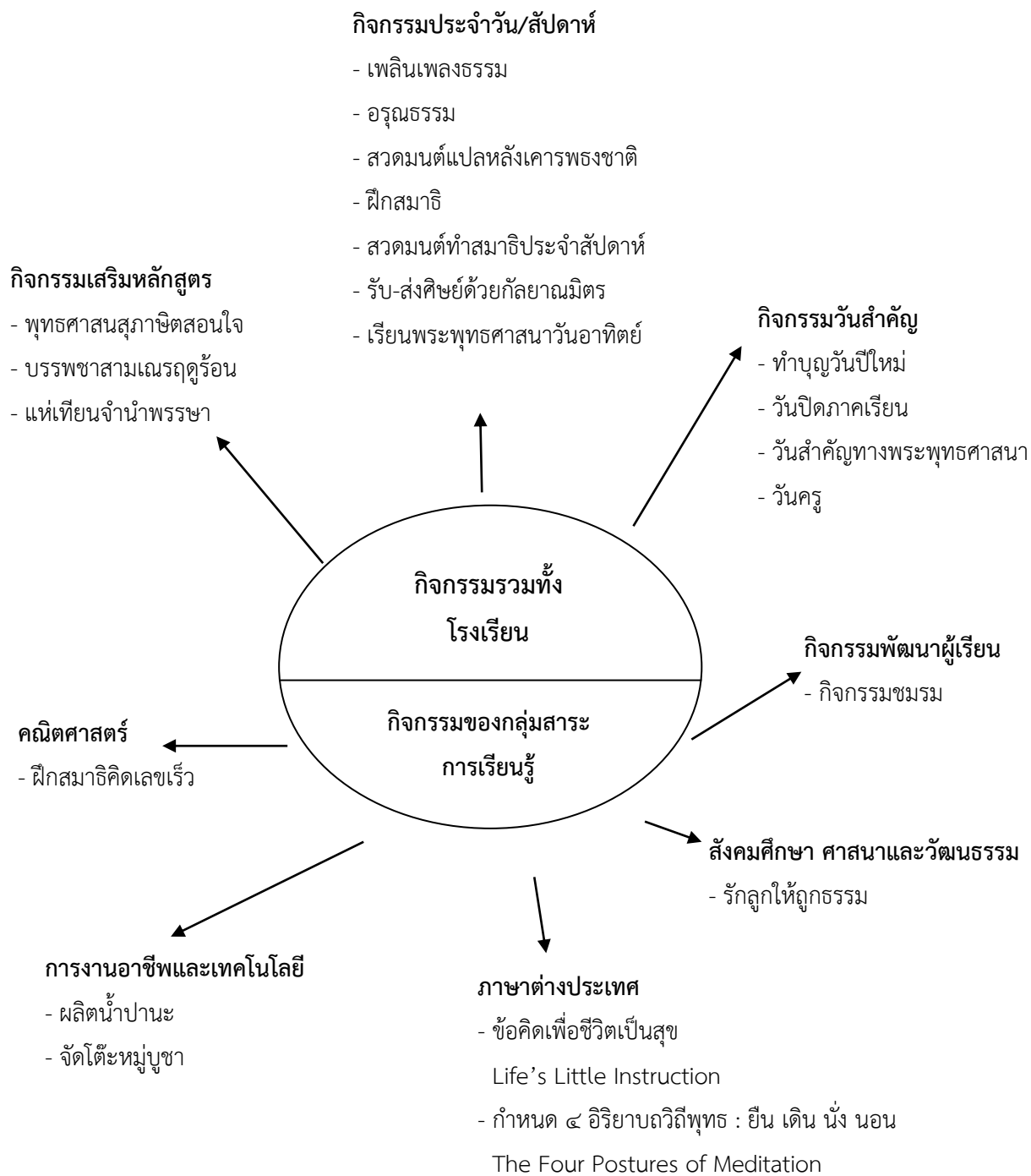
<sup>๙๗</sup> วิกิพีเดีย, จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : [http : th.wikipedia.org/wiki/>](http://th.wikipedia.org/wiki/), [๒ สิงหาคม ๒๕๕๙].

<sup>๙๘</sup> โรงเรียนวิถีพุทธโดย สพฐ. และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, สถิติโรงเรียน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.vitheebuddha.com.>, [๙ กรกฎาคม ๒๕๕๙].

**ตารางที่ ๒.๙** สรุปสาระสำคัญซึ่งเป็นแนวคิดหลักเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
วิกิพีเดีย, [ออนไลน์].	จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แบ่งการปกครอง ออกเป็น ๘ อำเภอ
โรงเรียนวิถีพุทธ, [ออนไลน์].	จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โรงเรียนวิถีพุทธชั้น นำ จำนวน ๓ โรงเรียน

สรุปได้ว่า พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ได้รับคัดเลือกจากสำนักวัฒนธรรมการจัดการศึกษาให้เป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ จำนวน ๓ โรงเรียน (จากทั้งหมดจำนวน ๒๒๐ ได้แก่ ๑) โรงเรียนบ้านลาดวิถึ ๒) โรงเรียนบ้านคอกช้าง และ ๓) โรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) โดยรวมมีกิจกรรมประจำวัน/สัปดาห์ ดังแผนภาพดังนี้



แผนภาพที่ ๒.๔ แสดงแนวทางการจัดกิจกรรมวิถีพุทธ

## ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

### ๒.๕.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธวิธีการบริหาร

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา รูปแบบ และขอเสนอแนะดังนี้

**วีระ หงส์ทวี** ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎ์ ๒ จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผลการวิจัยพบว่า

๑) ด้านการวางแผนงานวิชาการ การปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จตามแนวทางที่วางไว้ แต่มีปัญหาเรื่องการเขียนเป้าหมาย และรายละเอียดโครงการไม่ชัดเจน

๒) ด้านการบริหารงานวิชาการ การปฏิบัติงานของครูประสบผลสำเร็จตามแนวทางที่วางไว้ แต่มีปัญหาเรื่องการจัดครูเข้าสอนแทน ซึ่งไม่สามารถสอนต่อจากของเดิมได้

๓) ด้านการจัดการเรียนการสอน การปฏิบัติงานของครูประสบความสำเร็จตามแนวทางที่วางไว้ แต่มีปัญหา คือ การทำ การใช้ การปรับปรุงงานแผนการสอนและการผลิตสื่อการสอน

๔) ด้านการพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ ผลการปฏิบัติงานของครูประสบความสำเร็จตามแนวทางที่วางไว้ แต่มีปัญหา คือ การวิเคราะห์วิจัยเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอนของครู

๕) ด้านการวัดผลและประเมินผลงานทะเบียนนักเรียน ผลการปฏิบัติงานของครูประสบความสำเร็จตามแนวทางที่วางไว้ แต่มีปัญหา คือ การวิเคราะห์เครื่องมือในการวัดผล ประเมินผลนักเรียนและการจัดให้มีคลังข้อสอบ

๖) ด้านการประเมินผลการจัดการงานวิชาการ ผลการปฏิบัติงานของครูประสบผลสำเร็จตามแนวทางที่วางไว้

แนวทางแก้ไขในแต่ละด้านคือ โรงเรียนวางนโยบาย มีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ มีการนิเทศติดตาม ประเมินผลและวิเคราะห์ เพื่อปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น<sup>๔๔</sup>

**ธนู ศรีทอง และคณะ** ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๑” ผลการวิจัยพบว่า

๑) ในด้านปัจจัยนำเข้า คณะสงฆ์พึงจัดระบบบริหารจัดการสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี โดยอาศัยแผนแม่บท แผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการเพื่อดำเนินงานด้าน

---

<sup>๔๔</sup>วีระ หงส์ทวี, “การพัฒนา รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎ์ ๒ จังหวัดฉะเชิงเทรา”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๕), หน้า ๘๓.

ต่างๆ เช่น สภาพแวดล้อมทางกายภาพ โครงสร้างการบริหาร บุคลากร งบประมาณและหลักสูตร เป็นต้น

๒) ในด้านปัจจัยกระบวนการ คณะสงฆ์พึงพัฒนาระบบกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีความน่าสนใจ และระบบการวัดผลให้หลากหลายรูปแบบ โดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนเป็นสำคัญ และพึงดำเนินการให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษา

๓) ในด้านปัจจัยผลผลิต คณะสงฆ์พึงกำหนดให้สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี จัดทำบันทึกสถิติข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนอัตราการสูญเสียนักเรียนในระหว่างเรียน และจำนวนพระสงฆ์ที่สำเร็จการศึกษาแล้วยังคงอยู่ในสมณเพศ เพื่อสนองงานคณะสงฆ์และบริการชุมชน

๔) ในด้านปัจจัยผลกระทบ คณะสงฆ์พึงกำหนดให้มีระบบประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อพระสงฆ์ที่สำเร็จการศึกษา จากสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี<sup>๑๐๐</sup>

**เฉลียว รอดเขียว และคณะ** ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในชุมชนตลาดวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ อำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลก” ผลการวิจัยพบว่า ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนตลาดวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ มีการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในชีวิตประจำวันบ้าง ครั้ง ส่วนการนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิต ชาวบ้านพยายามละเว้นพฤติกรรมที่ไม่ดีค่อนข้างมาก ในด้านการใช้พรหมวิหาร ๔ ในครอบครัว มีการนำไปใช้จริง และหลักศาสนาที่ชาวบ้านนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตมากที่สุดคือ จาคะ ส่วนสังฆะ ขันติ และทมะ มีการนำไปใช้ค่อนข้างมาก ส่วนการใช้หลักทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการวางแผนอนาคต และผูกใจคน มีการนำไปใช้ค่อนข้างมาก ด้านการฝึกกระชับความโกรธหรือความทุกข์แม่และพ่อจะฝึกค่อนข้างมาก ส่วนลูกๆ และญาติ ฝึกบ้าง ซึ่งสามารถระงับความโกรธหรือความทุกข์ได้ โดยแม่และพ่อ สามารถระงับได้ค่อนข้างมาก ส่วนลูกๆ และญาติ ระงับได้ปานกลาง ด้านลักษณะการบริโภค/อุปโภค และลักษณะการอยู่อาศัยของสมาชิกในครอบครัว ค่อนข้างประหยัด<sup>๑๐๑</sup>

<sup>๑๐๐</sup>ธนู ศรีทอง และคณะ, “การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๑”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๘๓

<sup>๑๐๑</sup>เฉลียว รอดเขียว และคณะ, “การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในชุมชนตลาดวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ อำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลก”, รายงานการวิจัย, (คณะพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๘๗.

**วัลลภา จันท์เพ็ญ** ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรม ของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมตามแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา” ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

๑. รูปแบบที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมตามแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) การดำเนินกิจกรรมของรูปแบบที่ ๓ ระยะ ได้แก่ ระยะเส้นฐาน ระยะทดลอง และระยะติดตามผล การดำเนินกิจกรรมในระยะทดลอง มีการให้ความรู้และฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่อง การจัดการความคิดความเข้าใจ ทักษะการคิดเพื่อควบคุมตนเองด้วยเทคนิคการปรับพฤติกรรมทางปัญญา การเขียนโครงการช่วยเพื่อน การชักจูงซ้ำ การให้ข้อมูลย้อนกลับและเสริมแรงทางบวก

๒. ผลของการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมตามแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา

๒.๑ นักศึกษากลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมจริยธรรมในระยะเส้นฐาน ระยะทดลอง และระยะติดตามผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

๒.๒ นักศึกษากลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมจริยธรรม แตกต่างจากนักศึกษากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑<sup>๑๐๒</sup>

**บรรจง โสตาดี และคณะ** ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๑” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๑ สรุปได้ ๖ ด้าน คือ

๑) แนวทางพัฒนาด้านสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ สำหรับสำนักปฏิบัติธรรมที่ยังไม่พร้อมด้านสภาพแวดล้อมและอาคารสิ่งปลูกสร้าง ควรปลูกต้นไม้เพิ่มเติม และอาคารสิ่งปลูกสร้างให้เป็นระเบียบเพียงพอต่อการดำเนินการ โดยรัฐกับคณะสงฆ์และคนในชุมชนให้ความร่วมมือกับสำนักปฏิบัติธรรมพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

๒) แนวทางพัฒนาด้านบุคลากร ทำได้โดยรัฐและคณะสงฆ์กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์อย่างเป็นระบบ เข้าไปสนับสนุนกิจกรรมขั้นพื้นฐาน สำนักปฏิบัติธรรมที่มีอยู่แล้วให้ยกระดับขีดความสามารถในการพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เน้นการสร้างจิตสำนึกสร้างแรงจูงใจให้เห็นความสำคัญและคุณค่าการปฏิบัติธรรม แนวทางที่เป็นรูปธรรมอาจตั้งศูนย์ผลิตบุคลากรด้านนี้

<sup>๑๐๒</sup>วัลลภา จันท์เพ็ญ, “การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรม ของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมตามแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๘๘.



เหมือนกับระบบโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เร่งผลิตบัณฑิตสาขาวิชาวิปัสสนากัมมัฏฐานให้ได้ทั้งคุณภาพและปริมาณ

๓) แนวทางพัฒนาด้านการบริหารจัดการ โดยรัฐและคณะสงฆ์ร่วมกำหนดเป้าหมาย ทิศทางชัดเจน กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงานให้มีความคล่องตัวและเชื่อมโยงกัน มีการกำกับควบคุม ตรวจสอบประเมินการดำเนินการได้ ให้มีศูนย์ปฏิบัติการตั้งแต่ระดับตำบลขึ้นไป อาจจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมต้นแบบเพื่อเป็นแบบอย่างให้กับสำนักปฏิบัติธรรมต่างๆ ควรให้มีคณะกรรมการจากทุกภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคคณะสงฆ์ และภาคประชาชน เข้ามาร่วมบริหารร่วมรับผิดชอบกับสำนักปฏิบัติธรรม

๔) แนวทางพัฒนาด้านรูปแบบปฏิบัติ/วิธีฝึกปฏิบัติ โดยนำรูปแบบและหลักสูตรการปฏิบัติธรรมของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นแม่บท ปรับให้เหมาะสมกับวิธีปฏิบัติเดิมของสำนักปฏิบัติธรรม หากเป็นการฝึกปฏิบัติระดับลึก เข้มข้น ควรให้อิสระสำนักปฏิบัติธรรมดำเนินการโดยคณะสงฆ์มีการตรวจสอบประเมินผลการดำเนินการตามเกณฑ์ในพระไตรปิฎก

๕) แนวทางพัฒนาด้านงบประมาณ โดยรัฐจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการดำเนินการขั้นพื้นฐานให้เพียงพอเป็นหลัก ส่วนต้นทุนทางสังคมอย่างอื่นเป็นส่วนเสริม ให้อิสระในการบริหารงบประมาณของสำนักปฏิบัติธรรมให้เป็นไปอย่างโปร่งใสตรวจสอบได้ โดยชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือบนพื้นฐานของพระธรรมวินัย<sup>๑๐๓</sup>

**พระครูนิวาสิตขันธ์ (ณรงค์ จตฺตพฺถโน)** ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาส่วนมากเป็นหลักแห่งการพัฒนาคน โดยเฉพาะการพัฒนาคนให้พ้นจากบ่วงทุกข์ พระพุทธองค์ได้ทรงให้หลักอริยสัจ ๔ มาเป็นกรอบให้เกิดการแก้ไขปัญหาเชิงระบบ ขณะที่วิธีการหรือแนวทางนั้น พระพุทธองค์ได้ทรงให้หลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือมรรคมีองค์ ๘ มาเป็นเครื่องชี้แนวทาง ทั้งนี้มรรคมีองค์ ๘ นั้น พระพุทธองค์ยังทรงย่อยให้เหลือเพียง ๓ ส่วนสำคัญที่จะสนับสนุนเพื่อการพัฒนาคน ซึ่งก็คือ “หลักไตรสิกขา” หรือหลักที่ว่าด้วยแนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัติที่เรียกว่า “ศีล” การหมั่นทำให้อุจเฉฐจิตใจเกิดความสุขใสบริสุทธิ์ สะอาด สงบนิ่งด้วยแนวทางแห่ง “สมาธิ”

<sup>๑๐๓</sup>บรรจง โสตาดี และคณะ, “การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๑”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ก - ค.

และสุดท้ายคือการเข้าถึงองค์ความรู้ที่ทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องและสมบูรณ์ เพื่อเป็นเครื่องมือในการฟันฝ่าทุกอุปสรรคปัญหาที่เรียกว่า “ปัญญา”<sup>๑๐๔</sup>

**ฉัตรชัย ธรรมนครบุรี** ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาของโรงเรียนรางวัลพระราชทาน” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาของโรงเรียนรางวัลพระราชทาน มี ๓ ด้าน ประกอบด้วย ๑) การให้การศึกษา โรงเรียนได้มีการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา บูรณาการการเรียนรู้กับทุกสาระวิชา มีระบบการประกันคุณภาพภายใน ๒) การฝึกอบรม โรงเรียนได้ส่งเสริมกิจกรรมทักษะวิชาการ การประกวดโครงการ จัดการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ๓) การพัฒนา โรงเรียนได้สนับสนุนพัฒนากิจกรรมต่างๆ มีการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา มี ๓ ด้าน ประกอบด้วย ๑) ศิลป โรงเรียนได้ให้การฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม มีกิจกรรมส่งเสริมระเบียบวินัย และงานทั้ง ๔ ฝ่าย ถูกกำกับด้วยระเบียบทางราชการและจรรยาบรรณวิชาชีพครู ๒) สมาธิ โรงเรียนตระหนักในการพัฒนาการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระ มีการส่งเสริมทักษะวิชาการ ส่งเสริมการรักการอ่าน ๓) ปัญญา โรงเรียนได้ดำเนินการพัฒนาข้อมูลระบบสารสนเทศ พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา มี Best practice ของโรงเรียนและพัฒนาแหล่งเรียนรู้<sup>๑๐๕</sup>

สรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้า โดยการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ถ้าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดี ก็ไม่เรียกว่าการพัฒนา และการพัฒนานั้น จะต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบและตรวจสอบกระบวนการแห่งความเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงโดยมีเป้าหมายให้เลือกสำหรับการพัฒนาหลายๆ เป้าหมาย รวมทั้งรูปแบบของการพัฒนาด้วย

---

<sup>๑๐๔</sup>พระครูนิวาสิตขันธ์ (ณรังค์ ฐตฺวฑฺฒโน), “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๘๖.

<sup>๑๐๕</sup>ฉัตรชัย ธรรมนครบุรี, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาของโรงเรียนรางวัลพระราชทาน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๘๘.

ตารางที่ ๒.๑๐ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธวิธีการบริหาร

นักวิจัย	ผลการวิจัย
วีระ หงส์ทวี, (๒๕๔๕, หน้า ๘๓).	<p>การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประกอบด้วย</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>๑. ด้านการวางแผนงานวิชาการ</li> <li>๒. ด้านการบริหารงานวิชาการ</li> <li>๓. ด้านการจัดการเรียนการสอน</li> <li>๔. ด้านการพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ</li> <li>๕. ด้านการวัดผลและประเมินผลงานทะเบียนนักเรียน</li> </ol>
ธนู ศรีทอง และคณะ, (๒๕๔๙, หน้า ๘๔).	<p>แนวทางพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>๑. กำหนดแผนแม่บท แผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการ</li> <li>๒. พัฒนาระบบกิจกรรมการเรียนการสอน</li> </ol>
เฉลียว รอดเขียว และคณะ, (๒๕๔๙, หน้า ๘๗).	<p>หลักพุทธธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>๑. พรหมวิหาร ๔</li> <li>๒. ขรราวาสธรรม</li> </ol>
วัลลภา จันทร์เพ็ญ, (๒๕๔๔, หน้า ๘๘).	<p>รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมตามแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา ๓ ระยะ ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>๑. ระยะเส้ในฐาน</li> <li>๒. ระยะทดลอง</li> <li>๓. ระยะติดตามผล</li> </ol>
บรรจง โสดาดี และคณะ, (๒๕๔๙, หน้า ก-ข).	<p>แนวทางพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม สรุปได้ ๖ ด้าน คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>๑. แนวทางพัฒนาด้านสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่</li> <li>๒. แนวทางพัฒนาด้านบุคลากร</li> <li>๓. แนวทางพัฒนาด้านการบริหารจัดการ</li> <li>๔. แนวทางพัฒนาด้านรูปแบบปฏิบัติ/วิธีฝึกปฏิบัติ</li> <li>๕. แนวทางพัฒนาด้านงบประมาณ</li> </ol>

ตารางที่ ๒.๑๐ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธวิธีการบริหาร (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
พระครูนิวริฐศีลขันธ (ณรงค์ จตวฑฒโน), (๒๕๕๗, หน้า ๘๖).	<b>หลักพุทธธรรมในการพัฒนามนุษย์</b> ๑. หลักอริยสัจ ๔ ๒. หลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือมรรคมีองค์ ๘ ๓. หลักไตรสิกขา
ฉัตรชัย ธรรมนครบุรี, (๒๕๕๗, หน้า ๘๙).	<b>การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา</b> ๑. การให้การศึกษา (ศีล) ๒. การฝึกอบรม (สมาธิ) ๓. การพัฒนา (ปัญญา)

**๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ**

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ และขอเสนอ ดังนี้

**พูนสุข มาศรีงสรรค์** ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ” ผลการวิจัยพบว่า คนในสถาบันครอบครัวและในสถาบันอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง สามารถใช้ประโยชน์จากหลักธรรมต่างๆ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยการนำมาประยุกต์ร่วมกับแนวทางการดำเนินการของประเทศทางตะวันตก ตะวันออก และประเทศไทย ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ปัจจุบันเป็นการจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ เพื่อใช้จัดการกับความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีวิธีการและเครื่องมือสำหรับแต่ละปัจเจกบุคคลเริ่มลงมือนำไปจัดการฯ ได้เองอย่างรีบด่วน และหมั่นนำไปปฏิบัติในระยะยาว และแผ่ขยายไปในองค์กรรวมของสังคม ในมิติของ (๑) การแปรเปลี่ยนความขัดแย้งที่เป็นความก้าวร้าวรุนแรง ให้เป็นความเข้าใจอันดีต่อกัน (Transformation) (๒) การหาทางแก้ไขปัญหาความรุนแรงในระดับต่างๆ รวมถึงการป้องกันมิให้เกิดซ้ำซ้อน (Solution in Terms of Problem Solving and Prevention) และการเยียวยา (Healing) รักษาใจตนให้สงบสันติไปพร้อมๆ กับคนในครอบครัว

หัวใจสำคัญของการบูรณาการเชิงพุทธเพื่อใช้จัดการความรุนแรงในครอบครัวในงานนี้ คือ การเข้าไปจัดการกับฐานของใจในปัจจุบัน ด้วยการฝึกฝน บ่มเพาะจิตใจให้ตั้งมั่น แน่วแน่

มีสัมมาสมาธิในการปรับปรุงพัฒนาตนให้มีสัมมาทิฐิ มีสติสัมปชัญญะอยู่ในปัจจุบันขณะ ไม่ตกเป็นทาสของอารมณ์ร้ายต่างๆ โดยเริ่มจากการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบภายในจิตใจตนเอง ได้แก่ ตัณหา ทิฐิ มานะ เพื่อลด ละ เลิก ความยึดมั่นในตัวตน ความเห็นแก่ตัว ความตระหนี่ ความมักได้ และความไม่เห็นอกเห็นใจผู้อื่น อันเป็นสาเหตุแห่งความก้าวร้าวรุนแรงร่วมกับการพัฒนารูปแบบของการดำเนินชีวิตครอบครัวของปัจเจกให้เศรษฐกิจกับจิตใจไปด้วยกันในหลักแห่งความสันโดษ พอเพียง ในทางสายกลางอันอุดมด้วยศีล สมาธิและปัญญา (ไตรสิกขา) จากหลักพุทธธรรมต่างๆ ผสานกับการใช้แนวทางดีๆ ของตะวันตกและตะวันออก รวมถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์สูงสุด ปลอดภัยจากความขัดแย้งรุนแรงใดๆ เพราะเมื่อใจของปัจเจกสงบสันติสุขแล้ว ความวุ่นวาย ขัดแย้ง สับสน ไม่ลงรอยในรูปต่างๆ จากใครหรืออะไรก็ตาม ไม่อาจสร้างความกดดันในใจของเขาให้ประทุ เป็นความรุนแรงทางวาจาและทางกายได้อีก ที่สำคัญอีกสิ่งหนึ่งคือ สังคมโดยรวมต้องร่วมสร้าง ค่านิยมในคุณค่าแท้มากกว่าคุณค่าเทียมในทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตครอบครัว ทั้งทางตรง และทางอ้อม<sup>๑๐๖</sup>

**พระปลัดสมบัติ จติภาโณ** ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้ตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการความรู้ตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์นั้น ผู้บริหารจะต้องสร้างแบบที่ดีในการบริหาร รวมถึงการจัดการความรู้ในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ จะเป็นต้นแบบได้ดี เพราะสังคมยอมปฏิบัติตามถึงพฤติกรรมกระทำทุก กิริยาของผู้บริหารโรงเรียน ดังนั้น ทิศทางการจัดการความรู้และบูรณาการแบบองค์กรรวม องค์กร บุคลากร สถานศึกษา การจัดการ ให้เชื่อมโยงกับภารกิจ ๔ ด้าน ได้แก่ ผู้บริหารการจัดการความรู้ ทักษะคิด ความคิด และพฤติกรรมบุคลากร การบูรณาการทางการศึกษาของโรงเรียน แผนการจัดการ ความรู้สมบูรณ์ที่สุดด้วยการจัดการความรู้ เป็นกำลังใจให้กับบุคลากรในองค์กร การให้อภัย มีความ รอบคอบ รับผิดชอบ เป็นกำลังใจให้แก่บุคลากร และไม่ปกป้องคนชั่ว แต่ต้องช่วยเหลือคนดีเป็น ต้น<sup>๑๐๗</sup>

**พระครูศรีรัตนธรรมวิเทศ (ปกานนท์ พิลานันท์)** ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการ

<sup>๑๐๖</sup> พูนสุข มาศรีงสรรค์, “การจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ”, **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๙๒.

<sup>๑๐๗</sup> พระปลัดสมบัติ จติภาโณ, “การจัดการความรู้ตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัด นครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๙๓.

บริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศไทยได้แก่ ๑) ด้านสถานที่วัดต้องมีสัปปายะทั้ง ๗ (๑.ที่อยู่ ๒.เสนาสนะสัปปายะ ๓.โคจรคาม การเดินทางสะดวก ๔.การพุดคุย คือ ธรรมัสสวนสัปปายะ ๕.บุคคล คือ บุคคลสัปปายะ ๖.โภชนะ คือ อาหารสัปปายะ ๗.ฤดู คือ ฤดูสัปปายะ และ ๘.อิริยาบถ) ตามหลักสัปปายะ ๒) ด้านวิทยากร ควรเป็นรูปแบบวิทยากรมีความรู้ดีตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ คือ มีความประพฤติดี มีความสามารถดี รู้เหตุแห่งการเกิดของสุขหรือทุกข์ และผลที่จะเกิดจากเหตุ รู้จักตนเอง รู้จักประมาณ รู้จักกาลเทศะ รู้จักชุมชน และบุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องแล้วนำกระบวนการพัฒนาเชิงระบบมาใช้ ๓) การบริหารจัดการที่ดี ต้องมีการประชุมปรึกษาหารือกันเรื่อยๆ และมีการวางแผนระยะสั้นและแผนระยะยาว ระยะ ๑ ปี ๕ ปี ๑๐ ปี ตามหลักการบริหารนิยธรรม ๗<sup>๑๐๘</sup>

**แม่ชีเนรัชฌา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์** ได้วิจัยเรื่อง “พุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบพุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมฝ่ายคณะสงฆ์ใช้หลักในการบริหารสอดคล้องกับพุทธวิธีบริหารของพระพุทธเจ้า ส่วนของคฤหัสถ์ใช้การประยุกต์หลักบริหารตะวันตกผสมกับหลักธรรมในการพัฒนาเป็นการพัฒนาองค์กร ๖ ด้าน การปฏิบัติใช้หลักสติปัญญา ๔ และกิจกรรมที่ประยุกต์ร่วมสมัย โดยใช้หลักธรรมได้แก่ ไตรสิกขา เมตตา โดยมีจุดหมายเพื่อให้ความสำคัญกับการปฏิบัติธรรม พร้อมกันกับการช่วยกันรักษา ปฏิบัติตาม และถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังได้ปฏิบัติสืบต่อไป<sup>๑๐๙</sup>

สรุปได้ว่า การบริหาร คือ การวางแผนและการจัดองค์การให้สามารถดำเนินกิจการต่างๆ ได้ตามวัตถุประสงค์ที่องค์การนั้นตั้งไว้ การวางแผนยังหมายรวมถึงการจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ และการควบคุมการทำงานเพื่อให้กิจกรรมขององค์การดำเนินไปตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดและคุ้มค่ากับทรัพยากรที่มีอยู่ โดยอยู่บนพื้นฐานของปัจจัยในการบริหารในองค์กรเป็นสำคัญ

<sup>๑๐๘</sup> พระครูศรีรัตนธรรมวิเทศ (ปกานนท์ พิลานันท์), “รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศไทย”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๙๓.

<sup>๑๐๙</sup> แม่ชีเนรัชฌา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์, “พุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๙๔.

ตารางที่ ๒.๑๑ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

นักวิจัย	ผลการวิจัย
พูนสุข มาศรีงสรรค์, (๒๕๔๔, หน้า ๙๒).	<p><b>การจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ</b></p> <p>๑. การแปรเปลี่ยนความขัดแย้งที่เป็นความก้าวร้าวรุนแรง ให้เป็นความเข้าใจอันดีต่อกัน (Transformation)</p> <p>๒. การแก้ไขปัญหาความรุนแรงในระดับต่างๆ รวมถึงการป้องกันมิให้เกิดซ้ำซ้อน (Solution in Terms of Problem Solving and Prevention)</p> <p>๓. การเยียวยา (Healing) รักษาใจตนให้สงบสันติไปพร้อมๆ กับคนในครอบครัว</p>
พระปลัดสมบัติ ฐติยาโณ, (๒๕๔๔, หน้า ๙๒).	<p><b>แนวทางการจัดการความรู้ตามหลักพุทธธรรมกับภารกิจ ๔ ด้าน</b> ได้แก่ ผู้บริหารการจัดการความรู้ ทัศนคติ ความคิด และพฤติกรรมบุคลากร</p>
พระครูศรีรัตนธรรมวิเทศ (ปกานนท์ พิลานันท์), (๒๕๕๗, หน้า ๙๓).	<p><b>รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐาน</b></p> <p>๑. ด้านสถานที่ วัดต้องมีสัปปายะทั้ง ๗</p> <p>๒. ด้านวิทยากร ควรเป็นรูปแบบวิทยากรมีความรู้ดีตามหลักสัปปุริสธรรม ๗</p> <p>๓. การบริหารจัดการที่ดี ต้องมีการประชุมปรึกษาหารือกันเรื่อยๆ ตามหลักอปริหานิยธรรม ๗</p>
แม่ชีเณรชฌา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์, (๒๕๕๗, หน้า ๙๔).	<p><b>พุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม</b></p> <p>๑. ฝ่ายคณะสงฆ์ใช้หลักในการบริหารสอดคล้องกับพุทธวิธีบริหารของพระพุทธเจ้า</p> <p>๒. ฝ่ายคฤหัสถ์ใช้การประยุกต์หลักบริหารตะวันตก ผสานกับหลักธรรมในการพัฒนาเป็นการพัฒนาองค์กร ๖ ด้าน</p>

### ๒.๕.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถิพุทธ

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถิพุทธ และขอเสนอแนะดังนี้

**พระเมธีธรรมาลังการ และคณะ** ได้วิจัยเรื่อง “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แพร่ เขต ๑” ผลการวิจัยพบว่า

๑. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลได้ทั้งสิ้น ๒๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๕๒ เป็นเพศชาย จำนวน ๑๐๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๕๕ เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๔๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๔๕ มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๖๑ วุฒิการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๒๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๓๔ วุฒิการศึกษาปริญญาโท จำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๖๕ และวุฒิการศึกษาปริญญาเอก จำนวน ๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๔๐ มีประสบการณ์การทำงานต่ำกว่า ๑๐ ปี จำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๐๕ และประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๓.๙๕ เป็นโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน ๑๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๒๓ และโรงเรียนประถมศึกษาที่ขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน ๑๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๗๗

๒. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต ๑ ใน ๔ ด้าน คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (X:๔.๐๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๓. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต ๑ จำแนกตามประเภทของโรงเรียน พบว่า ในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ<sup>๑๑๐</sup>

**สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และคณะ** ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถิพุทธ : ศึกษากรณี โรงเรียนวิถิพุทธ ๑๐ เขตพื้นที่ศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนได้รับการจัดการศึกษาในระดับดีมาก และอาจารย์และผู้บริหารมีการจัดการศึกษาในระดับดีมากแก่ผู้เรียนในโรงเรียนวิถิพุทธ

<sup>๑๑๐</sup>พระเมธีธรรมาลังการ และคณะ, “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แพร่ เขต ๑”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ก - ข.



ทั้งในการเตรียมปัจจัยภายนอก ความเป็นกัลยาณมิตร หลักสูตรการบริหารการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ในและนอกชั้นเรียน การวัดและประเมินผล และผู้เรียน ตามวิถีพุทธ ซึ่งเป็นปัจจัยตาม เมื่อแยกพิจารณาตามเพศทั้งผู้เรียนและอาจารย์ผู้บริหารไม่มีความแตกต่างกันในด้านรูปแบบ แยกตามภูมิลาเนา ระดับการศึกษาและตำแหน่งอาจารย์ของผู้บริหารและอาจารย์ มีการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อแยกตามอายุ ระดับชั้นที่ศึกษา อายุ ที่ตั้งของโรงเรียน และโรงเรียนที่แตกต่างกันผู้เรียนจะได้รับการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน และผู้บริหาร และอาจารย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ตั้งของโรงเรียนต่างกัน มีการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนต่างกัน โดยภาคกลางมีการจัดการศึกษาตามวิถีพุทธในระดับดีมากว่าพื้นที่อื่น

การจัดการศึกษาตามวิถีพุทธให้แก่สถานศึกษาในแต่ละโรงเรียน มีรูปแบบที่เป็นไปในแนวเดียวกัน มาตรฐานเดียวกันและเสมอภาคกัน จะต้องจัดการโดยทุกฝ่ายทั้งชุมชน ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้บริหาร นักเรียนและผู้บริหารในพื้นที่ และการจัดสรรทรัพยากรให้ทั่วถึงเกิดประโยชน์แก่ทั้งโรงเรียน และผู้เรียนต้องได้รับความร่วมมือในการเข้าร่วมการจัดสรร และการกำหนดแนวทางการบริหาร มาตรฐานศึกษาและการจัดการเรียนรู้โดยผู้บริหารการศึกษาระดับชาติ ระดับท้องถิ่นหรือพื้นฐานและระดับโรงเรียนร่วมกัน เพื่อให้เกิดโรงเรียนวิถีพุทธตามความต้องการของสังคม<sup>๑๑๑</sup>

เสื่อ สัชชานนท์ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษารูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมตามหลักไตรสิกขา มีรูปแบบการพัฒนาที่ชัดเจนทั้งในด้านลักษณะทางกายภาพ พฤติกรรม การพัฒนาจิตใจ และปัญญา คือ รูปแบบของการพัฒนาจริยธรรมในชั้นศีล พบว่า เป็นการพัฒนาพฤติกรรมทางกายและวาจา โดยใช้เครื่องมือในการฝึก คือ วินัย กฎหมาย กฎ กติกา ระเบียบ การพัฒนาจริยธรรมในชั้นศีลเป็นการสร้างฐานชีวิตให้แข็งแกร่ง คนมีศีลเป็นคนไม่มีโทษ เพราะประพฤติสุจริตทางกาย การฝึกการสื่อสารที่ดี การประกอบอาชีพที่ส่งผลให้การดำรงชีวิตมีความสุข รูปแบบของการพัฒนาจริยธรรมในชั้นสมาธิ พบว่า สมาธิเป็นเครื่องมือในการทำจิตใจให้หนักแน่น เป็นการรวมกระแสนจิตเป็นหนึ่งเดียว ทำให้ใจแน่วแน่ในสิ่งเดียว มีคุณภาพและสมรรถภาพทางจิต ทำให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคง สามารถควบคุมตนเองได้ดี ทำให้จิตนุ่มนวลควรแก่การทำงาน และจิตมีพลังมีคุณสมบัติความพร้อมในการปฏิบัติงาน รูปแบบของพัฒนาจริยธรรมในชั้นปัญญา เป็นการพัฒนาฝึกฝนศึกษาให้เข้าใจ มีความรู้ เกิดความเข้าใจในสรรพสิ่งตามความเป็นจริง เข้าใจตามความเกิดขึ้น

<sup>๑๑๑</sup>สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และคณะ, “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ : ศึกษากรณี โรงเรียนวิถีพุทธ ๑๐ เขตพื้นที่ศึกษา”, รายงานการวิจัย, (คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ก - ข.

ของสิ่งนั้น พิจารณาสภาพปัญหาตามเหตุ ตามปัจจัยที่ส่งผลต่อกัน ยอมรับความจริงที่เกิดขึ้น ใช้หลักความจริงแก้ปัญหาตามที่เกิดขึ้นจริง มีจิตใจเป็นอิสระจากสิ่งที่มีสัมพันธ์กับชีวิต ดำรงตนอยู่อย่างรู้เท่าทัน ใช้ปัญญาเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต เข้าใจจุดมุ่งหมายของชีวิต รู้จักวิถีที่จะนำชีวิตไปในทางที่ดี รู้จักสร้างระเบียบวินัยให้กับชีวิตและอยู่อย่างปลอดภัยไร้เวร<sup>๑๒</sup>

**สิน งามประโคน และคณะ** ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” ผลการวิจัยพบว่า ครูอาจารย์และนิสิตนักศึกษา มีความคิดเห็นต่อคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในแต่ละด้าน ดังนี้

๑. ด้านการพัฒนาตนเองของครูอาจารย์ นิสิตนักศึกษา มีความคิดเห็นสอดคล้องกันที่เด่นชัด คือ มีความกตัญญูทศเวทที่สำนึกในบุญคุณของผู้อื่นหรือสิ่งอื่น รู้จักเลือกแบบอย่างที่ดี นำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตและมีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิตโดยสุจริตและรู้จักรับฟังเหตุผลจากผู้อื่น และพร้อมที่จะแก้ไขปรับปรุงตนเอง ในระดับปานกลาง ต่ำกว่าความคิดเห็นของครูอาจารย์ คือ รู้หลักการปฏิบัติตนให้ดีในท้องถิ่น ชุมชนและสังคม รู้จักประมาณในการบริโภคและการใช้จ่ายทรัพย์สิน รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

๒. ด้านสังคม ครูอาจารย์ นิสิตนักศึกษา มีความคิดเห็นสอดคล้องกันที่เด่นชัด คือ นิสิตนักศึกษาไม่ล่วงละเมิดสิ่งที่รักของหวงแหนของผู้อื่น รวมทั้งสิ่งของและข่มเหงจิตใจลบลู่เกียรติและวงศ์ตระกูล แสดงไมตรีและความหวังต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ โดยไม่เอาัดเอาเปรียบ เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน และเข้าใจในหลักกรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว

๓. ด้านคุณลักษณะ การเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมของนิสิต นักศึกษาที่เด่นชัด คือ เมื่อเห็นผู้อื่นทำดีประสบความสำเร็จก็พลอยยินดี มีใจเป็นกลาง เข้าใจด้วยเหตุผล และอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์

๔. ด้านการบำเพ็ญตนสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่นของนิสิตนักศึกษาที่เด่นชัด คือ การรู้จักปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นได้ และวางตนเสมอต้นเสมอปลาย แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละ และรู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคีต่อกัน

๕. ด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาที่เด่นชัด คือ นักศึกษาอบอุ่นใจเมื่ออยู่กับครอบครัว และสภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นสื่อกลางส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม

<sup>๑๒</sup>เสื่อ สัชชานนท์ และคณะ, “การศึกษารูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ก - ข.

ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

๑. ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านการพัฒนาตนเอง ที่เด่นชัด คือ ปล่อยจิตใจตามกระแสบริโภคนิยม ขาดการควบคุมกาย และจิตใจ และนักศึกษามีค่านิยมไม่เหมาะสมในด้านต่างๆ โดยไม่คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดปัญหาในตนเอง และสังคมมากขึ้น ไม่รู้จักฐานะตนเองในการดำเนินชีวิต

๒. ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านสังคมที่เด่นชัด คือ นักศึกษาติดเพื่อน มีพฤติกรรมเลียนแบบซึ่งกันและกัน แม้จะรู้ว่าสิ่งนั้นไม่ถูกต้อง และนักศึกษาสนใจการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและโลกในปัจจุบัน

๓. ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านสภาพแวดล้อมที่เด่นชัด คือ ครูอาจารย์ยังไม่เป็นกัลยาณมิตรของนักศึกษา นักศึกษาชอบเลียนแบบพฤติกรรมแบบตะวันตก เช่น การแต่งกาย การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เปลี่ยนทรงผม สภาพแวดล้อมทางสังคมและสื่อประเภทต่างๆ มอมเมานักศึกษาให้เกิดพฤติกรรมบริโภคอย่างขาดสติ และนักศึกษายังหลงคำโฆษณาชวนเชื่อสิ่งบริโภคและอุปโภคต่างๆ ในทางผิด เช่น การโฆษณาทางโทรศัพท์ โดยขาดวิจารณญาณที่ดี

๔. ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านการเรียนการสอนที่เด่นชัด คือ การอบรมสั่งสอนและปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษา ครูอาจารย์ มีภาระหน้าที่ในการสอนและงานอื่นๆ มาก จึงไม่มีเวลาเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษา

๕. ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านกลุ่มเพื่อนที่เด่นชัด คือ นักศึกษามักจะเชื่อเพื่อนและช่วยกันปกปิดความลับของเพื่อนในทางที่ไม่ถูกและบางครั้งนักศึกษชอบทำตามเพื่อนทางที่ไม่ถูกไม่ควร เช่น การดื่มสุรา สูบบุหรี่ และสารเสพติด เป็นต้น เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่าครูอาจารย์ และนิสิตนักศึกษา มีความเห็นในข้อที่นิสิตนักศึกษาต้องปรับปรุงแก้ไขตนเอง คือ การรู้จักคิดริเริ่มสร้างสรรค์และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และมีความขยัน ประหยัด และอดทนซึ่งอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษาที่เด่นชัด คือ พ่อแม่ให้การอบรมสั่งสอน ช่วยชี้แนะพฤติกรรมของตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย กลุ่มเพื่อนมีส่วนช่วยชักจูงใจให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดี ควรมีการแนะนำต้นแบบที่ดี หรือแบบอย่างที่ดีแก่นิสิตนักศึกษา และควร

จัดกิจกรรมให้มีการยกย่องส่งเสริมคนดี และว่ากล่าวตักเตือนให้นักศึกษา ปรับปรุงพฤติกรรมที่บกพร่องและการจัดสภาพแวดล้อมสื่อ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา<sup>๑๑๓</sup>

สรุปได้ว่า โรงเรียนวิถิพุทธนั้น จะเน้นการจัดการเรียนการสอน และรูปแบบภายในโรงเรียนให้สอดคล้องกับคำสอนของพระพุทธศาสนา มีหลักไตรสิกขา เป็นเบื้องต้น เพื่อพัฒนาคุณภาพของนักเรียน ทางด้านคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับความรู้สามัญศึกษาเหมือนกับโรงเรียนอื่นๆ รวมทั้งยังเน้นให้บุคลากรมีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนสามารถนำเอาหลักธรรมที่ผสมผสานกับสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนไปบูรณาการใช้ในชีวิตประจำวันและในสังคมได้อย่างมีความสุข แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักศึกษาที่เด่นชัด คือ พ่อแม่ให้การอบรมสั่งสอน ช่วยชี้แนะพฤติกรรมของตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วยกลุ่มเพื่อนมีส่วนช่วยชักจูงใจให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดี ควรมีการแนะนำต้นแบบที่ดี หรือแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา และควรจัดกิจกรรมให้มีการยกย่องส่งเสริมคนดี และว่ากล่าวตักเตือนให้นักศึกษา ปรับปรุงพฤติกรรมที่บกพร่องและการจัดสภาพแวดล้อมสื่อ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา

การจัดการศึกษาตามวิถิพุทธให้แก่สถานศึกษาในแต่ละโรงเรียน มีรูปแบบที่เป็นไปในแนวเดียวกัน มาตรฐานเดียวกันและเสมอภาคกัน จะต้องจัดการโดยทุกฝ่ายทั้งชุมชน ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้บริหาร นักเรียนและผู้บริหารในพื้นที่ และการจัดสรรทรัพยากรให้ทั่วถึงเกิดประโยชน์แก่ทั้งโรงเรียน และผู้เรียนต้องได้รับความร่วมมือในการเข้าร่วมการจัดสรร และการกำหนดแนวทางการบริหาร มาตรฐานศึกษาและการจัดการเรียนรู้โดยผู้บริหารการศึกษาระดับชาติ ระดับท้องถิ่นหรือพื้นฐานและระดับโรงเรียนร่วมกัน เพื่อให้เกิดโรงเรียนวิถิพุทธตามความต้องการของสังคม

---

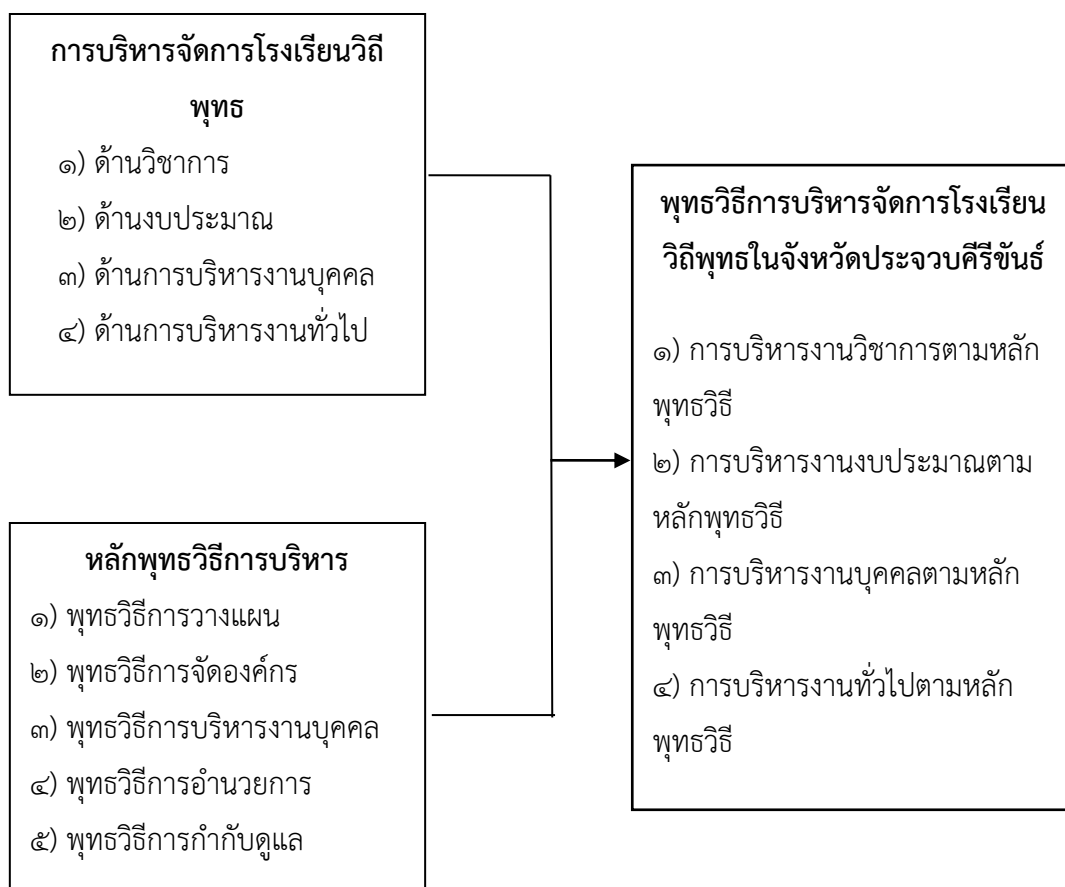
<sup>๑๑๓</sup>สิน งามประโคน และคณะ, “การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ก - ค.

ตารางที่ ๒.๑๒ สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ

นักวิจัย	ผลการวิจัย
<p>พระเมธีธรรมาลังการ และคณะ, (๒๕๔๙, หน้า ก - ข).</p>	<p><b>หลักธรรมในการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ</b> พรหมวิหารธรรม</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>๑. เมตตา</li> <li>๒. กรุณา</li> <li>๓. มุทิตา</li> <li>๔. อุเบกขา</li> </ol>
<p>สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และคณะ, (๒๕๔๗, หน้า ก - ข).</p>	<p><b>แนวทางการจัดการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>๑. ต้องจัดการโดยทุกฝ่ายทั้งชุมชน ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ผู้บริหาร นักเรียนและผู้บริหารในพื้นที่</li> <li>๒. การจัดสรรทรัพยากรให้ทั่วถึงเกิดประโยชน์แก่ทั้งโรงเรียน</li> <li>๓. ผู้เรียนต้องได้รับความร่วมมือในการเข้าร่วมการจัดสรร</li> <li>๔. กำหนดแนวทางการบริหารมาตรฐานศึกษาและการจัดการเรียนรู้โดยผู้บริหารการศึกษาระดับชาติ ระดับท้องถิ่น หรือพื้นฐานและระดับโรงเรียนร่วมกัน</li> </ol>
<p>เสื่อ สัชชานนท์ และคณะ, (๒๕๔๗, หน้า ก - ข).</p> <p>สิน งามประโคน และคณะ (๒๕๔๖, หน้า ก-ค).</p>	<p><b>รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมตามหลักไตรสิกขา</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>๑. รูปแบบของการพัฒนาจริยธรรมในขั้นศีล</li> <li>๒. รูปแบบของการพัฒนาจริยธรรมในขั้นสมาธิ</li> <li>๓. รูปแบบของการพัฒนาจริยธรรมในขั้นปัญญา</li> </ol> <p><b>คุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>๑. ด้านการพัฒนาตนเอง</li> <li>๒. ด้านสังคม</li> <li>๓. ด้านสภาพแวดล้อม</li> </ol>

## ๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยเนื้อหาที่จะทำการศึกษาวิจัยไว้ ๔ ด้าน คือ ๑) การบริหารงานวิชาการตามหลักพุทธวิถี ๒) การบริหารงานงบประมาณตามหลักพุทธวิถี ๓) การบริหารงานบุคคลตามหลักพุทธวิถี ๔) การบริหารงานทั่วไปตามหลักพุทธวิถี โดยให้สอดคล้องการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ทั้ง ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านวิชาการ ๒) ด้านงบประมาณ ๓) ด้านการบริหารงานบุคคล ๔) ด้านการบริหารงานทั่วไป และโดยใช้หลักพุทธวิถีการบริหาร ทั้ง ๕ ด้าน ซึ่งประกอบด้วย ๑) พุทธวิถีการวางแผน ๒) พุทธวิถีการจัดองค์กร ๓) พุทธวิถีการบริหารงานบุคคล ๔) พุทธวิถีการอำนวยการ และ ๕) พุทธวิถีการกำกับดูแล โดยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) ดังแผนภาพที่ ๒.๖



แผนภาพที่ ๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

## บทที่ ๓

### วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง "พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์" การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) กับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยระเบียบวิธีวิจัยและ ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

#### ๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยใช้รูปแบบ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาเอกสารของพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (Documentary Study) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informants) เพื่อให้ได้พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่มีความสมบูรณ์ ดังนี้

๑.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) เพื่อศึกษาพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประกอบด้วย กลุ่มพระสังฆาธิการ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีส่วนร่วมในแนวทางพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน ๒๕ รูปหรือคน

๑.๒ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) พระภิกษุและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ รูปหรือคน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อให้ได้แนวทางพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่มีความสมบูรณ์

### ๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) โดยผู้วิจัยคัดเลือกจาก กลุ่มพระสังฆาธิการ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่มีส่วนร่วมในพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ใช้เป็นกรณีศึกษา เพื่อศึกษาถึงพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จากผู้เชี่ยวชาญในพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รวมทั้งสิ้น ๒๕ รูปหรือคน โดยผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์ และผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ได้แก่

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ จำนวน ๕ รูปหรือคน

กลุ่มที่ ๒ พระสงฆ์ที่เข้าปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๕ รูป

กลุ่มที่ ๓ ผู้บริหาร/หัวหน้าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๔ คน

กลุ่มที่ ๔ ผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๔ คน

กลุ่มที่ ๕ ครูประจำการโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๓ คน

กลุ่มที่ ๖ ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๔ คน

ผู้วิจัยได้คัดเลือกตัวแทนจาก ๖ กลุ่มดังกล่าวข้างต้น จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม รวมทั้งสิ้น จำนวน ๒๕ รูปหรือคน

เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง

### ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือและอธิบาย ลักษณะของเครื่องมือ ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มเฉพาะ ดังนี้

#### ๑. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัยโดยศึกษาเอกสารวิชาการและจากงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีเครื่องมือในการวิจัย ๒ ชนิด ประกอบด้วย ๑) แบบสัมภาษณ์ ๒) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยมีขั้นตอน ดังนี้



### ๑.๑ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In- depth interview)

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของเนื้อหาการวิจัยและวิเคราะห์สาระสำคัญจากนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ แล้วได้ร่างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาได้ตรวจสอบคุณภาพในด้านต่างๆ ดังนี้

- ๑) การใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาของข้อความ
- ๒) โครงสร้างของประเด็นเนื้อหาคำถามที่ครอบคลุมสาระสำคัญ
- ๓) กรอบประเด็นและข้อความครอบคลุมเนื้อหาสำคัญที่ต้องการตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้
- ๔) เสนอร่างเครื่องมือ ประเด็นการสนทนากลุ่มต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงแก้ไขตามที่ อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ
- ๕) นำเครื่องมือที่แก้ไขปรับปรุง สมบูรณ์แล้วไปเก็บข้อมูลกับผู้เชี่ยวชาญและผู้ให้ข้อมูลในการ สัมภาษณ์ จำนวน ๒๕ รูปหรือคน

๑.๒ แบบสอบถาม (Questionnaires) ใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดังนี้

- ๑) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทั้ง ๔ ด้าน จากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต บทความ ตำรา คัดสำเนาจากรายงานการวิจัยหรือ บทความตามเว็บไซต์
- ๒) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสร้างกรอบของคำถาม โดยสร้างเครื่องมือ จากกรอบเนื้อหาในคำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย
- ๓) เสนอร่างเครื่องมือการวิจัยประเด็นการสนทนากลุ่มต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ
- ๔) นำเครื่องมือที่แก้ไขปรับปรุงสมบูรณ์แล้วไปเก็บข้อมูลกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ทั้งความตรงของเนื้อหา (Content Validity) และความตรงตามโครงสร้าง (Construct Validity)

๑.๓ สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) การสร้างแนวคำถามในการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

- ๑) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานธรรมศึกษา จากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต บทความ ตำรา คัดสำเนาจากรายงานวิจัยหรือบทความ
- ๒) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยมาสร้างประเด็นคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

๓) เสนอร่างเครื่องมือ ประเด็นการสนทนากลุ่มต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงแก้ไขตามที่ อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ

๔) นำเครื่องมือที่แก้ไขปรับปรุงสมบูรณ์แล้วไปเก็บข้อมูลในการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๑๐ รูปหรือคน ประกอบด้วย

๑. ดร.สุขุษา นุ่นทอง อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี

๒. ผศ.ดร.ประเสริฐ ธิลาว อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ

๓. ผศ.ดร.ยุทธนา ปราณีต อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ

๔. ผศ.ดร.อนุวัต กระสังข์ อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ

๕. พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ

๖. ผศ.ดร. เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์

๗. พระครูชลธารคุณากร, ดร. เจ้าอาวาสวัดกำแพง จังหวัดชลบุรี

๘. พระครูพิชิตกิจจาภิวัฒน์, ดร. เจ้าคณะตำบลหัวถนน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

๙. พระครูพิศาลจริยากร, ดร. เจ้าคณะตำบลนาเกลือ เมืองพัทยา

๑๐. พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดนนทบุรี ประธานกรรมการหลักสูตร พศ.ด. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

## ๒. ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยมีเครื่องมือในการวิจัย ๓ ชนิด ประกอบด้วย ๑) แบบสัมภาษณ์ และ ๒) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

### ๒.๑ แบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยสร้างประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ เพื่อกำหนดพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประกอบด้วย ๕ ประเด็นคำถาม ดังนี้

ประเด็นคำถามที่ ๑. ท่านคิดว่าต้องจัดการวางแผนด้านการจัดหลักสูตรแบบไหนอย่างไร เพื่อให้พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน นำไปเป็นแบบแผนในการเรียนสอนได้

มีปัญหาและอุปสรรคในด้านนี้อย่างไรบ้าง

มีข้อเสนอแนะในด้านนี้อย่างไรบ้าง

ประเด็นคำถามที่ ๒. ท่านคิดว่าจะระดมสมองหรือวิธีการการจัดทำหรือใช้สื่อของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอนอย่างไรบ้าง

มีปัญหาและอุปสรรคในด้านนี้อย่างไรบ้าง

มีข้อเสนอแนะในด้านนี้อย่างไรบ้าง

ประเด็นคำถามที่ ๓. ท่านคิดว่าด้านการจัดกิจกรรมนี้ควรมีอะไรบ้าง ด้านไหนบ้าง ที่จะให้พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกับครูในโรงเรียนมัธยมศึกษานำไปใช้และดำเนินในการจัดการเรียนการสอน

มีปัญหาและอุปสรรคในด้านนี้อย่างไรบ้าง

มีข้อเสนอแนะในด้านนี้อย่างไรบ้าง

ประเด็นคำถามที่ ๔. ท่านคิดว่ามาตรฐานของการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกับครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา จะต้องมีการจำกัดหรือต้องพัฒนาไปอีกเพื่อให้ได้ผลที่ดีที่สุดของการจัดการเรียนการสอน

มีปัญหาและอุปสรรคในด้านนี้อย่างไรบ้าง

มีข้อเสนอแนะในด้านนี้อย่างไรบ้าง

**๒.๒ แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)** ผู้วิจัยสร้างประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่ม เพื่อกำหนดพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประกอบด้วย ๔ ประเด็นคำถาม ดังนี้

ประเด็นคำถามที่ ๑ ประเด็นปัญหาพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นอย่างไร ใน ๕ ด้าน ซึ่งประกอบด้วย ๑) ด้านการวางแผน ๒) ด้านการจัดองค์กร ๓) ด้านการบริหารงานบุคคล ๔) ด้านการอำนวยความสะดวก และ ๕) ด้านการกำกับดูแล

ประเด็นคำถามที่ ๒ หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เหมาะสมต่อการนำมาประยุกต์ใช้ในพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ควรเป็นอย่างไร

ประเด็นคำถามที่ ๓ ร่างพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีความเหมาะสม มีความถูกต้อง และมีความสมบูรณ์ เป็นอย่างไร

ประเด็นคำถามที่ ๔ ข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่สำคัญ

#### **ความมุ่งหมายของการทำสนทนากลุ่มเฉพาะ**

๑. กำหนดกระบวนการสร้างรูปแบบพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๒. กำหนดสาระเนื้อหาของสาระสำคัญพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๓. ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ของผู้ร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ

แบบสอบถามปลายเปิดปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

### การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้นำไปดำเนินการวิเคราะห์ และประเมินระดับคุณภาพความตรงของเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

๑ การวิเคราะห์ Face validity (ความตรงเชิงพื้นิจ) ซึ่งเป็นการตรวจสอบประเมินคุณภาพ ของเครื่องมือการวิจัย โดยอาจารย์ที่ปรึกษา ทั้ง ๒ ท่าน ด้วยการตรวจสอบประเมินกรอบเนื้อหา ขอบเขต ของแบบสอบถามประเด็นสำคัญของการสอบถาม ตลอดจนการใช้ถ้อยคำสำนวน ภาษาเชิงวิชาการที่เหมาะสมและเป็นเอกนัยในการเก็บข้อมูล

๑) พระปลัดระพี พุทธิสารโร, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒) พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) รศ.ดร. เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔) พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕) ผศ.ดร. อนุวัต กระสังข์ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

### ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม เพื่อการศึกษาพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อเก็บข้อมูลจากครู และนักเรียน ดังนี้

๑. ขอนหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือวัดผล จำนวน ๔ แห่ง เพื่อขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามกับครูและนักเรียน

๒. ติดต่อประสานสำนักงานผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ๘ คน เพื่อนัดหมาย วัน เวลา ในการแจกแบบสอบถาม

๓. จัดเตรียมแบบสอบถามให้เพียงพอกับกลุ่มตัวอย่าง  
 ๔. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และส่งทางไปรษณีย์  
 ๕. ตรวจสอบและคัดแยกแบบสอบถามที่ได้รับการตอบไม่สมบูรณ์หรือมีร่องรอยระบุถึง  
 การไม่ตั้งใจทำแบบสอบถามโดยพิจารณาตามขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้

๖. ทำการลงรหัสและจัดระบบข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลและรายงานผลการวิจัย  
 ขั้นตอนที่ ๒ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์เพื่อการศึกษาพุทธ  
 วิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อเก็บข้อมูลจากครูและนักเรียน  
 ดังนี้

๑. ติดต่อประสานงานผู้บริหาร ๒๕ รูปหรือคน เพื่อขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์  
 พร้อมชี้แจง รายละเอียด วัตถุประสงค์ ขั้นตอน กระบวนการ สถานที่ วันและเวลาในการสัมภาษณ์

๒. ขออนุญาตขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย  
 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. จัดเตรียมประเด็นคำถาม โครงร่างและเอกสารให้เพียงพอให้กับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

๔. ประสานงานเพื่อยืนยัน วัน เวลา สถานที่กับผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน

๕. จัดเตรียมสถานที่ ทีมงานและดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

๖. ทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็นคำถาม ตามประสบการณ์ของ  
 ผู้เชี่ยวชาญ และรายงานผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ ๓ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการทำสนทนากลุ่มเฉพาะ  
 (Focus Group Discussion) เพื่อกำหนดรูปแบบพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัด  
 ประจวบคีรีขันธ์ เพื่อเก็บข้อมูลจากครู และ นักเรียน ดังนี้

๑. ติดต่อประสานงานผู้เชี่ยวชาญ ๑๐ รูปหรือคน เพื่อขอความร่วมมือในการสนทนา  
 กลุ่ม พร้อมชี้แจงรายละเอียด วัตถุประสงค์ ขั้นตอน กระบวนการ สถานที่ วัน และเวลาในการ  
 สนทนากลุ่มเฉพาะ

๒. ขออนุญาต ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย  
 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. จัดเตรียมประเด็นคำถาม โครงร่าง และเอกสารให้เพียงพอให้กับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

๔. ประสานงานเพื่อยืนยัน วัน เวลา สถานที่กับผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน

๕. จัดเตรียมสถานที่ ทีมงาน และดำเนินการสนทนาด้วยตนเอง

๖. ทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็นคำถาม ตามประสบการณ์ของ  
 ผู้เชี่ยวชาญ และรายงานผลการวิจัย

### ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ดังนี้

#### การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอรรถาธิบายและพรรณนาความ วิเคราะห์ลักษณะปัญหาจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์ และจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ๑) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ๒) จัดลำดับข้อมูล ๓) จากการสัมภาษณ์ ๔) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็น ๕) สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการการสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวเองตามระเบียบวิธีวิจัย และตามประเด็นโจทย์วิจัยวิธีดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth interview) โดยผู้เชี่ยวชาญแบบลูกโซ่ (Snowball Technique) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) การสังเคราะห์เนื้อหา (Synthesis) ข้อมูลที่สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะและแนวทางในการกำหนดการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนมัธยมศึกษา และนำเสนอเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งดำเนินการตาม ขั้นตอนดังนี้

๑. จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นแฟ้มข้อมูล
๒. อ่าน ทำความเข้าใจ บันทึก เขียนข้อสังเกตและตั้งประเด็น
๓. พรรณนา แยกแยะลดส่วนข้อมูล (Data Reduction) และให้รหัส (Coding) และตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่ หาความเหมือน ความต่างและความเชื่อมโยงกับบริบท
๔. สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นความเรียง และรายงานผลการวิจัย

## บทที่ ๔

### ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ๒) เพื่อศึกษาพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และ ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จากการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารการจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนทั้งสิ้น ๒๕ รูปหรือคน ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ โดยหลักเกณฑ์การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้ การเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในการศึกษา ดังนี้

- ๔.๑ สภาพทั่วไปการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- ๔.๒ พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- ๔.๓ นำเสนอรูปแบบพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- ๔.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ
- ๔.๕ องค์ความรู้
  - ๔.๕.๑. องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย (Body of Knowledge)
  - ๔.๕.๒. องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากงานวิจัย

#### ๔.๑ สภาพทั่วไปพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จากการศึกษาพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ จากวัตถุประสงค์ข้อ ๑. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วยการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านวิชาการ ๒) ด้านงบประมาณ ๓) ด้านการบริหารงานบุคคล ๔) ด้านการบริหารงานทั่วไป

#### ๔.๑.๑ สภาพทั่วไปการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านวิชาการ จากการสัมภาษณ์ มีประเด็นดังนี้

- ๑) การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งมีอัตลักษณ์ ๒๙ ประการในการเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ<sup>๑)</sup>
- ๒) เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการที่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามมีขั้นตอนสำคัญ เช่น ด้านกายภาพ การเตรียมการ เตรียมทั้งบุคลากร ผู้เกี่ยวข้อง แผนงาน ทรัพยากร ที่มุ่งเน้นสร้างศรัทธาและฉันทะในการพัฒนา<sup>๒)</sup>
- ๓) การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบต่างๆ ที่จัดเพื่อส่งเสริม ให้เกิดความเจริญงอกงามหรือปัญญาคุณธรรม ในการพัฒนาผู้เรียน การดำเนินการพัฒนาทั้งผู้เรียนและบุคลากร ตามระบบไตรสิกขาอย่างต่อเนื่อง<sup>๓)</sup>
- ๔) โดยใช้สภาพและองค์ประกอบที่จัดไว้ข้างต้น ขึ้นต่อมา คือ การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ด้วยท่าทีของความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ที่จะทำให้การพัฒนานักเรียนและงาน ดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพ<sup>๔)</sup>
- ๕) ต่อจากนั้นมีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้วยอิทธิบาท ๔ และหลักอุปถัมภ์ธรรม คือ ความไม่สันโดษในกุศลธรรม และความไม่ระย่อในการพากเพียร เป็นต้น ขึ้นสุดท้ายของกระบวนการบริหารแต่เป็นฐานสู่การพัฒนาในลำดับต่อไป คือ ขึ้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน<sup>๕)</sup>
- ๖) มีการกำหนดหลักสูตรเป็นเอกลักษณ์ เช่น เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ประสานความร่วมมือกับพระสงฆ์ในพื้นที่ ในการสอนหลักธรรม เพื่อให้ได้รับประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับธรรมะจาก

<sup>๑)</sup>สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิภาช (บุญเลิศ ปญญาวุฒโธ), เจ้าอาวาสวัดบุษยบรรพต (เขาดินจิว) เจ้าคณะอำเภอหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๒)</sup>สัมภาษณ์ พระอาจารย์ธีรวิทย์ (ฉันทปาโล), เจ้าอาวาสวัดเขาน้อย เจ้าคณะอำเภอปราณบุรี อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๓)</sup>สัมภาษณ์ พระครูศีลคุณวัฒน์ (สีลโชโต), เจ้าอาวาสวัดเขาน้อย เจ้าคณะอำเภอทับสะแก อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๔)</sup>สัมภาษณ์ พระครูปัญญาชาภรณ์, เจ้าอาวาสวัดสามร้อยยอด เจ้าคณะอำเภอสามร้อยยอด อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๕)</sup>สัมภาษณ์ พระสมุห์ทองมา (อตตสนฺโต), วัดหนองตาแต้ม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านลาดวิถี อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



พระ วันสำคัญต่างๆ มีการประสานกับวัด พระสงฆ์ในพื้นที่ เพื่อให้วันสำคัญ ประเพณีต่างๆ ในวันสำคัญๆ ตอบสนองต่อท้องถิ่น และรักษาอัตลักษณ์ของท้องถิ่นนั้นๆ<sup>๖</sup>

๓) มีการวางแผนการเรียนการสอน สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา เน้นการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์<sup>๗</sup>

๔) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคลครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบัน อื่นที่จัดการศึกษา<sup>๘</sup>

๕) การพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาโดยสร้างความเข้าใจวิธีการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธ โดยจัดการศึกษาตามสภาพความพร้อม คำนึงถึงสภาพความงดงามของโรงเรียนวิถีพุทธ มาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน มีการวางแผนการเรียนการสอน สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา เน้นการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน<sup>๙</sup>

๑๐) ด้านงบประมาณ ส่วนหนึ่งเป็นงบประมาณตามปกติจากหน่วยงานภาครัฐ โรงเรียนวิถีพุทธเป็นต้นแบบในการขยัน ประหยัด<sup>๑๐</sup>

๑๑) ใช้จ่ายงบประมาณและประหยัดทรัพยากรที่มีใช้อย่างคุ้มค่า สมเหตุสมผล มีการวางแผนใช้จ่ายตามกิจกรรมต่างๆ อย่างเหมาะสม<sup>๑๑</sup>

๑๒) วางแผน/กำหนดกรอบการใช้จ่าย บริหารอย่างไรโปร่งใส ประหยัดออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ โดยการแสวงหาความร่วมมือจากชุมชน<sup>๑๒</sup>

<sup>๖</sup>สัมภาษณ์ พระเสกสรร อรุโน, วัดธรรมนิกราม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านคอกช้าง สอนในโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๗</sup>สัมภาษณ์ พระครูปลัดวชิรานันท์ วชิราวุโส, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนาห้วย พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๘</sup>สัมภาษณ์ ดร. ทศนีย์ ช่อเทียนทิพย์, รองผู้อำนวยการศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๒, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๙</sup>สัมภาษณ์ ดร. ไพรัช มณีโชติ, ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๑ หัวหน้าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๐</sup>สัมภาษณ์ นายวีรพล มหาวีระรัตน์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านลาดวิถึ ผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๑</sup>สัมภาษณ์ นางปิยะกุล อรรถวุฒิกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคอกช้าง โรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๒</sup>สัมภาษณ์ นางชุตติกาญจน์ จันทร์สุริยา, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) โรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๑๓) มีวิสัยทัศน์และลักษณะอันพึงประสงค์ในการใช้จ่าย ที่แน่ๆ คือ สามารถตรวจสอบได้ทุกเมื่อ ดำเนินชีวิตของตนเอง ลด ละ เลิก อบายมุข ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน ใช้เงินให้เป็นและคุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุด<sup>๑๓</sup>

๑๔) งบประมาณตามปกติจากหน่วยงานภาครัฐ โรงเรียนวิถิปุทธเป็นต้นแบบในการขยับประหยัด ใช้จ่ายงบประมาณและประหยัดทรัพยากรที่มีใช้อย่างคุ้มค่า สมเหตุสมผล มีการวางแผนใช้จ่ายตามกิจกรรมต่างๆ อย่างเหมาะสม วางแผน/กำหนดกรอบการใช้จ่าย บริหารอย่างโปร่งใส ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของการพัฒนาโรงเรียนวิถิปุทธแม้จะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารและครู มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นปัจจัย ให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี ทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง<sup>๑๔</sup>

๑๕) ในลักษณะ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษามีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องหลากหลายวิธีการ<sup>๑๕</sup>

๑๖) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน<sup>๑๖</sup>

๑๗) ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรมีคุณลักษณะที่ดีตามวิถิปุทธ เช่น ศรัทธาในพระพุทธศาสนา<sup>๑๗</sup>

๑๘) พัฒนาดนให้ดำเนินชีวิตที่ดั่งาม ละ เลิกอบายมุข การถือศีล ๕ เป็นนิจ<sup>๑๘</sup>

๑๙) การเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นต้น พฤติกรรมครู ผู้บริหารโรงเรียนและนักเรียน เช่น รักษาศีล ๕ ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม<sup>๑๙</sup>

<sup>๑๓</sup>สัมภาษณ์ นายสุบิน โกษาแสง, ครูโครงการโรงเรียนวิถิปุทธ ครูประจำโรงเรียนวิถิปุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๔</sup>สัมภาษณ์ นางสาวศิริรัตน์ เปลียนปราน, ครูประจำโรงเรียนวิถิปุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๕</sup>สัมภาษณ์ นายนิธาน ฝั่ล้อม, ครูโรงเรียนบ้านลาดวิถิปุทธ ครูประจำโรงเรียนวิถิปุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๖</sup>สัมภาษณ์ นางสาวปุณิษา นามสกุล คุ่มสะอาด, ครูโรงเรียนบ้านตำหรุ (วังประชาสงเคราะห์) ครูโรงเรียนวิถิปุทธ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๗</sup>สัมภาษณ์ นางสาวชมพูนิกข์ ชาวแพรงน้อย, ครูประจำโรงเรียนวิถิปุทธ โรงเรียนบ้านคอกช้าง อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๘</sup>สัมภาษณ์ นางสาววิศัลยา เกตุกระราช, ครูประจำโรงเรียนวิถิปุทธ โรงเรียนบ้านคอกช้าง อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๙</sup>สัมภาษณ์ นางสาวสุสุขัญญา ชิวปรีชา, รองผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านตำหรุ โรงเรียนบ้านตำหรุ (วังประชาสงเคราะห์) ครูประจำโรงเรียนวิถิปุทธ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๒๐) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพในสถานศึกษา<sup>๒๐</sup>

๒๑) ที่เน้นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขามาบูรณาการประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียนในภาพรวมของสถานศึกษา<sup>๒๑</sup>

๒๒) โดยเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงหาปัญญา และมีเมตตา เพื่อมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับจุดเน้นการพัฒนาของประเทศ คุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนวิถิพุทธ แม้จะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากร ผู้บริหารและครู มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นปัจจัย ให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี ทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง ในลักษณะ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษามีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องหลากหลายวิธีการ<sup>๒๒</sup>

๒๓) มีการวางแผนการเรียนการสอน สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา เน้นการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์<sup>๒๓</sup>

๒๔) การพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาเรียนรู้<sup>๒๔</sup>

๒๕) การสอนหลักธรรม เพื่อให้ได้รับประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับธรรมะจากพระวันสำคัญต่างๆ มีการประสานกับวัด พระสงฆ์ในพื้นที่ เพื่อให้วันสำคัญ ประเพณีต่างๆ ในวันสำคัญๆ ตอบสนองต่อท้องถิ่นนั้นๆ<sup>๒๕</sup>

<sup>๒๐</sup>สัมภาษณ์ นางสาวฉวีวรรณ พุ่มแจ้, ครูประจำการโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนบ้านตำหรุ (วังประชาสงเคราะห์) อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๒๑</sup>สัมภาษณ์ นางสาวนฤมล นามสกุล ทรัพย์วัตร, ครูโรงเรียนวิถิพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๒๒</sup>สัมภาษณ์ นางวันทา นามสกุล ล่องลม, ครูโรงเรียนบ้านคอกช้าง ครูโรงเรียนวิถิพุทธ อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๒๓</sup>สัมภาษณ์ พระครูปลัดวชิรานันท์ วชิราวุโส, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนาหัวย พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านตำหรุ (วังประชาสงเคราะห์) อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๒๔</sup>สัมภาษณ์ ดร. ทศนีย์ ช่อเทียนทิพย์, รองผู้อำนวยการศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๒, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๒๕</sup>สัมภาษณ์ พระเสกสรร อรุโน, วัตรธรรมิการาม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านคอกช้าง สอนในโรงเรียนวิถิพุทธ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

**สรุปได้ว่า** การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดังนี้

ด้านวิชาการ พบว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งมีอัตลักษณ์ ๒๙ ประการในการเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการที่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามมีขั้นตอนสำคัญ เช่น ด้านกายภาพ การเตรียมการ เตรียมทั้งบุคลากร ผู้เกี่ยวข้อง แผนงาน ทรัพยากร ที่มุ่งเน้นสร้างศรัทธาและฉันทะในการพัฒนา การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบต่างๆ ที่จัดเพื่อส่งเสริม ให้เกิดความเจริญงอกงามหรือปัญญาวุฒิธรรม ในการพัฒนาผู้เรียน การดำเนินการพัฒนาทั้งผู้เรียนและบุคลากร ตามระบบไตรสิกขาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้สภาพและองค์ประกอบที่จัดไว้ข้างต้น ขึ้นต่อมา คือ การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ด้วยท่าทีของความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ที่จะทำให้การพัฒนานักเรียนและงาน ดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อจากนั้นมีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้วยอิทธิบาท ๔ และหลักอุปญาตธรรม คือ ความไม่สันโดษ ในกุศลธรรม และความไม่ระย่อในการพากเพียร เป็นต้น ขั้นสุดท้ายของกระบวนการบริหารแต่เป็นฐานสู่การพัฒนาในลำดับต่อไป คือ ชั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน มีการกำหนดหลักสูตรเป็นเอกลักษณ์ เช่น เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ประสานความร่วมมือกับพระสงฆ์ในพื้นที่ ในการสอนหลักธรรม เพื่อให้ได้รับประสบการณ์ตรงกับธรรมะจากพระ วันสำคัญต่างๆ มีการประสานกับวัด พระสงฆ์ในพื้นที่ เพื่อให้วันสำคัญ ประเพณีต่างๆ ในวันสำคัญๆ ตอบสนองต่อท้องถิ่น และรักษาอัตลักษณ์ของท้องถิ่นนั้นๆ มีการวางแผนการเรียนการสอน สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา เน้นการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

ตารางที่ ๔.๑ สรุปสภาพทั่วไปการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
ด้านวิชาการ

ข้อ ที่	ประเด็น	ความถี่	คนที่
๑	การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบต่างๆ ที่จัดเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามหรือ ปัญหาวัฒนธรรม ในการพัฒนาผู้เรียน	๑๓	๒, ๓, ๔, ๕, ๘, ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๘
๒	มีการวางแผนการเรียนการสอน สถานศึกษามี การจัดหลักสูตรสถานศึกษา เน้นการเรียนการ สอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน	๑๐	๗, ๘, ๑๔, ๑๕, ๑๗, ๑๓, ๑๔, ๑๖, ๑๗, ๑๘
๓	สถานศึกษาส่งเสริมบรรยากาศใฝ่ เรียนรู้ เคารพ อ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส การมีเมตตา กรุณาต่อ กัน โดยครูเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน	๘	๑, ๓, ๖, ๑๔, ๑๗, ๒๑, ๒๓, ๒๔
๔	วัดเต็มไปด้วยสิ่งก่อสร้างต่างๆ ไม่สามารถเป็น ศูนย์กลางของชุมชนได้	๖	๑, ๘, ๑๓, ๑๗, ๒๒, ๒๓
๕	การสอนหลักธรรม เพื่อให้ได้รับประสบการณ์ ตรงเกี่ยวกับธรรมะจากพระ วันสำคัญต่างๆ มี การประสานกับวัด	๕	๙, ๑๐, ๑๒, ๑๙, ๒๑
๖	การสอนหลักธรรม เพื่อให้ได้รับประสบการณ์ ตรงเกี่ยวกับธรรมะจากพระ วันสำคัญต่างๆ มี การประสานกับวัด	๓	๘, ๒๒, ๒๕

๔.๑.๒ สภาพทั่วไปพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัด  
ประจวบคีรีขันธ์ ด้านงบประมาณ จากการสัมภาษณ์ มีประเด็นดังนี้

๑) ด้านงบประมาณ ส่วนหนึ่งเป็นงบประมาณตามปกติจากหน่วยงานภาครัฐ โรงเรียนวิถี  
พุทธเป็นต้นแบบในการขยัน ประหยัด<sup>๒๖</sup>

<sup>๒๖</sup>สัมภาษณ์ นายวีรพล มหาวีระรัตน์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านลาดวิถี ผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธ  
อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๒) ใช้จ่ายงบประมาณและประหยัดทรัพยากรที่มีใช้อย่างคุ้มค่า สมเหตุสมผล มีการวางแผนใช้จ่ายตามกิจกรรมต่างๆ อย่างเหมาะสม<sup>๒๗</sup>

๓) วางแผน/กำหนดกรอบการใช้จ่าย บริหารอย่างโปร่งใส ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ โดยการแสวงหาความร่วมมือจากชุมชน<sup>๒๘</sup>

๔) มีวิสัยทัศน์และลักษณะอันพึงประสงค์ในการใช้จ่าย ที่แน่ๆ คือ สามารถตรวจสอบได้ ทุกเมื่อ ดำเนินชีวิตของตนเอง ลด ละ เลิก อบายมุข ประหยัดออม ถนอมใช้เงิน ใช้เงินให้เป็นและคุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุด<sup>๒๙</sup>

๕) งบประมาณตามปกติจากหน่วยงานภาครัฐ โรงเรียนวิถึพุทธเป็นต้นแบบในการขยับประหยัด ใช้จ่ายงบประมาณและประหยัดทรัพยากรที่มีใช้อย่างคุ้มค่า สมเหตุสมผล มีการวางแผนใช้จ่ายตามกิจกรรมต่างๆ อย่างเหมาะสม วางแผน/กำหนดกรอบการใช้จ่าย บริหารอย่างโปร่งใส ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ

๖) ด้านงบประมาณ ส่วนหนึ่งเป็นงบประมาณตามปกติจากหน่วยงานภาครัฐ โรงเรียนวิถึพุทธเป็นต้นแบบในการขยับประหยัด<sup>๓๐</sup>

๗) ใช้จ่ายงบประมาณและประหยัดทรัพยากรที่มีใช้อย่างคุ้มค่า สมเหตุสมผล มีการวางแผนใช้จ่ายตามกิจกรรมต่างๆ อย่างเหมาะสม<sup>๓๑</sup>

๘) วางแผน/กำหนดกรอบการใช้จ่าย บริหารอย่างโปร่งใส ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ โดยการแสวงหาความร่วมมือจากชุมชน<sup>๓๒</sup>

<sup>๒๗</sup>สัมภาษณ์ นางปิยะกุล อรรถวุฒิกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคอกช้าง โรงเรียนวิถึพุทธ อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๒๘</sup>สัมภาษณ์ นางชุตติกาญจน์ จันทร์สุริยา, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) โรงเรียนวิถึพุทธ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๒๙</sup>สัมภาษณ์ นายสุบิน โกษาแสง, ครูโครงการโรงเรียนวิถึพุทธ ครูประจำโรงเรียนวิถึพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๓๐</sup>สัมภาษณ์ นายวีรพล มหาวีระรัตน์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านลาดวิถึ ผู้อำนวยการโรงเรียนวิถึพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๓๑</sup>สัมภาษณ์ นางปิยะกุล อรรถวุฒิกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคอกช้าง โรงเรียนวิถึพุทธ อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๓๒</sup>สัมภาษณ์ นางชุตติกาญจน์ จันทร์สุริยา, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) โรงเรียนวิถึพุทธ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๙) มีวิสัยทัศน์และลักษณะอันพึงประสงค์ในการใช้จ่าย ที่แน่ๆ คือ สามารถตรวจสอบได้ ทุกเมื่อ ดำเนินชีวิตของตนเอง ลด ละ เลิก อบายมุข ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน ใช้เงินให้เป็นและ คุ่มค่าเกิดประโยชน์สูงสุด<sup>๓๓</sup>

๑๐) งบประมาณตามปกติจากหน่วยงานภาครัฐ โรงเรียนวิถิพุทธเป็นต้นแบบในการขยับ ประหยัด ใช้จ่ายงบประมาณและประหยัดทรัพยากรที่มีใช้อย่างคุ้มค่า สมเหตุสมผล มีการวางแผนใช้ ใช้จ่ายตามกิจกรรมต่างๆ อย่างเหมาะสม วางแผน/กำหนดกรอบการใช้จ่าย บริหารอย่างโปร่งใส ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ การพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธแม้จะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารและครู มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นปัจจัย ให้ผู้เรียนพัฒนา ได้อย่างดี ทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง<sup>๓๔</sup>

### สรุปได้ว่า การบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดังนี้

ด้านงบประมาณ พบว่า งบประมาณตามปกติจากหน่วยงานภาครัฐ โรงเรียนวิถิพุทธเป็น ต้นแบบในการขยับ ประหยัด ใช้จ่ายงบประมาณและประหยัดทรัพยากรที่มีใช้อย่างคุ้มค่า สมเหตุสมผล มีการวางแผนใช้จ่ายตามกิจกรรมต่างๆ อย่างเหมาะสม วางแผน/กำหนดกรอบการใ้ ใช้จ่าย บริหารอย่างโปร่งใส ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ การพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธแม้จะ ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารและครู มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็น ปัจจัย ให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี ทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง งบประมาณตามปกติจากหน่วยงานภาครัฐ โรงเรียนวิถิพุทธเป็นต้นแบบในการขยับ ประหยัด ใช้จ่าย งบประมาณและประหยัดทรัพยากรที่มีใช้อย่างคุ้มค่า สมเหตุสมผล มีการวางแผนใช้จ่ายตามกิจกรรม ต่างๆ อย่างเหมาะสม วางแผน/กำหนดกรอบการใช้จ่าย บริหารอย่างโปร่งใส ประหยัด ออม ถนอมใช้ เงิน และสิ่งของ การพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธแม้จะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้บริหารและครู มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นปัจจัย ให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี ทั้งการเป็นผู้จัดการ เรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง

<sup>๓๓</sup>สัมภาษณ์ นายสุบิน โกษาแสง, ครูโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ ครูประจำโรงเรียนวิถิพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๓๔</sup>สัมภาษณ์ นางสาวศิริรัตน์ เปลี้นปราน, ครูประจำโรงเรียนวิถิพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ตารางที่ ๔.๒ สรุปสภาพทั่วไปการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
ด้านงบประมาณ

ข้อ ที่	ประเด็น	ความถี่	คนที่
๑	งบประมาณตามปกติจากหน่วยงานภาครัฐ	๔	๑, ๕, ๖, ๑๐,
๒	ใช้จ่ายงบประมาณและประหยัดทรัพยากรที่มี ใช้อย่างคุ้มค่า สมเหตุสมผล มีการวางแผนใช้ จ่ายตามกิจกรรมต่างๆ อย่างเหมาะสม	๘	๒, ๓, ๔, ๕, ๗, ๘, ๙, ๑๐
๓	ใช้เงินให้เป็นและคุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุด	๗	๒, ๔, ๕, ๗, ๘, ๙, ๑๐
๔	มีวิสัยทัศน์และลักษณะอันพึงประสงค์ในการใช้ จ่าย	๒	๔, ๙,

๔.๑.๓ สภาพทั่วไปพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
ด้านการบริหารงานบุคคล จากการสัมภาษณ์ มีประเด็นดังนี้

๑) คุณลักษณะบุคลากร การพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธแม้จะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ  
แต่บุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารและครู มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นปัจจัย ให้ผู้เรียนพัฒนา  
ได้อย่างดี ทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง<sup>๓๕</sup>

๒) ในลักษณะ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษามีความ  
จำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องหลากหลายวิธีการ<sup>๓๖</sup>

๓) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน<sup>๓๗</sup>

<sup>๓๕</sup>สัมภาษณ์ นางสาวศิริรัตน์ เปลี่ยนปราน, ครูประจำโรงเรียนวิถิพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัด  
ประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๓๖</sup>สัมภาษณ์ นายนิธาน ฝั่ล้อม, ครูโรงเรียนบ้านลาดวิถิ ครูประจำโรงเรียนวิถิพุทธอำเภอสามร้อย  
ยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๓๗</sup>สัมภาษณ์ นางสาวปุณิษา คุ่มสะอาด, ครูโรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) ครูโรงเรียนวิถิ  
พุทธ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



๔) ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรมีคุณลักษณะที่ดีตามวิถีพุทธ เช่น ศรัทธาในพระพุทธศาสนา<sup>๓๘</sup> และพัฒนาตนให้ดำเนินชีวิตที่ดั่งงาม ละ เลิกอบายมุข การถือศีล ๕ เป็นนิจ<sup>๓๙</sup>

๕) และการเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นต้น พฤติกรรมครู ผู้บริหารโรงเรียนและนักเรียน เช่น รักษาศีล ๕ ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม<sup>๔๐</sup>

๖) มีการวางแผนการเรียนการสอน สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา เน้นการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์<sup>๔๑</sup>

๗) สถานศึกษาส่งเสริมบรรยากาศใฝ่ เรียนรู้ เคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส การมีเมตตา กรุณาต่อกัน โดยครูเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน แสวงหาความร่วมมือ<sup>๔๒</sup>

๘) จากชุมชน โดยสร้างความเข้าใจวิธีการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธ โดยจัดการศึกษาตามสภาพความพร้อม คำนึงถึงสภาพความงตงามของโรงเรียนวิถีพุทธ มาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน มีการวางแผนการเรียนการสอน สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา เน้นการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน<sup>๔๓</sup>

๙) วางแผน/กำหนดกรอบการใช้จ่าย บริหารอย่างโปร่งใส ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ โดยการแสวงหาความร่วมมือจากชุมชน<sup>๔๔</sup>

---

<sup>๓๘</sup>สัมภาษณ์ นางสาวชมพูนิกข์ ชาวแพรกน้อย, ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนบ้านคอกข้าง อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๓๙</sup>สัมภาษณ์ นางสาววิศัลยา เกตุกระราช, ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนบ้านคอกข้าง อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๔๐</sup>สัมภาษณ์ นางสาวสุสุขัญญา ชิวปรีชา, รองผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านตำหรุ โรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอบราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๔๑</sup>สัมภาษณ์ พระครูปลัดวชิรานันท์ วชิราวุโส, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนาห้วย พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) อำเภอบราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๔๒</sup>สัมภาษณ์ ดร. ทศนีย์ ช่อเทียนทิพย์, รองผู้อำนวยการศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๒, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๔๓</sup>สัมภาษณ์ ดร. ไพรัช มณีโชติ, ผู้อำนวยการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๑ หัวหน้าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๔๔</sup>สัมภาษณ์ นางชุตติกาญจน์ จันทร์สุริยา, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) โรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอบราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๑๐) มีวิสัยทัศน์และลักษณะอันพึงประสงค์ในการใช้จ่าย ที่แน่ๆ คือ สามารถตรวจสอบได้ทุกเมื่อ ดำเนินชีวิตของตนเอง ลด ละ เลิก อบายมุข ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน ใช้เงินให้เป็นและคุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุด<sup>๔๕</sup>

๑๑) ในลักษณะ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษามีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องหลากหลายวิธีการ<sup>๔๖</sup>

๑๒) ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรมีคุณลักษณะที่ดีตามวิถีพุทธ เช่น ศรัทธาในพระพุทธศาสนา<sup>๔๗</sup>

๑๓) พัฒนาดนให้ดำเนินชีวิตที่ดั่งงาม ละ เลิกอบายมุข การถือศีล ๕ เป็นนิจ<sup>๔๘</sup>

๑๔) ก่อนรับประทานอาหารจะมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหาร อาหารไม่ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือ ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ มีนิสัยใฝ่รู้ สู้งาน<sup>๔๙</sup>

๑๕) ที่เน้นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขามาบูรณาการประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียนในภาพรวมของสถานศึกษา<sup>๕๐</sup>

๑๖) โดยเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงหาปัญญา และมีเมตตา เพื่อมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับจุดเน้นการพัฒนาของประเทศ คุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนวิถีพุทธ แม้จะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากร ผู้บริหารและครู มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นปัจจัย ให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี ทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง ในลักษณะ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษามีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องหลากหลายวิธีการ<sup>๕๑</sup>

<sup>๔๕</sup>สัมภาษณ์ นายสุบิน โกษาแสง, ครูโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๔๖</sup>สัมภาษณ์ นายนิธาน ใฝ่ล้อม, ครูโรงเรียนบ้านลาดวิถี ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๔๗</sup>สัมภาษณ์ นางสาวชมพูนิกข์ ชาวแพรงน้อย, ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนบ้านคอกช้าง อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๔๘</sup>สัมภาษณ์ นางสาววิศัลยา เกตุกระษา, ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนบ้านคอกช้าง อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๔๙</sup>สัมภาษณ์ นางสาวฉวีวรรณ พุ่มแจ้, ครูประจำการโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๕๐</sup>สัมภาษณ์ นางสาวนฤมล นามสกุล หรั่งวัตร, ครูโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๕๑</sup>สัมภาษณ์ นางวันทา ล่องลม, ครูโรงเรียนบ้านคอกช้าง ครูโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ตารางที่ ๔.๓ สรุปสภาพทั่วไปการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
ด้านการบริหารงานบุคคล

ข้อ ที่	ประเด็น	ความถี่	คนที่
๑	คุณลักษณะบุคลากร การพัฒนาโรงเรียนวิถี พุทธแม้จะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารและครูหรือปัญญา วุฒิชรรม ในการพัฒนาผู้เรียน	๑๑	๒, ๓, ๔, ๕, ๘, ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๕, ๑๖,
๒	มีการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษามีความ จำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องหลากหลาย วิธีการ	๕	๗, ๘, ๑๓, ๑๔, ๑๖,
๓	เพื่อให้บุคลากรมีคุณลักษณะที่ดีตามวิถีพุทธ	๔	๑, ๓, ๖, ๑๔,
๔	พัฒนาตนให้ดำเนินชีวิตที่ดีงาม ละ เลิก อบายมุข การถือศีล ๕ เป็นนิจ	๓	๑, ๘, ๑๓,
๕	วางแผน/กำหนดกรอบการใช้จ่าย บริหารอย่าง โปร่งใส	๓	๙, ๑๐, ๑๒,

**สรุปได้ว่า** การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดังนี้  
ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า คุณลักษณะบุคลากร การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธแม้จะ  
ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารและครู มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็น  
ปัจจัย ให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี ทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง  
โดยเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงหาปัญญา และมี  
เมตตา เพื่อมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับจุดเน้นการพัฒนาของประเทศ คุณลักษณะบุคลากร  
โรงเรียนวิถีพุทธ แม้จะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากร ผู้บริหารและครู มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะ  
เป็นปัจจัย ให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี ทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิต  
จริง ในลักษณะ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษามีความจำเป็นต้อง  
ดำเนินการอย่างต่อเนื่องหลากหลายวิธีการ มีการวางแผนการเรียนการสอน สถานศึกษามีการจัด  
หลักสูตรสถานศึกษา เน้นการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการ  
เรียนการสอนอย่างชัดเจน ต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

#### ๔.๑.๔ สภาพทั่วไปพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิปุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานทั่วไป จากการสัมภาษณ์ มีประเด็นดังนี้

๑) การนำหลักธรรมคำสอนตามแนวทางพระพุทธศาสนา มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน โดยปลูกฝังให้นักเรียนเป็นคนดี มีวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม ในการดำเนินชีวิตประจำวัน<sup>๕๒</sup>

๒) ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญและสนับสนุนการจัดโครงการโรงเรียนวิถิปุทธ โครงการโรงเรียนวิถิปุทธได้กำหนดหลักการเหตุผลสอดคล้องกันกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ<sup>๕๓</sup>

๓) โรงเรียนได้นำหลักไตรสิกขาเป็นฐานในการกำหนดหลักการ การจัดกิจกรรมโครงการโรงเรียนวิถิปุทธเป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้<sup>๕๔</sup>

๔) โรงเรียนได้ชี้แจงเป้าหมายในการจัดกิจกรรมของโครงการโรงเรียนวิถิปุทธให้คณะครูทราบ มีการวางแผนในการวางวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย<sup>๕๕</sup>

๕) แผนพัฒนาสถานศึกษาที่มีจุดเน้นการพัฒนาโรงเรียนวิถิปุทธ มีหลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้<sup>๕๖</sup>

๖) บูรณาการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ร่วมกิจกรรมวันสำคัญ จัดค่ายคุณธรรม จริยธรรม<sup>๕๗</sup>

๗) มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น จิตสำนึก จิตสาธารณะ จิตอาสา ต่อตนเองและส่วนรวม ทางโรงเรียนจึงได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา<sup>๕๘</sup>

<sup>๕๒</sup>สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิภักซ์ (บุญเลิศ ปญญาวุฒ), เจ้าอาวาสวัดบุษยบรรพต (เขาดินจ้าว) เจ้าคณะอำเภอหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๕๓</sup>สัมภาษณ์ พระอาจารย์ธีรวัช (ฉนทปาโล), เจ้าอาวาสวัดเขาน้อย เจ้าคณะอำเภอบางน้ำเปรี้ยว อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๕๔</sup>สัมภาษณ์ พระครูศีลคุณวัฒน์ (สีลโชโต), เจ้าอาวาสวัดเขาบ้านกลาง เจ้าคณะอำเภอบางสะพาน อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๕๕</sup>สัมภาษณ์ พระครูปัญญาชยาภรณ์, เจ้าอาวาสวัดสามร้อยยอด เจ้าคณะอำเภอสามร้อยยอดอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๕๖</sup>สัมภาษณ์ พระสมุห์ทองมา (อดตสนโต), วัดหนองตาแต้ม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านลาดวิถี อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๕๗</sup>สัมภาษณ์ พระเสกสรร อรุโน, วัดธรรมมิการาม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านคอกช้าง สอนในโรงเรียนวิถิปุทธ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๕๘</sup>สัมภาษณ์ พระครูปลัดวชิรานันท์ วชิราวุโส, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนาห้วย พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านตำหรุ (วังประชาสงเคราะห์) อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๘) มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับกับอัตลักษณ์ สู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ มีจุดเน้นอยู่ที่การพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ที่เป็นการศึกษาพัฒนา ๓ ด้านอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านพัฒนาการ กิน อยู่ ดู ฟังเป็น คือ ศิล สมาธิ ปัญญา<sup>๕๙</sup>

๙) การศึกษาแนวทางวิถีพุทธมีความเหมาะสมกับสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง เพราะวิถีพุทธเป็นรากฐานและพื้นฐานของวิถีชีวิตและจิตใจ เพราะคนไทยนับถือพุทธศาสนาพุทธ<sup>๖๐</sup>

๑๐) การจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธ เป็นความคาดหวังหลักของการพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์<sup>๖๑</sup>

๑๑) โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นโรงเรียนรูปแบบใหม่ ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่ง<sup>๖๒</sup>

๑๒) สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข เป็นแนวทางปฏิรูปโดยแท้ที่ยึดหลักไตรสิกขาเป็นองค์รวม เป้าหมายในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้เรียนรู้ตลอดชีวิต ประสานประโยชน์ให้สังคม<sup>๖๓</sup>

๑๓) โรงเรียนได้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธอย่างเหมาะสมและเพียงพอ เมื่อเดือน สิงหาคม ๒๕๖๐ โรงเรียนบ้านลาดวิถี เป็นโรงเรียนสุจริตต้นแบบ และเป็นโรงเรียนจัดกิจกรรมบริษัทสร้างการดี นำนักเรียนและคุณครู ไปร่วมแข่งขันระดับภูมิภาค (ภาคกลาง) เพื่อคัดเลือกไประดับประเทศ โรงเรียนบ้านลาดวิถี ได้รับคัดเลือกจากทั้งหมด ๖๒ โรงเรียนที่แข่งขัน นักเรียนได้รับคำชมเชยที่มีความมุมานะพยายาม จนทำให้ประสบความสำเร็จในครั้งนี้ วางแผน/กำหนดกรอบการใช้จ่าย บริหารอย่างโปร่งใส ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน

---

<sup>๕๙</sup>สัมภาษณ์ ดร. ทศนีย์ ช่อเทียนทิพย์, รองผู้อำนวยการศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๒, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๖๐</sup>สัมภาษณ์ ดร. ไพรัช มณีโชติ, ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๑ หัวหน้าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๖๑</sup>สัมภาษณ์ นายวีรพล มหาวีระรัตน์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านลาดวิถี ผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๖๒</sup>สัมภาษณ์ นางปิยะกุล อรรถวุฒิกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคอกช้าง โรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๖๓</sup>สัมภาษณ์ นางชุตติกาญจน์ จันทร์สุริยา, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) โรงเรียนวิถีพุทธ อำปรานบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

และสิ่งของแสวงหาความร่วมมือจาก ชุมชน จัดทำโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเข้าสู่แผนปฏิบัติราชการ ๔ ปี แผนปฏิบัติการประจำปี โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง<sup>๖๔</sup>

๑๔) บุคลากรมีคุณลักษณะและเป็นต้นแบบที่ดีตามวิถีพุทธ ผู้บริหาร ครู นักเรียนเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนและสังคม<sup>๖๕</sup>

๑๕) บุคลากรในโรงเรียนเป็นกัลยาณมิตรแก่กันและกัน มีการพัฒนาบุคลากร ตามหลักไตรสิกขา<sup>๖๖</sup>

๑๖) ขณะเดียวกันโรงเรียนก็มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรส่วนท้องถิ่น โรงเรียนบ้านลาดวิถีได้ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลศิลาลอย และโรงพยาบาลสามร้อยยอด จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการโครงการท้องไม่พร้อมในวัยเรียน กลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนชั้น ป.๕ - ม.๓<sup>๖๗</sup>

๑๗) โรงเรียนเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรม โรงเรียนบ้านลาดวิถี ร่วมกับ อบต. ศิลาลอย จัดกิจกรรมโครงการฝึกอบรมส่งเสริมอาชีพ "ประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์"<sup>๖๘</sup>

๑๘) ผู้บริหารมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมลด ละเลิกอบายมุข ถือศีล ๕ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีมีพรหมวิหารธรรม <sup>๖๙</sup>

๑๙) มีความเป็นกัลยาณมิตร มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามทางปัญญาและเข้าใจการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา<sup>๗๐</sup>

<sup>๖๔</sup>สัมภาษณ์ นายสุบิน โกษาแสง, ครูโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๖๕</sup>สัมภาษณ์ นางสาวชมพูนิกข์ ชาวแพรงน้อย, ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนบ้านคอกข้าง อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๖๖</sup>สัมภาษณ์ นายสุบิน โกษาแสง, ครูโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๖๗</sup>สัมภาษณ์ นายนิธาน ฝั่ล้อม, ครูโรงเรียนบ้านลาดวิถี ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๖๘</sup>สัมภาษณ์ นายวีรพล มหาวีระรัตน์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านลาดวิถี ผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๖๙</sup>สัมภาษณ์ นางสาววิศัลยา เกตุกระราช, ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนบ้านคอกข้าง อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๗๐</sup>สัมภาษณ์ นางสาวนฤมล ทรัพย์วัตร, ครูโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๒๐) นักเรียนมีศีล ๕ ในการดำรงชีวิตมีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา แต่งกายสะอาดและเรียบร้อย ดำรงชีวิตที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม<sup>๗๑</sup>

๒๑) นักเรียนมีความศรัทธาเข้าใจในพระรัตนตรัยรู้เท่าทันและแก้ไขปัญหาชีวิต ทำงานด้านสติปัญญารู้บาป-บุญ/คุณ-โทษ/ประโยชน์-มิใช่ประโยชน์<sup>๗๒</sup>

๒๒) โรงเรียนร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด ชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชนอย่างต่อเนื่อง ครูมีการนำหลักธรรมมาพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนนำหลักธรรมไปปฏิบัติที่บ้านและในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนธรรมะกับพระอย่างสม่ำเสมอ ครูและบุคลากรได้รับการพัฒนาสู่มาตรฐานวิชาชีพและเป็นกัลยาณมิตรที่ดีแก่กัน ครูและผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนและสังคม จำนวนนักเรียนผ่านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรคิดเป็นร้อยละ ๑๐๐<sup>๗๓</sup>

๒๓) สภาพแวดล้อมในโรงเรียนวิถีพุทธ ลักษณะโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนมีการประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน<sup>๗๔</sup>

๒๔) มีการตรวจตรานักเรียนไม่ให้เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดทุกชนิด<sup>๗๕</sup>

๒๕) มีการปรับปรุงสถานที่เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน สถานศึกษาจัดฝึกอบรมนักเรียน จัดกิจกรรมนักเรียนเกิดพฤติกรรมในชีวิตประจำวันที่ดีกินเป็น อยู่เป็น ดูแลเป็น ฟังเป็น<sup>๗๖</sup>

๒๖) การดำรงชีวิตในประจำวันรู้จักเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน<sup>๗๗</sup>

<sup>๗๑</sup>สัมภาษณ์ นางวันทา ล่องลม, ครูโรงเรียนบ้านคอกช้าง ครูโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๗๒</sup>สัมภาษณ์ นางสาวปณิชา คุ่มสะอาด, ครูโรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) ครูโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๗๓</sup>สัมภาษณ์ พระเสกสรร อรุโน, วัฒนธรรมนิการาม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านคอกช้าง สอนในโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๗๔</sup>สัมภาษณ์ นางปิยะกุล อรรถวุฒิกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคอกช้าง โรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๗๕</sup>สัมภาษณ์ นางสาวศิริรัตน์ เปลี่ยนปราน, ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๗๖</sup>สัมภาษณ์ นางชุติกานุจน์ จันทร์สุริยา, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) โรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๗๗</sup>สัมภาษณ์ นายสุบิน โกษาแสง, ครูโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๒๗) ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมและเห็นคุณค่าในการรักษาและสืบทอด พระพุทธศาสนา ติดตามพฤติกรรมของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ<sup>๗๘</sup>

๒๘) ครูจัดกิจกรรมบริหารจัดการ กำหนดสติก่อนเรียน ก่อนการแข่งขันกีฬาและก่อนนอน อย่างสม่ำเสมอเพื่อประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิด วิเคราะห์และแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวัน<sup>๗๙</sup>

๒๙) การจัดบรรยากาศขณะเรียนรู้ให้ทุกฝ่ายมีความสุขสร้างบรรยากาศการกระตือรือร้น จูงใจ ทำท่ายให้อายากรู้สนุกเพลิดเพลินกับการเรียนรู้ ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน แสวงหาความร่วมมือจากชุมชน (บ้าน วัด โรงเรียน)<sup>๘๐</sup>

**ตารางที่ ๔.๔** สรุปสภาพทั่วไปการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานทั่วไป

ข้อ ที่	ประเด็น	ความถี่	คนที่
๑	โรงเรียนร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด ชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชนอย่างต่อเนื่อง ครูมีการนำหลักธรรมมาพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนนำหลักธรรมไปปฏิบัติที่บ้านและในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนธรรมะกับพระอย่างสม่ำเสมอ	๑๓	๑, ๒, ๘, ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๘, ๑๙, ๒๐,
๒	มีการปรับปรุงสถานที่เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน สถานศึกษาจัดฝึกอบรมนักเรียน จัดกิจกรรมนักเรียนเกิดพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน ที่กินเป็น อยู่เป็น ดูแลเป็น พึ่งเป็น	๑๐	๑, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๑๓, ๑๔, ๒๑, ๒๓,

<sup>๗๘</sup>สัมภาษณ์ ดร. ทศนีย์ ช่อเทียนทิพย์, รองผู้อำนวยการศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๒, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๗๙</sup>สัมภาษณ์ นางสาวศิริรัตน์ เปลี้นปราน, ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๘๐</sup>สัมภาษณ์ นางสาววิศัลยา เกตุกระราช, ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนบ้านคอกช้าง อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



ตารางที่ ๔.๔ สรุปสภาพทั่วไปการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
ด้านการบริหารงานทั่วไป (ต่อ)

ข้อ ที่	ประเด็น	ความถี่	คนที่
๓	การศึกษาแนวทางวิถิพุทธมีความเหมาะสมกับสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง เพราะวิถิพุทธเป็นรากฐานและพื้นฐานของวิถีชีวิตและจิตใจ เพราะคนไทยนับถือพุทธศาสนาพุทธ	๑๓	๑, ๒, ๘, ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๘, ๑๙, ๒๐,
๔	แผนพัฒนาสถานศึกษาที่มีจุดเน้นการพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธ มีหลักสูตรสถานศึกษาหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้	๑๐	๑, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๑๓, ๑๔, ๒๑, ๒๓,
๕	การจัดการศึกษาตามแนววิถิพุทธ เป็นความคาดหวังหลักของการพัฒนาระบบการศึกษาไทย ให้เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	๑๖	๑, ๒, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๘, ๑๙, ๒๐,
๖	ครูจัดกิจกรรมบริหารจัดการ กำหนดสติก่อนเรียน ก่อนการแข่งขันกีฬาและก่อนนอนอย่างสม่ำเสมอเพื่อประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์ และแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวัน	๖	๑๑, ๑๒, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๘,
๗	นักเรียนมีศีล ๕ ในการดำรงชีวิตมีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา แต่งกายสะอาด และเรียบร้อย ดำรงชีวิตที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม	๘	๑, ๒, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๐
๘	ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมและเห็นคุณค่าในการรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนา	๕	๗, ๘, ๙, ๑๐, ๑๑,

**สรุปได้ว่า** ด้านการบริหารงานทั่วไป พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญและสนับสนุนการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โครงการโรงเรียนวิถีพุทธได้กำหนดหลักการเหตุผลสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนได้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธอย่างเหมาะสมและเพียงพอ เมื่อเดือน สิงหาคม ๒๕๖๐ โรงเรียนบ้านลาดวิถี เป็นโรงเรียนสุจริตต้นแบบ และเป็นโรงเรียนจัดกิจกรรมบริษัทสร้างการดี นำนักเรียนและคุณครู ไปร่วมแข่งขันระดับภูมิภาค (ภาคกลาง) เพื่อคัดเลือกไประดับประเทศ โรงเรียนบ้านลาดวิถี ได้รับคัดเลือกจากทั้งหมด ๖๒ โรงเรียนที่แข่งขัน นักเรียนได้รับคำชมเชยที่มีความมุ่งมั่นพยายาม จนทำให้ประสบความสำเร็จในครั้งนี้ วางแผน/กำหนดกรอบการใช้จ่าย บริหารอย่างโปร่งใส ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และ สิ่งของแสวงหาความร่วมมือจาก ชุมชน จัดทำโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเข้าสู่แผนปฏิบัติราชการ ๔ ปี แผนปฏิบัติการประจำปี โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้ ๑) การจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธ เป็นความคาดหวังหลักของการพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นโรงเรียนรูปแบบใหม่ ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่ง ๓) สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข เป็นแนวทางปฏิรูปโดยแท้ที่ยึดหลักไตรสิกขา เป็นองค์รวม เป้าหมายในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้เรียนรู้ตลอดชีวิต ประสานประโยชน์ให้สังคม

#### ๔.๒ พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จากการศึกษาพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ พบว่า จากวัตถุประสงค์ข้อ ๒. ศึกษาพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วยหลักพุทธวิธีแบ่งออกเป็น ๕ ด้าน ๑) พุทธวิธีการวางแผน ๒) พุทธวิธีการจัดองค์กร ๓) พุทธวิธีการบริหารงานบุคคล ๔) พุทธวิธีการอำนวยการ ๕) พุทธวิธีการกำกับดูแล ดังนี้

##### ๔.๒.๑ พุทธวิธีการบริหารจัดการของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านพุทธวิธีการวางแผน จากการสัมภาษณ์ มีประเด็นดังนี้

๑) การวางแผนด้านวิชาการให้เป็นไปตามนโยบายภาครัฐที่มุ่งเน้นการนำหลักธรรมคำสอนตามแนวทางพระพุทธศาสนา มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน โดยปลูกฝังให้นักเรียนเป็นคนดี มีวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม ในการดำเนินชีวิตประจำวัน<sup>๕๑</sup>

<sup>๕๑</sup>สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิภา (บุญเลิศ ปญญาวุฒ), เจ้าอาวาสวัดบุษยะบรรพต (เขาดินจิว) เจ้าคณะอำเภอหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๒) การวางแผนทางการดำเนินงานประมาณ ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญและสนับสนุนการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โครงการโรงเรียนวิถีพุทธได้กำหนดหลักการเหตุผลสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ<sup>๘๒</sup>

๓) การวางแผนทางด้านบุคลากร โรงเรียนได้นำหลักไตรสิกขาเป็นฐานในการกำหนดหลักการ การจัดกิจกรรมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้<sup>๘๓</sup>

๔) การวางแผนทางการบริหารทั่วไป โรงเรียนได้ชี้แจงเป้าหมายในการจัดกิจกรรมของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธให้คณะครูทราบ มีการวางแผนในการวางวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย<sup>๘๔</sup>

๕) การวางแผนพัฒนาสถานศึกษาที่มีจุดเน้นการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ มีหลักสูตรสถานศึกษาหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้<sup>๘๕</sup>

๖) ต้องวางแผนให้บูรณาการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ร่วมกิจกรรมวันสำคัญ จัดค่ายคุณธรรม จริยธรรม<sup>๘๖</sup>

๗) การวางแผนต้องกำหนดให้บุคลากรและนักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น จิตสำนึก จิตสาธารณะ จิตอาสา ต่อตนเองและส่วนรวม ทางโรงเรียนจึงได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา<sup>๘๗</sup>

๘) การวางแผนต้องคำนึงถึงงบประมาณที่จะนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับกับอัตลักษณ์ สู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ มีจุดเน้นอยู่ที่การพัฒนาตามหลักไตรสิกขา

<sup>๘๒</sup>สัมภาษณ์ พระอาจารย์ศิริรักษ์ (ฉนทปาโล), เจ้าอาวาสวัดเขาน้อย เจ้าคณะอำเภอปราณบุรี อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๘๓</sup>สัมภาษณ์ พระครูศีลคุณวัฒน์ (สีลโชโต), เจ้าอาวาสวัดเขาน้อย เจ้าคณะอำเภอบ้านลาด อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๘๔</sup>สัมภาษณ์ พระครูปัญญาชยาภรณ์, เจ้าอาวาสวัดสามร้อยยอด เจ้าคณะอำเภอสามร้อยยอดอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๘๕</sup>สัมภาษณ์ พระสมุห์ทองมา (อดตสนโต), วัดหนองตาแต้ม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านลาดวิถี อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๘๖</sup>สัมภาษณ์ พระเสกสรร อรุโน, วัดธรรมมิการาม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านคอกช้าง สอนในโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๘๗</sup>สัมภาษณ์ พระครูปลัดวชิรานันท์ วชิราวุโส, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนาห้วย พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านตำหรุ (วังประชาสงเคราะห์) อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ที่เป็นการศึกษาพัฒนา ๓ ด้าน อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านพัฒนาการ กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น คือ ศิล สมาธิ ปัญญา<sup>๘๘</sup>

๙) การวางแผนต้องส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้มีแนวทางการใช้ชีวิตวิถีพุทธมีความเหมาะสมกับสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง เพราะวิถีพุทธเป็นรากฐานและพื้นฐานของวิถีชีวิตและจิตใจ เพราะคนไทยนับถือพุทธศาสนาพุทธ<sup>๘๙</sup>

๑๐) การวางแผนในการจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธ เป็นความคาดหวังหลักของการพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์<sup>๙๐</sup>

๑๑) โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นโรงเรียนรูปแบบใหม่ เป็นการวางแผนทางด้านวิชาการและด้านบุคลากรของประเทศที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่ง<sup>๙๑</sup>

๑๒) สามารถวางแผนในการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข เป็นแนวทางปฏิรูปโดยแท้ที่ยึดหลักไตรสิกขา เป็นองค์รวม เป้าหมายในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้เรียนรู้ตลอดชีวิต ประสานประโยชน์ให้สังคม<sup>๙๒</sup>

๑๓) ต้องได้รับการส่งเสริมทั้งภาครัฐและองค์เอกชนและชุมชนโรงเรียนได้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธอย่างเหมาะสมและเพียงพอ เมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๖๐ โรงเรียนบ้านลาดวิถี เป็นโรงเรียนสุจริตต้นแบบ และเป็นโรงเรียนจัดกิจกรรมบริษัทสร้างการดี นำนักเรียนและคุณครู ไปร่วมแข่งขันระดับภูมิภาค (ภาคกลาง) เพื่อคัดเลือกไประดับประเทศ โรงเรียนบ้านลาดวิถี ได้รับคัดเลือกจากทั้งหมด ๖๒ โรงเรียนที่แข่งขัน นักเรียนได้รับคำชมเชยที่มีความมุมานะพยายาม จนทำให้ประสบความสำเร็จในครั้ง นี้ วางแผน/กำหนดกรอบการใช้จ่าย บริหารอย่างโปร่งใส ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และ สิ่งของแสวงหาความร่วมมือจาก ชุมชน

<sup>๘๘</sup>สัมภาษณ์ ดร. ทศนีย์ ช่อเทียนทิพย์, รองผู้อำนวยการศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๒, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๘๙</sup>สัมภาษณ์ ดร. ไพรัช มณีโชติ, ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๑ หัวหน้าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๙๐</sup>สัมภาษณ์ นายวีรพล มหาวีระรัตน์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านลาดวิถี ผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๙๑</sup>สัมภาษณ์ นางปิยะกุล อรรถวุฒิกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคอกช้าง โรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๙๒</sup>สัมภาษณ์ นางชุตติกาญจน์ จันทร์สุริยา, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) โรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

จัดทำโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเข้าสู่แผนปฏิบัติการราชการ ๔ ปี แผนปฏิบัติการประจำปี โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง<sup>๑๓</sup>

๑๔) บุคลากรมีคุณลักษณะและเป็นต้นแบบที่ดีตามวิถีพุทธ ผู้บริหาร ครู นักเรียนเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนและสังคม<sup>๑๔</sup>

๑๕) บุคลากรในโรงเรียนเป็นกัลยาณมิตรแก่กันและกัน มีการพัฒนาบุคลากร ตามหลักไตรสิกขา<sup>๑๕</sup>

๑๖) ขณะเดียวกันโรงเรียนก็มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรส่วนท้องถิ่น โรงเรียนบ้านลาดวิถีดได้ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลศิลาลอย และโรงพยาบาลสามร้อยยอด จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการโครงการท้องไม่พร้อมในวัยเรียน กลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนชั้น ป.๕ - ม.๓<sup>๑๖</sup>

๑๗) โรงเรียนเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรม โรงเรียนบ้านลาดวิถีด ร่วมกับ อบต.ศิลาลอย จัดกิจกรรมโครงการฝึกอบรมส่งเสริมอาชีพ "ประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์"<sup>๑๗</sup>

๑๘) ผู้บริหารมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมลด ละเลิกอบายมุข ถือศีล ๕ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีมีพรหมวิหารธรรม <sup>๑๘</sup>

๑๙) มีความเป็นกัลยาณมิตร มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามทางปัญญาและเข้าใจการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา<sup>๑๙</sup>

<sup>๑๓</sup>สัมภาษณ์ นายสุบิน โกษาแสง, ครูโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๔</sup>สัมภาษณ์ นางสาวชมพูนิกข์ ชาวแพรงน้อย, ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนบ้านคอกช้าง อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๕</sup>สัมภาษณ์ นายสุบิน โกษาแสง, ครูโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๖</sup>สัมภาษณ์ นายนิธาน ฝั่ล้อม, ครูโรงเรียนบ้านลาดวิถีด ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๗</sup>สัมภาษณ์ นายวีรพล มหาวีระรัตน์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านลาดวิถีด ผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๘</sup>สัมภาษณ์ นางสาววิศัลยา เกตุกระราช, ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนบ้านคอกช้าง อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๙</sup>สัมภาษณ์ นางสาวนฤมล ทรัพย์วัตร, ครูโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๒๐) นักเรียนมีศีล ๕ ในการดำรงชีวิตมีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา แต่งกายสะอาดและเรียบร้อย ดำรงชีวิตที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม<sup>๑๐๐</sup>

๒๑) นักเรียนมีความศรัทธาเข้าใจในพระรัตนตรัยรู้เท่าทันและแก้ไขปัญหาชีวิต ทำงานด้านสติปัญญา rūpa-บุญ/คุณ-โทษ/ประโยชน์-มิใช่ประโยชน์<sup>๑๐๑</sup>

๒๒) โรงเรียนร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด ชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชนอย่างต่อเนื่อง ครูมีการนำหลักธรรมมาพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนนำหลักธรรมไปปฏิบัติที่บ้านและในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนธรรมะกับพระอย่างสม่ำเสมอ ครูและบุคลากรได้รับการพัฒนาสู่มาตรฐานวิชาชีพและเป็นกัลยาณมิตรที่ดีแก่กัน ครูและผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนและสังคม จำนวนนักเรียนผ่านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรคิดเป็นร้อยละ ๑๐๐<sup>๑๐๒</sup>

๒๓) การวางแผนในการบริหารทั่วไปเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในโรงเรียนวิถิพุทธ ลักษณะโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนมีการประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน<sup>๑๐๓</sup>

๒๔) การวางแผนด้านบุคลากรในการตรวจตรานักเรียนไม่ให้เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดทุกชนิด<sup>๑๐๔</sup>

๒๕) การวางแผนด้านการงบประมาณต้องมีการปรับปรุงสถานที่เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน สถานศึกษาจัดฝึกอบรมนักเรียน จัดกิจกรรมนักเรียนเกิดพฤติกรรมในชีวิตประจำวันที่กินเป็น อยู่เป็น ดูแลเป็น พึ่งเป็น<sup>๑๐๕</sup>

<sup>๑๐๐</sup>สัมภาษณ์ นางวันทา ล่องลม, ครูโรงเรียนบ้านคอกช้าง ครูโรงเรียนวิถิพุทธ อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๐๑</sup>สัมภาษณ์ นางสาวปุณิชา คุ่มสะอาด, ครูโรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) ครูโรงเรียนวิถิพุทธ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๐๒</sup>สัมภาษณ์ พระเสกสรร อรุโน, วัดธรรมมิการาม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านคอกช้าง สอนในโรงเรียนวิถิพุทธ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๐๓</sup>สัมภาษณ์ นางปิยะกุล อรรถวุฒิกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคอกช้าง โรงเรียนวิถิพุทธ อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๐๔</sup>สัมภาษณ์ นางสาวศิริรัตน์ เปลี่ยนปราม, ครูประจำโรงเรียนวิถิพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๐๕</sup>สัมภาษณ์ นางชุตติกาญจน์ จันทร์สุริยา, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) โรงเรียนวิถิพุทธ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ตารางที่ ๔.๕ สรุปพุทธวิธีการบริหารจัดการของโรงเรียนวิถิปุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านพุทธวิธีการวางแผน

ข้อที่	ประเด็น	ความถี่	คนที่
๑	การวางแผนด้านวิชาการให้เป็นไปตามนโยบายภาครัฐที่มุ่งเน้นการนำหลักธรรมคำสอนตามแนวทางพระพุทธศาสนา มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน โดยปลูกฝังให้นักเรียนเป็นคนดี มีวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม ในการดำเนินชีวิตประจำวัน	๑๖	๑, ๒, ๘, ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๘, ๑๙, ๒๐, ๒๒, ๒๔, ๒๕
๒	การวางแผนทางการดำเนินงานประมาณ ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญและสนับสนุนการจัดโครงการโรงเรียนวิถิปุทธ โครงการโรงเรียนวิถิปุทธได้กำหนดหลักการเหตุผลสอดคล้องกันกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ	๑๑	๑, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๑๓, ๑๔, ๒๑, ๒๓, ๒๕

**สรุปได้ว่า** ด้านพุทธวิธีการวางแผน พบว่า การวางแผนด้านวิชาการให้เป็นไปตามนโยบายภาครัฐที่มุ่งเน้นการนำหลักธรรมคำสอนตามแนวทางพระพุทธศาสนา มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน โดยปลูกฝังให้นักเรียนเป็นคนดี มีวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การวางแผนทางการดำเนินงานประมาณ ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญและสนับสนุนการจัดโครงการโรงเรียนวิถิปุทธ โครงการโรงเรียนวิถิปุทธได้กำหนดหลักการเหตุผลสอดคล้องกันกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการการนำหลักธรรมคำสอนตามแนวทางพระพุทธศาสนา มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน โดยปลูกฝังให้นักเรียนเป็นคนดี มีวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญและสนับสนุนการจัด โดยมีการวางแผนการนำหลักศีลธรรมในการควบคุมพฤติกรรมการใช้ชีวิต เพื่อส่งเสริมด้านวิชาการ การงบประมาณที่เหมาะสมมุ่งเน้นพัฒนาบุคลากรที่สุขภาพใจที่เข้มแข็ง และประชาชนจะต้องมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง ถ้าได้รับการดูแลที่ดี มีสุขภาพที่แข็งแรง โดยนำหลักการบริหารทั่วไปกำหนดเป็นแนวทางในการปฏิบัติ การวางแผนทางด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านการบริหารทั่วไป และสอดคล้องกับการนำหลักศีลธรรมมาส่งเสริมคุณภาพชีวิตของนักเรียนและประชาชน คือ การมีวินัยในการใช้ชีวิต โดยการรักษาศีล ปฏิบัติตน ลด ละ เลิก อบายมุข ในวันพระวันโกน เพื่อสุขภาพที่ดี พระสงฆ์ส่งเสริมแนะนำ โนมน้ำวให้ประชาชนใช้ชีวิต ควบคุมร่างกายให้อยู่อย่างมีศีลและมีธรรมเป็นกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต จากวิถีชีวิตของคนในชุมชนอยู่บนรากฐานของพระพุทธศาสนา เช่นการเป็นแบบอย่างในการรักษาสุขภาพ พระสงฆ์มีศักยภาพเป็นแกนนำในการถ่ายทอดองค์ความรู้

การดูแลสุขภาพ ตามแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี จากการใช้สุขภาพร่างกายที่แข็งแรง คุณภาพชีวิตทางด้านร่างกาย ได้แก่ การให้ความสำคัญกับสุขภาพ รู้จักบริโภคอาหารอย่างถูกสุขลักษณะและครบ ๕ หมู่ หาเวลาพักผ่อนและออกกำลังกายเป็นประจำ เพื่อสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์

#### ๔.๒.๒ พุทธวิธีการบริหารจัดการของโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านพุทธวิธีการจัดการองค์กร จากการสัมภาษณ์ มีประเด็นดังนี้

๑) การนำหลักธรรมคำสอนตามแนวทางพระพุทธศาสนา มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน โดยปลูกฝังให้นักเรียนเป็นคนดี มีวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม ในการดำเนินชีวิตประจำวัน<sup>๑๐๖</sup>

๒) ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญและสนับสนุนการจัดโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ โครงการโรงเรียนวิถิพุทธได้กำหนดหลักการเหตุผลสอดคล้องกันกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ<sup>๑๐๗</sup>

๓) โรงเรียนได้นำหลักไตรสิกขาเป็นฐานในการกำหนดหลักการ การจัดกิจกรรมโครงการโรงเรียนวิถิพุทธเป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้<sup>๑๐๘</sup>

๔) โรงเรียนได้ชี้แจงเป้าหมายในการจัดกิจกรรมของโครงการโรงเรียนวิถิพุทธให้คณะครูทราบ มีการวางแผนในการวางวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย<sup>๑๐๙</sup>

๕) แผนพัฒนาสถานศึกษาที่มีจุดเน้นการพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธ มีหลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้<sup>๑๑๐</sup>

๖) บูรณาการการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ร่วมกิจกรรมวันสำคัญ จัดค่ายคุณธรรม จริยธรรม<sup>๑๑๑</sup>

<sup>๑๐๖</sup>สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิภัช (บุญเลิศ ปญญาวุฒ), เจ้าอาวาสวัดบุษยบรรพต (เขาดินน้ำ) เจ้าคณะอำเภอหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๐๗</sup>สัมภาษณ์ พระอาทรศิริรักษ์ (ฉนทปาโล), เจ้าอาวาสวัดเขาน้อย เจ้าคณะอำเภอบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๐๘</sup>สัมภาษณ์ พระครูศีลคุณวัฒน์ (สีลโชโต), เจ้าอาวาสวัดเขาน้อย เจ้าคณะอำเภอบางแพ อำเภอบางแพ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๐๙</sup>สัมภาษณ์ พระครูปัญญาชยาภรณ์, เจ้าอาวาสวัดสามร้อยยอด เจ้าคณะอำเภอสามร้อยยอด อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๑๐</sup>สัมภาษณ์ พระสมุห์ทองมา (อดตสนโต), วัดหนองตาแต่ม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านลาดวิถี อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๑๑</sup>สัมภาษณ์ พระเสกสรร อรุโณ, วัดธรรมมิการาม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านคอกช้างสอนในโรงเรียนวิถิพุทธ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



๗) มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น จิตสำนึก จิตสาธารณะ จิตอาสา ต่อตนเองและส่วนรวม ทางโรงเรียนจึงได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา<sup>๑๑๒</sup>

๘) มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับกับอัตลักษณ์ สู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ มีจุดเน้นอยู่ที่การพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ที่เป็นการศึกษาพัฒนา ๓ ด้านอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านพัฒนาการ กิน อยู่ ดู ฟังเป็น คือ ศิล สมาธิ ปัญญา<sup>๑๑๓</sup>

๙) การศึกษาแนวทางวิถีพุทธมีความเหมาะสมกับสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง เพราะวิถีพุทธเป็นรากฐานและพื้นฐานของวิถีชีวิตและจิตใจ เพราะคนไทยนับถือพุทธศาสนาพุทธ<sup>๑๑๔</sup>

๑๐) การจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธ เป็นความคาดหวังหลักของการพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์<sup>๑๑๕</sup>

๑๑) โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นโรงเรียนรูปแบบใหม่ ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่ง<sup>๑๑๖</sup>

๑๒) สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข เป็นแนวทางปฏิรูปโดยแท้ที่ยึดหลักไตรสิกขา เป็นองค์รวม เป้าหมายในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้เรียนรู้ตลอดชีวิต ประสานประโยชน์ให้สังคม<sup>๑๑๗</sup>

๑๓) บุคลากรมีคุณลักษณะและเป็นต้นแบบที่ดีตามวิถีพุทธ ผู้บริหาร ครู นักเรียนเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนและสังคม<sup>๑๑๘</sup>

<sup>๑๑๒</sup>สัมภาษณ์ พระครูปลัดวชิรวัฒน์ วชิราวสุ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนาห้วย พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๑๓</sup>สัมภาษณ์ ดร. ทศนีย์ ช่อเทียนทิพย์, รองผู้อำนวยการศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๒, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๑๔</sup>สัมภาษณ์ ดร. ไพรัช มณีโชติ, ผู้อำนวยการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๑ หัวหน้าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๑๕</sup>สัมภาษณ์ นายวีรพล มหาวีระรัตน์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านลาดวิถี ผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๑๖</sup>สัมภาษณ์ นางปิยะกุล อรรถวุฒิกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคอกข้าง โรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๑๗</sup>สัมภาษณ์ นางชุตติกาญจน์ จันทร์สุริยา, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) โรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๑๘</sup>สัมภาษณ์ นางสาวชมพูนิกร ชาวแพรงน้อย, ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนบ้านคอกข้าง อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๑๔) บุคลากรในโรงเรียนเป็นกัลยาณมิตรแก่กันและกัน มีการพัฒนาบุคลากร ตามหลัก ไตรสิกขา<sup>๑๑๙</sup>

๑๕) ขณะเดียวกันโรงเรียนก็มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรส่วนท้องถิ่น โรงเรียนบ้านลาดวิถีได้ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลศิลาลอย และโรงพยาบาลสามร้อยยอด จัดกิจกรรม อบรมเชิงปฏิบัติการโครงการห้องไม่พร้อมในวัยเรียน กลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนชั้น ป.๕ - ม.๓<sup>๑๒๐</sup>

๑๖) โรงเรียนเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรม โรงเรียนบ้านลาดวิถี ร่วมกับ อบต. ศิลาลอย จัดกิจกรรมโครงการฝึกอบรมส่งเสริมอาชีพ "ประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์"<sup>๑๒๑</sup>

๑๗) ผู้บริหารมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมลด ละเลิกอบายมุข ถือศีล ๕ และ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีมีพรหมวิหารธรรม <sup>๑๒๒</sup>

๑๘) มีความเป็นกัลยาณมิตร มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามทางปัญญาและ เข้าใจการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา<sup>๑๒๓</sup>

๑๙) นักเรียนมีศีล ๕ ในการดำรงชีวิตมีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา แต่งกายสะอาดและเรียบร้อย ดำรงชีวิตที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม<sup>๑๒๔</sup>

๒๐) นักเรียนมีความศรัทธาเข้าใจในพระรัตนตรัยรู้เท่าทันและแก้ไขปัญหาชีวิต ทำงาน ด้านสติปัญญา รู้บาป-บุญ/คุณ-โทษ/ประโยชน์-มิใช่ประโยชน์<sup>๑๒๕</sup>

๒๑) โรงเรียนร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด ชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชนอย่างต่อเนื่อง ครุมีการนำหลักธรรมมาพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนนำหลักธรรมไป

<sup>๑๑๙</sup>สัมภาษณ์ นายสุบิน โกษาแสง, ครูโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอ สามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๒๐</sup>สัมภาษณ์ นายนิธาน ไผ่ล้อม, ครูโรงเรียนบ้านลาดวิถี ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธอำเภอสามร้อย ยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๒๑</sup>สัมภาษณ์ นายวีรพล มหาริระรัตน์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านลาดวิถี ผู้อำนวยการโรงเรียนวิถี พุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๒๒</sup>สัมภาษณ์ นางสาววิศัลยา เกตุกะราช, ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนบ้านคอกช้าง อำเภอ กุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๒๓</sup>สัมภาษณ์ นางสาวนฤมล หรั่งวัตร, ครูโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๒๔</sup>สัมภาษณ์ นางวันทา ล่องลม, ครูโรงเรียนบ้านคอกช้าง ครูโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอกุยบุรี จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๒๕</sup>สัมภาษณ์ นางสาวปุณิษา คุ่มสะอาด, ครูโรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) ครูโรงเรียนวิถี พุทธ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ปฏิบัติที่บ้านและในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนธรรมะกับพระอย่างสม่ำเสมอ ครูและบุคลากรได้รับการพัฒนาสู่มาตรฐานวิชาชีพและเป็นกัลยาณมิตรที่ดีแก่กัน ครูและผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนและสังคม จำนวนนักเรียนผ่านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรคิดเป็นร้อยละ ๑๐๐<sup>๑๒๖</sup>

๒๒) สภาพแวดล้อมในโรงเรียนวิถีพุทธ ลักษณะโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนมีการประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน<sup>๑๒๗</sup>

๒๓) มีการตรวจตราให้นักเรียนไม่ให้เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดทุกชนิด<sup>๑๒๘</sup>

๒๔) มีการปรับปรุงสถานที่เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน สถานศึกษาจัดฝึกอบรมนักเรียน จัดกิจกรรมนักเรียนเกิดพฤติกรรมในชีวิตประจำวันที่ดีเป็น อยู่เป็น คุณเป็น พึ่งเป็น<sup>๑๒๙</sup>

#### ตารางที่ ๔.๖ สรุปรูปแบบวิธีการบริหารจัดการของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านพุทธวิธีการจัดองค์กร

ข้อที่	ประเด็น	ความถี่	คนที่
๑	สภาพแวดล้อมในโรงเรียนวิถีพุทธ ลักษณะโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนมีการประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน	๑๕	๒๔
๒	บุคลากรมีคุณลักษณะและเป็นต้นแบบที่ดีตามวิถีพุทธ ผู้บริหาร ครู นักเรียนเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนและสังคม	๑๒	๑๔, ๒๑, ๒๓, ๒๔

สรุปได้ว่า พบว่า โรงเรียนได้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นโรงเรียนสุจริตต้นแบบ และเป็นโรงเรียนมีการวางแผน/กำหนดกรอบการใช้จ่าย บริหารอย่างโปร่งใส ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และ สิ่งของแสวงหาความร่วมมือจาก ชุมชน จัดทำโครงการ

<sup>๑๒๖</sup>สัมภาษณ์ พระเสกสรร อรุโณ, วัดธรรมมิการาม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านคอกช้าง สอนในโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๒๗</sup>สัมภาษณ์ นางปิยะกุล อรรถวุฒิกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคอกช้าง โรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๒๘</sup>สัมภาษณ์ นางสาวศิริรัตน์ เปลี่ยนปราน, ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๒๙</sup>สัมภาษณ์ นางชุตติกาญจน์ จันทร์สุริยา, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านตำพุ (วิงประชาสงเคราะห์) โรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

โรงเรียนวิถีพุทธเข้าสู่แผนปฏิบัติราชการ ๔ ปี แผนปฏิบัติการประจำปี โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และสอดคล้องกับการนำหลักศีลธรรมมาส่งเสริมคุณภาพชีวิตของนักเรียนและประชาชน คือ การมีวินัยในการใช้ชีวิต โดยการรักษาศีล ปฏิบัติตน ลด ละ เลิก อบายมุข ในวันพระวันโกน เพื่อสุขภาพที่ดี พระสงฆ์ส่งเสริมแนะนำ โน้มน้าวให้ประชาชนใช้ชีวิต ควบคุมร่างกายให้อยู่อย่างมีศีลและมีธรรมเป็นกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต จากวิถีชีวิตของคนในชุมชนอยู่บนรากฐานของพระพุทธศาสนา เช่นการเป็นแบบอย่างในการรักษาสุขภาพ พระสงฆ์มีศักยภาพเป็นแกนนำในการถ่ายทอดองค์ความรู้ การดูแลสุขภาพ ตามแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี จากการมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง คุณภาพชีวิตทางด้านร่างกาย ได้แก่ การให้ความสำคัญกับสุขภาพ รู้จักบริโภคอาหารอย่างถูกสุขลักษณะและครบ ๕ หมู่ หาเวลาพักผ่อนและออกกำลังกายเป็นประจำ เพื่อสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์

#### ๔.๒.๓ พุทธวิธีการบริหารจัดการของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านพุทธวิธีการบริหารงานบุคคล จากการศึกษา มีประเด็นดังนี้

- ๑) การนำหลักธรรมคำสอนตามแนวทางพระพุทธศาสนา มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน โดยปลูกฝังให้นักเรียนเป็นคนดี มีวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม ในการดำเนินชีวิตประจำวัน<sup>๑๓๐</sup>
- ๒) ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญและสนับสนุนการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โครงการโรงเรียนวิถีพุทธได้กำหนดหลักการเหตุผลสอดคล้องกันกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ<sup>๑๓๑</sup>
- ๓) โรงเรียนได้นำหลักไตรสิกขาเป็นฐานในการกำหนดหลักการ การจัดกิจกรรมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้<sup>๑๓๒</sup>
- ๔) โรงเรียนได้ชี้แจงเป้าหมายในการจัดกิจกรรมของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธให้คณะครูทราบ มีการวางแผนในการวางวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย<sup>๑๓๓</sup>

<sup>๑๓๐</sup>สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิภา (บุญเลิศ ปญญาวุฒ), เจ้าอาวาสวัดบุษยบรรพต (เขาดินจิว) เจ้าคณะอำเภอหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๓๑</sup>สัมภาษณ์ พระอาจารย์ธีรภัทร์ (ฉันทปาโล), เจ้าอาวาสวัดเขาน้อย เจ้าคณะอำเภอบางแพ อำเภอประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๓๒</sup>สัมภาษณ์ พระครูศีลคุณวัฒน์ (สีลโซโต), เจ้าอาวาสวัดเขาน้อย เจ้าคณะอำเภอทับสะแก อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๓๓</sup>สัมภาษณ์ พระครูปัญญาขยาภรณ์, เจ้าอาวาสวัดสามร้อยยอด เจ้าคณะอำเภอสามร้อยยอด อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๕) แผนพัฒนาสถานศึกษาที่มีจุดเน้นการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ มีหลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้<sup>๑๓๔</sup>

๖) บูรณาการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ร่วมกิจกรรมวันสำคัญ จัดค่ายคุณธรรม จริยธรรม<sup>๑๓๕</sup>

๗) มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น จิตสำนึก จิตสาธารณะ จิตอาสา ต่อตนเองและส่วนรวม ทางโรงเรียนจึงได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา<sup>๑๓๖</sup>

๘) มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับกับอัตลักษณ์ สู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ มีจุดเน้นอยู่ที่การพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ที่เป็นการศึกษาพัฒนา ๓ ด้าน อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านพัฒนาการ กิน อยู่ ดู ฟังเป็น คือ ศิล สมาธิ ปัญญา<sup>๑๓๗</sup>

๙) การศึกษาแนวทางวิถีพุทธมีความเหมาะสมกับสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง เพราะวิถีพุทธเป็นรากฐานและพื้นฐานของวิถีชีวิตและจิตใจ เพราะคนไทยนับถือพุทธศาสนาพุทธ<sup>๑๓๘</sup>

๑๐) การจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธ เป็นความคาดหวังหลักของการพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์<sup>๑๓๙</sup>

๑๑) โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นโรงเรียนรูปแบบใหม่ ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่ง<sup>๑๔๐</sup>

<sup>๑๓๔</sup>สัมภาษณ์ พระสมุห์ทองมา (อตตสนโต), วัดหนองตาแต้ม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านลาดวิถี อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๓๕</sup>สัมภาษณ์ พระเสกสรร อรุโน, วัดธรรมมิการาม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านคอกข้างสอนในโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๓๖</sup>สัมภาษณ์ พระครูปลัดวชิรานันท์ วชิราวุโส, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนาห้วย พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๓๗</sup>สัมภาษณ์ ดร. ทศนีย์ ช่อเทียนทิพย์, รองผู้อำนวยการศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๒, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๓๘</sup>สัมภาษณ์ ดร. ไพรัช มณีโชติ, ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๑ หัวหน้าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๓๙</sup>สัมภาษณ์ นายวีรพล มหาวีระรัตน์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านลาดวิถี ผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๔๐</sup>สัมภาษณ์ นางปิยะกุล อรรถวุฒิกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคอกข้าง โรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๑๒) สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข เป็นแนวทางปฏิบัติโดยแท้ที่ยึดหลักไตรสิกขา เป็นองค์รวม เป้าหมายในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้เรียนรู้ตลอดชีวิต ประสานประโยชน์ให้สังคม<sup>๑๔๑</sup>

๑๓) บุคลากรมีคุณลักษณะและเป็นต้นแบบที่ดีตามวิถีพุทธ ผู้บริหาร ครู นักเรียนเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนและสังคม<sup>๑๔๒</sup>

๑๔) บุคลากรในโรงเรียนเป็นกัลยาณมิตรแก่กันและกัน มีการพัฒนาบุคลากร ตามหลักไตรสิกขา<sup>๑๔๓</sup>

๑๕) ขณะเดียวกันโรงเรียนก็มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรส่วนท้องถิ่น โรงเรียนบ้านลาดวิถีได้ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลศิลาลอย และโรงพยาบาลสามร้อยยอด จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการโครงการท่องเที่ยวพร้อมในวัยเรียน กลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนชั้น ป.๕ - ม.๓<sup>๑๔๔</sup>

๑๖) โรงเรียนเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรม โรงเรียนบ้านลาดวิถี ร่วมกับ อบต.ศิลาลอย จัดกิจกรรมโครงการฝึกอบรมส่งเสริมอาชีพ "ประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์"<sup>๑๔๕</sup>

๑๗) ผู้บริหารมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมลด ละเลิกอบายมุข ถือศีล ๕ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีมีพรหมวิหารธรรม <sup>๑๔๖</sup>

๑๘) มีความเป็นกัลยาณมิตร มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามทางปัญญาและเข้าใจการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา<sup>๑๔๗</sup>

<sup>๑๔๑</sup>สัมภาษณ์ นางชุตติกาญจน์ จันทร์สุริยา, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) โรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๔๒</sup>สัมภาษณ์ นางสาวชมพูนิกข์ ชาวแพรงน้อย, ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนบ้านคอกช้าง อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๔๓</sup>สัมภาษณ์ นายสุบิน โกษาแสง, ครูโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๔๔</sup>สัมภาษณ์ นายนิธาน ไผ่ล้อม, ครูโรงเรียนบ้านลาดวิถี ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๔๕</sup>สัมภาษณ์ นายวีรพล มหาริระรัตน์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านลาดวิถี ผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๔๖</sup>สัมภาษณ์ นางสาววิศัลยา เกตุกะราช, ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนบ้านคอกช้าง อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๔๗</sup>สัมภาษณ์ นางสาวนฤมล หนึ่งวัตร, ครูโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๑๙) นักเรียนมีศีล ๕ ในการดำรงชีวิตมีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา แต่งกายสะอาดและเรียบร้อย ดำรงชีวิตที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม<sup>๑๔๘</sup>

๒๐) นักเรียนมีความศรัทธาเข้าใจในพระรัตนตรัยรู้เท่าทันและแก้ไขปัญหาชีวิต ทำงานด้านสติปัญญา rūpa-บุญ/คุณ-โทษ/ประโยชน์-มิใช่ประโยชน์<sup>๑๔๙</sup>

๒๑) โรงเรียนร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด ชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชนอย่างต่อเนื่อง ครูมีการนำหลักธรรมมาพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนนำหลักธรรมไปปฏิบัติที่บ้านและในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนธรรมะกับพระอย่างสม่ำเสมอ ครูและบุคลากรได้รับการพัฒนาสู่มาตรฐานวิชาชีพและเป็นกัลยาณมิตรที่ดีแก่กัน ครูและผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนและสังคม จำนวนนักเรียนผ่านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรคิดเป็นร้อยละ ๑๐๐<sup>๑๕๐</sup>

๒๓) สภาพแวดล้อมในโรงเรียนวิถีพุทธ ลักษณะโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนมีการประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน<sup>๑๕๑</sup>

๒๔) มีการตรวจตรานักเรียนไม่ให้เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดทุกชนิด<sup>๑๕๒</sup>

๒๕) มีการปรับปรุงสถานที่เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน สถานศึกษาจัดฝึกอบรมนักเรียน จัดกิจกรรมนักเรียนเกิดพฤติกรรมในชีวิตประจำวันที่ดีเป็น อยู่เป็น ดูแลเป็น พึ่งเป็น<sup>๑๕๓</sup>

<sup>๑๔๘</sup>สัมภาษณ์ นางวันทา ล่องลม, ครูโรงเรียนบ้านคอกช้าง ครูโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๔๙</sup>สัมภาษณ์ นางสาวปุณิชา คุ่มสะอาด, ครูโรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) ครูโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๕๐</sup>สัมภาษณ์ พระเสกสรร อรุโณ, วัดธรรมมิการาม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านคอกช้าง สอนในโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๕๑</sup>สัมภาษณ์ นางปิยะกุล อรรถวุฒิกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคอกช้าง โรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๕๒</sup>สัมภาษณ์ นางสาวศิริรัตน์ เปลี่ยนปราม, ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๕๓</sup>สัมภาษณ์ นางชุตติกาญจน์ จันทร์สุริยา, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) โรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

**ตารางที่ ๔.๗** สรุปพุทธวิธีการบริหารจัดการของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
ด้านพุทธวิธีการบริหารงานบุคคล

ข้อ ที่	ประเด็น	ความถี่	คนที่
๑	สภาพแวดล้อมในโรงเรียนวิถีพุทธ ลักษณะ โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนมีการประดิษฐ์ฐาน พระพุทธรูปประจำโรงเรียน	๑๓	๑, ๒, ๘, ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๕, ๑๘, ๑๙, ๒๐, ๒๒, ๒๔
๒	บุคลากรมีคุณลักษณะและเป็นต้นแบบที่ดีตาม วิถีพุทธ ผู้บริหาร ครู นักเรียนเป็นแบบอย่างที่ดี ของชุมชนและสังคม	๑๐	๑, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๑๓, ๑๔, ๒๑, ๒๓, ๒๕

**สรุปได้ว่า** พบว่า บุคคลมีคุณลักษณะและเป็นต้นแบบที่ดีตามวิถีพุทธ ผู้บริหาร ครู นักเรียน เป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนและสังคม บุคลากรในโรงเรียนเป็นกัลยาณมิตรแก่กันและกัน มีการพัฒนา บุคลากร ตามหลักไตรสิกขา ได้รับการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้บุคลากรในโรงเรียนเป็นกัลยาณมิตรที่ดีแก่กันและกัน โดยใช้วิถีพุทธกล่อมเกล่าให้ผู้บริหาร ครู และ นักเรียนเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนและสังคม และสอดคล้องกับการนำหลักศีลธรรมมาส่งเสริม คุณภาพชีวิตของนักเรียนและประชาชน คือ การมีวินัยในการใช้ชีวิต โดยการรักษาศีล ปฏิบัติตน ลด ละ เลิก อบายมุข ในวันพระวันโกน เพื่อสุขภาพที่ดี พระสงฆ์ส่งเสริมแนะนำ โนมน้ำให้ประชาชน ใช้ชีวิต ควบคุมร่างกายให้อยู่อย่างมีศีลและมีธรรมเป็นกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต จากวิถีชีวิตของคน ในชุมชนอยู่บนรากฐานของพระพุทธศาสนา เช่นการเป็นแบบอย่างในการรักษาสุขภาพ พระสงฆ์มี ศักยภาพเป็นแกนนำในการถ่ายทอดองค์ความรู้ การดูแลสุขภาพ ตามแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการ พัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี จากการมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง คุณภาพชีวิตทางด้านร่างกาย ได้แก่ การให้ความสำคัญกับสุขภาพ รู้จักบริโภคอาหารอย่างถูกสุขลักษณะและครบ ๕ หมู่ หาเวลาพักผ่อน และออกกำลังกายเป็นประจำ เพื่อสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์

**๔.๒.๔** พุทธวิธีการบริหารจัดการของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้าน พุทธวิธีการอำนวยการ จากการสัมภาษณ์ มีประเด็นดังนี้

๑) การนำหลักธรรมคำสอนตามแนวทางพระพุทธศาสนา มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน โดยปลูกฝังให้นักเรียนเป็นคนดี มีวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม ในการดำเนินชีวิตประจำวัน<sup>๑๔๔</sup>

<sup>๑๔๔</sup>สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิภาช (บุญเลิศ ปญญาวุฒิม), เจ้าอาวาสวัดบุษยบรรพต (เขาดินจิว) เจ้าคณะอำเภอหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



๒) ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญและสนับสนุนการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โครงการโรงเรียนวิถีพุทธได้กำหนดหลักการเหตุผลสอดคล้องกันกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ<sup>๑๕๕</sup>

๓) โรงเรียนได้นำหลักไตรสิกขาเป็นฐานในการกำหนดหลักการ การจัดกิจกรรมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้<sup>๑๕๖</sup>

๔) โรงเรียนได้ชี้แจงเป้าหมายในการจัดกิจกรรมของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธให้คณะครูทราบ มีการวางแผนในการวางวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย<sup>๑๕๗</sup>

๕) แผนพัฒนาสถานศึกษาที่มีจุดเน้นการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ มีหลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้<sup>๑๕๘</sup>

๖) บูรณาการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ร่วมกิจกรรมวันสำคัญ จัดค่ายคุณธรรม จริยธรรม<sup>๑๕๙</sup>

๗) มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น จิตสำนึก จิตสาธารณะ จิตอาสา ต่อตนเองและส่วนรวม ทางโรงเรียนจึงได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา<sup>๑๖๐</sup>

๘) มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับกับอัตลักษณ์ สู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ มีจุดเน้นอยู่ที่การพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ที่เป็นการศึกษาพัฒนา ๓ ด้าน อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านพัฒนาการ กิน อยู่ ดู ฟังเป็น คือ ศิล สมาธิ ปัญญา<sup>๑๖๑</sup>

<sup>๑๕๕</sup>สัมภาษณ์ พระอาจารย์ศรีรักษ์ (ฉนทปาโล), เจ้าอาวาสวัดเขาน้อย เจ้าคณะอำเภอปราณบุรี อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๕๖</sup>สัมภาษณ์ พระครูศีลคุณวัฒน์ (สีโลโต), เจ้าอาวาสวัดเขาน้อย เจ้าคณะอำเภอทับสะแก อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๕๗</sup>สัมภาษณ์ พระครูปัญญาชยาภรณ์, เจ้าอาวาสวัดสามร้อยยอด เจ้าคณะอำเภอสามร้อยยอด อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๕๘</sup>สัมภาษณ์ พระสมุห์ทองมา (อดตสนโต), วัดหนองตาแต้ม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านลาดวิถี อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๕๙</sup>สัมภาษณ์ พระเสกสรร อรุโน, วัดธรรมมิการาม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านคอกข้างสอนในโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๖๐</sup>สัมภาษณ์ พระครูปลัดวชิราพันธ์ วชิราวุโส, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนาห้วย พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านตำหรุ (วังประชาสงเคราะห์) อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๖๑</sup>สัมภาษณ์ ดร. ทศนีย์ ช่อเทียนทิพย์, รองผู้อำนวยการศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๒, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๙) การศึกษาแนวทางวิถีพุทธมีความเหมาะสมกับสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง เพราะวิถีพุทธเป็นรากฐานและพื้นฐานของวิถีชีวิตและจิตใจ เพราะคนไทยนับถือพุทธศาสนาพุทธ<sup>๑๖๒</sup>

๑๐) การจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธ เป็นความคาดหวังหลักของการพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์<sup>๑๖๓</sup>

๑๑) โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นโรงเรียนรูปแบบใหม่ ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่ง<sup>๑๖๔</sup>

๑๒) สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข เป็นแนวทางปฏิรูปโดยแท้ที่ยึดหลักไตรสิกขาเป็นองค์รวม เป้าหมายในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้เรียนรู้ตลอดชีวิต ประสานประโยชน์ให้สังคม<sup>๑๖๕</sup>

๑๓) บุคลากรมีคุณลักษณะและเป็นต้นแบบที่ดีตามวิถีพุทธ ผู้บริหาร ครู นักเรียนเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนและสังคม<sup>๑๖๖</sup>

๑๔) บุคลากรในโรงเรียนเป็นกัลยาณมิตรแก่กันและกัน มีการพัฒนาบุคลากร ตามหลักไตรสิกขา<sup>๑๖๗</sup>

๑๕) ขณะเดียวกันโรงเรียนก็มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรส่วนท้องถิ่น โรงเรียนบ้านลาดวิถีได้ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลศิลาลอย และโรงพยาบาลสามร้อยยอด จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการโครงการห้องไม่พร้อมในวัยเรียน กลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนชั้น ป.๕ - ม.๓<sup>๑๖๘</sup>

<sup>๑๖๒</sup>สัมภาษณ์ ดร. ไพรัช มณีโชติ, ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๑ หัวหน้าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๖๓</sup>สัมภาษณ์ นายวิมล มหาวีระรัตน์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านลาดวิถี ผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๖๔</sup>สัมภาษณ์ นางปิยะกุล อรรถวุฒิกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคอกช้าง โรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๖๕</sup>สัมภาษณ์ นางชุตติกาญจน์ จันทร์สุริยา, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) โรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๖๖</sup>สัมภาษณ์ นางสาวชมพูนิกข์ ชาวแพรงน้อย, ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนบ้านคอกช้าง อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๖๗</sup>สัมภาษณ์ นายสุบิน โกษาแสง, ครูโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๖๘</sup>สัมภาษณ์ นายนิธาน ไผ่ล้อม, ครูโรงเรียนบ้านลาดวิถี ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๑๖) โรงเรียนเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรม โรงเรียนบ้านลาดวิถี ร่วมกับ อบต. ศีลาลอย จัดกิจกรรมโครงการฝึกอบรมส่งเสริมอาชีพ "ประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์"<sup>๑๖๙</sup>

๑๗) ผู้บริหารมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมลด ละเลิกอบายมุข ถือศีล ๕ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีมีพรหมวิหารธรรม <sup>๑๗๐</sup>

๑๘) มีความเป็นกัลยาณมิตร มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามทางปัญญาและเข้าใจการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา<sup>๑๗๑</sup>

๑๙) โรงเรียนร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด ชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชนอย่างต่อเนื่อง ครูมีการนำหลักธรรมมาพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนนำหลักธรรมไปปฏิบัติที่บ้านและในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนธรรมะกับพระอย่างสม่ำเสมอ ครูและบุคลากรได้รับการพัฒนาสู่มาตรฐานวิชาชีพและเป็นกัลยาณมิตรที่ดีแก่กัน ครูและผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนและสังคม จำนวนนักเรียนผ่านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรคิดเป็นร้อยละ ๑๐๐<sup>๑๗๒</sup>

๒๐) สภาพแวดล้อมในโรงเรียนวิถีพุทธ ลักษณะโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนมีการประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน<sup>๑๗๓</sup>

---

<sup>๑๖๙</sup>สัมภาษณ์ นายวีรพล มหาวีระรัตน์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านลาดวิถี ผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๗๐</sup>สัมภาษณ์ นางสาววิศัลยา เกตุกะราช, ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนบ้านคอกช้าง อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๗๑</sup>สัมภาษณ์ นางสาวนฤมล หรั่งวัตร, ครูโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๗๒</sup>สัมภาษณ์ พระเสกสรร อรุโน, วัดธรรมมิการาม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านคอกช้าง สอนในโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๗๓</sup>สัมภาษณ์ นางปิยะกุล อรรถวุฒิกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคอกช้าง โรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ตารางที่ ๔.๘ สรุปพุทธวิธีการบริหารจัดการของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
ด้านพุทธวิธีการอำนวยการ

ข้อ ที่	ประเด็น	ความถี่	คนที่
๑	สภาพแวดล้อมในโรงเรียนวิถีพุทธ ลักษณะ โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนมีการประดิษฐาน พระพุทธรูปประจำโรงเรียน	๑๓	๑, ๒, ๘, ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๘, ๑๙, ๒๐,
๒	แผนพัฒนาสถานศึกษาที่มีจุดเน้นการพัฒนา โรงเรียนวิถีพุทธ มีหลักสูตรสถานศึกษาหน่วย การเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ บูรณา การพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้	๙	๑, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๑๐, ๑๓, ๑๔,

**สรุปได้ว่า** สภาพแวดล้อมในโรงเรียนวิถีพุทธ ลักษณะโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนมีการประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน มีการตรวจตรานักเรียนไม่ให้เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดทุกชนิด มีการปรับปรุงสถานที่เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน จัดฝึกอบรมนักเรียน จัดกิจกรรมนักเรียนเกิดพฤติกรรมในชีวิตประจำวันที่ดีกินเป็น อยู่เป็น ดูแลเป็น ฟังเป็น หรือการดำรงชีวิตในประจำวันรู้จักเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันและสอดคล้องกับการนำหลักศีลธรรมมาส่งเสริมคุณภาพชีวิตของนักเรียนและประชาชน คือ การมีวินัยในการใช้ชีวิต โดยการรักษาศีล ปฏิบัติตน ลด ละ เลิก อบายมุข ในวันพระวันโกน เพื่อสุขภาพที่ดี พระสงฆ์ส่งเสริมแนะนำ โน้มน้าวให้ประชาชนใช้ชีวิตควบคู่ร่างกายให้อยู่อย่างมีศีลและมีธรรมเป็นกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต จากวิถีชีวิตของคนในชุมชนอยู่บนรากฐานของพระพุทธศาสนา เช่นการเป็นแบบอย่างในการรักษาสุขภาพ พระสงฆ์มีศักยภาพเป็นแกนนำในการถ่ายทอดองค์ความรู้ การดูแลสุขภาพ ตามแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี จากการใช้สุขภาพร่างกายที่แข็งแรง คุณภาพชีวิตทางด้านร่างกาย ได้แก่ การให้ความสำคัญกับสุขภาพ รู้จักบริโภคอาหารอย่างถูกสุขลักษณะและครบ ๕ หมู่ หาเวลาพักผ่อนและออกกำลังกายเป็นประจำ เพื่อสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์

**๔.๒.๕ พุทธวิธีการบริหารจัดการของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านพุทธวิธีการกำกับดูแล จากการสัมภาษณ์ มีประเด็นดังนี้**

๑) การนำหลักธรรมคำสอนตามแนวทางพระพุทธศาสนา มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน โดยปลูกฝังให้นักเรียนเป็นคนดี มีวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม ในการดำเนินชีวิตประจำวัน<sup>๑๗๔</sup>

<sup>๑๗๔</sup>สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิรักษ์ (บุญเลิศ ปญญาวุฒิม), เจ้าอาวาสวัดบุษยบรรพต (เขาดินจิว) เจ้าคณะอำเภอหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๒) ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญและสนับสนุนการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โครงการโรงเรียนวิถีพุทธได้กำหนดหลักการเหตุผลสอดคล้องกันกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ<sup>๑๗๕</sup>

๓) โรงเรียนได้นำหลักไตรสิกขาเป็นฐานในการกำหนดหลักการ การจัดกิจกรรมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้<sup>๑๗๖</sup>

๔) โรงเรียนได้ชี้แจงเป้าหมายในการจัดกิจกรรมของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธให้คณะครูทราบ มีการวางแผนในการวางวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย<sup>๑๗๗</sup>

๕) แผนพัฒนาสถานศึกษาที่มีจุดเน้นการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ มีหลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้<sup>๑๗๘</sup>

๖) บูรณาการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ร่วมกิจกรรมวันสำคัญ จัดค่ายคุณธรรม จริยธรรม<sup>๑๗๙</sup>

๗) มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น จิตสำนึก จิตสาธารณะ จิตอาสา ต่อตนเองและส่วนรวม ทางโรงเรียนจึงได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา<sup>๑๘๐</sup>

๘) มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับกับอัตลักษณ์ สู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ มีจุดเน้นอยู่ที่การพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ที่เป็นการศึกษาพัฒนา ๓ ด้าน อย่าง บูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านพัฒนาการ กิน อยู่ ดู ฟังเป็น คือ ศิล สมาธิ ปัญญา<sup>๑๘๑</sup>

<sup>๑๗๕</sup>สัมภาษณ์ พระอาจารย์ธีรวัช (ฉนทปาโล), เจ้าอาวาสวัดเขาน้อย เจ้าคณะอำเภอปรามบุรี อำเภอปรามบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๗๖</sup>สัมภาษณ์ พระครูศีลคุณวัฒน์ (สีโลโต), เจ้าอาวาสวัดเขาน้อย เจ้าคณะอำเภอทับสะแก อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๗๗</sup>สัมภาษณ์ พระครูปัญญาชาภรณ์, เจ้าอาวาสวัดสามร้อยยอด เจ้าคณะอำเภอสามร้อยยอด อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๗๘</sup>สัมภาษณ์ พระสมุห์ทองมา (อดตสนโต), วัดหนองตาแต้ม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านลาดวิถี อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๗๙</sup>สัมภาษณ์ พระเสกสรร อรุโณ, วัดธรรมมิการาม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านคอกช้างสอนในโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๘๐</sup>สัมภาษณ์ พระครูปลัดวชิรานันท์ วชิราวสุ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนาห้วย พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านตำหรุ (วังประชาสงเคราะห์) อำเภอปรามบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๘๑</sup>สัมภาษณ์ ดร. ทศนีย์ ช่อเทียนทิพย์, รองผู้อำนวยการศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๒, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๙) การศึกษาแนวทางวิถีพุทธมีความเหมาะสมกับสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง เพราะวิถีพุทธเป็นรากฐานและพื้นฐานของวิถีชีวิตและจิตใจ เพราะคนไทยนับถือพุทธศาสนาพุทธ<sup>๑๘๒</sup>

๑๐) การจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธ เป็นความคาดหวังหลักของการพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์<sup>๑๘๓</sup>

๑๑) โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นโรงเรียนรูปแบบใหม่ ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่ง<sup>๑๘๔</sup>

๑๒) สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข เป็นแนวทางปฏิรูปโดยแท้ที่ยึดหลักไตรสิกขาเป็นองค์รวม เป้าหมายในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้เรียนรู้ตลอดชีวิต ประสานประโยชน์ให้สังคม<sup>๑๘๕</sup>

๑๓) โรงเรียนได้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธอย่างเหมาะสมและเพียงพอ เมื่อเดือน สิงหาคม ๒๕๖๐ โรงเรียนบ้านลาดวิถี เป็นโรงเรียนสุจริตต้นแบบและเป็นโรงเรียนจัดกิจกรรมบริษัทสร้างการดี นำนักเรียนและคุณครู ไปร่วมแข่งขันระดับภูมิภาค (ภาคกลาง) เพื่อคัดเลือกไประดับประเทศ โรงเรียนบ้านลาดวิถี ได้รับคัดเลือกจากทั้งหมด ๖๒ โรงเรียนที่แข่งขัน นักเรียนได้รับคำชมเชยที่มีความมุมานะพยายาม จนทำให้ประสบความสำเร็จในครั้งนี วางแผน/กำหนดกรอบการใช้จ่าย บริหารอย่างโปร่งใส ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของแสวงหาความร่วมมือจาก ชุมชน จัดทำโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเข้าสู่แผนปฏิบัติการ ๔ ปี แผนปฏิบัติการประจำปี โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง<sup>๑๘๖</sup>

๑๔) บุคลากรมีคุณลักษณะและเป็นต้นแบบที่ดีตามวิถีพุทธ ผู้บริหาร ครู นักเรียนเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนและสังคม<sup>๑๘๗</sup>

<sup>๑๘๒</sup>สัมภาษณ์ ดร. ไพรัช มณีโชติ, ผู้อำนวยการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๑ หัวหน้าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๘๓</sup>สัมภาษณ์ นายวิรพล มหาริระรัตน์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านลาดวิถี ผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๘๔</sup>สัมภาษณ์ นางปิยะกุล อรรถวุฒิกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคอกช้าง โรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๘๕</sup>สัมภาษณ์ นางชุตติกาญจน์ จันทร์สุริยา, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) โรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๘๖</sup>สัมภาษณ์ นายสุบิน โกษาแสง, ครูโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๘๗</sup>สัมภาษณ์ นางสาวชมพูนิกข์ ชาวแพรงน้อย, ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนบ้านคอกช้าง อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๑๕) บุคลากรในโรงเรียนเป็นกัลยาณมิตรแก่กันและกัน มีการพัฒนาบุคลากร ตามหลัก ไตรสิกขา<sup>๑๘๘</sup>

๑๖) ขณะเดียวกันโรงเรียนก็มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรส่วนท้องถิ่น โรงเรียนบ้านลาดวิถีได้ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลศิลาลอย และโรงพยาบาลสามร้อยยอด จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการโครงการห้องไม่พร้อมในวัยเรียน กลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนชั้น ป.๕ - ม.๓<sup>๑๘๙</sup>

๑๗) โรงเรียนเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรม โรงเรียนบ้านลาดวิถี ร่วมกับ อบต. ศิลาลอย จัดกิจกรรมโครงการฝึกอบรมส่งเสริมอาชีพ "ประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์"<sup>๑๙๐</sup>

๑๘) ผู้บริหารมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมลด ละเลิกอบายมุข ถือศีล ๕ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีมีพรหมวิหารธรรม <sup>๑๙๑</sup>

๑๙) มีความเป็นกัลยาณมิตร มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามทางปัญญาและเข้าใจการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา<sup>๑๙๒</sup>

๒๐) นักเรียนมีศีล ๕ ในการดำรงชีวิตมีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา แต่งกายสะอาดและเรียบร้อย ดำรงชีวิตที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม<sup>๑๙๓</sup>

๒๑) นักเรียนมีความศรัทธาเข้าใจในพระรัตนตรัยรู้เท่าทันและแก้ไขปัญหาชีวิต ทำงานด้านสติปัญญา รู้บาป-บุญ/คุณ-โทษ/ประโยชน์-มิใช่ประโยชน์<sup>๑๙๔</sup>

๒๒) โรงเรียนร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด ชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชนอย่างต่อเนื่อง คุรุมีการนำหลักธรรมมาพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนนำหลักธรรมไป

<sup>๑๘๘</sup>สัมภาษณ์ นายสุบิน โกษาแสง, ครูโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๘๙</sup>สัมภาษณ์ นายนิธาน ไผ่ล้อม, ครูโรงเรียนบ้านลาดวิถี ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๙๐</sup>สัมภาษณ์ นายวีรพล มหาริระรัตน์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านลาดวิถี ผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๙๑</sup>สัมภาษณ์ นางสาววิศัลยา เกตุกะราช, ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนบ้านคอกช้าง อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๙๒</sup>สัมภาษณ์ นางสาวนฤมล หรั่งวัตร, ครูโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๙๓</sup>สัมภาษณ์ นางวันทา ล่องลม, ครูโรงเรียนบ้านคอกช้าง ครูโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๙๔</sup>สัมภาษณ์ นางสาวปุณิษา คุ้มสะอาด, ครูโรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) ครูโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอบางคนที จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ปฏิบัติที่บ้านและในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนธรรมะกับพระอย่างสม่ำเสมอ ครูและบุคลากรได้รับการพัฒนาสู่มาตรฐานวิชาชีพและเป็นกัลยาณมิตรที่ดีแก่กัน ครูและผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนและสังคม จำนวนนักเรียนผ่านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรคิดเป็นร้อยละ ๑๐๐<sup>๑๔๕</sup>

๒๓) สภาพแวดล้อมในโรงเรียนวิถีพุทธ ลักษณะโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนมีการประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน<sup>๑๔๖</sup>

๒๔) มีการตรวจตราให้นักเรียนไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดทุกชนิด<sup>๑๔๗</sup>

๒๕) มีการปรับปรุงสถานที่เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน สถานศึกษาจัดฝึกอบรมนักเรียน จัดกิจกรรมนักเรียนเกิดพฤติกรรมในชีวิตประจำวันที่ดีเป็น อยู่เป็น ดูแลเป็น พึ่งเป็น<sup>๑๔๘</sup>

#### ตารางที่ ๔.๙ สรุปพุทธวิธีการบริหารจัดการของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านพุทธวิธีการกำกับดูแล

ข้อ ที่	ประเด็น	ความถี่	คนที่
๑	การศึกษาแนวทางวิถีพุทธมีความเหมาะสมกับสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง เพราะวิถีพุทธเป็นรากฐานและพื้นฐานของวิถีชีวิตและจิตใจ เพราะคนไทยนับถือพุทธศาสนาพุทธ	๑๖	๑, ๒, ๓, ๘, ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๘, ๑๙, ๒๐, ๒๒, ๒๔
๒	การจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธ เป็นความคาดหวังหลักของการพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	๑๒	๑, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๑๐, ๑๓, ๑๔, ๒๑, ๒๓, ๒๕

<sup>๑๔๕</sup>สัมภาษณ์ พระเสกสรร อรุโณ, วัดธรรมมิการาม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านคอกช้าง สอนในโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๔๖</sup>สัมภาษณ์ นางปิยะกุล อรรถวุฒิกุล, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคอกช้าง โรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๔๗</sup>สัมภาษณ์ นางสาวศิริรัตน์ เปลี่ยนปราน, ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๑๔๘</sup>สัมภาษณ์ นางชุตินาถุญจน์ จันทร์สุริยา, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านตำพุ (วิงประชาสงเคราะห์) โรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



**สรุปได้ว่า** พบว่า โรงเรียนได้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นโรงเรียนสุจริตต้นแบบ และเป็นโรงเรียนมีการวางแผน/กำหนดกรอบการใช้จ่าย บริหารอย่างโปร่งใส ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และ สิ่งของแสวงหาความร่วมมือจาก ชุมชน จัดทำโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเข้าสู่แผนปฏิบัติราชการ ๔ ปี แผนปฏิบัติการประจำปี โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และสอดคล้องกับการนำหลักศีลธรรมมาส่งเสริมคุณภาพชีวิตของนักเรียนและประชาชน คือ การมีวินัยในการใช้ชีวิต โดยการรักษาศีล ปฏิบัติตน ลด ละ เลิก อบายมุข ในวันพระวันโกน เพื่อสุขภาพที่ดี พระสงฆ์ส่งเสริมแนะนำ โน้มน้าวให้ประชาชนใช้ชีวิต ควบคุมร่างกายให้อยู่อย่างมีศีลและมีธรรมเป็นกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต จากวิถีชีวิตของคนในชุมชนอยู่บนรากฐานของพระพุทธศาสนา เช่นการเป็นแบบอย่างในการรักษาสุขภาพ พระสงฆ์มีศักยภาพเป็นแกนนำในการถ่ายทอดองค์ความรู้ การดูแลสุขภาพ ตามแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี จากการมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง คุณภาพชีวิตทางด้านร่างกาย ได้แก่ การให้ความสำคัญกับสุขภาพ รู้จักบริโภคอาหารอย่างถูกสุขลักษณะและครบ ๕ หมู่ หาเวลาพักผ่อนและออกกำลังกายเป็นประจำ เพื่อสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์

#### **๔.๓ นำเสนอรูปแบบพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์**

จากการศึกษาพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ พบว่า จากวัตถุประสงค์ข้อ ๓. นำเสนอรูปแบบพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประกอบด้วย ๔ ด้าน ๑) ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักพุทธวิธี๒) ด้านการบริหารงานงบประมาณตามหลักพุทธวิธี๓) ด้านการบริหารงานตามหลักบุคคลตามหลักพุทธวิธี๔) ด้านการบริหารงานทั่วไปตามหลักพุทธวิธีประกอบด้วยการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านการบริหารทั่วไป และประกอบด้วยหลักพุทธวิธีแบ่งออกเป็น ๕ ด้าน ๑) พุทธวิธีการวางแผน ๒) พุทธวิธีการจัดองค์กร ๓) พุทธวิธีการบริหารงานบุคคล ๔) พุทธวิธีการอำนวยความสะดวก ๕) พุทธวิธีการกำกับดูแล ดังนี้

##### **๔.๓.๑ นำเสนอรูปแบบพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักพุทธวิธี**

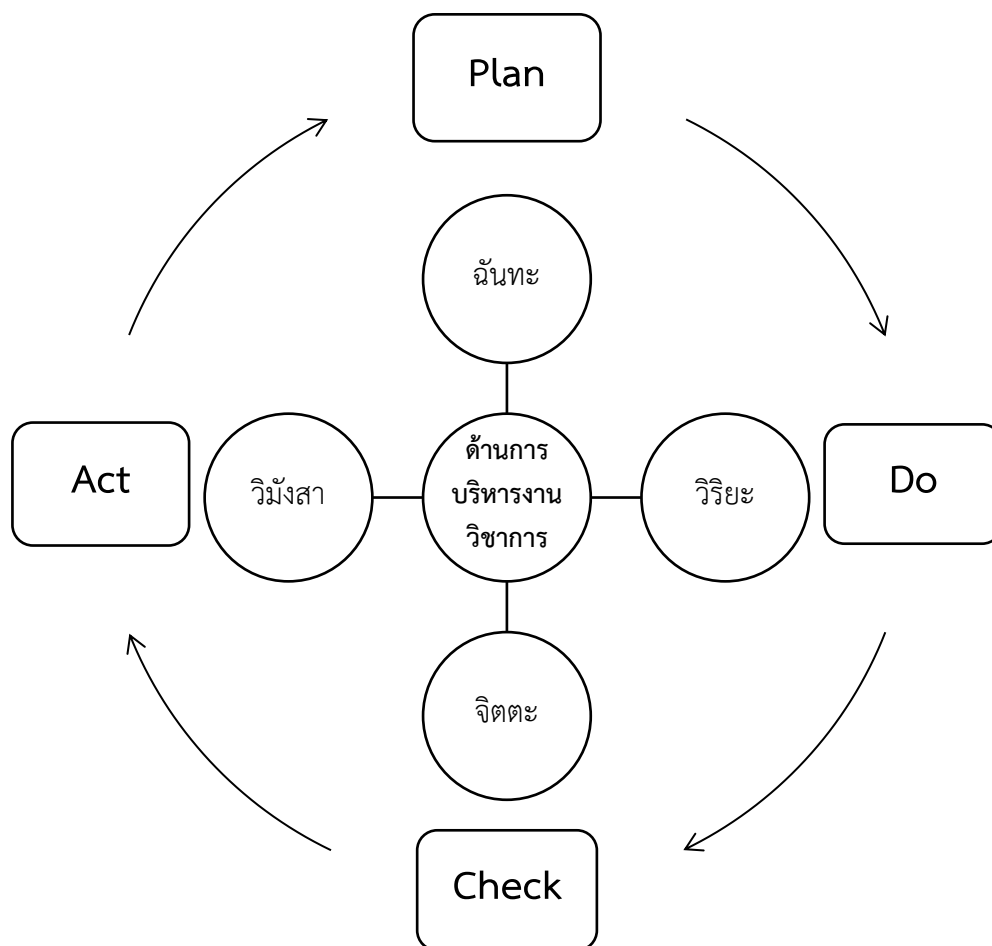
จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) วิเคราะห์แล้วพบว่า การบริหารจัดการที่ประสบผลสำเร็จ ควรอาศัยความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่าย มีมุมมอง ทิศนคติ วิสัยทัศน์ และเป้าหมายที่ชัดเจน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การชี้แจงให้ทุกฝ่ายได้รับทราบข้อมูลและเข้าใจถึงแนวทางหรือกระบวนการในการบริหารงาน ก็จะทำให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างราบรื่น พร้อมส่งผลให้

ประสบความสำเร็จได้ ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้น ประกอบด้วย ๑) สร้างความเข้าใจในกระบวนการบริหารจัดการร่วมกันของทุกๆ ฝ่าย ๒) มอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างชัดเจน ๓) กำหนดให้บุคลากรทุกคนได้มีส่วนร่วม ๔) ร่วมประชุมวางแผนกำหนดนโยบาย ๕) บูรณาการพุทธธรรมในการบริหารจัดการ ๖) ติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ ๗) บริหารงบประมาณอย่างเหมาะสม ๘) บูรณาการหลักอิทธิบาทธรรม ๔ ประการ และ ๙) ควบคุมหลักบริหารงานด้วยวงจรคุณภาพ (PDCA)

จากสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่ค้นพบจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) รวมถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้ให้แนวทางในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธหลายประการ ผู้วิจัยจึงขอสรุปวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เชื่อมโยงประกอบเข้ากับแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมเป็นรูปแบบขั้นต้น (Basic Model) โดยรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ด้านการบริหารงานวิชาการนั้น ควรอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะบ้าน (ชุมชน) วัด และโรงเรียน มีการประชุมร่วมมือประสานงานกัน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานอย่างชัดเจน และมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับบุคลากรทุกๆ ฝ่ายได้มีส่วนในการรับผิดชอบ เพื่อเป็นการสร้างแรงกระตุ้นให้มีความตื่นตัว และเรียนรู้วัตถุประสงค์และแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธเพิ่มมากขึ้น เมื่อมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานแล้ว กำหนดนโยบายให้มีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและของชุมชน รวมถึงวางแผนการดำเนินงานร่วมกันทุกฝ่าย มอบหมายภาระงานเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง ดำเนินการติดตามและตรวจสอบประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อค้นหาจุดบกพร่อง และดำเนินการแก้ไขต่อไป

การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการบริหารงานวิชาการนั้น ได้แก่ ๑) หลักสูตรสถานศึกษา ควรสอดแทรกหลักพุทธธรรมเข้าไปในวิสัยทัศน์ของผู้เรียน เพิ่มเติมการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม และสอดแทรกความรู้และการปฏิบัติจริงด้วยการบูรณาการพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ๒) ผู้สอน ควรเป็นตัวอย่างเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน ในลักษณะที่เรียกว่า “สอนให้รู้ ให้ทำดู อยู่ให้เป็น” อย่างสม่ำเสมอ และมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้เรียน มีเมตตาธรรม อ่อนโยน อดทน อดกลั้น และเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้เรียนอยู่เสมอ และ ๓) การจัดการเรียนรู้ ควรพัฒนาผู้เรียนรอบด้าน ให้มีความสมดุลสมบูรณ์ทั้งทางกาย (กายภาวนา) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตตภาวนา) และปัญญา (ปัญญาภาวนา) โดยให้โอกาสผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ สอดคล้องกับวิถีชีวิต (กิน อยู่ ดู ฟัง) รวมถึงเน้นกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ เข้าใจและค้นพบคุณค่าที่แท้จริง

ของสิ่งต่างๆ ด้วยตัวเอง ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปเป็นรูปแบบขั้นต้น เพื่อนำไปสู่กระบวนการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ในลำดับต่อไปนี้



แผนภาพที่ ๔.๑ รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
ด้านการบริหารงานวิชาการ

จากรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานวิชาการ ตามแผนภาพที่ ๔.๑ ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ขึ้นเป็นรูปแบบเบื้องต้น (Basic Model) อธิบายได้ว่า การที่องค์กรใดองค์กรหนึ่งบริหารจัดการงานให้ประสบความสำเร็จได้ ก็ย่อมที่มีหลักหรือแนวทางสำหรับบริหารงานวิชาการไปสู่ความสำเร็จ ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักที่นำไปสู่ความสำเร็จไว้ คือ อิทธิบาทธรรม ได้แก่ ๑) **ฉันทะ** คือ การมีใจรักในสิ่งที่ทำใจที่รักอันเกิดจากความศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำ จึงจะเกิดผลจริงตามควร ซึ่งมักจะเคยได้ยินคำว่า "ขอฉันทามติจากประชุม" บ่อยๆ หรือ "มีฉันทะร่วมกัน" ก่อนเลิกการประชุมบางอันเป็นเสมือน

สัญญาะระหว่างกันว่าจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ร่วมกันหรือละเว้นบางสิ่งร่วมกัน ความหมายของ "ฉันทะ" ที่แท้จริงนั้น เป็นสัญญาใจและเป็นใจที่ผูกพัน เป็นใจที่ศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งนั้นอยู่เต็มเปี่ยม จึงจะเกิดความเพียรตามมา เปรียบได้กับนักวิจัยที่ศรัทธาและเชื่อมั่นในแนวคิดแนวปฏิบัติของงานวิจัย เพื่อค้นหาความจริง ซึ่งอาจมีมากน้อยต่างกัน ไม่มีใครสามารถบอกได้ นอกจากตัวนักวิจัยเองและผลของงานที่เกิดขึ้นจริงเป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณชน การมีใจรัก ถือว่าสำคัญมาก ไม่ใช่ทำใจให้รักเพื่ออะไรสักอย่าง หรือ ห้ามใจไม่ให้รัก มันก็ยากยิ่งพอๆ กัน หากไม่ได้เกิดจากความรักรักความศรัทธาของจริงๆ ฝืนทำไปก็จะเป็นเรื่องทุกข์ทรมาน แม้จะได้บางสิ่งที่มุ่งหวังแล้วก็ตาม **๒) วิริยะ** คือ ความมุ่งมั่นทุ่มเท เป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้และทำให้เข้าถึงแก่นแท้ของสิ่งนั้นเรื่องนั้น ถ้าหากกระทำก็จะทำงานเชี่ยวชาญจนเป็นผู้รู้ ถ้าหากศึกษาก็จะศึกษาให้รู้จนถึงรากเหง้าของเรื่องราว นั้นๆ ดังนั้น คำว่า "วิริยะ" จึงหมายถึงความเพียรพยายามอย่างสูงที่จะทำตามฉันทะหรือศรัทธาของตัวเอง หากไม่มีความเพียรแล้วก็อนุমানได้ว่าเรามีฉันทะหลอกๆ หรือศรัทธาหลอกๆ ดังนั้น จึงต้องมีใจรักในสิ่งที่ทำ อันเป็นศรัทธาสูงสุด วิริยะนี้มากคู่กับความอดทนอดกลั้น เป็นความรู้สึกละเมื่อยล้าต่อปัญหาและมีความหวังที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง โดยมีศรัทธาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ นำใจและเตือนใจ ความอดทนเป็นเครื่องมือสำหรับคนใจเย็นและใจงามด้วย ไม่มูทะลุจุดันรบเร้าและรุ่มร้อน เพราะมันจะทำให้มีโอกาสผิดพลาดได้ง่าย หรือสูญเสียความอดทนในที่สุด ดังนั้น ความวิริยะอุตสาหะ จึงเป็นวิถีทางของบุคคลที่หาญกล้าและท้าวต่ออุปสรรคใดๆ ทั้งหมด **๓) จิตตะ** คือ ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ เมื่อมีใจที่จดจ่อแล้วก็จะเกิดความรอบคอบตาม การมีใจที่จดจ่อต่อสิ่งที่คิดที่ทำการและรับผิดชอบแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการเรียนหรือการทำงานก็ตาม ทุกอย่างก็จะดีขึ้นไปเอง จะมีความรอบรู้มากขึ้นเรื่อยๆ ด้วยใจที่จดจ่อตั้งมั่นและใฝ่เรียนรู้ของเรา เมื่อมีความรอบรู้มากขึ้นก็จะเกิดความรอบคอบตามมา เมื่อมีความรอบคอบแล้วการตัดสินใจทำอะไรก็จะเกิดความผิดพลาดน้อยตามไปด้วย ความรอบคอบจะดำรงอยู่คู่กับความรอบรู้ และยังต้องอาศัยความดีงามเป็นเครื่องเตือนสติด้วย จึงจะสามารถใช้จิตพินิจพิจารณาและตรึกตรองในเนื้อแท้ของสิ่งต่างๆ นั้นได้อย่างเหมาะสม เพราะความดีงามตามแบบอย่างของคุณธรรมตามหลักศาสนาและจริยธรรมของสังคม นั้นเป็นสิ่งเดียวที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข และ **๔) วิมังสา** คือ การทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา อันเกิดจากการมีใจรัก (ฉันทะ) แล้วทำด้วยความมุ่งมั่น (วิริยะ) อย่างใจจดใจจ่อและรับผิดชอบ (จิตตะ) โดยใช้วิจรรย์ญาณอย่างรอบรู้และรอบคอบ จึงนำไปสู่การทบทวนตัวเอง และทบทวนองค์กรหรือทบทวนขบวนการ ทบทวนในสิ่งที่ได้คิดสิ่งได้ทำผ่านมาว่าเกิดผลดีผลเสียอย่างไร ทั้งที่เป็นเรื่องส่วนตัวของเราเองและเป็นเรื่องที่ร่วมคิดร่วมทำกับคนอื่น เพื่อปรับปรุงปรับแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

เมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิดและทฤษฎีของชาวตะวันตก ก็พบว่า อิทธิบาทธรรม ๔ ประการดังกล่าว สอดคล้องกับวงจรคุณภาพ (PDCA) นั่นเพราะ P- (Plan) คือ การวางแผนโดยมีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย แผนงาน/กระบวนการ/วิธีการระยะเวลา บุคคลากรทรัพยากร/อุปกรณ์/

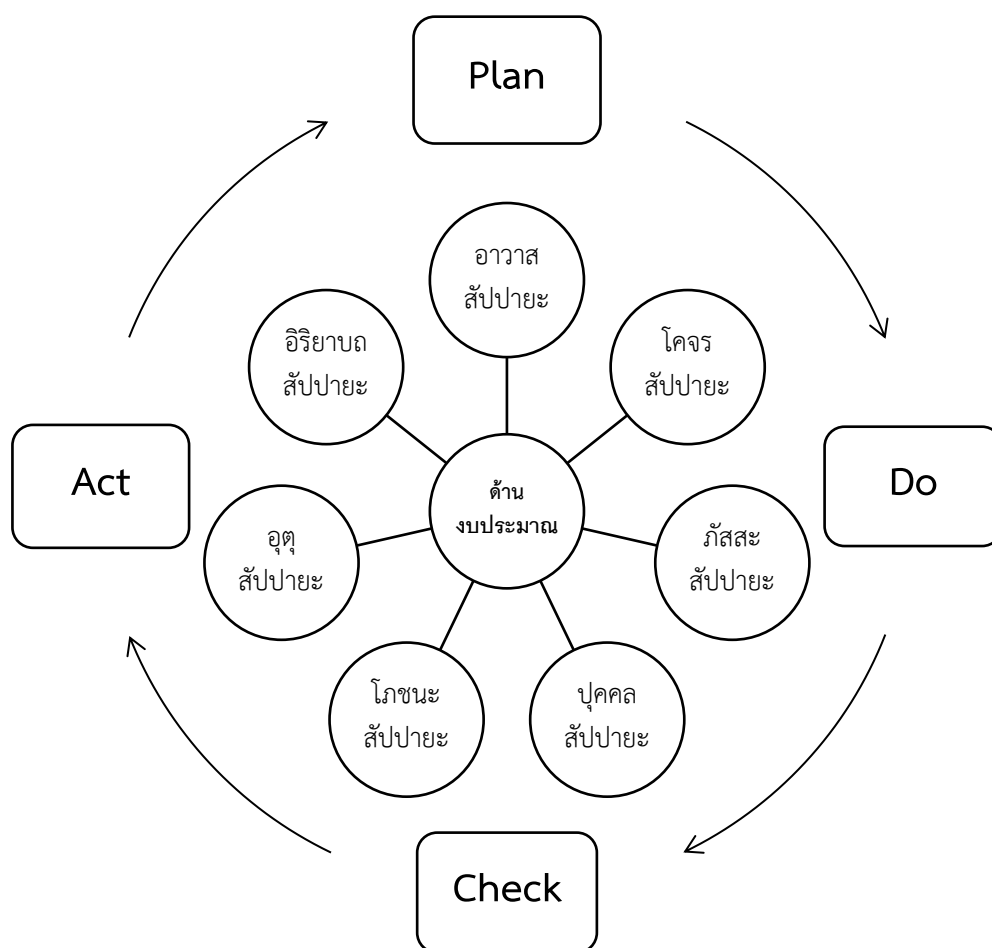
เครื่องมือ และงบประมาณ ทุกการวางแผนล้วนแต่ต้องเริ่มมาจาก "ฉันทะ" ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น เช่น ถ้าจะลงทุนลงแรงทำงานสักอย่างให้สำเร็จ ก็ควรมีความชอบและรักที่จะทำจริงๆ จึงจะประสบความสำเร็จได้ เป็นต้น D-(Do) คือ การปฏิบัติงานมีความเข้าใจ และทำตามแผนงานที่วางไว้ ลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง หรือเรียกว่าต้องมี "วิริยะ" คือ ความพากเพียร C-(Check) คือ การตรวจสอบมีการติดตามผลและความก้าวหน้าของงานเก็บสถิติเพื่อเป็นข้อมูลในการประเมิน และเปรียบเทียบกับแผนงานที่วางไว้ หรือ "จิตตะ" อันหมายถึง ความไม่ทอดทิ้งสิ่งนั้นไปจากความรู้สึกของตัว และ A-(Act) คือ การดำเนินการนำผลของการปฏิบัติงาน พร้อมข้อมูลทางสถิติ มาประเมินผล หรือ "วิมังสา" หมายถึง ความสอดส่องในเหตุและผลแห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไปตลอดเวลา และนำไปปรับปรุงแก้ไขสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไปนั่นเอง

#### ๔.๓.๒ นำเสนอรูปแบบพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานงบประมาณตามหลักพุทธวิธี

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) วิเคราะห์แล้วพบว่า เรื่องงบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ด้านกายภาพ เกี่ยวกับห้องพุทธธรรม และสถานที่ที่ไม่สามารถรองรับจำนวนนักเรียนได้อย่างเพียงพอ นั้น เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องไม่ควรเพิกเฉย เพราะเรื่องของอาคารสถานที่ ห้องเรียน ห้องพุทธธรรม เป็นสภาพแวดล้อมเบื้องต้นที่จะทำให้ นักเรียนสามารถซึมซับความเป็นวิถีพุทธได้จากสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว สำหรับแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้น ประกอบด้วย ๑) ดำเนินการตามขั้นตอนการบริหารจัดการวงจรคุณภาพ (PDCA) ๒) บ้าน วัด โรงเรียน ควรประสานงานกัน กำหนดแผนนโยบายร่วมกัน ๓) ระดมทุนปัจจัยในการปรับปรุงสถานที่และจัดสร้างห้องพุทธธรรม ๔) ตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนววิถีพุทธ ๕) สร้างความเข้าใจในการวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบวิถีพุทธ และ ๖) จัดอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามหลักสัปปายะ ๗

จากสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่ค้นพบจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) รวมถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้ให้แนวทางในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธหลายประการ ผู้วิจัยจึงขอสรุปวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เชื่อมโยงประกอบเข้ากับแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมเป็นรูปแบบขั้นต้น (Basic Model) โดยรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ด้านงบประมาณนั้น ควรดำเนินการตามหลักสัปปายะ ๗ ประการ ซึ่งประกอบด้วย ๑) อาวาสสัปปายะ อยู่ในที่ซึ่งเหมาะสม เช่น ไม่พลุกพล่านจอแจ ๒) โคจรสัปปายะ มีความสะดวกในการสัญจร เดินทาง

ไปมาได้ ไม่ใกล้ไม่ไกลนักและเป็นสถานที่ที่เหมาะสมแก่การไป๓) ภัตตาคาร อยู่ในที่ที่พูดคุยเหมาะสม  
กัน ได้แก่ การพูดแต่สิ่งที่ดีๆ มีประโยชน์ พูดแต่พอประมาณ ๔) บุคคลสัปปายะ อยู่ในในที่บุคคล  
เหมาะสม เช่น มีท่านผู้ทรงคุณธรรม ทรงภูมิปัญญาเป็นที่ปรึกษาเหมาะใจ ๕) โภชนาสัปปายะ อยู่ในที่  
มีอาหารที่เหมาะสม เช่น ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ รับประทานไม่ยาก ๖) อุตุสัปปายะ อยู่ใน  
ที่ที่ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น และ  
๗) อิริยาบถ สัปปายะ อยู่ในที่มีอิริยาบถที่เหมาะสม เช่น การยืน การนั่ง การนอน ตลอดจนมีการ  
เคลื่อนไหวที่พอดี ซึ่งทั้ง ๗ ประการนี้ จะเป็นแนวทางในการจัดอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม  
ภายในโรงเรียนให้เหมาะสมกับการดำเนินการตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธได้เป็นอย่างดี ซึ่งผู้วิจัยได้  
สรุปเป็นรูปแบบขั้นต้น เพื่อนำไปสู่กระบวนการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)  
ในลำดับต่อไปดังนี้



แผนภาพที่ ๔.๒ รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
ด้านงบประมาณ

จากรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธใน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านงบประมาณ ตามแผนภาพที่ ๔.๒ ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ขึ้นเป็นรูปแบบเบื้องต้น (Basic Model) ด้านงบประมาณ อธิบายได้ว่า ของโรงเรียนเป็นประตูบานแรกที่จะนำไปสู่ กระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางวิถีพุทธ ผู้เรียนสามารถซึมซับได้ด้วยอินทรีย์ทั้ง ๖ นั่นคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เพราะจะทำให้ผู้เรียนมีการจดจำ มีความสนิทสนม และคุ้นเคยกับสิ่งที่ได้สัมผัสด้วย อินทรีย์เหล่านี้ จนเกิดเป็นนิสัยสืบต่อไป ดังนั้น เรื่องของสิ่งแวดล้อมจึงเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญ ไม่น้อยกว่าเรื่องอื่นๆ โดยเฉพาะการจัดให้เป็นไปตามแนวของวิถีพุทธอย่างแท้จริง

การบริหารงบประมาณ จึงได้นำหลักสัปปายะ ๗ ซึ่งมีความเหมาะสมแก่การเรียนรู้และการพัฒนาสู่ปัญญา มาประยุกต์ใช้ ประการแรก คือ อาวาสสัปปายะ มีสถานที่ที่เหมาะสม จัดพื้นที่ งบประมาณพื้นที่ให้มีความกว้างขวาง ไม่แออัด และมีความสงบ ไม่มีสิ่งรบกวนอื่นใด โดยเฉพาะเสียง ซึ่งจะทำให้เกิดผลเสียแก่สมาธิและการเรียนรู้ต่างๆ โคจรสัปปายะ มีพื้นที่สัญจรไปมาได้สะดวก เมื่อต้องการสิ่งใดก็สามารถจัดหาได้โดยง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อนเกินไป ทั้งในงบประมาณเรื่องของ อุปกรณ์การเรียน อาหาร หรือบุคลากร เป็นต้น ภัตตสัปปายะ มีการสนทนาด้วยเรื่องที่เป็นประโยชน์ ซึ่งกันและกัน เช่น การจัดงบประมาณให้มีป้ายสุภาภิต ป้ายคำขวัญ ซึ่งจะเป็นจุดหนึ่งนำไปสู่การ สนทนาที่เป็นประโยชน์นั่นเอง บุคคลสัปปายะ อยู่ในที่มีบุคคลที่ดี มีความรู้มีความสามารถ ซึ่งได้แก่ ครู บุคลากรของโรงเรียน ซึ่งจะเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียนได้ค่อนข้างมาก โภชนสัปปายะ มีอาหาร ที่ดี มีประโยชน์กับร่างกาย ดีทั้งและค่าใช้จ่ายอื่นๆ เช่น จัดให้มีงบประมาณโครงการอาหารกลางวัน สำหรับนักเรียน ปูรองอาหารถูกสุขลักษณะ และเลือกประกอบอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายและ เหมาะสมกับวัยเรียน เป็นต้น อุตุสัปปายะ มีสภาพอากาศที่เหมาะสม คือ จัดงบประมาณให้มีสภาพ อากาศที่เหมาะสม ความโปร่งโล่ง สบาย ไม่ร้อน หรือที่บอบจนเกินไป และประการสุดท้าย อิริยาบถสัปปายะ มีที่สำหรับอิริยาบถต่างๆ เช่น การยืน การนั่ง การนอน ตลอดจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี ได้แก่ การจัดโต๊ะ เก้าอี้ หรืออุปกรณ์ออกกำลังกายที่เหมาะสม ไม่ผาดโผนจนเกินไป ซึ่งอาจทำให้ได้รับ อันตราย ควรมีงบประมาณจัดซุ้ม จัดศาลา ที่มีความร่มเย็นเป็นที่พักผ่อนและผ่อนคลายอิริยาบถจาก การเรียนได้

สิ่งสำคัญที่จะทำให้การบริหารงบประมาณ ให้มีความสมบูรณ์แบบ กลายเป็น แหล่งเรียนรู้วิถี พุทธได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นบ้าน (ชุมชน) วัด โรงเรียน รวมถึง หน่วยงานภาครัฐและเอกชน เข้ามาร่วมด้วยช่วยกัน จึงจะสามารถดำเนินการให้สำเร็จตาม วัตถุประสงค์

#### ๔.๓.๓ นำเสนอรูปแบบพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานบุคคลตามหลักพุทธวิธี จากการสัมภาษณ์ มีประเด็นดังนี้

การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์จากการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ด้านต่างๆ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในแต่ละด้าน จะเกี่ยวข้องกับบุคลากร ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการบริหารจัดการ เพื่อที่จะทำให้แผนงานสามารถขับเคลื่อนไปได้ ซึ่งประเด็นปัญหา ได้แก่ บุคลากรบางกลุ่มยังไม่เห็นความสำคัญและไม่ค่อยให้ความร่วมมือ ขาดความสนใจที่จะให้ความสำคัญกับเรื่องวิถีพุทธ รวมถึงความตระหนักในเรื่องของความประพฤติให้มาก ทั้งทางกาย วาจา ใจ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี และที่สำคัญประการหนึ่ง คือ นักเรียนไม่สามารถนำเอาหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้ เพราะคิดว่าหลักธรรมเกี่ยวข้องกับวัดและพระเท่านั้น นั้นแสดงให้เห็นว่า ครูไม่สามารถที่จะถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมให้นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ทั้งนี้อาจเพราะครูและบุคลากรของโรงเรียนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง จึงไม่สามารถที่จะถ่ายทอดและนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ผู้วิจัยได้นำประเด็นปัญหาดังกล่าว ไปสู่การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) พบว่า ครูและบุคลากรส่วนใหญ่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนได้ และกระบวนการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมให้กับผู้เรียนนั้น ทำได้เพียงให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และจดจำได้ แต่การที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันนั้น ยังไม่สามารถทำให้เกิดผลสำเร็จได้อย่างแท้จริง เนื่องจากครูและบุคลากรเอง ไม่มีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมได้อย่างแท้จริง ลึกซึ้ง ซึ่งกระบวนการแก้ไขเบื้องต้นคือ นิมนต์พระสงฆ์เข้ามาบรรยายให้ความรู้และอบรมผู้เรียนบ้างเป็นครั้งคราว และค่อยๆ สอดแทรกเข้าไปในกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติ เป็นกรณีตัวอย่างให้กับผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งยังต้องมีการส่งเสริมและพัฒนาต่อไป

จากผลการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ประเด็นปัญหาดังกล่าว นำไปสู่การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานบุคคล ซึ่งเพิ่มเติมจากการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ทั้ง ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านวิชาการ ๒) ด้านงบประมาณ ๓) ด้านการบริหารงานบุคคล ๔) ด้านการบริหารงานทั่วไป ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร พอสรุปความได้ว่า การพัฒนาบุคลากร เป็นเรื่องที่มีความสำคัญที่สุดเรื่องหนึ่ง เพราะบุคลากรเปรียบเสมือนกลไกและฟันเฟืองสำคัญที่จะทำให้การบริหารจัดการดำเนินไปตามแผนงานหรือนโยบายที่วางไว้ได้อย่างต่อเนื่อง และนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ มีโรงเรียนหลายแห่งได้กำหนดการพัฒนาบุคลากรขึ้นเป็นแผนยุทธศาสตร์ของโรงเรียน และโรงเรียน

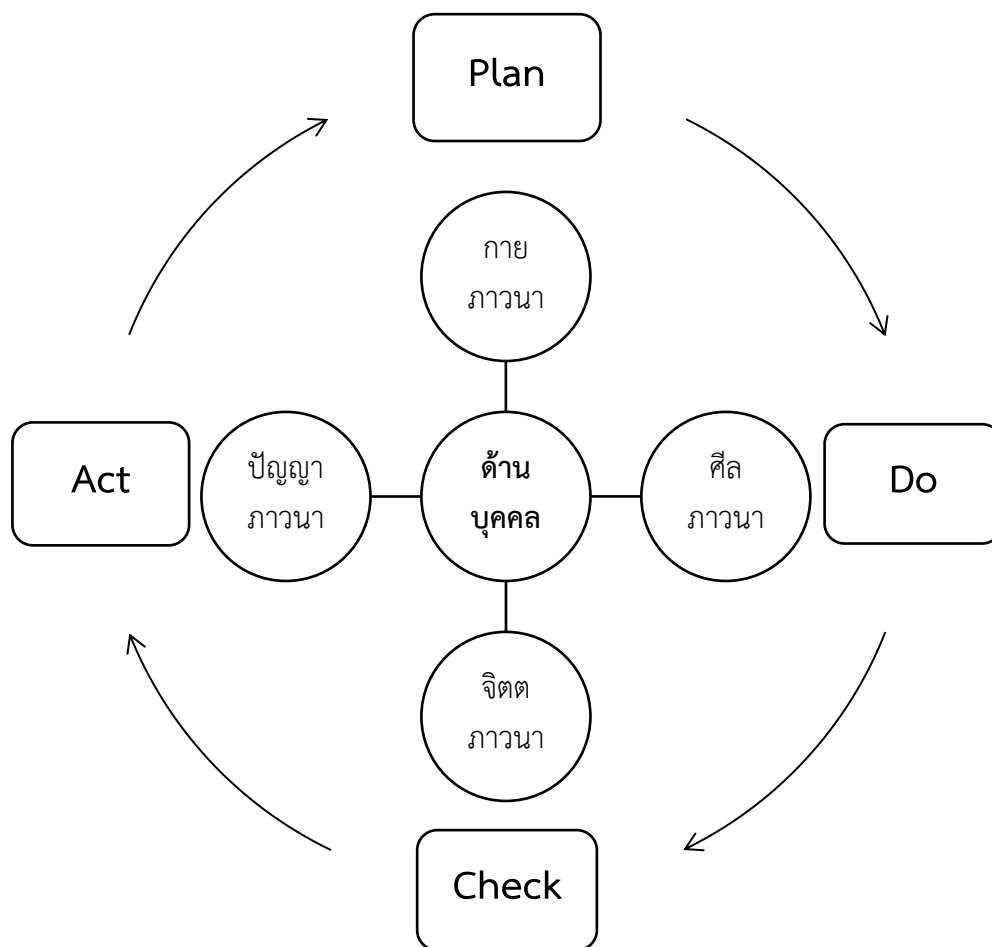


บางแห่งได้กำหนดกิจกรรมประจำสำหรับพัฒนาบุคลากรของโรงเรียน เช่น จัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรมสำหรับบุคลากร การสนทนาธรรมกับผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญหลักพุทธธรรม สัมมนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับโรงเรียนวิถิปุทธด้วยกัน เป็นต้น เพื่อเพิ่มศักยภาพในการเรียนรู้ ประสบการณ์ และการถ่ายทอดสู่ผู้เรียนต่อไป

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) วิเคราะห์แล้วพบว่า ด้านการบริหารงานบุคคล เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เมื่อบุคลากร ซึ่งได้แก่ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนทุกคน เปรียบเสมือนครูผู้ให้ความรู้และเป็นแบบอย่างสำหรับผู้เรียนโดยตรง แม้ว่าจะไม่ได้สอนในชั้นเรียนหรือห้องเรียนก็ตาม เพราะการถ่ายทอดความรู้นั้น ควร “สอนให้รู้ ให้ทำ ดู อยู่ให้เป็น” จึงจะถือว่าประสบความสำเร็จในการสอน และในการบริหารจัดการก็เช่นเดียวกัน บุคลากร เป็นตัวแปรสำคัญที่จะทำให้ประสบความสำเร็จได้ ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้น ประกอบด้วย ๑) กำหนดแผนการพัฒนาบุคลากรอย่างชัดเจน ๒) จัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากร (เพิ่มเติมทักษะ) ๓) สัมมนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการเรียนรู้ ๔) สนทนาหรือสอบถามผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ ๕) ติดตามและประเมินผลจากการจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากร และ ๖) บูรณาการหลักภavana ๔

จากสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิปุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่ค้นพบจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) รวมถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้ให้แนวทางในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิปุทธหลายประการ ผู้วิจัยจึงขอสรุปวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิปุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เชื่อมโยงประกอบเข้ากับแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมเป็นรูปแบบขั้นต้น (Basic Model) โดยรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิปุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานบุคคลนั้น ตามหลักการในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ควรก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ตัวผู้เรียน ควรเกิดจากความต้องการของครูและบุคลากรทางการศึกษา ควรมุ่งเน้นลักษณะการพัฒนาโดยมีโรงเรียนเป็นฐาน (SBD) (Site Based Development หรือ School Based Development) ควรมีหลากหลายรูปแบบให้เลือกตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล ควรสอดคล้องกับภารกิจและหน้าที่ที่ปฏิบัติของครูและบุคลากรทางการศึกษา ควรดำเนินการในรูปของเครือข่ายกระจายทั่วประเทศ ควรสอดคล้องกับนโยบายและข้อกำหนดของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และควรกระทำอย่างทั่วถึงและครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั้งในและนอกกระทรวงศึกษาธิการ ภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณ ซึ่งเน้นในเรื่องของวิชาการและการบริหารโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ โดยการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิปุทธนั้น ควรประยุกต์เอาหลักพุทธธรรมเข้ามาสอดแทรกเพิ่มเติมในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนด้วย ในส่วนของครูและบุคลากรของโรงเรียนจึงจำเป็นต้องพัฒนาความรู้

และทักษะการถ่ายทอดพุทธธรรมสู่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีความรู้ชัดและเข้าใจอย่างถ่องแท้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในจริงในชีวิตประจำวัน โดยอาศัยการพัฒนาบุคคลด้วยหลักพุทธธรรม (ภavana ๔) ควบคู่ไปกับการบริหารจัดการตามหลักวงจรคุณภาพ (PDCA) ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปเป็นรูปแบบขั้นต้น เพื่อนำไปสู่กระบวนการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ในลำดับต่อไปดังนี้



แผนภาพที่ ๔.๓ รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
ด้านการบริหารงานบุคคลตามหลักพุทธวิธี

จากรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานบุคคล ตามแผนภาพที่ ๔.๓ ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ขึ้นเป็นรูปแบบเบื้องต้น (Basic Model) อธิบายได้ว่า การพัฒนาบุคลากร เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะบุคลากรที่เป็นครูและบุคลากรของโรงเรียน ซึ่งจะเป็นบุคคลต้นแบบและถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน

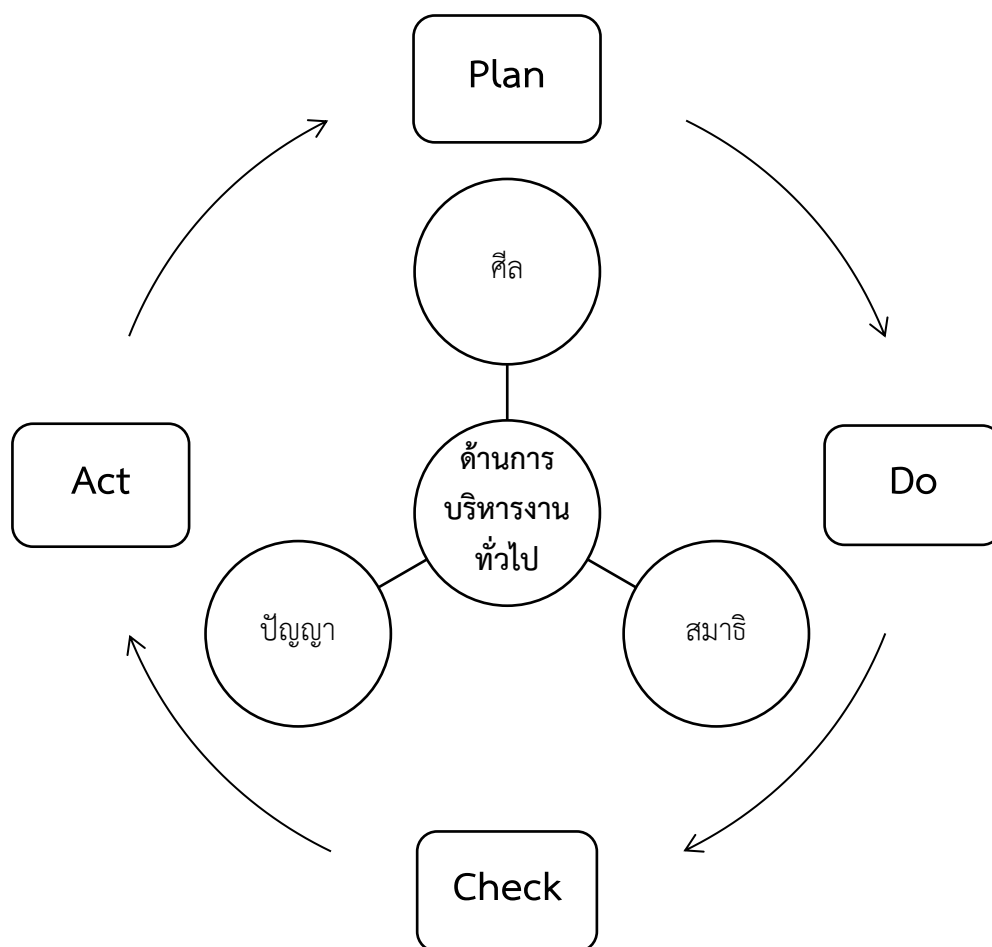
ซึ่งเป็นเยาวชนของชุมชน สังคม และอนาคตของประเทศ ไม่ใช่แค่เพียงความรู้ทางวิชาการเท่านั้น แต่ประสบการณ์ที่จะนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ครูเป็นบุคคลหนึ่งที่สามารถถ่ายทอดประสบการณ์เหล่านั้น ผ่านการเรียนการสอนและกิจกรรมที่เป็นพื้นฐานวิถีชีวิตให้กับผู้เรียนได้อย่างดีเยี่ยม

ดังนั้น การพัฒนาครูและบุคลากรของโรงเรียนจึงมีความสำคัญมาก การพัฒนาบุคลากรตามหลักพุทธธรรม จึงเป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการพัฒนาบุคลากร โดยใช้หลักภavana ๔ ซึ่งเป็นหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคน ด้วยการพัฒนาทางกายเพื่อให้เกิดการเจริญงอกงามในอินทรีย์ ๕ หรือ ทวาร ๕ ได้แก่ ช่องทางการติดต่อสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ คือ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง การพัฒนาทางกายจึงเป็นการส่งเสริมให้ความสัมพันธ์ทั้ง ๕ ทางเป็นไปอย่างปกติ ไม่เป็นโทษ ไม่มีพิษภัยอันตราย เช่น รู้จักสัมพันธ์ทางตา เลือกรับเอาสิ่งดีมีประโยชน์จากการเห็นทางตามาใช้ รู้จักสัมพันธ์ทางหู เลือกรับฟังสิ่งดีมีประโยชน์ ไม่รับฟังสิ่งเลวร้ายเข้ามา เป็นต้น (กายภavana) และให้มีการเรียนรู้ด้านพฤติกรรมหรือการเรียนรู้ทักษะทางสังคมที่จะทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้ออาทรพร้อมที่จะให้กำลังใจและให้อภัยแก่กัน การระมัดระวังคำพูด ระมัดระวังการกระทำ ที่จะไม่เบียดเบียนใคร หากมีการกระทบกระทั่งกันบ้างก็มีสติกำกับที่จะไม่ให้เกินเลยไปจนกระทบกระทั่งให้แตกทำลายความสัมพันธ์ระหว่างกัน การสำรวมระวังทั้งทางคำพูดและการกระทำ การยอมรับสำนึกผิด การให้อภัยกัน ก่อให้เกิดพัฒนาการทางด้านพฤติกรรมไม่ให้เป็นมลภาวะเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น (ศีลภavana) พร้อมทั้งต้องฝึกฝนการเรียนรู้ทางด้านจิตใจ ที่ต้องเผชิญสถานการณ์จริงจากการทำงาน ทำให้ต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจ ความขยันหมั่นเพียรกระทำอย่างต่อเนื่องไม่ทอดทิ้ง มีความอดทน ทั้งต่อภาระงาน และทั้งต่อคนและสถานการณ์ที่เข้ามา นอกจากนี้ยังหมายถึงการเจริญงอกงามของคุณความดีหรือคุณธรรมในจิตใจ อันนำไปสู่ภาวะความสุขสดชื่น แจ่มใสผ่องใสในจิตใจ ตั้งมั่นเป็นสมาธิ (จิตตภavana) และนำเอาการเรียนรู้ที่มาจากกระบวนการสังเกต สำรวจ การคิดการพิจารณา ไตร่ตรอง การตัดสินใจอย่างเป็นเหตุเป็นผลเป็นระบบ นำไปสู่ภาวะที่ออกจากปัญหา นำออกจากทุกข์ นำไปสู่ภาวะที่ดั่งงามเป็นบุญกุศล การเรียนรู้ทางปัญญาเริ่มจากการเรียนความรู้จากหลักธรรม คำสอน ข้อมูล ข้อเท็จจริง การจดจำ การจับประเด็น การแยกแยะ การจัดหมวดหมู่ อันเป็นปัญญาขั้นรู้จำ และพัฒนาขึ้นไปสู่ปัญญาขั้นรู้คิด อันเกิดจากการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ การคิดเชื่อมโยงเหตุปัจจัย และพัฒนาไปสู่ปัญญาขั้นรู้แจ้งที่ทำให้แสวงหาทางออกจากปัญหาได้ ตลอดจนปัญญาที่ก่อเกิดจากการลงมือปฏิบัติ รู้จักติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น นำสู่การสั่งสมเป็นประสบการณ์และปรีชาญาณรู้แจ้งในเรื่องนั้นๆ (ปัญญาภavana)

**๔.๓.๔ นำเสนอรูปแบบพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัด  
ประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานทั่วไปตามหลักพุทธวิธี**

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) วิเคราะห์แล้วพบว่า ด้านการบริหารงานทั่วไป เป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก เพราะการตรวจสอบประเมินผลจะเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่การพัฒนา แม้ว่าเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลจะไม่สามารถทำได้อย่างชัดเจน จึงจำเป็นต้องใช้การสังเกต สอบถาม และสนทนา เป็นต้น ในการประเมินผล ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้น ประกอบด้วย ๑) ควรกำหนดหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับวิถีพุทธ ๒) ผู้บริหาร ครู และบุคลากรของโรงเรียน ควรเป็นต้นแบบในการเรียนรู้ที่ดี ๓) พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอย่างแท้จริง ๔) เน้นการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน ๕) พัฒนากระบวนการตรวจสอบประเมินผล ให้มีความชัดเจน ๖) จัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา และ ๗) บูรณาการหลักพุทธธรรม

จากสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่ค้นพบจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) รวมถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้ให้แนวทางในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธหลายประการ ผู้วิจัยจึงขอสรุปวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เชื่อมโยงประกอบเข้ากับแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมเป็นรูปแบบขั้นต้น (Basic Model) โดยรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานทั่วไปนั้น โรงเรียนมีบุคคลสำคัญ คือ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรของโรงเรียน ที่เป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียน โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการการเรียนการสอน แต่เป็นการทำให้ดู อยู่ให้เห็น ผู้เรียนก็จะเรียนรู้และจดจำได้ง่ายกว่าการสอนในชั้นเรียน แต่การเรียนการสอนเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องให้ดำเนินไปตามหลักสูตรที่กำหนด โดยการเรียนการสอนตามแนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธนั้น เป็นการเรียนการสอนที่สอดแทรกหลักธรรม ประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอน จัดเข้าในกิจกรรมการเรียนรู้ของแต่ละรายวิชา ซึ่งประเด็นไม่ได้อยู่ที่ว่าผู้เรียนจะสามารถจำได้ หรือเข้าใจมากน้อยเพียงใด แต่ประเด็นอยู่ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างไร ดังนั้น การเรียนการสอนจึงไม่ได้เน้นที่ควรเรียนภายในห้องเรียนเท่านั้น การจัดการเรียนการสอนให้เกิดการเรียนรู้นอกพื้นที่ เช่น ในชุมชน ในวัด เป็นต้น เป็นสถานที่ที่เหมาะสมในการนำไปสู่การประยุกต์ใช้ได้จริงและควรประสานความร่วมมือกับวัด ในการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระพระพุทธศาสนา และกิจกรรมอื่นๆ รวมถึงการบูรณาการหลักพุทธธรรม เน้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ กิน อยู่ ดู เป็น สร้างประโยชน์ให้กับตนเองและสังคม ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปเป็นรูปแบบขั้นต้นเพื่อนำไปสู่กระบวนการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ในลำดับต่อไปดังนี้



แผนภาพที่ ๔.๔ รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
ด้านการบริหารงานทั่วไป

จากรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานทั่วไป ตามแผนภาพที่ ๔.๔ ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ขึ้นเป็นรูปแบบเบื้องต้น (Basic Model) อธิบายได้ว่า ด้านการบริหารงานทั่วไปในโรงเรียนวิถิพุทธนั้น จะเน้นการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เป็นการสอนที่ผู้เรียนต้องลงมือปฏิบัติสิ่งที่เรียนด้วยตนเองอย่างแท้จริง และใช้ปัญญารู้จักคิดพิจารณาฝึกฝน จนสามารถกำหนดรู้สามัญลักษณะ สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมทางกาย ทางวาจา ทางใจ และแยกแยะได้ว่าสิ่งใดดีสิ่งใดชั่ว จนสามารถกำหนดข้อควบคุมพฤติกรรมให้ผู้เรียนส่วนในการปฏิบัตินักเรียนต้องปฏิบัติด้วยตนเอง วิธีสอนนี้ครูจะเป็นผู้ประทับประคองชี้จุดสำคัญ การสอนแบบไตรสิกขา สรุปลงเป็นกระบวนการเรียนรู้ โดยขั้นตอนการเรียนรู้ที่ควรพึงพิงครู ผู้เรียนต้องเรียนตามแบบของรายวิชานั้นๆ ลงมือฝึกปฏิบัติตามหลักการทฤษฎีเลียนแบบครู เป็นขั้นศีล ที่ควร

ศึกษาข้อมูล ข้อเท็จจริง ทฤษฎี หลักการ หลังจากนั้น ผู้เรียนจะเริ่มสร้างรูปแบบการคิดของตนเอง โดยอาศัยแนวหลักการทฤษฎีที่เรียนรู้จากภายนอก เข้าไปสู่การคิด วิเคราะห์ ทบทวน ลงมือฝึกปฏิบัติ ฝึกฝนให้คล่องแคล่วโดยอัตโนมัติ วางแผน สร้างโครงการ โครงการงาน เพื่อการค้นหาคำตอบด้วยตนเอง ถือเป็นขั้นสมาธิ และสุดท้าย ผู้เรียนใช้ความคิดในการสร้างรูปแบบใหม่ๆ สร้างสรรค์ชิ้นงาน ผลงานใหม่ๆ ด้วยความคิด ด้วยปัญญาของตนเอง ถือเป็นการเรียนรู้ที่แท้จริงและเป็นการเรียนรู้ที่บูรณาการ เข้าด้วยกัน ระหว่างความรู้รอบและรู้ลึกจากการรับข้อมูลแหล่งความรู้ภายนอกตัวผู้เรียน (ปรโตโมสะ) ความรู้รอบและรู้ลึกจากการคิด กระบวนการทำงานของจิตภายในตัวผู้เรียน (โยนิโสมนสิการ) และความรู้รอบและรู้ลึกจากการลงมือปฏิบัติ (ภาวนามยปัญญา)

#### ๔.๔. สันทนาการกลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ นั้น ผู้วิจัยได้เชิญผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๑๐ รูปหรือคน เพื่อมาสนทนาในประเด็นคำถามต่างๆ เพื่อพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์สำหรับรายงานผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ประกอบด้วย

ประเด็นคำถาม ท่านคิดว่าพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อประโยชน์เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

(๑) แนวทางการบริหารงานวิชาการเชิงพัฒนาซึ่งมีสาระสำคัญ หลักสูตรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ แบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบ ตรวจสอบดูเนื้อหาว่าสอดคล้องกับหลักสูตรเพียงใดการเพิ่มเติมเนื้อหากระทำโดยผู้สอนตามความเหมาะสมกับยุคสมัยนั้นๆ ประมวลการสอนควรมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม ข้อสอบวิชาต่างๆ ต้องออกให้ครอบคลุมเนื้อหาและให้สอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตร การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร สำหรับหลักสูตรเมื่อใช้ระยะเวลาหนึ่ง ก็จะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมและทันสมัยอยู่เสมอหรืออาจปรับปรุงอยู่ตลอดเวลาก็ได้<sup>๑๙</sup>

(๒) ให้เกิดประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ ได้อย่างคล่องตัว สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน โรงเรียนและท้องถิ่น เพื่อให้หลักสูตรธรรมศึกษาได้มาตรฐานและมีคุณภาพโดยมีระบบการประกันคุณภาพและประเมินคุณภาพภายในโรงเรียน เพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการ

<sup>๑๙</sup> สันทนาการกลุ่มเฉพาะ พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดนนทบุรี, ประธานกรรมการหลักสูตร พศ.ด., สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

เรียนรู้ด้วยตนเองให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น เพื่อให้การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้ประสานความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจากนักเรียน ผู้ปกครอง องค์กรและหน่วยงานอื่นๆ<sup>๒๐๐</sup>

(๓) หลักสูตรเป็นภาระหน้าที่สำคัญอย่างยิ่งของพระสอน ผู้บริหารที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโดยตรง และเกี่ยวข้องกับงานทุกงานภายในโรงเรียน เช่น การจัดบุคลากร ครูพระเข้าสอน การจัดทำแผนการเรียนการสอน การจัดทำตารางการเรียนการสอน การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร การวัดและประเมินผล การเรียนการสอน เป็นต้น<sup>๒๐๑</sup>

(๔) ซึ่งประกอบด้วยการวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ เป็นการวางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการล่วงหน้าเกี่ยวกับการเรียนการสอน การจัดทำดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอนธรรมศึกษา เพื่อให้การสอนในสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดี และสามารถปฏิบัติได้ จึงต้องมีการจัดเกี่ยวกับการเรียนการสอน การจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และการส่งเสริมการจัดหลักสูตร และโปรแกรมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และคุณภาพ การวัดและประเมินผล เพื่อใช้เป็นเครื่องมือตรวจสอบและวิเคราะห์ผลการเรียน<sup>๒๐๒</sup>

(๕) การวัด เป็นกระบวนการที่กำหนดจำนวนตัวเลขให้กับวัตถุประสงค์ของหรือบุคคลตามความมุ่งหมายและเปรียบเทียบลักษณะความแตกต่างที่ปรากฏอยู่ในสิ่งที่จะวัดนั้น เช่น การวัดความสามารถของสมองด้านต่างๆ การวัดคุณสมบัติทางกายภาพ เช่น น้ำหนัก ขนาดของวัตถุ ผลที่ได้จากการวัดเป็นจำนวนตัวเลข จุดมุ่งหมายของการวัดผลนั้น เป็นการตรวจสอบการสอนของครูพระ อาจารย์ และการเรียนของผู้เรียน ในด้านการเรียนรู้ คือด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านทักษะปฏิบัติ และด้านเจตคติ<sup>๒๐๓</sup>

(๖) การประเมินผล เป็นการพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับคุณภาพ คุณค่าความจริงและการกระทำ บางที่ขึ้นอยู่กับ การวัดเพียงอย่างเดียว เช่น คะแนนสอบ แต่โดยทั่วไปจะเป็นการรวมการวัด

<sup>๒๐๐</sup>สนทนากลุ่มเฉพาะ พระมหากฤษฏา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร., อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๒๐๑</sup>สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูพิศาลจริยากร, ดร., เจ้าคณะตำบลนาเกลือ เมืองพัทลุง, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๒๐๒</sup>สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูชลธารคุณากร, ดร., เจ้าอาวาสวัดกำแพง จังหวัดชลบุรี, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๒๐๓</sup>สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูพิชิตกิจจาภิวัฒน์, ดร., เจ้าคณะตำบลหัวถนน อำเภอพนสนิม จังหวัดชลบุรี, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

หลายทาง โดยอาศัยข้อมูลหรือรายละเอียดจากการสังเกต การตรวจผลงาน การสัมภาษณ์ หรือการทดสอบประกอบการพิจารณา การประเมินผลแต่ละครั้ง จะประกอบด้วยผลการวัดที่ได้จากกระบวนการต่างๆ เกณฑ์พิจารณา และการตัดสินใจ เป็นการชี้ขาดหรือสรุปผลการเปรียบเทียบผลของการวัดกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้<sup>๒๐๔</sup>

(๗) การบริหารวิชาการ ด้านพุทธิพิสัยเป็นจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่ต้องการมุ่งศึกษาเกี่ยวกับความสามารถทางสมอง หรือทางสติปัญญาของผู้เรียนตามความสามารถความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่าเป็นต้น<sup>๒๐๕</sup>

(๘) การบริหารวิชาการด้านจิตพิสัยเป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ต้องการศึกษาถึงพฤติกรรมทางด้านอารมณ์และสังคม โดยจำแนกออกตามการรับรู้ การตอบสนอง การสร้างค่านิยม การจัดระบบค่านิยม และการสร้างลักษณะนิสัยของบุคคลเป็นต้น<sup>๒๐๖</sup>

(๙) การบริหารวิชาการด้านทักษะพิสัยเป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่มุ่งศึกษาถึงพัฒนาการทางด้านร่างกายของผู้เรียน โดยสังเกตพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างกล้ามเนื้อ ระบบประสาท และความสามารถทางสมองที่มีความสามารถในการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย ได้อย่างคล่องแคล่วว่องไว เป็นผลมาจากการฝึกหัดบ่อยๆ แล้วสามารถทำได้ตัวอย่างรวดเร็ว เป็นการฝึกภาคปฏิบัติของผู้เรียน สำหรับทักษะพิสัยเป็นพฤติกรรมการเรียนรู้ คือการรับรู้ การตระเตรียมความพร้อม การตอบสนองตามแนวทางที่กำหนดได้ ความสามารถด้านกลไก การตอบสนองที่ซับซ้อน ความสามารถในการตัดแปลง และความสามารถในการริเริ่มเป็นต้น<sup>๒๐๗</sup>

**สรุปได้ว่า** ในการจัดการหลักสูตร ต้องส่งเสริมการบริหารวิชาการให้เกิดประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ เพื่อให้โรงเรียนบริหารงานวิชาการได้อย่างคล่องตัว สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน โรงเรียนและท้องถิ่น เพื่อให้โรงเรียนได้มาตรฐานและมีคุณภาพโดยมีระบบการประกันคุณภาพและประเมินคุณภาพภายในโรงเรียน เพื่อให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น เพื่อให้โรงเรียนได้ประสานความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจากนักเรียน ผู้ปกครอง องค์กรและหน่วยงานอื่นๆ การ

<sup>๒๐๔</sup> สทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร. เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๒๐๕</sup> สทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.อนุวัต กระจ่าง, อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๒๐๖</sup> สทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.ยุทธนา ปราณีต, อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

<sup>๒๐๗</sup> สทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.ประเสริฐ ธิลา, อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



วัด เป็นกระบวนการที่กำหนดจำนวนตัวเลขให้กับวัตถุสิ่งของหรือบุคคลตามความมุ่งหมายและเปรียบเทียบลักษณะความแตกต่างที่ปรากฏอยู่ในสิ่งที่จะวัดนั้น

### ๔.๕ องค์ความรู้

๔.๕.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย (Body of Knowledge) จากการวิจัยเรื่อง “พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” โดยนำหลักธรรมมาบูรณาการจัดการหลักการบริหารจนทำให้ผู้วิจัยค้นพบองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้



พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

แผนภาพที่ ๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์สู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ตามตัวชี้วัดในการเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำจากการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้ชีวิตในสังคมมีความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้ง ๓ ด้าน ไปพร้อมๆกันในการบริหารนำนวัตกรรมแนวพุทธมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและส่งเสริมด้านพฤติกรรมและนำหลักธรรมมาบูรณาการการบริหารการเงินให้เกิดประโยชน์และประหยัดที่สุดโดยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สามารถอธิบายได้ ตาม ดังนี้

**ด้านวิชาการ (A=Activity)** อธิบายได้ว่า หลักสูตรสถานศึกษา สอดแทรกและเพิ่มเติมหลักพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จะต้องบูรณาการพุทธธรรมสู่การจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอเพื่อนำสู่การเรียนรู้เข้าใจความจริงจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ทุกสถานที่เน้นหลักสูตรพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา การคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธีสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ กิจกรรมการเรียนการสอนมีการประสานความร่วมมือกับวัด / คณะสงฆ์ ในการจัดการเรียนรู้หลักสูตรและผล การเรียนรู้ที่คาดหวัง โรงเรียนนำนวัตกรรมแนวพุทธมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและส่งเสริมมีการ สัมมนาเสนอแผนการสอนพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกินอยู่ ดู ฟัง เป็น” เป็นฐานการดำเนินชีวิตโดยจัดผ่านกิจกรรมที่ หลากหลายเช่นการกระตุ้นทุกคนให้ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีการยกย่องผู้ทำดีการปลูกฝังศรัทธาค่านิยม ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น เป็นต้น

**ด้านงบประมาณ (B=Benefit)** อธิบายได้ว่า การกำหนดแผนงาน/โครงการของโรงเรียน การรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียนและการอนุมัติการสั่งซื้อ/สั่งจ้างในโรงเรียน นำหลักทฤษฎี มิถรรพมกัตถประโยชน์ มาบูรณาการการบริหารการเงินให้เกิดประโยชน์และประหยัดที่สุด ในการจัดตั้ง งบประมาณ มีการกำหนดพุทธธรรมคุณธรรมไว้ในแผนกลยุทธ์โรงเรียนการบริหารงบประมาณ มีการ จัดสรรเบิกจ่ายงบประมาณและรายงานผลตามปกติ การระดมทรัพยากรและบริหารพัสดุสินทรัพย์ มีการใช้ทรัพยากร การจัดสรรงบประมาณกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนร่วมกับชุมชน การเปิดโอกาสให้ ผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม

**ด้านบุคคล (M=Master)** อธิบายได้ว่า ผู้บริหาร ครู นักเรียน มีคุณลักษณะที่เป็น ต้นแบบให้กับสังคม เช่น ผู้บริหารนำหลักสัปปุริสธรรมมาใช้ในการบริหารผู้สอนเป็นตัวอย่างที่ดีใน ลักษณะ “สอนให้รู้ทำให้ดูอยู่ให้เห็น” อย่างสม่ำเสมอเรียนรู้สู่การปฏิบัติเป็นกัลยาณมิตรกับผู้เรียนมี เมตตาธรรมความอ่อนโยนอดทนอดกลั้นและสร้างเสริมกำลังใจแก่ผู้เรียนอยู่เสมอ นักเรียน โดยจัดผ่าน กิจกรรมที่หลากหลายเช่นการยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงามกระตุ้นทุกคนให้ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีการยก ย่องผู้ทำดีการปลูกฝังศรัทธาค่านิยมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่นผู้เรียนรู้จักคิดมีการฝึกปฏิบัติเสมอๆ ทั้งด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เป็นต้น เป็นแบบอย่างที่ดีในการ ปฏิบัติตนบุคคลากรทุกคนพัฒนาตามหลักไตรสิกขามีคุณลักษณะเป็นผู้มีความรู้พุทธธรรมเป็นอย่างดี

ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบสามารถจัดการเรียนรู้ตามวิถีพุทธและเป็นกัลยาณมิตรมีลักษณะของการเป็นผู้ที่ “สอนให้รู้ทำให้ดูอยู่ให้เห็น” พร้อมจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาได้เป็นอย่างดีศรัทธาในพระพุทธศาสนาละเลิกจากอบายมุขถือศีลห้าเป็นนิมิต्तุดมการณ์ที่จะพัฒนาตนเองและดำเนินชีวิตที่ต้งามเป็นผู้นำและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำความดี

**ด้านการบริหารทั่วไป** (I=Interaction) อธิบายได้ว่า การบริหารทั่วไปในการจัดโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักกัลยาณมิตรแก่กันและกัน ในการปฏิบัติเพื่อการมีมนุษยสัมพันธ์โดยหลักการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทั้งคนและสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นและนำมาปฏิบัติ เพื่อเป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดีอีกด้วย เช่นลักษณะทางกายภาพบรรยากาศสงบเรียบง่ายใกล้ชิดธรรมชาติร่มรื่นใกล้ชิดกับชุมชน สะอาดมีระเบียบทันสมัยมีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอและเป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการวิชาชีพ และคุณธรรมการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธตามองค์ประกอบด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอนด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ปัจจัยรักอันเกิดจากความศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำ ศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งนั้นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้มีความรอบคอบใช้เหตุผล

#### ๔.๕.๒ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากงานวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ โดยให้สอดคล้องการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ นำมาสรุปทั้ง ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านวิชาการ ๒) ด้านงบประมาณ ๓) ด้านการบริหารงานบุคคล ๔) ด้านการบริหารงานทั่วไป มาเป็นแนวทางที่นำมาใช้ในการบริหารผู้บริหารสถานศึกษาได้นำมาจากแนวคิด เทคนิค การบริหารแบบพัฒนาตามกระบวนการ PDCA การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Base Management) SBM และ การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นต้น ผังโครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำดังกล่าวจัดเป็นโครงสร้างการบริหารงานเป็น (Basic Model) ที่ได้จากองค์ความรู้จากการสังเคราะห์งานวิจัยดังแผนภาพที่ ๔.๖ ต่อไปนี้



แผนภาพที่ ๔.๖ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากงานวิจัย

สรุปจากหัวข้อ ๔.๖ สภาพทั่วไปพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ โดยให้สอดคล้องการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ นำมาสรุปทั้ง ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านวิชาการ ๒) ด้านงบประมาณ ๓) ด้านการบริหารงานบุคคล ๔) ด้านการบริหารงานทั่วไป ดังนี้

**ด้านวิชาการ** พบว่า การพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผลและ เทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การพัฒนาสื่อวัตกรรมการศึกษา และเทคโนโลยีทางการศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนวการศึกษา การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพในสถานศึกษา การส่งเสริมความรู้ด้าน วิชาการแก่ชุมชน การประสานความร่วมมือใน การพัฒนาวิชาการสถานศึกษาอื่น และการส่งเสริมและสนับสนุนงาน วิชาการแก่บุคคลครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบัน อื่นที่จัดการศึกษาการบริหารโรงเรียนวิถี พุทธ ซึ่งมีอัตลักษณ์ ๒๙ ประการในการเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลัก พุทธธรรมอย่างบูรณาการที่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามมีขั้นตอนสำคัญ เช่น ด้านกายภาพ การ เตรียมการ เตรียมทั้งบุคลากร ผู้เกี่ยวข้อง แผนงาน ทรัพยากร ที่มุ่งเน้นสร้างศรัทธาและฉันทะในการ พัฒนา การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบต่างๆ ที่จัดเพื่อส่งเสริม ให้เกิดความเจริญงอกงาม หรือปัญญาคุณธรรม ในการพัฒนาผู้เรียน การดำเนินการพัฒนาทั้งผู้เรียนและบุคลากร ตามระบบ ไตรสิกขาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้สภาพและองค์ประกอบที่จัดไว้ข้างต้น ขึ้นต่อมา คือ การดูแลสนับสนุน โกลัซิด ด้วยท่าทีของความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ที่จะทำให้การพัฒนานักเรียนและงาน ดำเนินได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อจากนั้นมีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

**ด้านงบประมาณ** พบว่า งบประมาณตามปกติจากหน่วยงานภาครัฐ โรงเรียนวิถีพุทธเป็น ต้นแบบในการขยัน ประหยัด ใช้จ่ายงบประมาณและประหยัดทรัพยากรที่มีใช้อย่างคุ้มค่า สมเหตุสมผล มีการวางแผนใช้จ่ายตามกิจกรรมต่างๆ อย่างเหมาะสม วางแผน/กำหนดกรอบการใช้ ใช้จ่าย บริหารอย่างโปร่งใส ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และสิ่งของ การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธแม้จะ ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารและครู มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็น ปัจจัย ให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี ทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง งบประมาณตามปกติจากหน่วยงานภาครัฐ โรงเรียนวิถีพุทธเป็นต้นแบบในการขยัน ประหยัด ใช้จ่าย งบประมาณและประหยัดทรัพยากรที่มีใช้อย่างคุ้มค่า สมเหตุสมผล มีการวางแผนใช้จ่ายตามกิจกรรม ต่างๆ อย่างเหมาะสม วางแผน/กำหนดกรอบการใช้จ่าย บริหารอย่างโปร่งใส ประหยัด ออม ถนอมใช้ เงิน และสิ่งของ การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธแม้จะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้บริหารและครู มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นปัจจัย ให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี ทั้งการเป็นผู้จัดการ เรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง

**ด้านการบริหารงานบุคคล** พบว่า คุณลักษณะบุคลากร การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธแม้จะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารและครู มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นปัจจัย ให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี ทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง โดยเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงหาปัญญา และมีเมตตา เพื่อมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับจุดเน้นการพัฒนาของประเทศ คุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนวิถีพุทธ แม้จะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากร ผู้บริหารและครู มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นปัจจัย ให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี ทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง ในลักษณะ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษามีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องหลากหลายวิธีการ มีการวางแผนการเรียนการสอน สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา เน้นการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

**ด้านการบริหารงานทั่วไป** พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญและสนับสนุนการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โครงการโรงเรียนวิถีพุทธได้กำหนดหลักการเหตุผลสอดคล้องกันกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนได้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธอย่างเหมาะสมและเพียงพอ เมื่อเดือน สิงหาคม ๒๕๖๐ โรงเรียนบ้านลาดวิถี เป็นโรงเรียนสุจริตต้นแบบ และเป็นโรงเรียนจัดกิจกรรมบริษัทสร้างการดี นำนักเรียนและคุณครู ไปร่วมแข่งขันระดับภูมิภาค (ภาคกลาง) เพื่อคัดเลือกไประดับประเทศ โรงเรียนบ้านลาดวิถี ได้รับคัดเลือกจากทั้งหมด ๖๒ โรงเรียนที่แข่งขัน นักเรียนได้รับคำชมเชยที่มีความมุมานะพยายาม จนทำให้ประสบความสำเร็จในครั้งนี้ วางแผน/กำหนดกรอบการใช้จ่าย บริหารอย่างโปร่งใส ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และ สิ่งของแสวงหาความร่วมมือจาก ชุมชน จัดทำโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเข้าสู่แผนปฏิบัติการ ๔ ปี แผนปฏิบัติการประจำปี โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้ ๑) การจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธ เป็นความคาดหวังหลักของการพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นโรงเรียนรูปแบบใหม่ ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่ง ๓) สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข เป็นแนวทางปฏิรูปโดยแท้ที่ยึดหลักไตรสิกขา เป็นองค์รวม เป้าหมายในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้เรียนรู้ตลอดชีวิต ประสานประโยชน์ให้สังคม

## บทที่ ๕

### สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง“พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ๒) เพื่อศึกษาพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จากการศึกษา เกี่ยวกับการบริหารการจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนทั้งสิ้น ๒๕ รูปหรือคน ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ โดยหลักเกณฑ์การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้ การเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในการศึกษา ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

#### ๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง“พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ๒) เพื่อศึกษาพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในการศึกษา ดังนี้

##### ๕.๑.๑ สภาพทั่วไปการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับการบริหารการจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนทั้งสิ้น ๒๕ รูปหรือคน ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ โดยหลักเกณฑ์การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้ การเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในการศึกษา เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จแล้ว จึงได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการอธิบายความและพรรณนาความ ดังนี้

## ๑. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธ

ด้านวิชาการ พบว่า โดยเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงหาปัญญา และมีเมตตา เพื่อมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับจุดเน้นการพัฒนาของประเทศ คุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนวิถิพุทธ แม้จะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากร ผู้บริหาร และครู มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นปัจจัย ให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี ทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง ในลักษณะ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษามีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องหลากหลายวิธีการ มีการวางแผนการเรียนการสอน สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา เน้นการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

๑) การวางแผน การกำหนดนโยบาย มาตรการอันเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย ผู้บริหารปฏิบัติงานทุกระดับก็ปฏิบัติไปตามแผนที่กำหนดไว้ มีการปรับปรุงแก้ไข และกำหนดแผนล่วงหน้าโดยประชุมปรึกษา กำหนดแผนปฏิบัติงาน ให้เป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

๒) การจัดองค์การ การจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างงานกับบุคคลภายในหน่วยงานนั้น ๆ โดยมีการมอบหมายภารกิจ อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบ การจัดโครงสร้างการบริหารต้องให้สอดคล้องเป็นระบบและมีการกระจายอำนาจหน้าที่ กำหนดบุคคลรับผิดชอบอย่างมีเหตุมีผล บุคลากรรู้จักการดำเนินโครงการต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับทรัพยากรอย่างเหมาะสม

๓) การสั่งการ ผู้บริหารระดับสูงสั่งให้ผู้ใต้บังคับบัญชางานอย่างใดอย่างหนึ่ง และเป็นการตรวจสอบว่าเขาได้ปฏิบัติงานที่มอบหมายได้ตามศักยภาพหรือไม่ หน้าที่ผู้บริหารต้องใช้ความสามารถสูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานให้ได้ดีที่สุด การมอบอำนาจหน้าที่การทำงานให้แก่บุคลากรในสำนักเรียน หรือคณะบุคคลหน่วยงานรองลงไปปฏิบัติศาสนกิจ หรือดำเนินการแทนตามความเหมาะสมแก่ความรู้ความสามารถ

๔) การประสานงาน กระบวนการจัดการเรียนการสอนต้องมีการประชุมบุคลากรเพื่อมอบนโยบาย ตรวจสอบติดตามนโยบาย ให้แนวทางการปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การประสานงานแบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ประสานงานภายในสำนักเรียนและประสานงานภายนอกสำนักเรียน

๕) การควบคุม การติดตามผลงานของบุคลากรภายในสำนักเรียน เพื่อต้องการทราบแต่ละฝ่ายได้ปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายสำนักเรียน มีวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญคือการป้องกันไม่ให้อยู่ยงยอนต่อหน้าที่การทำงาน และละทิ้งหน้าที่การทำงาน มีการกำกับดูแลการบริหารเป็นประจำด้วยตนเอง พร้อมทั้งมีการเสนอผลการบริหารประเมินผลการเรียนการสอนว่าสัมฤทธิ์ผลมากน้อยแค่ไหน รวมทั้งประเมินงานตามภาระหน้าที่ในแต่ละหน่วยงาน

ด้านการบริหารงบประมาณ พบว่า โดยเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงหาปัญญา และมีเมตตา เพื่อมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้อง



กับจุดเน้นการพัฒนาของประเทศ คุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนวิถีพุทธ แม้จะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากร ผู้บริหารและครู มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นปัจจัย ให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี ทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง ในลักษณะ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษามีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องหลากหลายวิธีการ มีการวางแผนการเรียนการสอน สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา เน้นการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

๑) การวางแผน การกำหนดนโยบาย มาตรการอันเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย ผู้บริหารปฏิบัติงานทุกระดับก็ปฏิบัติไปตามแผนที่กำหนดไว้ มีการปรับปรุงแก้ไข และกำหนดแผนล่วงหน้าโดยประชุมปรึกษา กำหนดแผนปฏิบัติงาน ให้เป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

๒) การจัดองค์การ การจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างงานกับบุคคลภายในหน่วยงาน นั้น ๆ โดยมีการมอบหมายภารกิจ อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบ การจัดโครงสร้างการบริหาร ต้องให้สอดคล้องเป็นระบบและมีการกระจายอำนาจหน้าที่ กำหนดบุคคลรับผิดชอบอย่างมีเหตุมีผล บุคลากรรู้จักการดำเนินโครงการต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับทรัพยากรอย่างเหมาะสม

๓) การสั่งการ ผู้บริหารระดับสูงสั่งให้ผู้ใต้บังคับบัญชางานอย่างใดอย่างหนึ่ง และเป็น การตรวจสอบว่าเขาได้ปฏิบัติงานที่มอบหมายได้ตามศักยภาพหรือไม่ หน้าที่ผู้บริหารต้องใช้ ความสามารถจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานให้ได้ดีที่สุด การมอบอำนาจหน้าที่การทำงานให้แก่ บุคลากรในสำนักเรียน หรือคณะบุคคลหน่วยงานรองลงไปปฏิบัติศาสนกิจ หรือดำเนินการแทนตาม ความเหมาะสมแก่ความรู้ความสามารถ

๔) การประสานงาน กระบวนการจัดการเรียนการสอนต้องมีการประชุมบุคลากรเพื่อ มอบนโยบาย ตรวจสอบติดตามนโยบาย ให้แนวทางการปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การประสานงานแบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ประสานงานภายในสำนักเรียนและประสานงานภายนอกสำนัก เรียน

๕) การควบคุม การติดตามผลงานของบุคลากรภายในสำนักเรียน เพื่อต้องการทราบแต่ ละฝ่ายได้ปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายสำนักเรียน มีวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญคือการป้องกันไม่ให้อยู่ยงยอนต่อหน้าที่การงาน และละทิ้งหน้าที่การงาน มีการกำกับดูแลการ บริหารเป็นประจำด้วยตนเอง พร้อมทั้งมีการเสนอผลการบริหารประเมินผลการเรียนการสอนว่า สมฤทธิ์ผลมากน้อยแค่ไหน รวมทั้งประเมินงานตามภาระหน้าที่ในแต่ละหน่วยงาน

ด้านบุคลากร พบว่า โดยเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ผ่านกระบวนการทาง วัฒนธรรม แสวงหาปัญญา และมีเมตตา เพื่อมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับจุดเน้นการพัฒนา

ของประเทศ คุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนวิถิพุทธ แม้จะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากร ผู้บริหาร และครู มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นปัจจัย ให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี ทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง ในลักษณะ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น การพัฒนาบุคลากร ของสถานศึกษามีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องหลากหลายวิธีการ มีการวางแผนการเรียน การสอน สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา เน้นการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อ พัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีบรรยากาศและ ปฏิสัมพันธ์

๑) การวางแผน การกำหนดนโยบาย มาตรการอันเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุ เป้าหมาย ผู้บริหารปฏิบัติงานทุกระดับก็ปฏิบัติไปตามแผนที่กำหนดไว้ มีการปรับปรุงแก้ไข และกำหนดแผนล่วงหน้าโดยประชุมปรึกษา กำหนดแผนปฏิบัติงาน ให้เป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

๒) การจัดองค์การ การจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างงานกับบุคคลภายในหน่วยงาน นั้น ๆ โดยมีการมอบหมายภารกิจ อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบ การจัดโครงสร้างการบริหาร ต้องให้สอดคล้องเป็นระบบและมีการกระจายอำนาจหน้าที่ กำหนดบุคคลรับผิดชอบอย่างมีเหตุมีผล บุคลากรรู้จักการดำเนินโครงการต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับทรัพยากรอย่างเหมาะสม

๓) การสั่งการ ผู้บริหารระดับสูงสั่งให้ผู้ใต้บังคับบัญชางานอย่างใดอย่างหนึ่ง และเป็น การตรวจสอบว่าเขาได้ปฏิบัติงานที่มอบหมายได้ตามศักยภาพหรือไม่ หน้าที่ผู้บริหารต้องใช้ ความสามารถจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานให้ได้ดีที่สุด การมอบอำนาจหน้าที่การงานให้แก่ บุคลากรในสำนักเรียน หรือคณะบุคคลหน่วยงานรองลงไปปฏิบัติศาสนกิจ หรือดำเนินการแทนตาม ความเหมาะสมแก่ความรู้ความสามารถ

๔) การประสานงาน กระบวนการจัดการเรียนการสอนต้องมีการประชุมบุคลากรเพื่อ มอบนโยบาย ตรวจสอบติดตามนโยบาย ให้แนวทางการปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การประสานงานแบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ประสานงานภายในสำนักเรียนและประสานงานภายนอกสำนัก เรียน

๕) การควบคุม การติดตามผลงานของบุคลากรภายในสำนักเรียน เพื่อต้องการทราบแต่ ละฝ่ายได้ปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายสำนักเรียน มีวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญคือการป้องกันไม่ให้อะไรย้อนต่อหน้าที่การงาน และละทิ้งหน้าที่การงาน มีการกำกับดูแลการ บริหารเป็นประจำด้วยตนเอง พร้อมทั้งมีการเสนอผลการบริหารประเมินผลการเรียนการสอนว่า สมฤทธิ์ผลมากน้อยแค่ไหน รวมทั้งประเมินงานตามภาระหน้าที่ในแต่ละหน่วยงาน

### ๕.๑.๒ พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

พบว่า โรงเรียนได้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธอย่างเหมาะสมและเพียงพอ เมื่อเดือน สิงหาคม ๒๕๖๐ โรงเรียนบ้านลาดวิถี เป็นโรงเรียนสุจริตต้นแบบ และเป็นโรงเรียนจัดกิจกรรมบริษัทสร้างการดี นำนักเรียนและคุณครู ไปร่วมแข่งขันระดับภูมิภาค (ภาคกลาง) เพื่อคัดเลือกไประดับประเทศ โรงเรียนบ้านลาดวิถี ได้รับคัดเลือกจากทั้งหมด ๖๒ โรงเรียนที่แข่งขัน นักเรียนได้รับคำชมเชยที่มีความมุ่งมั่นพยายาม จนทำให้ประสบความสำเร็จในครั้งนี้ วางแผน/กำหนดกรอบการใช้จ่าย บริหารอย่างโปร่งใส ประหยัดออม งดอมใช้เงิน และ สิ่งของแสวงหาความร่วมมือจาก ชุมชน จัดทำโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเข้าสู่แผนปฏิบัติราชการ ๔ ปี แผนปฏิบัติการประจำปี โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

- ๑) การจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธ เป็นความคาดหวังหลักของการพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
- ๒) โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นโรงเรียนรูปแบบใหม่ ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่ง
- ๓) สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข เป็นแนวทางปฏิรูปโดยแท้ที่ยึดหลักไตรสิกขา เป็นองค์รวม เป้าหมายในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้เรียนรู้ตลอดชีวิต ประสานประโยชน์ให้สังคม

### ๕.๑.๓. นำเสนอรูปแบบพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์สู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ตามตัวชี้วัดในการเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำจากการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้ชีวิตในสังคมมีความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้ง ๓ ด้านไปพร้อมๆ กันในการบริหารนำนวัตกรรมแนวพุทธมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและส่งเสริมด้านพฤติกรรมและนำหลักธรรมมาบูรณาการบริหารการเงินให้เกิดประโยชน์และประหยัดที่สุดโดยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สามารถอธิบายได้ ดังนี้

**ด้านวิชาการ (A=Activity)** อธิบายได้ว่า หลักสูตรสถานศึกษา สอดแทรกและเพิ่มเติมหลักพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จะต้องบูรณาการพุทธธรรมสู่การจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอเพื่อนำสู่การเรียนรู้เข้าใจความจริงจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ทุกสถานที่เน้นหลักสูตรพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา

การคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธีสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ กิจกรรมการเรียนการสอนมีการประสานความร่วมมือกับวัด / คณะสงฆ์ ในการจัดการเรียนรู้หลักสูตรและผล การเรียนรู้ที่คาดหวัง โรงเรียนนำนวัตกรรมแนวพุทธมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและส่งเสริมมีการ สัมมนาเสนอแผนการสอนพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกินอยู่ ดู ฟัง เป็น” เป็นฐานการดำเนินชีวิตโดยจัดผ่านกิจกรรมที่ หลากหลายเช่นการกระตุ้นทุกคนให้ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีการยกย่องผู้ทำดีการปลูกฝังศรัทธาค่านิยม ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น เป็นต้น

**ด้านงบประมาณ (B=Benefit)** อธิบายได้ว่า การกำหนดแผนงาน/โครงการของโรงเรียน การรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียนและการอนุมัติการสั่งซื้อ/สั่งจ้างในโรงเรียนนำหลักทฤษฎีนิคม ธรรมกัตถประโยชน์ มาบูรณาการบริหารการเงินให้เกิดประโยชน์และประหยัดที่สุด ในการจัดตั้ง งบประมาณ มีการกำหนดพุทธธรรมคุณธรรมไว้ในแผนกลยุทธ์โรงเรียนการบริหารงบประมาณ มีการ จัดสรรเบิกจ่ายงบประมาณและรายงานผลตามปกติ การระดมทรัพยากรและบริหารพัสดุสินทรัพย์ มีการใช้ทรัพยากร การจัดสรรงบประมาณกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนร่วมกับชุมชน การเปิดโอกาสให้ ผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม

**ด้านบุคลากร (M=Master)** อธิบายได้ว่า ผู้บริหาร ครู นักเรียน มีคุณลักษณะที่เป็น ต้นแบบให้กับสังคม เช่น ผู้บริหารนำหลักสัพพริสนธรรมมาใช้ในการบริหารผู้สอนเป็นตัวอย่างที่ดีใน ลักษณะ “สอนให้รู้ทำให้ดูอยู่ให้เห็น” อย่างสม่ำเสมอเรียนรู้สู่การปฏิบัติเป็นกัลยาณมิตรกับผู้เรียนมี เมตตาธรรมความอ่อนโยนอดทนอดกลั้นและสร้างเสริมกำลังใจแก่ผู้เรียนอยู่เสมอนักเรียน โดยจัดผ่าน กิจกรรมที่หลากหลายเช่นการยิ้มง่าย หัวสวຍ กราบงามกระตุ้นทุกคนให้ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีการยก ย่องผู้ทำดีการปลูกฝังศรัทธาค่านิยมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่นผู้เรียนรู้จักคิดมีการฝึกปฏิบัติเสมอๆ ทั้งด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เป็นต้น เป็นแบบอย่างที่ดีในการ ปฏิบัติตนบุคลากรทุกคนพัฒนาตามหลักไตรสิกขามีคุณลักษณะเป็นผู้มีความรู้พุทธธรรมเป็นอย่างดี ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบสามารถจัดการเรียนรู้ตามวิถีพุทธและเป็นกัลยาณมิตรมีลักษณะของการเป็นผู้ที่ “สอนให้รู้ทำให้ดูอยู่ให้เห็น” พร้อมจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาได้เป็นอย่างดีศรัทธาในพระพุทธานุสาละ เลิกจากอบายมุขถือศีลห้าเป็นนิมิตมฤตมการณที่จะพัฒนาตนเองและดำเนินชีวิตที่ดีงามเป็นผู้นำและ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำความดี

**ด้านการบริหารทั่วไป (I=Interaction)** อธิบายได้ว่า การบริหารทั่วไปในการจัดโรงเรียน วิถีพุทธตามหลักกัลยาณมิตรแก่กันและกัน ในการปฏิบัติเพื่อการมีมนุษยสัมพันธ์โดยหลักการจัด สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทั้งคนและสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นและนำมาปฏิบัติ เพื่อเป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดีอีก ด้วย เช่นลักษณะทางกายภาพบรรยากาศสงบเรียบง่ายใกล้ชิดธรรมชาติร่มรื่นใกล้ชิดกับชุมชน สะอาดมีระเบียบทันสมัยมีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอและเป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการวิชาชีพ และคุณธรรมการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธตามองค์ประกอบด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐาน

วิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอนด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ปัจจัยรักอันเกิดจากความศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำ ศรัทธา และเชื่อมั่นต่อสิ่งนั้นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้มีความรอบคอบใช้เหตุผล

## ๕.๒ อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” สามารถที่จะอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

๑ **ด้านวิชาการ (A=Activity)** อธิบายได้ว่า หลักสูตรสถานศึกษา สอดแทรกและเพิ่มเติมหลักพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จะต้องบูรณาการพุทธธรรมสู่การจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอเพื่อนำสู่การเรียนรู้เข้าใจความจริงจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ทุกสถานที่เน้นหลักสูตรพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธีสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ กิจกรรมการเรียนการสอนมีการประสานความร่วมมือกับวัด / คณะสงฆ์ ในการจัดการเรียนรู้หลักสูตรและผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง โรงเรียนนำนวัตกรรมแนวพุทธมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและส่งเสริมมีการสัมมนาเสนอแผนการสอนพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกินอยู่ ดู ฟัง เป็น” เป็นฐานการดำเนินชีวิตโดยจัดผ่านกิจกรรมที่หลากหลายเช่นการกระตุ้นทุกคนให้ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีการยกย่องผู้ทำดีการปลูกฝังศรัทธาค่านิยมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น เป็นต้น

๑. ด้านการวางแผน มีความคิดเห็นต่อพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านแล้วพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ สอดคล้องกับงานวิจัยของ หลักสูตร สอดคล้องกับงานวิจัยของ **วีระ หงส์ทวี** ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎ์ ๒ จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผลการวิจัยพบว่า

๑) ด้านการวางแผนงานวิชาการ การปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จตามแนวทางที่วางไว้ แต่มีปัญหาเรื่องการเขียนเป้าหมาย และรายละเอียดโครงการไม่ชัดเจน

๒) ด้านการบริหารงานวิชาการ การปฏิบัติงานของครูประสบผลสำเร็จตามแนวทางที่วางไว้ แต่มีปัญหาเรื่องการจัดครูเข้าสอนแทน ซึ่งไม่สามารถสอนต่อจากของเดิมได้

๓) ด้านการจัดการเรียนการสอน การปฏิบัติงานของครูประสบความสำเร็จตามแนวทางที่วางไว้ แต่มีปัญหา คือ การทำ การใช้ การปรับปรุงงานแผนการสอนและการผลิตสื่อการสอน

๔) ด้านการพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ ผลการปฏิบัติงานของครูประสบความสำเร็จตามแนวทางที่วางไว้ แต่มีปัญหา คือ การวิเคราะห์วิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของครู

๕) ด้านการวัดผลและประเมินผลงานทะเบียนนักเรียน ผลการปฏิบัติงานของครูประสบความสำเร็จตามแนวทางที่วางไว้ แต่มีปัญหา คือ การวิเคราะห์เครื่องมือในการวัดผล ประเมินผลนักเรียนและการจัดให้มีคลังข้อสอบ

๖) ด้านการประเมินผลการจัดการงานวิชาการ ผลการปฏิบัติงานของครูประสบความสำเร็จตามแนวทางที่วางไว้

แนวทางแก้ไขในแต่ละด้านคือ โรงเรียนวางนโยบาย มีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ มีการนิเทศติดตาม ประเมินผลและวิเคราะห์ เพื่อปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น<sup>๑</sup> และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ธนู ศรีทอง และคณะ** ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๑” ผลการวิจัยพบว่า

๑) ในด้านปัจจัยนำเข้า คณะสงฆ์พึงจัดระบบบริหารจัดการสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี โดยอาศัยแผนแม่บท แผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการเพื่อดำเนินงานด้านต่างๆ เช่น สภาพแวดล้อมทางกายภาพ โครงสร้างการบริหาร บุคลากร งบประมาณและหลักสูตร เป็นต้น

๒) ในด้านปัจจัยกระบวนการ คณะสงฆ์พึงพัฒนาระบบกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีความน่าสนใจ และระบบการวัดผลให้หลากหลายรูปแบบ โดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนเป็นสำคัญ และพึงดำเนินการให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษา

๓) ในด้านปัจจัยผลผลิต คณะสงฆ์พึงกำหนดให้สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี จัดทำบันทึกสถิติข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนอัตราการสูญเสียนักเรียนในระหว่างเรียน และจำนวนพระสงฆ์ที่สำเร็จการศึกษาแล้วยังคงอยู่ในสมณเพศ เพื่อสนองงานคณะสงฆ์และบริการชุมชน

---

<sup>๑</sup>วีระ หงส์ทวี, “การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎ์ ๒ จังหวัดฉะเชิงเทรา”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๕).

๔) ในด้านปัจจัยผลกระทบ คณะสงฆ์พึงกำหนดให้มีระบบประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อพระสงฆ์ที่สำเร็จการศึกษา จากสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี<sup>๒</sup>

**๒. ด้านงบประมาณ (B=Benefit)** อธิบายได้ว่า การกำหนดแผนงาน/โครงการของโรงเรียน การรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียนและการอนุมัติการสั่งซื้อ/สั่งจ้างในโรงเรียน นำหลักทฤษฎีภูมิธรรมกัตถประโยชน์ มาบูรณาการการบริหารการเงินให้เกิดประโยชน์และประหยัดที่สุด ในการจัดตั้งงบประมาณ มีการกำหนดพุทธธรรมคุณธรรมไว้ในแผนกลยุทธ์โรงเรียนการบริหารงบประมาณ มีการจัดสรรเบิกจ่ายงบประมาณและรายงานผลตามปกติ การระดมทรัพยากรและบริหารพัสดุสินทรัพย์ มีการใช้ทรัพยากร การจัดสรรงบประมาณกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนร่วมกับชุมชน การเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูนิวริฐศีลขันธ (ณรงค์ รัตนพนฺโน)** ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาส่วนมากเป็นหลักแห่งการพัฒนาคน โดยเฉพาะการพัฒนาคนให้พ้นจากบ่วงทุกข์ พระพุทธองค์ได้ทรงให้หลักอริยสัจ ๔ มาเป็นกรอบให้เกิดการแก้ไขปัญหาเชิงระบบ ขณะที่วิธีการหรือแนวทางนั้น พระพุทธองค์ได้ทรงให้หลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือมรรคมืองค์ ๘ มาเป็นเครื่องชี้นำทาง ทั้งนี้มรรคมืองค์ ๘ นั้น พระพุทธองค์ยังทรงย่อให้เหลือเพียง ๓ ส่วนสำคัญที่จะสนับสนุนเพื่อการพัฒนาคน ซึ่งก็คือ “หลักไตรสิกขา” หรือหลักที่ว่าด้วยแนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัติที่เรียกว่า “ศีล” การหมั่นทำให้อจิตใจเกิดความใสบริสุทธิ์ สะอาด สงบนิ่งด้วยแนวทางแห่ง “สมาธิ” และสุดท้ายคือการเข้าถึงองค์ความรู้ที่ทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องและสมบูรณ์ เพื่อเป็นเครื่องมือในการฟันฝ่าอุปสรรคปัญหาที่เรียกว่า “ปัญญา”<sup>๓</sup> สอดคล้องกับงานวิจัยของ **เฉลิม รัตติเยว และคณะ** ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในชุมชนตลาดวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ อําเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก” ผลการวิจัยพบว่า ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนตลาดวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ มีการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในชีวิตประจำวันนานๆ ครั้ง ส่วนการนำ

<sup>๒</sup>ธนู ศรีทอง และคณะ, “การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๑”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

<sup>๓</sup>พระครูนิวริฐศีลขันธ (ณรงค์ รัตนพนฺโน), “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

หลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิต ชาวบ้านพยายามละเว้นพฤติกรรมที่ไม่ดีค่อนข้างมาก ในด้านการใช้พรหมวิหาร ๔ ในครอบครัว มีการนำไปใช้จริง และหลักศาสนาที่ชาวบ้านนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตมากคือ จาคะ ส่วนสัจจะ ชันติ และทมะ มีการนำไปใช้ค่อนข้างมาก ส่วนการใช้หลักทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการวางแผนอนาคต และผูกใจคน มีการนำไปใช้ค่อนข้างมาก ด้านการฝึกฝนระงับความโกรธหรือความทุกข์ แม่และพ่อจะฝึกค่อนข้างมาก ส่วนลูกๆ และญาติ ฝึกบ้าง ซึ่งสามารถระงับความโกรธหรือความทุกข์ได้ โดยแม่และพ่อ สามารถระงับได้ค่อนข้างมาก ส่วนลูกๆ และญาติ ระวังได้ปานกลาง ด้านลักษณะการบริโภค/อุปโภค และลักษณะการอยู่อาศัยของสมาชิกในครอบครัวค่อนข้างประหยัด<sup>๔</sup>

**๓. ด้านบุคลากร (M=Master)** อธิบายได้ว่า ผู้บริหาร ครู นักเรียน มีคุณลักษณะที่เป็นต้นแบบให้กับสังคม เช่น ผู้บริหารนำหลักสัปปุริสธรรมมาใช้ในการบริหารผู้สอนเป็นตัวอย่างที่ดีในลักษณะ “สอนให้รู้ทำให้ดูอยู่ให้เห็น” อย่างสม่ำเสมอเรียนรู้สู่การปฏิบัติเป็นกัลยาณมิตรกับผู้เรียน มีเมตตาธรรมความอ่อนโยนอดทนอดกลั้นและสร้างเสริมกำลังใจแก่ผู้เรียนอยู่เสมอ นักเรียน โดยจัดผ่านกิจกรรมที่หลากหลายเช่นการยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงามกระตุ้นทุกคนให้ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยกย่องผู้ทำดีการปลูกฝังศรัทธาค่านิยมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่นผู้เรียนรู้จักคิดมีการฝึกปฏิบัติเสมอทั้งด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เป็นต้น เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนบุคลากรทุกคนพัฒนาตามหลักไตรสิกขาที่มีคุณลักษณะเป็นผู้มีความรู้พุทธธรรมเป็นอย่างดีปฏิบัติดีปฏิบัติชอบสามารถจัดการเรียนรู้ตามวิถีพุทธและเป็นกัลยาณมิตรมีลักษณะของการเป็นผู้ที่ “สอนให้รู้ทำให้ดูอยู่ให้เห็น” พร้อมจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาได้เป็นอย่างดีศรัทธาในพระพุทธศาสนาละเลิกจากอบายมุขถือศีลห้าเป็นนิมิตอุดมการณ์ที่จะพัฒนาตนเองและดำเนินชีวิตที่ดีงามเป็นผู้นำและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำความดีสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พูนสุข มาศรีงสรรค์** ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ” ผลการวิจัยพบว่า คนในสถาบันครอบครัวและในสถาบันอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง สามารถใช้ประโยชน์จากหลักธรรมต่างๆ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยการนำมาประยุกต์ร่วมกับแนวทางการดำเนินการของประเทศทางตะวันตก ตะวันออก และประเทศไทย ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ปัจจุบันเป็นการจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ เพื่อใช้จัดการกับความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างเป็นรูปธรรมและมี

<sup>๔</sup>เฉลียว รอดเขียว และคณะ, “การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในชุมชนตลาดวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก”, รายงานการวิจัย, (คณะพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).



ประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีวิธีการและเครื่องมือสำหรับแต่ละปัจเจกบุคคลเริ่มลงมือนำไปจัดการฯ ได้เองอย่างรีบด่วน และหมั่นนำไปปฏิบัติในระยะยาว และแผ่ขยายไปในองค์กรรวมของสังคม ในมิติของ (๑) การแปรเปลี่ยนความขัดแย้งที่เป็นความก้าวร้าวรุนแรง ให้เป็นความเข้าใจอันดีต่อกัน (Transformation) (๒) การหาทางแก้ไขปัญหาความรุนแรงในระดับต่างๆ รวมถึงการป้องกันมิให้เกิดซ้ำซ้อน (Solution in Terms of Problem Solving and Prevention) และการเยียวยา (Healing) รักษาใจตนให้สงบสันติไปพร้อมๆ กับคนในครอบครัว

หัวใจสำคัญของการบูรณาการเชิงพุทธเพื่อใช้จัดการความรุนแรงในครอบครัวในงานนี้ คือ การเข้าไปจัดการกับฐานของใจในปัจเจก ด้วยการฝึกฝน บ่มเพาะจิตใจให้ตั้งมั่น แน่วแน่ มีสัมมาสมาธิในการปรับปรุงพัฒนาตนให้มีสัมมาทิฐิ มีสติสัมปชัญญะอยู่ในปัจจุบันขณะ ไม่ตกเป็นทาสของอารมณ์ร้ายต่างๆ โดยเริ่มจากการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบภายในจิตใจตนเอง ได้แก่ ตัณหา ทิฐิ มานะ เพื่อลด ละ เลิก ความยึดมั่นในตัวตน ความเห็นแก่ตัว ความตระหนี่ ความมักได้ และความไม่เห็นอกเห็นใจผู้อื่น อันเป็นสาเหตุแห่งความก้าวร้าวรุนแรงร่วมกับการพัฒนารูปแบบของการดำเนินชีวิตครอบครัวของปัจเจกให้เศรษฐกิจกับจิตใจไปด้วยกันในหลักแห่งความสันโดษ พอเพียง ในทางสายกลางอันอุดมด้วยศีล สมาธิและปัญญา (ไตรสิกขา) จากหลักพุทธธรรมต่างๆ ผสานกับการใช้แนวทางดีๆ ของตะวันตกและตะวันออก รวมถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์สูงสุด ปลอดภัยจากความขัดแย้งรุนแรงใดๆ เพราะเมื่อใจของปัจเจกสงบสันติสุขแล้ว ความวุ่นวาย ขัดแย้ง สับสน ไม่ลงรอยในรูปต่างๆ จากใครหรืออะไรก็ตาม ไม่อาจสร้างความกดดันในใจของเขาให้ประทุ เป็นความรุนแรงทางวาจาและทางกายได้อีก ที่สำคัญอีกสิ่งหนึ่งคือ สังคมโดยองค์รวมต้องร่วมสร้าง ค่านิยมในคุณค่าแท้มากกว่าคุณค่าเทียมในทุกอย่างที่เกี่ยวพันกับการดำเนินชีวิตครอบครัว ทั้งทางตรง และทางอ้อม<sup>๕</sup> และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระปลัดสมบัติ จติภาโณ** ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้ตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการความรู้ตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์นั้น ผู้บริหารจะต้องสร้างแบบที่ดีในการบริหาร รวมถึงการจัดการความรู้ในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์ จะเป็นต้นแบบได้ดี เพราะสังคมย่อมจับตามองถึงพฤติกรรมกระทำทุกกิริยาของผู้บริหารโรงเรียน ดังนั้น ทิศทางการจัดการความรู้และบูรณาการแบบองค์รวม องค์กร บุคลากร สถานศึกษา การจัดการ ให้เชื่อมโยงกับภารกิจ ๔ ด้าน

<sup>๕</sup>พูนสุข มาศรีงสรรค์, “การจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ได้แก่ ผู้บริหารการจัดการความรู้ ทัศนคติ ความคิด และพฤติกรรมบุคลากร การบูรณาการทางการศึกษาของโรงเรียน แผนการจัดการความรู้สมบูรณ์ที่สุดด้วยการจัดการความรู้ เป็นกำลังใจให้กับบุคลากรในองค์กร การให้อภัย มีความรอบคอบ รับผิดชอบ เป็นกำลังใจให้แก่บุคลากร และไม่ปกป้องคนชั่ว แต่ต้องช่วยเหลือคนดีเป็นต้น<sup>๖</sup> และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาศรณชัย มหาปุณฺโณ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในยุคโลกาภิวัตน์” ผลการวิจัยพบว่า<sup>๗</sup> การบริหารจัดการด้านการศึกษาที่ยังคงไว้ซึ่งพระธรรมวินัย แต่มีการศึกษาพระปริยัติธรรมสายสามัญ หรือการศึกษาในมหาวิทยาลัยมากขึ้น จึงควรให้ความสำคัญในด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี ปรับปรุงกฎระเบียบการจัดการศึกษาให้เข้ากับยุคสมัย วางนโยบายให้ไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดเอกภาพทางการศึกษา พร้อมสร้างแรงจูงใจให้เห็นความสำคัญในการเรียนบาลี เพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีต่อไป ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีการบริหารจัดการทางด้านการศึกษาโดยมุ่งเน้นการสงเคราะห์ประชาชนให้ได้รับการศึกษาทางพระธรรมวินัย ควบคู่ไปกับการปฏิบัติ จึงควรสนับสนุนให้มีการศึกษาทางธรรมแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป ให้มีความรู้ในทางธรรมเพื่อปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป และควรมีการระดมความคิดในเบื้องต้นในระดับจังหวัด เพื่อศึกษาความสำคัญของปัญหาอุปสรรค จุดเด่น จุดด้อยของแต่ละจังหวัด และเป็นมติของจังหวัดแล้วนำมารวมความคิดเห็นเป็น

**๔. ด้านการบริหารทั่วไป** (I=Interaction) อธิบายได้ว่า การบริหารทั่วไปในการจัดโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักกัลยาณมิตรแก่กันและกัน ในการปฏิบัติเพื่อการมีมนุษยสัมพันธ์โดยหลักการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทั้งคนและสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นและนำมาปฏิบัติ เพื่อเป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดีอีกด้วย เช่นลักษณะทางกายภาพบรรยากาศสงบเรียบง่ายใกล้ชิดธรรมชาติร่มรื่นใกล้ชิดกับชุมชน สะอาดมีระเบียบทันสมัยมีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอและเป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการวิชาชีพ และคุณธรรมการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธตามองค์ประกอบด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอนด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ปัจจัยรักอันเกิดจากความศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำ ศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งนั้นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้มีความ

<sup>๖</sup>พระปลัดสมบัติ จิตฺตยาโณ, “การจัดการความรู้ตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครสวรรค์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

<sup>๗</sup>พระมหาศรณชัย มหาปุณฺโณ, “การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในยุคโลกาภิวัตน์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

รอบคอบใช้เหตุผลสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิ้น งามประโคน ดร. และคณะ ได้วิจัยเรื่อง "การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล" ผลการวิจัยพบว่าครูอาจารย์และนิสิตนักศึกษา มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระเมธีธรรมาลังการ และคณะ** ได้วิจัยเรื่อง “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แพร่ เขต ๑” ผลการวิจัยพบว่า

๑. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลได้ทั้งสิ้น ๒๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๕๒ เป็นเพศชาย จำนวน ๑๐๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๕๕ เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๔๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๔๕ มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๖๑ วุฒิการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๒๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๓๔ วุฒิการศึกษาปริญญาโท จำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๖๕ และวุฒิการศึกษาปริญญาเอก จำนวน ๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๔๐ มีประสบการณ์การทำงานต่ำกว่า ๑๐ ปี จำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๐๕ และประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๓.๙๕ เป็นโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน ๑๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๒๓ และโรงเรียนประถมศึกษาที่ขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน ๑๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๗๗

๒. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต ๑ ใน ๔ ด้าน คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (X : ๔.๐๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๓. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต ๑ จำแนกตามประเภทของโรงเรียน พบว่า ในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ<sup>๔</sup> และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และคณะ** ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ : ศึกษากรณี โรงเรียนวิถีพุทธ ๑๐ เขตพื้นที่ศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนได้รับการจัดการศึกษาในระดับดีมาก และอาจารย์และผู้บริหารมีการจัดการศึกษาในระดับมากแก่ผู้เรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ ทั้งในการเตรียมปัจจัยภายนอก ความเป็นกัลยาณมิตร หลักสูตรการบริหารการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ในและนอกชั้นเรียน การวัดและประเมินผล และผู้เรียนตามวิถีพุทธ ซึ่งเป็นปัจจัยตาม เมื่อแยกพิจารณา

---

<sup>๔</sup>พระเมธีธรรมาลังการ และคณะ, “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แพร่ เขต ๑”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

ตามเพศทั้งผู้เรียนและอาจารย์ผู้บริหารไม่มีความแตกต่างกันในด้านรูปแบบ แยกตามภูมิลำเนา ระดับการศึกษาและตำแหน่งอาจารย์ของผู้บริหารและอาจารย์ มีการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อแยกตามอายุ ระดับชั้นที่ศึกษา อายุ ที่ตั้งของโรงเรียน และโรงเรียนที่แตกต่างกันผู้เรียนจะได้รับการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน และผู้บริหาร และอาจารย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ตั้งของโรงเรียนต่างกัน มีการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนต่างกัน โดยภาคกลางมีการจัดการศึกษาตามวิถีพุทธในระดับดีมากกว่าพื้นที่อื่น

การจัดการศึกษาตามวิถีพุทธให้แก่สถานศึกษาในแต่ละโรงเรียน มีรูปแบบที่เป็นไปในแนวเดียวกัน มาตรฐานเดียวกันและเสมอภาคกัน จะต้องจัดการโดยทุกฝ่ายทั้งชุมชน ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้บริหาร นักเรียนและผู้บริหารในพื้นที่ และการจัดสรรทรัพยากรให้ทั่วถึงเกิดประโยชน์แก่ทั้งโรงเรียน และผู้เรียนต้องได้รับความร่วมมือในการเข้าร่วมการจัดสรร และการกำหนดแนวทางการบริหาร มาตรฐานศึกษาและการจัดการเรียนรู้โดยผู้บริหารการศึกษาระดับชาติ ระดับท้องถิ่นหรือพื้นฐานและระดับโรงเรียนร่วมกัน เพื่อให้เกิดโรงเรียนวิถีพุทธตามความต้องการของสังคม<sup>๙</sup> และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสือ สัชชานนท์ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมตามหลักไตรสิกขา มีรูปแบบการพัฒนาที่ชัดเจนทั้งในด้านลักษณะทางกายภาพ พฤติกรรม การพัฒนาจิตใจ และปัญญา คือ รูปแบบของการพัฒนาจริยธรรมในชั้นศีลพบว่า เป็นการพัฒนาพฤติกรรมทางกายและวาจา โดยใช้เครื่องมือในการฝึก คือ วินัย กฎหมาย กฎ กติกา ระเบียบ การพัฒนาจริยธรรมในชั้นศีลเป็นการสร้างฐานชีวิตให้แข็งแกร่ง คนมีศีลเป็นคนไม่มีโทษ เพราะประพฤติสุจริตทางกาย การฝึกการสื่อสารที่ดี การประกอบอาชีพที่ส่งผลให้การดำรงชีวิตมีความสุข รูปแบบของการพัฒนาจริยธรรมในชั้นสมาธิ พบว่า สมาธิเป็นเครื่องมือในการทำจิตใจให้หนักแน่น เป็นการรวมกระแสจิตเป็นหนึ่งเดียว ทำให้ใจแน่วแน่ในสิ่งเดียว มีคุณภาพและสมรรถภาพทางจิต ทำให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคง สามารถควบคุมตนเองได้ดี ทำให้จิตนุ่มนวลควรแก่การทำงาน และจิตมีพลังมีคุณสมบัติความพร้อมในการปฏิบัติงาน รูปแบบของพัฒนาจริยธรรมในชั้นปัญญา เป็นการพัฒนาฝึกฝนศึกษาให้เข้าใจ มีความรู้ เกิดความเข้าใจในสรรพสิ่งตามความเป็นจริง เข้าใจตามความเกิดขึ้นของสิ่งนั้น พิจารณาสภาพปัญหาตามเหตุ ตามปัจจัยที่ส่งผลต่อกัน ยอมรับความจริงที่เกิดขึ้น ใช้หลักความจริงแก้ปัญหาตามที่เกิดขึ้นจริง มีจิตใจเป็นอิสระจากสิ่งที่สัมพันธ์กับชีวิต ดำรงตน

<sup>๙</sup>สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และคณะ, “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ : ศึกษากรณี โรงเรียนวิถีพุทธ ๑๐ เขตพื้นที่ศึกษา”, รายงานการวิจัย, (คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

อยู่อย่างรู้เท่าทัน ใช้ปัญญาเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต เข้าใจจุดมุ่งหมายของชีวิต รู้จักวิธีที่จะนำชีวิตไปในทางที่ดี รู้จักสร้างระเบียบวินัยให้กับชีวิตและอยู่อย่างปลอดภัยไร้เวร<sup>๑๐</sup>

ด้านการบริหารทั่วไป โดยภาพรวม กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คือผู้บริหารโรงเรียน มีการวางแผนการบริหารจัดการธุรการของโรงเรียนอย่างเป็นระบบข้อมูลสารสนเทศ มีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ดูแลรับผิดชอบงานธุรการ และงานพัสดุ ครุภัณฑ์ ของโรงเรียนการกุศลของวัด มีการบริหารจัดการงานธุรการ ให้มีระบบเข้า ออกอย่างชัดเจน และเป็นประจำ มีการจัดทำสถิติข้อมูลครู อาจารย์ และนักเรียน เป็นปัจจุบันไว้อย่างชัดเจน มีการจัดทำเอกสารเผยแพร่ นโยบาย และแผนปฏิบัติงาน รวมทั้งสร้างเครือข่ายภายในกลุ่มโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อผลการวิจัยออกมาเป็นเช่นนี้ จึงเป็นเหตุผลให้กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นด้านการบริหารทั่วไป โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

### ๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผู้วิจัยได้สรุปข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

#### ๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้วิจัย สรุปข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดังต่อไปนี้

**การบริหารวิชาการ** ผู้บริหารต้องกำหนดวัตถุประสงค์การทำงานให้ชัดเจน มีการตั้งคณะกรรมการเข้ามาเฉพาะกิจ มีการประเมินผลวัดผลการดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยการวิเคราะห์ผลกระทบทั้งเชิงปริมาณและเชิงปฏิบัติงาน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการบริหารจัดการที่เกี่ยวกับข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบ

**การบริหารงบประมาณ** ผู้บริหารจะต้องกำกับดูแลเจ้าหน้าที่การเงินงบประมาณ ให้รับผิดชอบดูแลเกี่ยวกับการจัดทำแผนการพัฒนาคุศลการภายในโรงเรียนให้ปฏิบัติงานตามระยะเวลา ทั้งครู ลูกจ้าง ประสานงานกับบุคลากรทุกฝ่ายให้ดำเนินการตามภารกิจของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด ตามที่ได้รับมอบหมาย โดยเน้นการเบิกเงิน การจ่าย การเก็บรักษาเงิน และการจ่ายเงินเดือนแก่บุคลากร

**การบริหารบุคคล** ผู้บริหารมีหน้าที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนการสอน กำกับดูแลบุคลากรภายในโรงเรียนให้เป็นไปตามนโยบาย วัตถุประสงค์ และกฎระเบียบ รวมทั้งการบรรจุแต่งตั้ง

<sup>๑๐</sup>เสื่อ สัชชานนท์ และคณะ, “การศึกษารูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

และถอดถอนบุคลากร ทั้งครูผู้สอน และเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ วางแผนการปฏิบัติงาน กำหนดวิธีดำเนินงาน ติดตามผลด้านวิชาการ ด้านธุรการ ด้านการปกครอง และด้านกิจกรรม ควบคุมการเรียนการสอน ติดตามประสานงานสัมพันธ์กับหน่วยงานต่าง ๆ ควบคุมดูแลกฎระเบียบ และวัดผลการศึกษา ให้เป็นไปตามหลักสูตร

**การบริหารทั่วไป** ผู้บริหารมีภาระหน้าที่สำคัญในการบริหารงานทั่วไปภายในโรงเรียน ทั้งงานอาคารสถานที่ งานชุมชนสัมพันธ์ งานพัฒนาอาคารเรียน ห้องเรียน วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องคอมพิวเตอร์ และโต๊ะ เก้าอี้ เป็นต้น ให้พร้อมใช้งาน มีการพิจารณานโยบายทั้งจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และปัญหาอุปสรรค

### ๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ผู้วิจัย สรุปข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการในพุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดังต่อไปนี้

**การบริหารวิชาการ** ผู้บริหารโรงเรียน มีการวางแผนงานวิชาการตามนโยบาย เพื่อให้สอดคล้องตามเกณฑ์การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานการศึกษาเอกชน มีการประเมินผล และวัดผลการเรียนการสอนทุกภาคการศึกษา ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อกำกับการดูแลให้เป็นไปตามเกณฑ์การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร ครู อาจารย์ การเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพ ทำให้นักเรียนบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

**การบริหารงบประมาณ** ผู้บริหารโรงเรียน มีการบริหารจัดการเงินงบประมาณให้สอดคล้องตามกฎเกณฑ์ของโรงเรียนการกุศลของวัด มีการบริหารการเงินทั้งรายรับ รายจ่ายของโรงเรียนให้มีเอกสารหลักฐานการใช้จ่ายเงินอย่างถูกต้อง โดยมีผู้รับผิดชอบเฉพาะ มีเจ้าหน้าที่การบัญชีการเงินของโรงเรียนเฉพาะเพื่อทำหน้าที่ในการบริหารการเบิกจ่ายให้แก่บุคลากรในโรงเรียนการกุศลของวัดอย่างถูกต้อง มีการบริหารจัดการพัสดุและสินทรัพย์ เช่น ที่ดิน วัสดุสิ่งก่อสร้าง ครุภัณฑ์ ของโรงเรียนการกุศลของวัดให้สอดคล้องตามหลักเกณฑ์

**การบริหารบุคคล** ผู้บริหารโรงเรียน มีการวางแผนเพื่อกำหนดอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่งบุคลากรภายในโรงเรียนการกุศลของวัดได้สัดส่วนต่อจำนวนนักเรียน มีการสรรหาและการบรรจุแต่งตั้งบุคลากรอย่างถูกต้องตามกฎระเบียบ และนโยบายการบริหารบุคคลภายในโรงเรียนการกุศลของวัด มีการโยกย้าย การเลื่อนตำแหน่งบุคลากรภายในโรงเรียนการกุศลของวัดเพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจ

**การบริหารทั่วไป** ผู้บริหารโรงเรียน มีการวางแผนการบริหารจัดการธุรการของโรงเรียน อย่างเป็นระบบข้อมูล สารสนเทศ มีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ดูแลรับผิดชอบงานธุรการ และงานพัสดุ ครุภัณฑ์ ของโรงเรียนการกุศลของวัด มีการบริหารจัดการงานธุรการ ให้มีระบบเข้า ออกอย่างชัดเจน และเป็นประจำ มีการจัดทำสถิติข้อมูลครู อาจารย์ และนักเรียน เป็นปัจจุบันไว้อย่างชัดเจน

กลุ่มโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

**๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป**

สำหรับข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรจะทำการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

เรื่อง “พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ เชียงกลยุทธ” เพื่อชี้ให้เห็นถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และปัญหาอุปสรรคการเรียนการสอนเชิงบูรณาการ

เรื่อง “การพัฒนารูปแบบพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ” เพื่อนำมาเปรียบเทียบการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่ได้ทำวิจัยไว้แล้วในฉบับนี้

เรื่อง “การบริหารจัดการพุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ” เพื่อชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

## บรรณานุกรม

### ๑. ภาษาไทย:

#### ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

#### ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

#### ๑) หนังสือ:

กระทรวงศึกษาธิการ. **ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ** กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ ร.ส.พ. ๒๕๕๗.

\_\_\_\_\_. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ** กรุงเทพมหานคร องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ ๒๕๕๓.

กลม อัญชันภาติ. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร ธนะการพิมพ์, ๒๕๕๐.

กาลัก เตชะชั้นหมาก. **หลักการวิจัยทางสังคมศาสตร์: Principle of Social Science Research**. กรุงเทพมหานคร สุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๓.

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **การปกครองคณะสงฆ์ไทย** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช **องค์การและการจัดการ** พิมพ์ครั้งที่ ๖. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๘.

เต็มศักดิ์ ทองอินทร์. **ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารรัฐกิจ**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

ธีรยุทธ์ พึ่งเที่ยร. **สถิติเบื้องต้นและการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุตรไพศาล, ๒๕๕๕.

ธีระรัตน์ กิจจารักษ์. **การบริหารการศึกษา**. เพชรบูรณ์ คณะครุศาสตร์: สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๒.

นิรมล กิติกุล. **องค์การและการจัดการ** พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

ปรีชา ช่างขวัญยืน. **ทรงชนะทางการเมืองของพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สามัคคีสาส์น จำกัด, ๒๕๕๐.

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร.. **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. เชียงใหม่: บริษัท ประชากรธุรกิจ จำกัด, ๒๕๕๘.



## บรรณานุกรม (ต่อ)

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). บวร กับการพัฒนาโรงเรียนวิถิปุทธและอนาคตของสังคมไทย.

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๔๗.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). คำวัด. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๑.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙.

\_\_\_\_\_ . สอนนาค-สอนจิต: ชีวิตพระ-ชีวิตชาวพุทธ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๒.

\_\_\_\_\_ . โรงเรียนวิถิปุทธ ปฏิรูปการศึกษาอย่างบูรณาการ กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๔๗.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกินอยู่เป็น กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อุษาการพิมพ์, ๒๕๔๗.

\_\_\_\_\_ . นิติศาสตร์แนวพุทธ. พิมพ์ ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๐.

\_\_\_\_\_ . พจนานุกรมพุทธศาสนา ฉบับประมวลศัพท์. ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๔.

\_\_\_\_\_ . พุทธวิธีการสอน. พิมพ์ ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙.

\_\_\_\_\_ . รู้หลักก่อนแล้วศึกษาและสอนให้ได้ผล. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: ออนป่า, ๒๕๔๘.

\_\_\_\_\_ . ศึกษา ฝึกฝน พัฒนาดนให้สูงสุด. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์, ๒๕๔๗.

พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม). ธรรมจักษกับปวัตตสูตร แปลโดยพระคันธสาราภิวังศ์.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรศาสนไทยการพิมพ์, ๒๕๕๒.

พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ). สมานธิและวิปัสสนาตามธรรมชาติ. พิมพ์ครั้งที่ ๕.

กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๔๙.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด มหาชน, ๒๕๕๖.

## บรรณานุกรม (ต่อ)

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๕.

สมคิด บางโม และกาวีชรี บุณยสิงห์. **การบริหารหลักสูตร**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. **การรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชน**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๓.

\_\_\_\_\_. **โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๕๒.

สุปรีชา กมลาคัน. **กลยุทธ์การบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๔๕.

สุรพล สุยะพรหม. **การเมืองกับการปกครองของไทย**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาบรรณาการ, ๒๕๔๗.

เสนาะ ดิยาว. **หลักการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.

แสวง อุดมศรี. **พระวินัยปิฎก ๑ ว่าด้วยมหาวิภังค์หรือภิกขุวิภังค์**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์ พรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖.

เอ็น. ไอยสวามี ศาสตรี. **พัฒนาการของพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

### ๒) วิทยานิพนธ์:

กนกวรรณ โกมลิตพิงศ์. “การบริหารกิจการของคณะสงฆ์เงินนิกายในประเทศไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุขฎฐิบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

กาญจนา ดำจตุติ. “พุทธวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ดุขฎฐิบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

จุฬารณ มาเสถียรวงศ์. “นโยบายและยุทธศาสตร์ทางการศึกษาแบบมุ่งอนาคตเพื่อเด็กและเยาวชนไทย”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ดุขฎฐิบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา**. คณะบัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

### บรรณานุกรม (ต่อ)

พระมหาศรณชัย มหาปุณโณ. “การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในยุคโลกาภิวัตน์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระมหาอำนาจ ปวทุฒโน. “การพัฒนารูปแบบการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

แม่ชีเนรัชฌา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์. “พุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

#### ๓) รายงานการวิจัย :

การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑. **รายงานการวิจัย**. กองบริหารงานวิจัยมหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๙.

บุญหนา จิมานัง. การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา เขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๙. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

ปกรณวิทย์ เขาวลิต. การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดกลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดนครศรีธรรมราช. **รายงานการวิจัย**. คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๕๗.

พระเมธีธรรมาลังการ และคณะ. การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต ๑. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

สนธิ สายธนู และคณะ. การพัฒนารูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้านจริยธรรมศึกษาแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์เขต ๒. **รายงานการวิจัย**. ศูนย์ ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาความรู้องค์การมหาชน, ๒๕๔๙.

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และคณะ. การศึกษาวิเคราะห์ รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ ศึกษากรณีโรงเรียนวิถีพุทธ ๑๐ เขตพื้นที่ศึกษา. **รายงานการวิจัย**. คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

## บรรณานุกรม (ต่อ)

### ๔) บทความ :

ชั้นทอง วัฒนประดิษฐ์. พุทธวิธีสร้างแรงจูงใจในการรักษาศีล ๕. วารสารจิตวิทยามหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต. ปีที่ ๕ มกราคม-มิถุนายน, ๒๕๕๘.  
 ัญญาณี บุญทองคำ. การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำตามพุทธวิธี. วารสารมหาจุฬาริชาการ. ปีที่ ๒ ฉบับพิเศษ วิชาขบรูชาโลก, ๒๕๕๘.

### ๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

โรงเรียนวิถีพุทธโดย สพฐ. และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **อัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ**. ออนไลน์. แหล่งที่มา: <http://www.vitheeбудdha.com>. [๙ กรกฎาคม ๒๕๕๙].

วิกิพีเดีย **จังหวัดประจวบคีรีขันธ์**. ออนไลน์. แหล่งที่มา: <http://th.wikipedia.org/wiki/>, [๒ สิงหาคม ๒๕๕๙].

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. **สมณศักดิ์**. ออนไลน์. แหล่งที่มา: <http://www.th.wikipedia.org/wik>. [๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๙].

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. **การบริหารจัดการ**. ออนไลน์. แหล่งที่มา : <http://www.kmitnbxmie8.com/index.php?lay=show&ac=article&id=5354328&Ntype=3>, [๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๗].

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **อัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ**. ออนไลน์. แหล่งที่มา : <http://www.vitheeбудdha.com/main.php?url=about&code=๐๔>, [๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๗].

### ๖) สัมภาษณ์ :

สัมภาษณ์. พระครูวิจิตรธรรมวิรักษ์ บุญเลิศ (ปญญาวุฒิม). เจ้าอาวาสวัดบุษยบรรพต เขตตันจิว เจ้าคณะอำเภอหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

พระอาจารย์ธีรศักดิ์ (ฉนทปาโล). เจ้าอาวาสวัดเขาน้อย เจ้าคณะอำเภอปราณบุรี อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

พระครูศีลคุณวัฒน์ (สีลโชโต). เจ้าอาวาสวัดเขาน้อย เจ้าคณะอำเภอทับสะแก อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

## บรรณานุกรม (ต่อ)

พระครูปัญญาชาธารณ์. เจ้าอาวาสวัดสามร้อยยอด เจ้าคณะอำเภอสามร้อยยอด อำเภอสามร้อยยอด

พระสมุห์ทองมา อุตตสนโต. วัดหนองตาแต้ม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านลาดวิถี อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

พระเสกสรร อรุโน. วัดธรรมมิการาม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านคอกข้าง สอนในโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

พระครูปลัดวชิรานันท์ วชิราวโส. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนาห้วย พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านตำรุ วังประชาสงเคราะห์ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ดร. ทศนีย์ ช่อเทียนทิพย์. รองผู้อำนวยการศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๒, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ดร. ไพรัช มณีโชติ. ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๑ หัวหน้าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

นายวีรพล มหาวีระรัตน์. ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านลาดวิถี ผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

นางปิยะกุล อรรถวุฒิกุล. ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคอกข้าง โรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

นางชุตติกาญจน์ จันทรสุริยา. ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านตำรุ วังประชาสงเคราะห์ โรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

นายสุบิน โกษาแสง. ครูโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

นางสาวศิริรัตน์ เปลียนปราณ. ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

นายนิธาน ไผ่ล้อม. ครูโรงเรียนบ้านลาดวิถี ครูประจำโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

นางสาวบุณิษา คุ่มสะอาด. ครูโรงเรียนบ้านตำรุ วังประชาสงเคราะห์ ครูโรงเรียนวิถีพุทธ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

### บรรณานุกรม (ต่อ)

นางสาวชมพูนิกร์ ชาวแพรงน้อย. ครูประจำโรงเรียนวิถียุทธ โรงเรียนบ้านคอกช้าง อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

นางสาววิศัลยา เกตุกระราช, ครูประจำโรงเรียนวิถียุทธ โรงเรียนบ้านคอกช้าง อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

นางสาวสุสุขัญญา ชิวปรีชา. รองผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านตำหรุ โรงเรียนบ้านตำหรุ วิ่งประชาสงเคราะห์ ครูประจำการโรงเรียนวิถียุทธ อำเภอบางคนที จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

นางสาวฉวีวรรณ พุ่มแจ้. ครูประจำการโรงเรียนวิถียุทธ โรงเรียนบ้านตำหรุ วิ่งประชาสงเคราะห์ อำเภอบางคนที จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

นางสาวนฤมล หรั่งวัตร. ครูโรงเรียนวิถียุทธ อำเภอบางคนที จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

#### (๗) สนทนากลุ่มเฉพาะ :

สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.สุขอุษา นุ่นทอง. อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ผศ.ดร.ประเสริฐ ธิลา. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ผศ.ดร.ยุทธนา ปราณีต. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ผศ.ดร.อนุวัต กระสังข์. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

พระมหากฤษฏา กิตติโสภโณ. ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ผศ.ดร. เต็มศักดิ์ ทองอินทร์. หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

พระครูชลธารคุณากร. ดร. เจ้าอาวาสวัดกำแพง จังหวัดชลบุรี, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

พระครูพิชิตกิจจาภิวัฒน์. ดร. เจ้าคณะตำบลหัวถนน อำเภอบ้านสนิม จังหวัดชลบุรี, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

## บรรณานุกรม (ต่อ)

พระครูพิศาลจริยากร. ดร. เจ้าคณะตำบลนาเกลือ เมืองพัทลุง, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

พระอุดมสิทธินายก. ผศ.ดร. รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

### ๒. ภาษาอังกฤษ:

Ernest Dale. **Management: Theory and Practice**. New York: McGraw-Hill, 1973.

Harold Koontz & Cyril O' Donnell. **Principle of Management: An Analysis of Managerial Functions**. New York: McGraw-Hill, 1972.

Harvey Maylor. **Project Management**. 2<sup>nd</sup> ed. London: Financial Times Pitman, 1999.

Henri Fayol. **General and industrial management**. London: Pittman & Sons, 1964.

Herbert A. Simon. **Administrative Behavior**. New York: Macmillian 1947.

Jonh G. Hutchinson. **Organization: Theory and Classical Concepts**. New York: McGraw-Hill, 1967.

L. Gulick and J. Urwick. **Papers on the Science of Administration**. New York: Institute of Public Administration, 1973.

Paul B. Jacobson and others. **The Effective School Principle**. New York: Prentice-Hall, 1965.

ภาคผนวก



ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย



## บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕ ๒๕๕-๐๐๐ ๓๒ ๘๒๐๐

ที่ ศบ ๖๓๐๕ ๒/๓๘

วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรงแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ผศ.ดร.

ด้วย พระอธิการวิชัย ฉายา คมกวีโต ราชภัฏประจำวัดนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรศึกษานิพนธ์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรศึกษานิพนธ์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดียิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรงแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรศึกษานิพนธ์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุนทรพรม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน พระอธิการ วิชัย คมกวีโต  
โทรศัพท์ ๐๓๕-๐๕๒-๒๕๕๕

๓๖๖๖๖

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ผศ.ดร.)

๗ / ๒ / ๖๓



## บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศร ๖๑๐๕.๒/๑๘

วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระปลัดระพี นพุทธิสาร, ดร.

ด้วย พระอธิการวัชชัย ฉายา คมภีรโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระปลัดระพี นพุทธิสาร  
พระปลัดระพี นพุทธิสาร ดร.  
๗ ก.พ. ๒๕๖๑

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)  
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์



## บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๕๔-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕๒/๑๘

วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์

นมัสการ พระมหากษัตริยา กิตติโสภโณ,ดร.

ด้วย พระอธิการธวัชชัย ฉายา คมกิตโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์


(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระอธิการธวัชชัย คมกิตโต

โทรศัพท์ต่อ ๐๓๕-๐๕๒-๒๕๕๕

ยื่นต่ออนุเคราะห์

  
(พระมหากษัตริยา กิตติโสภโณ,ดร.)  
๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑



## บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๕๕-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐  
 ที่ ศธ ๖๑๐๕๒/๑๘ วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑  
 เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์

นมัสการ พระมหาสุรนต์ สุนทรโณ, ดร.

ด้วย พระอธิการวิชัย ฉายา คมกวีโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง "พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ทิจารย์แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)  
 ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

๗/๑๖/๖๐/๑๕/๖/๑๕/๖  
 อภ.ม.ส.น. ๖

ผู้ประสานงาน: พระอธิการวิชัย คมกวีโต  
 โทรติดต่อ . ๐๓๕-๐๕๒-๒๕๕๕

พระมหาสุรนต์, ดร.  
 (พระมหาสุรนต์ สุนทรโณ, ดร.)  
 ๗/๖/๖๑



## บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๘

วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุวัต กระสังข์

ด้วย พระอธิการวัชชัย ฉายา คมกัรโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระอธิการวัชชัย คมกัรโต  
โทรศัพท์ต่อ . ๐๙๙-๐๕๒-๒๔๕๕

(ผศ.ดร. อนุวัต กระสังข์)  
๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

ภาคผนวก ข

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC.)

**แบบตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity)**  
**เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เรื่อง**  
**พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์**

**คำชี้แจง**

แบบตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) นี้ สำหรับให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมในภาพรวมด้านเนื้อหา ภาษา และความครอบคลุม เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Informant) โดยทำเครื่องหมาย

✓ ในช่องความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีเกณฑ์ในแสดงความเห็น ดังนี้

- +๑ หมายถึง **แน่ใจว่ามีเหมาะสม**ในภาพรวมด้านเนื้อหา ภาษา และความครอบคลุม
- ๐ หมายถึง **ไม่แน่ใจว่ามีเหมาะสม**ในภาพรวมด้านเนื้อหา ภาษา และความครอบคลุม
- ๑ หมายถึง **แน่ใจว่าไม่มีเหมาะสม**ในภาพรวมด้านเนื้อหา ภาษา และความครอบคลุม

**ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ**

ชื่อ-ฉายา (สกุล) .....

วุฒิการศึกษา .....

ตำแหน่ง .....

วัน/เวลาที่ให้สัมภาษณ์ .....

ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			หมายเหตุ
+๑	๐	-๑	

**ตอนที่ ๒ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์**

๑. ท่านเห็นว่า ปัจจุบัน สภาพโดยทั่วไปของการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านวิชาการ เป็นอย่างไร
๒. ท่านเห็นว่า ปัจจุบัน สภาพโดยทั่วไปของการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านงบประมาณ เป็นอย่างไร

ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			หมายเหตุ
+๑	๐	-๑	



	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			หมายเหตุ
	+๑	๐	-๑	
๓. ท่านเห็นว่า ปัจจุบัน สภาพโดยทั่วไปของการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานบุคคล เป็นอย่างไร				
๔. ท่านเห็นว่า ปัจจุบัน สภาพโดยทั่วไปของการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานทั่วไป เป็นอย่างไร				
๕. ท่านเห็นว่า วิธีการหรือแนวทางในการประยุกต์พุทธวิธีการวางแผน เพื่อใช้กับการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านวิชาการ ที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร				
๖. ท่านเห็นว่า วิธีการหรือแนวทางในการประยุกต์พุทธวิธีการการจัดองค์กร เพื่อใช้กับการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านวิชาการ ที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร				
๗. ท่านเห็นว่า วิธีการหรือแนวทางในการประยุกต์พุทธวิธีการบริหารงานบุคคล เพื่อใช้กับการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านวิชาการ ที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร				
๘. ท่านเห็นว่า วิธีการหรือแนวทางในการประยุกต์พุทธวิธีการอำนวยการ เพื่อใช้กับการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านวิชาการ ที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร				
๙. ท่านเห็นว่า วิธีการหรือแนวทางในการประยุกต์พุทธวิธีการกำกับดูแล เพื่อใช้กับการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านวิชาการ ที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร				

	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			หมายเหตุ
	+๑	๐	-๑	
๑๐. ท่านเห็นว่า วิธีการหรือแนวทางในการประยุกต์ พุทธวิธีการวางแผน เพื่อใช้กับการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านงบประมาณ ที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร				
๑๑. ท่านเห็นว่า วิธีการหรือแนวทางในการประยุกต์ พุทธวิธีการการจัดองค์กร เพื่อใช้กับการบริหาร จัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านงบประมาณ ที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร				
๑๒. ท่านเห็นว่า วิธีการหรือแนวทางในการประยุกต์ พุทธวิธีการบริหารงานบุคคล เพื่อใช้กับการบริหาร จัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านงบประมาณ ที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร				
๑๓. ท่านเห็นว่า วิธีการหรือแนวทางในการประยุกต์ พุทธวิธีการอำนวยการ เพื่อใช้กับการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านงบประมาณ ที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร				
๑๔. ท่านเห็นว่า วิธีการหรือแนวทางในการประยุกต์ พุทธวิธีการกำกับดูแล เพื่อใช้กับการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านงบประมาณ ที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร				
๑๕. ท่านเห็นว่า วิธีการหรือแนวทางในการประยุกต์ พุทธวิธีการวางแผน เพื่อใช้กับการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานบุคคล ที่สอดคล้องกับ สภาพการณ์ปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร				

	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			หมายเหตุ
	+๑	๐	-๑	
๑๖. ท่านเห็นว่า วิธีการหรือแนวทางในการประยุกต์ พุทธวิธีการการจัดองค์กร เพื่อใช้กับการบริหาร จัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานบุคคล ที่สอดคล้องกับ สภาพการณ์ปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร				
๑๗. ท่านเห็นว่า วิธีการหรือแนวทางในการประยุกต์ พุทธวิธีการบริหารงานบุคคล เพื่อใช้กับการบริหาร จัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานบุคคล ที่สอดคล้องกับ สภาพการณ์ปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร				
๑๘. ท่านเห็นว่า วิธีการหรือแนวทางในการประยุกต์ พุทธวิธีการอำนวยความสะดวก เพื่อใช้กับการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานบุคคล ที่สอดคล้องกับ สภาพการณ์ปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร				
๑๙. ท่านเห็นว่า วิธีการหรือแนวทางในการประยุกต์ พุทธวิธีการกำกับดูแล เพื่อใช้กับการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานบุคคล ที่สอดคล้องกับ สภาพการณ์ปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร				
๒๐. ท่านเห็นว่า วิธีการหรือแนวทางในการประยุกต์ พุทธวิธีการวางแผน เพื่อใช้กับการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานทั่วไป ที่สอดคล้องกับ สภาพการณ์ปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร				
๒๑. ท่านเห็นว่า วิธีการหรือแนวทางในการประยุกต์ พุทธวิธีการการจัดองค์กร เพื่อใช้กับการบริหาร จัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานทั่วไป ที่สอดคล้องกับ สภาพการณ์ปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร				

	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			หมายเหตุ
	+๑	๐	-๑	
๒๒. ท่านเห็นว่า วิธีการหรือแนวทางในการประยุกต์ พุทธวิธีการบริหารงานบุคคล เพื่อใช้กับการบริหาร จัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานทั่วไป ที่สอดคล้องกับ สภาพการณ์ปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร				
๒๓. ท่านเห็นว่า วิธีการหรือแนวทางในการประยุกต์ พุทธวิธีการอำนวยการ เพื่อใช้กับการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานทั่วไป ที่สอดคล้องกับ สภาพการณ์ปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร				
๒๔. ท่านเห็นว่า วิธีการหรือแนวทางในการประยุกต์ พุทธวิธีการกำกับดูแล เพื่อใช้กับการบริหารจัดการ โรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารงานทั่วไป ที่สอดคล้องกับ สภาพการณ์ปัจจุบัน ควรเป็นอย่างไร				

ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ  
พระอธิการธวัชชัย คมภีโรโต (แสงโสภณ)  
นิสิตปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๒/๙๖



หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง 8 504  
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอรับบัว  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170  
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203  
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203  
Website : gps.mcu.ac.th  
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบข้อมูลเพื่อการวิจัย  
นามัสการ พระศรีปริยัติเมธี รักษาการเจ้าคณะอำเภอทับสะแก  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการธวัชชัย ฉายา คมกัโร รัทสประจําตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตร  
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็น  
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่  
ขออนุมัติขอความเห็นชอบได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย  
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน  
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนํามัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ยื่นขอให้ความอนุเคราะห์  
พระศรีปริยัติเมธี  
(พระศรีปริยัติเมธี)  
ร.ก.จ.อ. ท.ทับสะแก.

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)  
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระอธิการธวัชชัย คมกัโร  
โทรศัพท์ต่อ . ๐๙๙-๐๕๒-๒๔๕๕

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๒/๙๖



หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504  
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอนับน้อย  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170  
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203  
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203  
Website : gps.mcu.ac.th  
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย  
นมัสการ พระครูปัญญาชาغرณ เจ้าคณะอำเภอสามร้อยยอด  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการวัชชัย ฉายา คมกัโรโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตร  
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็น  
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่  
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย  
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน  
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสกรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

พระครูปัญญาชาغرณ

ผู้ประสานงาน: พระอธิการวัชชัย คมกัโรโต  
โทรติดต่ . ๐๙๙-๐๕๒-๒๔๕๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๖



หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504  
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอบัวน้อย  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170  
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203  
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203  
Website : gps.mcu.ac.th  
E-mail : gps@mcu.ac.th

๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบข้อมูลเพื่อการวิจัย  
นมัสการ พระครูวิจิตรธรรมวิทย์ เจ้าอาวาสวัดบุษยบรรพต  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการวิชัย ฉายา คมกิริโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตร  
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็น  
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่  
ขออนุมัติขอความเห็นชอบที่ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย  
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน  
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

วิมลธรรม  
พระครูวิจิตรธรรมวิทย์

ผู้ประสานงาน: พระอธิการวิชัย คมกิริโต  
โทรศัพท์ติดต่อ . ๐๔๙-๐๕๖-๒๔๕๕





หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504  
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170  
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203  
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203  
Website : gps.mcu.ac.th  
E-mail : gps@mcu.ac.th

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๙๖

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑


เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย  
นมัสการ พระอาจารย์ธีรวัชร์ เจ้าอาวาสวัดเขาน้อย  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการวัชชัย ฉายา คมภิโรโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตร  
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็น  
ส่วนหนึ่งของการศึกษาคณะหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่  
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย  
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน  
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

พระอาจารย์ธีรวัชร์ (คุณหม่อมเจ้า) สุทธิพร  
  
 (รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)  
 ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระอธิการวัชชัย คมภิโรโต  
โทรศัพท์ติดต่อ . ๐๙๙-๐๕๒-๒๔๕๕

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๒/๙๖



หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504  
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอนับน้อย  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170  
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203  
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203  
Website : gps.mcu.ac.th  
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบข้อมูลเพื่อการวิจัย  
นมัสการ พระครูปลัดชราวัณห์ วชิราวุโส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนาหัวย  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการวัชชัย ฉายา คมกิริโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตร  
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดพระจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็น  
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่  
ขออนุมัติขอความเห็นชอบได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย  
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน  
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)  
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระอธิการวัชชัย คมกิริโต  
โทรศัพท์ต่อ . ๐๙๙-๐๕๒-๒๔๕๕๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๙๖



หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504  
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอนับน้อย  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170  
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203  
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203  
Website : gps.mcu.ac.th  
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

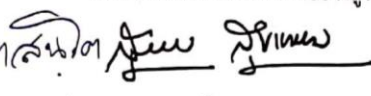
เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิติเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย  
นมัสการ พระสมุห์ทองมา อตตสนโต พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านลาดวิถี  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการวัชชัย ฉายา คมกัโรโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตร  
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็น  
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่  
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิติดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย  
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน  
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

พระสมุห์ทองมา อตตสนโต 

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)  
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระอธิการวัชชัย คมกัโรโต  
โทรศัพท์ติดต่อ . ๐๙๙-๐๕๖-๒๕๕๕

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๒/๙๖



หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504  
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอนับน้อย  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170  
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203  
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203  
Website : gps.mcu.ac.th  
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย  
นมัสการ พระเศกสรร อรุโณ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านคอกช้าง  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการธวัชชัย ฉายา คมกัโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตร  
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็น  
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีผลจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่  
ขออนุญาตเผยแพร่ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย  
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน  
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

พระเศกสรร อรุโณ  
๑

ผู้ประสานงาน: พระอธิการธวัชชัย คมกัโร  
โทรศัพท์ต่อ ๐๙๙-๐๕๒-๒๔๕๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๙๖



หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504  
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอนวน้อย  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170  
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203  
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203  
Website : gps.mcu.ac.th  
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเคราะหิ์ให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย  
เรียน ดร.ไพรัช มณีโชติ  
ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๑  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการธวัชชัย ฉายา คมกิริโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตร  
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็น  
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ  
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย  
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ  
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ดร.ไพรัช มณีโชติ

ผู้ประสานงาน: พระอธิการธวัชชัย คมกิริโต  
โทรศัพท์ติดต่อ . ๐๙๙-๐๕๒-๒๔๕๕

ที่ ทธ ๒๓๐๕.๒/๙๖



หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
อาคารเรียนรวม ไข่มุก ชั้น 5 ห้อง 8 504  
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170  
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203  
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203  
Website : gps.mcu.ac.th  
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย  
เรียน ดร.ทัศนีย์ ข่อยเทียนทิพย์ รองผู้อำนวยการศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ  
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๒  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการธวัชชัย ฉายา คมกัโรโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตร  
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์" เพื่อเป็น  
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ  
ความอนุเคราะห์ที่ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย  
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ  
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)  
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

๑๙๖  
(ทอ กสิณี - ๑๖ กิ่งแก้ว)

ผู้ประสานงาน: พระอธิการธวัชชัย คมกัโรโต  
โทรศัพท์ต่อ . ๐๔๙-๐๕๒-๒๔๕๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๙๖



หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง 8 504  
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอนับน้อย  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170  
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203  
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203  
Website : gps.mcu.ac.th  
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย  
เรียน นายสรารุณี ทอดสนิท กำนันตำบลห้วยยาง  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการธวัชชัย ฉายา คมกิริโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตร  
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็น  
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ  
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย  
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ  
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

รับทราบ

สรารุณี ทอดสนิท

( นาย สรารุณี ทอดสนิท )

กำนัน ต. ห้วยยาง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระอธิการธวัชชัย คมกิริโต

โทรศัพท์ต่อ . ๐๙๙-๐๕๖-๒๔๕๕

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๒/๙๖



หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
อาคารเรียนรวม โขนสี ชั้น 5 ห้อง B 504  
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170  
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203  
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203  
Website : gps.mcu.ac.th  
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย  
เรียน นายสิวกการ บุญรอดเลิศวงศ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๖ ตำบลห้วยยาง  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการธวัชชัย ฉายา คมกิริโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตร  
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็น  
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ  
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย  
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ  
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)  
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระอธิการธวัชชัย คมกิริโต  
โทรศัพท์ต่อ . ๐๙๙-๐๕๖-๒๔๕๕



ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๖



หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504  
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวิเศษ  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170  
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203  
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203  
Website : gps.mcu.ac.th  
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย  
เรียน นายชาญ พลอยสว่าง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตำบลห้วยยาง  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการวัชชัย ฉายา คมกิริโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตร  
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็น  
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ  
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย  
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ  
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ  
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)  
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระอธิการวัชชัย คมกิริโต  
โทรศัพท์ติดต่อ . ๐๙๙-๐๕๒-๒๔๕๕

ที่ ศส ๖๑๐๕/๒/๙๖



หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
อาคารเรียนรวม โขนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504  
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170  
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203  
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203  
Website : gps.rmcu.ac.th  
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย  
เรียน นางปิยะกุล อรรถภูมิกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคอกช้าง  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการวัชชัย ฉายา คมกิริโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตร  
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระจวบศิริพันธ์” เพื่อเป็น  
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ  
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย  
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ  
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)  
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

<ภาพในกล่อง (รูปคุณครู)>  
ศส. น. บ้านคอกช้าง

ผู้ประสานงาน: พระอธิการวัชชัย คมกิริโต  
โทรศัพท์ติดต่อ . ๐๙๙-๐๕๖-๒๔๕๕

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๒/๙๖



หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504  
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวิเศษ  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170  
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203  
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203  
Website : gps.mcu.ac.th  
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิติกรเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย  
เรียน นางวันทา ล่องลม ครูโรงเรียนบ้านคอกช้าง  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการรัชชัย ฉายา คมกัโรโต รหัสประจำตัวนิติกร ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตร  
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็น  
ส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีผลจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ  
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิติกรดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย  
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ  
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)  
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

นางวันทา ล่องลม

ผู้ประสานงาน: พระอธิการรัชชัย คมกัโรโต  
โทรศัพท์ติดต่อ . ๐๔๔-๐๕๒-๒๔๕๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๙๖



หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504  
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170  
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203  
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203  
Website : gps.mcu.ac.th  
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย  
เรียน นางสาววิศัลยา เกตุกระราช ครูโรงเรียนบ้านคอกช้าง  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการธวัชชัย ฉายา คมกิริโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตร  
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระจวบศิริพันธ์” เพื่อเป็น  
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ  
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย  
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ  
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

น.ส.วิศัลยา เกตุกระราช

ผู้ประสานงาน: พระอธิการธวัชชัย คมกิริโต  
โทรศัพท์ต่อ . ๐๙๙-๐๕๒-๒๔๕๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๙๖



หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
อาคารเรียนรวม โขนปี ชั้น 5 ห้อง B 504  
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170  
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203  
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203  
Website : gps.mcu.ac.th  
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย  
เรียน นางสาวชมพูนิกข์ ชาวแพรกน้อย ครูโรงเรียนบ้านคอกช้าง  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการวัชชัย ฉายา คมกิริโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตร  
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระจวบศิริชั้น” เพื่อเป็น  
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ  
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย  
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ  
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)  
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ชมพูนิกข์ ชาวแพรกน้อย

ผู้ประสานงาน: พระอธิการวัชชัย คมกิริโต  
โทรศัพท์ติดต่อ . ๐๙๙-๐๕๖-๖๔๕๕

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๒/๙๖



หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504  
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอรังษี  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170  
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203  
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203  
Website : gps.mcu.ac.th  
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบข้อมูลเพื่อการวิจัย  
เรียน นายวีรพล มหาวีระรัตน์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านลาดวิถี  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการธวัชชัย ฉายา คมกัโรโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตร  
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็น  
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ  
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย  
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ  
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(นายวีรพล มหาวีระรัตน์)

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)  
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระอธิการธวัชชัย คมกัโรโต  
โทรศัพท์ติดต่อ . ๐๙๙-๐๕๖-๒๔๕๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๖



หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504  
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170  
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203  
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203  
Website : gps.mcu.ac.th  
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ให้สื่อดิจิทัลเพื่อการวิจัย  
เรียน นายนิธาน ไล่ล้อม ครูผู้ช่วยโรงเรียนบ้านลาดวิถี  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการธวัชชัย ฉายา คมกิริโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตร  
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระจวบศิริพันธ์” เพื่อเป็น  
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ  
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิติตำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย  
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ  
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นายนิธาน ไล่ล้อม

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)  
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระอธิการธวัชชัย คมกิริโต  
โทรศัพท์ติดต่อ . ๐๙๙-๐๕๒-๒๔๕๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕/๒๖



หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง 8 504  
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอนับน้อย  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170  
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203  
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203  
Website : gps.mcu.ac.th  
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตขอให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย  
เรียน นายสุบิน โกษาแสง ครูประจำโรงเรียนวิถิพุทธ  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการวัชชัย ฉายา คมกัโรโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตร  
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดพระจวบศิริพันธ์” เพื่อเป็น  
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ  
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย  
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ  
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

นายสุบิน โกษาแสง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)  
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระอธิการวัชชัย คมกัโรโต  
โทรศัพท์ต่อ . ๐๙๙-๐๕๒-๒๔๕๕



ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๙๖



หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504  
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอนับน้อย  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170  
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203  
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203  
Website : gps.mcu.ac.th  
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย  
เรียน นางสาวศิริโรจน์ เปลี่ยนปราณ ครูประจำโรงเรียนวิถิพุทธ  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการธวัชชัย ฉายา คมกิริโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตร  
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็น  
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ  
ความอนุเคราะห์ที่ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย  
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ  
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)  
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

(นางสาวศิริโรจน์ เปลี่ยนปราณ)

ผู้ประสานงาน: พระอธิการธวัชชัย คมกิริโต  
โทรศัพท์ติดต่อ . ๐๙๙-๐๔๒-๒๔๕๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๙๖



หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504  
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170  
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203  
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203  
Website : gps.mcu.ac.th  
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย  
เรียน นางสาวนฤมล หรั่งวัตร ครูโรงเรียนบ้านลาดวิถึ  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการธวัชชัย ฉายา คมกัรโต รหัสประจำตัวหนังสือ ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ หนังสือหลักสูตร  
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระจวบศิริพันธ์” เพื่อเป็น  
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ  
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย  
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ  
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

นางสาว นฤมล หรั่งวัตร  
(นางสาว นฤมล หรั่งวัตร) ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ดร.สุรพล สุธะพรหม  
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้ประสานงาน: พระอธิการธวัชชัย คมกัรโต  
โทรศัพท์ติดต่อ . ๐๙๙-๐๕๖-๖๔๔๕

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๒/๙๖



หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
อาคารเรียนรวม ไขนปี ชั้น 5 ห้อง B 504  
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170  
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203  
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203  
Website : gps.mcu.ac.th  
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย  
เรียน นางชุตติกาญจน์ จันทร์สุริยา ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านตำหรุ (วังประชาสงเคราะห์)  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการธวัชชัย ฉายา คมกัโรโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตร  
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็น  
ส่วนหนึ่งของการศึกษาคตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีคามจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ  
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย  
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ  
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)  
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระอธิการธวัชชัย คมกัโรโต  
โทรศัพท์ต่อ . ๐๙๙-๐๕๒-๒๔๕๕

- ทราจ  
- ฉินติให้ข้อมูลเพื่อวิจัย

(นางชุตติกาญจน์ จันทร์สุริยา)  
ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านตำหรุ(วังประชาสงเคราะห์)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๙๖



หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504  
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170  
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203  
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203  
Website : gps.mcu.ac.th  
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบเพื่อการวิจัย  
เรียน นางสาวสุชนญา ชิวบริชา รองผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านตำหรุ  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการธวัชชัย ฉายา คมกัโรโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตร  
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็น  
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ  
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย  
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ  
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)  
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระอธิการธวัชชัย คมกัโรโต  
โทรศัพท์ติดต่อ . ๐๙๙-๐๕๒-๒๔๕๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๙๖



หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504  
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170  
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203  
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203  
Website : gps.mcu.ac.th  
E-mail : gps@mcu.ac.th

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย  
เรียน นางสาวฉวีวรรณ ทุ่มแจ้ ครูโรงเรียนบ้านตำหรุ(วังประชาสงเคราะห์)  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการธวัชชัย ฉายา คมกิริโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตร  
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดพระจวบศิริพันธ์” เพื่อเป็น  
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ  
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย  
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ  
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)  
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

(นางสาวฉวีวรรณ ทุ่มแจ้)

ผู้ประสานงาน: พระอธิการธวัชชัย คมกิริโต  
โทรศัพท์ต่อ . ๐๙๙-๐๕๖-๒๔๕๕

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๒/๙๖



หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
อาคารเรียนรวม โขนปี ชั้น 5 ห้อง B 504  
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอนำทม้อย  
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170  
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203  
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203  
Website : gpr.rmcu.ac.th  
E-mail : gpr@mcu.ac.th

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย  
เรียน นางสาวปณิชา คุ่มสะอาด โรงเรียนบ้านคำหู่(วิงประชาสงเคราะห์)  
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการธวัชชัย ฉายา คมกัโรโต รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๒๕ นิสิตหลักสูตร  
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็น  
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ  
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย  
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ  
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)  
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา  
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ร/สุ่มศ๐๐  
(พรศ.สุ่มศ๐๐๑ สุ่มศ๐๐๑๑)

ผู้ประสานงาน: พระอธิการธวัชชัย คมกัโรโต  
โทรศัพท์ต่อ . ๐๙๙-๐๕๒-๒๕๕๕

ภาคผนวก ง

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย



**แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย**  
**เรื่อง**  
**พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์**

**คำชี้แจง**

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และวิเคราะห์พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยแบบสัมภาษณ์นี้ แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

**ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์**

ชื่อ-ฉายา/นามสกุล .....

วุฒิการศึกษา .....

ตำแหน่ง .....

วัน/เวลาที่สัมภาษณ์ .....

**ส่วนที่ ๒ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย**

พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักพุทธวิถีการบริหาร ใน ๕ ด้าน ได้แก่

- ๑) ด้านการวางแผน หมายถึง กระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนดแผนงานโดยระบุนวทางการดำเนินงานไว้ เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนปฏิบัติตามให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
- ๒) ด้านการจัดองค์กร หมายถึง การจัดความสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคลและหน้าที่การงานเพื่อรวมกันเข้าเป็นหน่วยงานที่มีประสิทธิภาพ สามารถทำงานบรรลุเป้าหมายของโรงเรียนได้
- ๓) ด้านการบริหารงานบุคคล หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับบุคลากรในโรงเรียน เพื่อให้ได้ทรัพยากรบุคคลมาปฏิบัติงานตามที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- ๔) ด้านการอำนวยความสะดวก หมายถึง การมอบหมาย ชี้แนะ และติดตามตรวจสอบการทำงานของบุคลากรในโรงเรียน ให้ดำเนินไปตามแผนหรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่ต้องคำนึงถึงขวัญและกำลังใจของผู้ใต้บังคับบัญชาด้วย
- ๕) ด้านการกำกับดูแล หมายถึง การกำกับ ติดตาม ควบคุม และดูแล บุคลากรในโรงเรียนที่ได้รับมอบหมายหน้าที่ เพื่อให้มีการนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด





























๒๕) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อการบริหารจัดการโรงเรียนวิถืพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ  
พระอธิการวัชชัย คมگیرโต (แสงโสภณ)  
นิสิตปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย  
(ผู้สัมภาษณ์)

ภาคผนวก จ

การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

**รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)**  
**คุณผู้พิมพ์เรื่อง**  
**"พุทธวิถีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์"**  
 ในวันอังคารที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๓ เวลา ๑๓.๐๐ น.  
 ณ ห้องประชุมชลบุรี ชั้น ๕ โถง บี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย(วังน้อย)  
 เสนอโดย พระธวัชชัย กงภูริโต(แสงโสมณ)  
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ที่	รายชื่อ	ตำแหน่ง	ธงชื่อ
๑.	พระอุดมเทโวธิยาภก, ผศ.ดร.	รองเจ้าคณะจังหวัดนนทบุรี ประธานกรรมการหลักสูตร พธ.ด. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ	
๒.	พระมหาภคญาณ กิตติโสมณ, ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ	
๓.	พระครูพิศาลจวิทยากร, ดร.	เจ้าคณะตำบลนาเกลือ เมืองพัทลุง	
๔.	พระครูวิชิตกิจจาภิวัฒน์, ดร.	เจ้าคณะตำบลหัวถนน อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี	
๕.	พระครูชลธารคุณากร, ดร.	เจ้าอาวาสวัดกำแพง จ.ชลบุรี	
๖.	ผศ.ดร.เดิมนักดิ์ ทองอินทร์	หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์	
๗.	ผศ.ดร.อนุวัตร กระสังข์	อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ	
๘.	อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณิต	อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ	
๙.	อาจารย์ ดร.ประเสริฐ อิลาว	อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ	
๑๐.	อาจารย์ ดร.สุขอุษา นุ่นทอง	อาจารย์ประจำหลักสูตร การจัดการ เชิงพุทธ	
๑๑.	ดร.ดวงใจ ปินตามูล	นักวิชาการอิสระ	
๑๒.			

ภาคผนวก ฉ

ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย



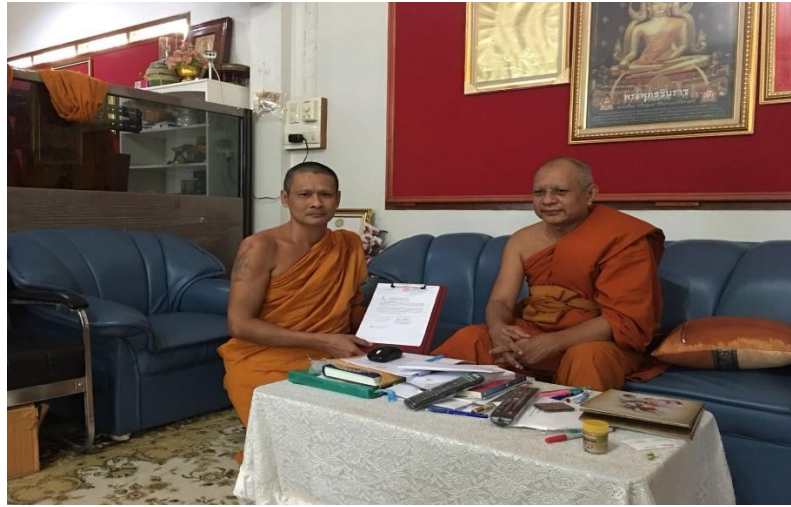
## รูปภาพผู้ให้สัมภาษณ์รายนามดังนี้



๑ พระครูวิจิตรธรรมวิภัง (บุญเลิศ ปญญาวุฒิม) เจ้าอาวาสวัดบุษยบรรพต (เขาคันทรง)  
 วุฒิมการศีกษา นธ เอก ปธ ๓ พธม ตำแหน่ง เจ้าคณะอำเภอหัวหิน อำเภอหัวหิน  
 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์  
 ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



๒ พระอาทรศิริรักษ์ (ฉนทปาโล) เจ้าอาวาสวัดเขาน้อย  
 วุฒิมการศีกษา ป ๔ นธ เอก ตำแหน่ง เจ้าคณะอำเภอปราณบุรี อำเภอปราณบุรี  
 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์  
 ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



๓ พระศรีปริยัติเมธี เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ วัดคลองวาฬ พระอารามหลวง  
 วุฒิกการศึกษา ม ๖ นธ เอก ปธ ๙ ตำแหน่ง เจ้าคณะอำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
 ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์  
 ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



๔ พระครูปัญญาขยาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดสามร้อยยอด วุฒิกการศึกษา ม ๖ นธ เอก ป ตรี  
 ตำแหน่ง เจ้าคณะอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
 ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์  
 ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



๕ พระสมุห์ทองมา อุตตสนโต วัดหนองตาแต้ม วุฒิกการศึกษา ม ๖ นธ เอก ตำแหน่ง  
 พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านลาดวิถี อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
 พระสงฆ์ที่เข้าปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนวิถีพุทธ  
 ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



๖ พระเสกสรร อรุโน วัดธรรมมิการาม วุฒิกการศึกษา ม ๓ นธ เอก  
 ตำแหน่ง พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านคอกช้าง  
 อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
 พระสงฆ์ที่เข้าปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนวิถีพุทธ  
 ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



๗ พระครูปลัดวชิรานันท์ วชิราวุโส วุฒิกการศึกษา ม ๖ นธ เอก  
ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนาห้วย พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์)  
อำเภอปรารบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พระสงฆ์ที่เข้าปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนวิถิพุทธ  
๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

## ข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์



๘ ดร ทศนีย์ ช่อเทียนทิพย์ วุฒิการศึกษา ป เอก ปรัชญาดุขฎฐิบัณฑิตย สาขาการบริหารศึกษา  
ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ  
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๒  
หัวหน้าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถึพุทธ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



๙ ดร ไพรัช มณีโชติ วุฒิการศึกษา ป เอก ปรัชญาดุขฎฐิบัณฑิตย สาขาการบริหารศึกษา  
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต๑  
หัวหน้าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถึพุทธ  
๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

## ข้าราชการครูที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถิพุทธจังหวัดประจวบคีรีขันธ์



๑๐ นายวีรพล มหาวีระรัตน์ วุฒิการศึกษา ป โท บริหารการศึกษา  
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านลาดวิถิ ผู้อำนวยการโรงเรียนวิถิพุทธ  
อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



๑๑ นางปิยะกุล อรรถวุฒิกุล วุฒิการศึกษา ป โท บริหารการศึกษา  
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคอกช้าง ผู้อำนวยการโรงเรียนวิถิพุทธ  
อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



๑๒ นางชุติกาญจน์ จันทร์สุริยา วุฒิการศึกษา ป โท บริหารการศึกษา  
 ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์)  
 ผู้อำนวยการโรงเรียนวิถียุทธ อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
 ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



๑๓ นายสุบิน โกษาแสง วุฒิการศึกษา ป ตรี นธ เอก ครูโรงเรียนบ้านลาดวิถียุทธ  
 ตำแหน่ง ครูโครงการโรงเรียนวิถียุทธ ครูประจำโรงเรียนวิถียุทธ  
 อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
 ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



๑๔ นางสาวศิริรัตน์ เปลี่ยนปราน วุฒิการศึกษา ป ตรี ครูโรงเรียนบ้านลาดวิถึ  
 ตำแหน่ง ครูอัตราจ้าง ครูประจำโรงเรียนวิถึพุทธ  
 อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
 ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



๑๕ นายนิธาน ไผ่ล้อม วุฒิการศึกษา ป ตรี  
 ตำแหน่ง ครูผู้ช่วย โรงเรียนบ้านลาดวิถึ ครูประจำโรงเรียนวิถึพุทธ  
 อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
 ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.





๑๖ นางสาวชมพูนิกข์ ชาวแพรกน้อย  
 วุฒิการศึกษา ป ตรี คบ คอมพิวเตอร์ศึกษา ครูประจำโรงเรียนวิถิพุทธ  
 ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านคอกช้าง  
 อำเภออุบลบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
 ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



๑๗ นางสาววิศัลยา เกตุกระราช  
 วุฒิการศึกษา ป ตรี คบ ปฐมวัย ครูประจำโรงเรียนวิถิพุทธ  
 ตำแหน่ง ครูอัตราจ้าง โรงเรียนบ้านคอกช้าง  
 อำเภออุบลบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
 ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



๑๘ นางสาวสุสัชฌัญญา ชิวปรีชา วุฒิการศึกษา ป โท บริหารการศึกษา  
ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านตำหรุ โรงเรียนบ้านตำหรุ(วิงประชาสงเคราะห์)  
ครูประจำการโรงเรียนวิถียุทธ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



๑๙ นางสาวฉวีวรรณ พุ่มแจ้ วุฒิการศึกษา ป ตรี เอกภาษาไทย  
ตำแหน่ง ครูอัตราจ้าง ประจำการโรงเรียนวิถียุทธ  
โรงเรียนบ้านตำหรุ(วิงประชาสงเคราะห์)  
อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



๒๐ ซื่อนางสาวนฤมล นามสกุล หรั่งวัตร วุฒิการศึกษา ป ตรี ครูโรงเรียนบ้านลาดวีถี  
ตำแหน่ง ครูอัตราจ้าง โรงเรียนวิถิพุทธ  
อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



๒๑ ซื่อนางวันทา นามสกุล ล่องลม วุฒิการศึกษา ป ตรี คบ ประถมศึกษาปีที่ ๖  
ครูโรงเรียนบ้านคอกช้าง ตำแหน่ง ครูอัตราจ้าง โรงเรียนวิถิพุทธ  
อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



๒๒ ซื่อนางสาวปุณิชา นามสกุล คุ่มสะอาด วุฒิการศึกษา ป ตรี สังคมศึกษา  
ตำแหน่ง ครูอัตราจ้าง โรงเรียนบ้านตำหรุ(วิงประชาสงเคราะห์) ครูโรงเรียนวิถียุทธ  
อำเภอปรารบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



๒๓ นายสรารุฒิ ทอดสนิท วุฒิการศึกษา ป ตรี ตำแหน่ง กำนันตำบลห้วยยาง  
อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



๒๔ นายศิวกร บุญรอดเลิศวงศ์ วุฒิการศึกษา ป ตรี ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน ม ๖  
ตำบลห้วยยาง อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.



๒๕ นายชาญ พลอยสว่าง วุฒิการศึกษา ม ๖ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ม ๖  
ตำบลห้วยยาง อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

## ประวัติผู้วิจัย



- ชื่อ : พระอธิการธวัชชัย คมภีร์โต (แสงโสภณ)
- เกิด : วันจันทร์ ที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๘
- สถานที่เกิด : ๖๙/๓ หมู่ ๖ ตำบลห้วยยาง อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- การศึกษา : - ประถมศึกษา โรงเรียนบ้านเนินดินแดง ตำบลห้วยยาง อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
มัธยมศึกษาตอนต้น-ตอนปลาย การศึกษาตามอัธยาศัย (กศ.น.)  
อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- ป.บส. (ประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์) คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- นักรธรรมชั้นเอก (น.ธ.เอก) วัดเนินดินแดง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ผลงานวิชาการ : พระอธิการธวัชชัย คมภีร์โต (แสงโสภณ) “หลักธรรมเกี่ยวกับการอภัยโทษ ในพระพุทธศาสนา” วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗):  
พระอธิการธวัชชัย คมภีร์โต (แสงโสภณ) “วิธีคิดเพื่อการบรรเทาอกุศลจิต ในพระพุทธศาสนา” วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘):  
พระอธิการธวัชชัย คมภีร์โต (แสงโสภณ) “หลักการปฏิบัติเพื่อกำจัดมลทิน ในพระพุทธศาสนา” วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๙):  
พระอธิการธวัชชัย คมภีร์โต (แสงโสภณ) “การจัดการเส้นทางและเครือข่าย การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี” วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๒):

พระอธิการวัชชัย คมภีร์โต (แสงโสม) “พุทธวิถีการบริหารจัดการ  
โรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” วารสารสังคมศาสตร์และ  
มนุษยวิทยาเชิงพุทธ วัดวังตะวันตก จังหวัดนครศรีธรรมราช  
ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๖๓):

- อุปสมบท : ๒๗ มิถุนายน ๒๕๔๑
- พระอุปัชฌาย์ พระครูวิมลธรรมนิวิฐ (วธมโม : นุกูล เกิดมานะ)
- สังกัด : วัดเนินดินแดง ตำบลห้วยยาง อำเภอทับสะแก  
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- ตำแหน่ง : - เจ้าอาวาสวัดเนินดินแดง
- หน้าที่ : - ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรม  
- ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัด มจร.จังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
- พระวินยาธิการ ส่วนเขตการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
- พระอบรมวิปัสสนากรรมฐาน วัดเนินดินแดง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
- พระวิทยากรอบรมสามเณร ภาคฤดูร้อน  
- พระวิทยากรอบรมคุณธรรม-จริยธรรม ด้านยาเสพติด  
- หัวหน้าหน่วยอบรมโครงการบรรพชาสามเณรและเยาวชน  
ภาคฤดูร้อนด้านยาเสพติด  
- เป็นโฆษก ประชาสัมพันธ์
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดเนินดินแดง ๖๙/๓ หมู่ ๖ ตำบลห้วยยาง อำเภอทับสะแก  
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์  
โทร ๐๙๙๐-๕๒๒๔๕๕